

TÖÖVERSIOON

Soomaa rahvusparki, Soomaa loodusala ja Soomaa linnuala kaitsekorralduskava 2022–2031

Keskkonnaamet 2022

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS.....	9
1.1. Ala iseloomustus.....	9
1.1.1. Soomaa rahvuspark	10
1.1.2. Soomaa linnu- ja loodusala.....	11
1.1.3. Metsise püsielupaigad	12
1.1.4. Rahvusvahelise tähtsusega linnuala ja märgala	13
1.1.5. Kaitsekorraldusperioodi visioon	14
1.2. Maakasutus	14
1.2.1. Soomaa rahvusparki tehnilised infrastruktuurid	16
1.3. Huvigrupid.....	17
1.4. kaitsekord	18
1.4.1. Soomaa rahvusparki kaitsekord.....	18
1.4.2. metsise püsielupaiga kaitsekord.....	21
1.5. Uuritus.....	21
1.5.1. Läbiviidud inventuurid ja uuringud	21
1.5.2. Riiklik seire.....	25
1.5.3. Inventuuride ja uuringute vajadus, tulemusseire	28
1.5.3.1. Riiklik seire.....	28
1.5.3.2. Kaite-eesmärgiks seatud taimeliikide leviku ja seisundi inventeerimine	28
1.5.3.3. Elupaigatüüpide leviku ja seisundi inventeerimine.....	28
1.5.3.4. Soomaa valitud ökosüsteemide kompleksne uurimine.....	29
1.5.3.5. Liiv-hundihamba kasvukohtade seire.....	29
1.5.3.6. Luhtade indikaatorliikide seire.....	29
1.5.3.7. Rukkiräägu seire valitud seirealadel.....	30
1.5.3.8. Kahepaiksete liikide leviku ja arvukuse inventeerimine	30
1.5.3.9. Koprapesakondade kaardistamine	30
1.5.3.10. Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualade kaardistamine.....	31
1.5.3.11. Soomaa rahvusparki hoonete inventeerimine	31
2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID	32
2.1. Elustik	32
2.1.1. Taimed.....	32
2.1.1.1. Liiv-hundihammas.....	32

2.1.1.2. Harilik sookold.....	33
2.1.1.3. Palu-karukell	34
2.1.1.4. Kuninga-kuuskjalg	34
2.1.1.5. Eesti soojumikas.....	35
2.1.1.6. Niidu-kuremõõk	36
2.1.1.7. Kahar parthein.....	37
2.1.1.8. Laialeheline nestik.....	37
2.1.1.9 Sale villpea.....	38
2.1.1.10. Sagristarn	39
2.1.1.11. Õrn tarn.....	39
2.1.1.12. Harilik sookäpp	40
2.1.1.13. Kaunis kuldking	40
2.1.1.14. Lõuna-jumalakäpp	41
2.1.1.15. Kolmehõlmaline batsaania.....	42
2.1.1.16. Siberi võhumõõk	42
2.1.2. Linnud	43
2.1.2.1. Kaljukotkas	44
2.1.2.2. Väike-konnakotkas.....	45
2.1.2.3. Merikotkas	46
2.1.2.4. Kalakotkas.....	46
2.1.2.5. Must-toonekurg	47
2.1.2.6. Rabapistrik	49
2.1.2.7. Rabapüü	49
2.1.2.8. Niidurüdi.....	50
2.1.2.9. Kanakull.....	51
2.1.2.10. Karvasjalg-kakk	52
2.1.2.11. Jäälind	52
2.1.2.12. Sooräts	53
2.1.2.13. Väikeluik.....	54
2.1.2.14. Laululuik	54
2.1.2.15. laanerähn.....	55
2.1.2.16. Roherähn.....	55
2.1.2.17. Valgeselg-kirjurähn	56
2.1.2.18. Rohunepp	56

2.1.2.19. Mudanepp	57
2.1.2.20. Mustsaba-vigle	58
2.1.2.21. Luha-sinirind	58
2.1.2.22. Sarvikpütt	59
2.1.2.23. Metsis	59
2.1.2.24. Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad veelinnud	60
2.1.2.25. Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad soolinnud	62
2.1.2.26. Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad luhalinnud	65
2.1.2.27. Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad metsalinnud	66
2.1.2.28. Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevad mosaiikmaastike linnud	68
2.1.3. Imetajad	69
2.1.3.1. Lendorav	70
2.1.3.2. Käsitiiivalised	71
2.1.3.3. Saarmas	73
2.1.4. Kalad	74
2.1.4.1. Hink	74
2.1.4.2. Võldas	74
2.1.5. Putukad	75
2.1.5.1. Laiujur	76
2.1.5.2. Suur-mosaiikliblikas	76
2.1.5.3. Suur-kuldtiib	77
2.1.6. Limused	78
2.1.6.1. Paksukojaline-jõekarp	78
2.1.7. Seened ja samblikud	79
2.1.7.1. Poropoorik	79
2.1.7.2. Leht-kobartorik	79
2.1.7.3. Krookustorik	80
2.1.7.4. Roosa võrkheinik	81
2.1.7.5. Männi-soomussamblik	81
2.1.7.6. Väike nõgisamblik	82
2.1.7.7. Sõrmjas tardsamblik	82
2.2. Elupaigatüübid	84
2.2.1. Huumustoitelised järved ja järvikud (3160)	86
2.2.2. Jõed ja ojad (3260)	86

2.2.3. Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	87
2.2.4. Niiskuslembesed kõrgrohostud (6430).....	88
2.2.5. Lamminiidud (6450)	88
2.2.6. Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510).....	90
3.2.7. Rabad (7110*) ja nokkheinakooslused (7150)	91
2.2.8. Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120)	92
2.2.9. Siirde- ja õõtsiksood (7140)	93
2.2.10. Vanad loodumetsad (9010*)	94
2.2.11. Rohundirikkad kuusikud (9050)	95
2.2.12. Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*)	96
2.2.13. Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*).....	98
2.2.14. Lammi-lodumetsad (91E0).....	99
2.2.15. Laialehised lammimetsad (91F0).....	100
2.3. Üksikobjekt ja maastik.....	101
2.3.1. Lemmjõe tamm	101
2.3.2. Soomaa maastikuvaated	102
2.4. Kultuuripärand.....	103
2.4.1. Pärandobjektid	103
2.4.2. Kultuuriloolised objektid.....	104
2.4.3. Kultuuritraditsioonid	106
3. SOOMAA RAHVUSPARGI VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE JA	
KÜLASTUSKORRALDUS	108
3.1. Soomaa rahvusparki külastuskeskus (loodusmaja)	109
3.2. Karuskose metsavahi kordon.....	110
3.3. Tipu looduskool.....	111
3.4. Hüpassaare – Mart Saare majamuuseum	113
3.5. Õppe- ja matkarajad.....	114
3.6. Lõkkekohad, telkimisalad	116
3.7. Metsaonnid	117
3.8. Vaatetornid	118
3.9. Randumissillad	119
3.10. Teed.....	119
3.11. Infotahvlid ja suunaviidad	121
3.12. Suured piiritähised maanteel	121

3.13. Piiri- ja vöönditähised	122
3.14. Koostöö turismiettevõtjatega.....	122
3.15. Kaitseala tutvustamine ja keskkonnaharidus.....	123
4. SOOMAA RAHVUSPARGI KAITSEKORRALDUSKAVA AASTATEKS 2012–2021 TÄITMISE ANALÜÜS.....	126
5. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED, EELARVE JA AJAKAVA.....	128
5.1. Tegevuste kirjeldus	128
5.1.1. Hooldus, taastamine ja ohjamine	128
5.1.1.1. Liiv-hundihamba kasvukoha hooldamine.....	128
5.1.1.2. Hariliku sookolla kasvukoha hooldamine	129
5.1.1.3. Kopra ohjamistegevused.....	129
5.1.1.4. Väikekiskjate ja metssigade arvukuse reguleerimine.....	130
5.1.1.5. Elupaigatüüpide liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*) ja aas- rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) hooldus ja taastamine	130
5.1.1.6. Elupaigatüüpide lamminiidud (6450) ja niiskuslembesed kõrgrohustud (6430) hooldus ja taastamine	130
5.1.1.7. Elupaigatüüpide rabad (7110*) ja siirde- ja õõtsiksood (7140) hooldus ja taastamine.....	133
5.1.1.8. Metsaelupaigatüüpide looduslikkuse taastamine	134
5.1.1.9. Lemmjõe tamme hooldamine.....	135
5.1.1.10. Soomaa maastikuvaadete hooldus ja taastamine.....	135
5.1.1.11. Kultuuripärandiobjektide hooldamine ja korrastamine	137
5.1.2. Taristu, tehnika ja loomad	138
5.1.2.1. Soomaa rahvusparki külastuskeskuse (loodusmaja) hooldus ja uuendamine.....	138
5.1.2.2. Karuskose metsavahimaja hooldus ja uuendamine	139
5.1.2.3. Tipu koolihoone hooldus ja uuendamine.....	139
5.1.2.4. Hüpassaare – Mart Saare majamuuseumi hooldus ja uuendamine	139
5.1.2.5. Öppe- ja matkardade hooldamine ja rekonstrueerimine.....	140
5.1.2.6. Lõkkekohtade ja telkimisalade hooldamine.....	140
5.1.2.7. Metsaonnide rajamine ja hooldamine.....	140
5.1.2.8. Vaatetornide hooldamine.....	140
5.1.2.9. Randumissildade rajamine ja hooldamine	141

5.1.2.10. Teede hooldamine	141
5.1.2.11. Veeteede hooldamine	141
5.1.2.12. Infotahvlite ja suunaviitade hooldamine.....	142
5.1.2.13. Suurte piiritähiste paigaldamine ja hooldamine.....	142
5.1.2.14. Piiri- ja vöönditaähiste paigaldamine ja hooldamine	142
5.1.3. Kavad, eeskirjad.....	143
5.1.3.1. Kaitsekorralduskava vahe- ja lõpphindamine ning uuendamine.	143
5.1.3.2. Soomaa rahuspargi kaitse-eeskirja muutmine.....	143
5.1.4. Kaitseala tutvustamine ja keskkonnaharidus.....	144
5.1.4.1. Soomaa rahvusparki tutvustavate veebilehtede uuendamine ja toimetamine	144
5.1.4.2. Külustuskeskuse ekspositsiooni uuendamine	144
5.1.4.3. Külustuskeskuse õppeklassi inventaari uuendamine.....	144
5.1.4.4. Loodust, kultuuripärandit ja tasakaalustatud keskkonnakasutust tutvustavate koolituste ja teabepäevade korraldamine.	144
5.1.4.5. Noore looduskaitse kursuse korraldamine.....	145
5.1.4.6. Käsivikatiga niitmise õppepäeva korraldamine.	145
5.1.4.7. Haabja tahumise õppepäeva korraldamine	145
5.1.5. Muu	145
5.1.5.1. Koostöökogu töö korraldamine.....	145
5.2. Eelarve.....	147
6. KAITSEKORRALDUSKAVA TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE JA UUENDAMINE.....	155
7. KASUTATUD MATERJALID	162
LISAD.....	166
Lisa 1. Soomaa rahvusparki kaitse-eeskiri.....	166
Lisa 2. Keskkonnaministri määrus „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine”	171
Lisa 3. Soomaa rahvusparki kaart	176
Lisa 4. Riisa ja Vabriku metsise püsielupaikade kaart	177
Lisa 5. Seirealad ja seirejaamad Soomaa rahvusparkis ning Soomaa linnu- ja looduslal	178
Lisa 6. Soomaa rahvusparki, Soomaa loodus- ja linnuala kaitse-eesmärkide ja väärtuste koondtabel.....	180
Lisa 7. Soomaa loodusala elupaigatüübid.....	181
Lisa 8. Soomaa rahvusparki poollooduslike koosluste ja maastikuvaadete hooldamine ja taastamine.....	182

Lisa 9. Soomaa rahvusparki külastusrajatised	183
Lisa 10. Soomaa rahvusparki infostendid ja suured piiritähised.....	184
Lisa 11. Soomaa rahvusparki piiritähised.....	185
Lisa 12. Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaitsekorralduskava täitmise analüüs	186
Lisa 13. Ehituspärandi kaitse üldised põhimõtted Soomaa rahvusparkis.....	201
Lisa 14. Soomaa rahvusparki piiranguvööndi metsade majandamise kokkulepe.....	203
Lisa 15. Ulatuslike loodusõnnetuste likvideerimine ja metsakahjustuste leviku tõkestamine kaitseala piiranguvööndis.....	205

Vastavalt looduskaitseseaduse §-le 25 on kaitsekorralduskava kaitstavate loodusobjektide alapõhise kaitse korraldamise aluseks. Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitseala valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskava on koostatud aastateks 2022–2031. Kava koostamisel lähtuti olemasolevatest andmetest. Kaitsekorralduskava koostamisel juhenditi Eesti Vabariigi kehtivast seadusandlusest ja kaitsekorralduskava koostamise juhendist. Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskava on koostatud nii Soomaa rahvusparki kui Soomaa loodusala kohta. Soomaa loodusala hõlmab lisaks Soomaa rahvusparkile u 390 ha metsise püsielupaiksid väljaspool rahvusparki piire – Riisa ja Vabriku metsise püsielupaigad. Valdav enamus andmetest ja planeeritavatest kaitsekorralduslikest töödest käib rahvusparki maa-ala kohta. Kui tegevus on konkreetselt planeeritud väljapoole rahvusparki piiri, siis see on vastavas tekstis eraldi märgitud.

Kaitsekorralduskava kinnitab Keskkonnaamet. Teave kaitsekorralduskava kinnitamise kohta avalikustatakse Keskkonnaameti kodulehel.

Käesoleva Soomaa rahvusparki ning Soomaa loodus- ja linnuala kaitsekorralduskava eesmärk on:

- anda lühike ülevaade kaitstavast alast (edaspidi *ala*) – selle kaitsekorraldusest, kaitse-eesmärkidest, rahvusvahelisest staatusest, maakasutusest, huvigruppidest ning alal läbiviidavast riiklikust seirest;
- analüüsida ala eesmärke ning anda hinnang iga põhiväärtuseks oleva liigi, elupaiga vm väärtuse seisundile;
- arvestades alale seatud eesmärke, määrata mõõdetavad kaitse-eesmärgid ja kaitsekorralduse oodatavad tulemused kaitsekorraldusperioodi lõpuks ning 30 aasta perspektiivis;
- anda ülevaade peamistest väärtusi mõjutavatest teguritest, kirjeldada kaitseks vajalikke meetmeid koos oodatavate tulemustega;
- määrata põhiväärtuste säilimisele, taastamisele ja tutvustamisele suunatud kaitsekorralduslike tegevuste elluviimise plaan koos tööde mahu, koha, ulatuse kirjelduse ja orienteeruva maksumusega;
- luua alusdokument kaitseala kaitsekorralduslike tööde elluviimiseks ja rahastamiseks.

Kava koostas Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna vanemspetsialist Meelis Suurkask (tel: 516 4997, e-post: meelis.suurkask@keskkonnaamet.ee).

1. SISSEJUHATUS

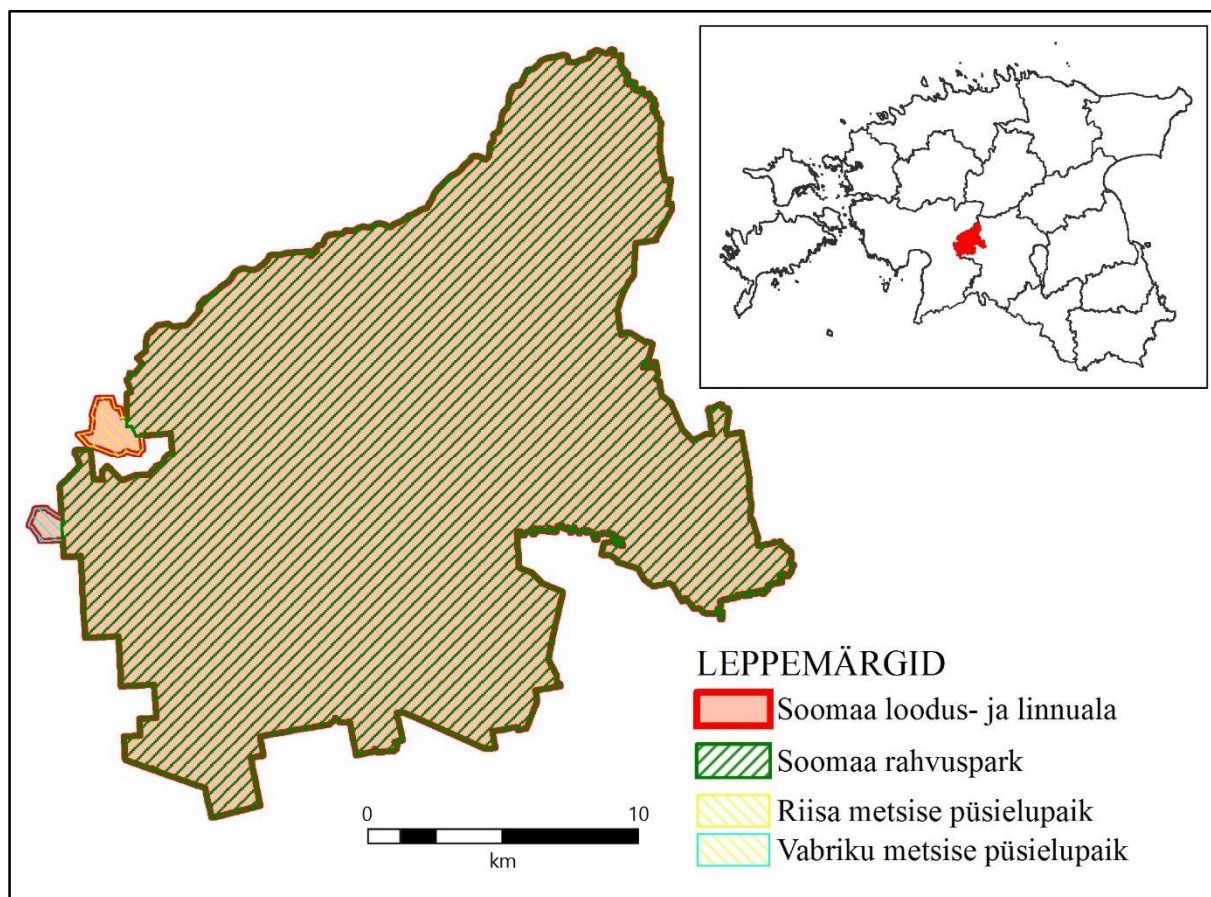
Soomaa rahvuspark (edaspidi ka *rahvuspark*) on moodustatud Vabariigi Valitsuse 8. detsembri 1993. a määrusega nr 387 „Soomaa, Vilsandi ja Karula rahvuspargi moodustamise kohta”. Soomaa rahvuspark on loodud Vahe-Eesti suurte soode, lamminiitude ja metsade, maastike ja kultuuripärandi ning tasakaalsustatud keskkonnaksutuse säilitamiseks, kaitsmiseks, taastamiseks, uurimiseks ja tutvustamiseks.

Soomaa rahvuspargi esimene kaitsekorralduskava koostati rahvusvahelise koostöö raames aastateks 2000–2010. Esimese kaitsekorralduskava koostamisel viidi Soomaa rahvuspargis läbi ulatuslikud uuringud ja kaitseväärtuste kaardistamine, rajati külastusinfrastruktuur ja ehitati külastuskeskus. Järgmine kaitsekorralduskava koostati aastateks 2012–2021. Selles kaitsekorralduskavas jätkati eelmise kaitsekorralduskavaga planeeritud tegevusi. Suuremateks töödeks olid rabade äärealade veerežiimide taastamine, luhtade taastamine ja hooldustööd ning külastusinfrastruktuuri kaasajastamine. Käesolev kaitsekorralduskava on koostatud aastateks 2022–2031. Kaitsekorralduskava jätkab eelnevates kavades planeeritud tegevusi. Peamised tegevusvaldkonnad on külastuskorralduslikud tööd, poollooduslike koosluste hooldamine ja taastamine ning seirete läbiviimine.

1.1. ALA ISELOOMUSTUS

Soomaa rahvuspark jääb üleeuroopaliselt Natura 2000 võrgustikku kuuluvate Soomaa loodusala ja Soomaa linnuala koosseisu. Natura 2000 loodus- ja linnualade võrgustik on loodud selleks, et kaitsta Euroopa väärtuslikke ja ohustatud looma-, linnu- ja taimeliike ning nende elupaiku ja kasvukohti.

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” kohaselt kuuluvad Soomaa loodus- ja linnuala Natura 2000 võrgustikku. Soomaa loodus- ja linnuala koosseisu jääb Soomaa rahvuspark, keskkonnaministri 13. jaanuari 2005 määruse nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” alusel kaitse alla võetud Riisa ja Vabriku metsise püsielupaik (joonis 1).

Joonis 1. Soomaa rahvusparki, Soomaa loodusala, Soomaa linnuala ja metsise püsielupaikade asendiskeem.

1.1.1. SOOMAA RAHVUSPARK

Soomaa rahvusparki pindala on 39 843,5 ha, millest Viljandimaale jääb 31 640,1 ha ja Pärnumaale 8 203,4 ha. Majandustegevuse piiramise astmete järgi on rahvuspark tsoneeritud üheks reservaadiks, 29 sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks. Soomaa rahvusparki kaitse-eeskiri on vastu võetud Vabariigi Valitsuse 22. aprilli 2005. a määrusega nr 85 „Soomaa rahvusparki kaitse-eeskiri“¹. Kaitse-eeskirja tekst on toodud Lisa 1 ja kaart Lisa 3.

Soomaa rahvuspark asub Viljandi maakonnas Põhja-Sakala vallas Tipu, Iia, Uia, Sandra, Vanaveski, Metsküla, Ivaski, Lemmakõnnu, Paelamaa, Kibaru ja Karjasoo külas ning Pärnu maakonnas Põhja-Pärnumaa vallas Kaansoo ja Leetva külas; Tori vallas Aesoo, Riisa, Rätsepa, Jõesuu, Võlli ja Kildemaa külas; Pärnu linnas Põlendmaa külas.

Soomaa rahvuspark asub Madal- ja Kõrg-Eesti piirimal, kuid jääb ise Madal-Eestisse, Pärnu madaliku idaossa. „Soomaa” mõiste on laiem kui rahvusparkiga hõlmatud ala. „Soomaa” mõiste võttis kasutusele professor T. Lippmaa, kes jagas Vahe-Eesti (*Estonia intermedia*) looduspiirkonna kaheks osaks, nimetades lõunapoolse ala Soomaaks. J. Granö poolt koostatud Eesti maastikuliste üksuste järgi moodustab Soomaa tasandike, suurrabade ja metsade maastiku Pärnumaa kesk- ja lõunaosas.

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/13291148>

Eesti geobotaanilises liigestuses jagas L. Laasimer (1965) Eesti rajoonideks ja mikrorajoonideks. Laasimeri liigituse järgi jääb Soomaa Vahe-Eesti rabade ja lodumetsade rajooni, mis jaguneb veel omakorda kuueks mikrorajooniks. Soomaa rahvuspark hõlmab selle jaotuse järgi rabade piirkonna Vahe-Eesti keskosas.

Soomaale jäävad Eesti suurimad sood, neile lisanduvad puis- ja lamminiidud ning metsad. Pinnamood on tasane, vaid lõunaosas kergelt lainjas. Soomaa on tuntud oma ainulaadsete kevadiste üleujutuste poolest (5. aastaaeg). Riisal on Eesti pindalalt suurim üleujutusala (175 km²). Kuresoo (10 800 ha) on Eesti suurim kuivendusest pea puutumatuna säilinud rabamassiiv. Enamuse sellest moodustab rabalasund (koosneb 10-st osalaamist), mida rõngana ümbritseb siirde- ja madalsoo. Lõunast piirab Kuresood 8 m kõrgune Eesti kõige järsem rabanõlv vastu Lemmjõe. Soomaal leidub mitmeid Eestis haruldaseks jäänud lammimetsi. Neist suurim on Pääsma laas (EELIS 2021).

Soomaa rahvuspargi kaitse-eesmärkideks on:

Vahe-Eesti edelaosa metsa-, soo- ja lammimaastike looduse, kultuuripärandi, kaitsealuste liikide, looduslike elupaikade ning loodusliku taime- ja loomastiku kaitse;

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25; edaspidi *linnudirektiiv*) loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud 48 liigi kaitse;

nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taime- ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud elupaigatüüpide kaitse. Kaitstavad elupaigatüübid on metsastunud luited (2180)², jõed ja ojad (3260), lamminiidud (6450), rabad (*7110), vanad loodushõlmad (*9010), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080), siirdesoo- ja rabametsad (*91D0), lammi-lodumetsad (91E0);

loodusdirektiivi II lisas nimetatud liikide – saarma (*Lutra lutra*), hingu (*Cobitis taenia*), võldase (*Cottus gobio*), laiujuri (*Dytiscus latissimus*), suur-mosaiikliblika (*Euphydryas maturna*) ja suur-kuldtiiva (*Lycaena dispar*), kes kõik on III kaitsekategooria liigid, elupaikade kaitse, säilitamine, tutvustamine ja uurimine.

1.1.2. SOOMAA LINNU- JA LOODUSALA

Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri” lisa 1 punkti 1 alapunkti 52 kohaselt hõlmab Soomaa rahvuspark Soomaa linnuala (EE0080574) ja punkti 2 alapunkti 399 kohaselt hõlmab Soomaa rahvuspark Soomaa loodusala (EE0080574), kus tegevuste kavandamisel tuleb hinnata nende mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi. Loodus- ja linnudirektiivide alusel moodustatud Natura 2000 võrgustik haarab alasid, kus kaitstakse Euroopa Liidus haruldasi elupaiku ja ohustatud liike. Soomaa loodus- ja linnuala on moodustatud, et kaitsta loodusdirektiivis nimetatud 16 elupaigatüüpi ja 10 liigi elupaika ning linnudirektiivis nimetatud 47 linnuliigi elupaika.

² Sulgudes on kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

Soomaa loodus- ja linnuala piir langeb kokku (ühtib). Soomaa loodus- ja linnuala pindala on 40 240,2 ha, olles 396,7 ha võrra suurem kui on Soomaa rahvuspargi pindala.

Soomaa linnuala on moodustatud, et kaitsta linnudirektiivi I lisas nimetatud 48 liigi isendite elupaiku. Liigid, mille elupaiku kaitstakse, on karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*), piilpart (*Anas crecca*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), väike-konnakotkas (*Aquila pomarina*), sooräts (*Asio flammeus*), sõtkas (*Bucephala clangula*), öösorr (*Caprimulgus europaeus*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), soo-loorkull (*Circus pygargus*), õõnetuvi (*Columba oenas*), rukkirääk (*Crex crex*), väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*), laululuik (*Cygnus cygnus*), väikepistrik (*Falco columbarius*), rabapistrik (*Falco peregrinus*), tuuletallaja (*Falco tinnunculus*), väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*), rohunepp (*Gallinago media*), sookurg (*Grus grus*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), rabapüü (*Lagopus lagopus*), punaselg-õgija (*Lanius collurio*), hallõgija (*Lanius excubitor*), naerukajakas (*Larus ridibundus*), nõmmelõoke (*Lullula arborea*), sinirind (*Luscinia svecica*), mudanepp (*Limnocyttus minimus*), väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*), kalakotkas (*Pandion haliaetus*), herilaseviu (*Pernis apivorus*), veetallaja (*Phalaropus lobatus*), laanerähn e kolmvarvas-rähn (*Picoides tridactylus*), hallpea-rähn e hallrähn (*Picus canus*), roherähn e meltsas (*Picus viridis*), rüüt (*Pluvialis apricaria*), sarvikipütt (*Podiceps auritus*), täpikhuik (*Porzana porzana*), jõgitiir (*Sterna hirundo*), händkakk (*Strix uralensis*), vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*), teder (*Tetrao tetrix*), metsis (*Tetrao urogallus*), mudatilder (*Tringa glareola*), heletilder (*Tringa nebularia*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*) ja kiivitaja (*Vanellus vanellus*).

Soomaa loodusala on moodustatud, et loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe, milleks on huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (*7110), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad loodusmetsad (*9010), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080), siirdesoo- ja rabametsad (*91D0), lammi-lodumetsad (*91E0) ning laialehised lammimetsad (91F0).

Loodusdirektiivi II lisas nimetatud liigid, mille isendite elupaiku Soomaa looduslalal kaitstakse, on saarmas (*Lutra lutra*), tiigilendlane (*Myotis dasycneme*), harilik lendorav (*Pteromys volans**), laialehine nestik (*Cinna latifolia*), kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*), palu-karukell (*Pulsatilla patens*), laiujur (*Dytiscus latissimus*), suur-mosaiikliblikas (*Hypodryas maturna*), suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*) ja paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*).

1.1.3. METSISE PÜSIELUPAIGAD

Vabriku metsise püsielupaik

Vabriku metsise püsielupaik on moodustatud keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrusega nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine”³ (lisa 2). Vabriku metsise püsielupaik on moodustatud, et tagada metsise soodne seisund. Vabriku metsise püsielupaik asub Pärnu maakonnas Tori vallas Kildemaa külas, jäädes Soomaa rahvuspargi piiridest väljapoole, rahvuspargi piiri vahetusse naabrusesse ning rahvuspargist ida poole (lisa 4). Vabriku metsise püsielupaiga pindala on 112,5 ha, millest 61,4 ha ehk 55% on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ning 51,1 ha ehk 45% piiranguvööndisse. Püsielupaiga tuumikala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, moodustavad valdavalt siirdesoo ja siirdesoometsad. Siirdesoo ja siirdesoometsad moodustavad u 41% püsielupaiga pindalast.

³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/130032021011>

Vabriku metsise püsielupaik on inimtegevusest oluliselt mõjutatud. Püsielupaiga ala on jagatud korrapärasteks metsakvartaliteks ning kuivendatud. Kuivendusest on mõjutatud ligikaudu 57% püsielupaiga pindalast. Kuivenduse tulemusena on kunagi lagedamad siirdesooalad hakanud võsastuma. Ligikaudu 33% püsielupaigast on tugevasti raietest mõjutatud: esineb lageraielanke, millel kasvab 10–15-aastane metsanoorendik. Vana metsa on säilinud 57% püsielupaiga pindalast. Vabriku metsise püsielupaigal on kirjeldatud viis vääriselupaika kogupindalaga 9,5 ha (VEP nr E00335, E00336, E00338, E00339, L01732). Kaitsealustest liikidest elab püsielupaigas värbkakk (*Glaucidium passerinum*) ja laanepüü (*Bonasa bonasia*) ning kasvab harilik ungrukold (*Hyperzia selago*).

Riisa metsise püsielupaik

Riisa metsise püsielupaik on moodustatud keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrusega nr. 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine”. Riisa metsise püsielupaik on moodustatud, et tagada metsise soodne seisund. Riisa metsise püsielupaik asub Pärnu maakonnas Tori vallas Jõesuu ja Võlli külas, jäädes Soomaa rahvusparki piiridest väljapoole, rahvusparki piiri vahetusse naabrusse ning rahvusparkist loodesse (lisa 4). Riisa metsise püsielupaiga pindala on 282,2 ha, millest 147,4 ha ehk 52% on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ning 134,8 ha ehk 48% piiranguvööndisse. Püsielupaiga tuumikala, mis on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse, moodustavad valdavalt Puussaare raba ja rabast lõunasse jäävad esinduslikud metsaalad. Puussaare raba moodustab u 36% püsielupaiga pindalast. Puussaare rabast omakorda 20 ha on heas looduslikus seisundis lage mätsaraba, kus kasvab hõredalt madalaid mände ja üksikud sookaski. Mätsaraba ümbritseb 50–80 m laiune rabametsa riba ning seejärel ulatuslikum siirdesooala. Puussaare raba on lõunast ja läänest piiritletud magistraalkraavidega. Rabast lõunasse jäävad metsad on jagatud korrapärasteks kvartaliteks ning on kuivendusest mõjutatud. Riisa metsise püsielupaiga sihtkaitsevööndisse jääb 26 ha üle 100-aastaseid metsasid. Riisa metsise püsielupaigas on kirjeldatud üks vääriselupaik pindalaga 1,5 ha (VEP nr 126125). Kaitsealustest liikidest elab püsielupaigas sookurg (*Grus grus*), värbkakk (*Glaucidium passerinum*), händkakk (*Strix uralensis*), hiireviu (*Buteo buteo*), teder (*Tetrao tetrix*), hoburästas (*Turdus viscivorus*), musträhn (*Dryocopus martius*) ja laanepüü (*Bonasa bonasia*). Kaitsealuste taimeliikide esinemist alal ei ole uuritud.

1.1.4. RAHVUSVAHELISE TÄHTSUSEGA LINNUALA JA MÄRGALA

Rahvusvahelise tähtsusega linnuala (IBA ala)

Rahvusvahelise tähtsusega linnualad on ülemaailmse linnukaitseorganisatsiooni BirdLife Internationali poolt aktsepteeritud rahvusvahelise tähtsusega linnupaigad. IBA alad moodustati Eestis 1989. aastal. Soomaal väärtustatavad liigid on rukkirääk, väikeluik, sookurg, kaljukotkas.

Rahvusvahelise tähtsusega märgala (Ramsari ala)

Ramsari võrgustik ühendab rahvusvahelise tähtsusega märgalasid riikides, mis on ühinenud 1971. aastal vastuvõetud Ramsari konventsiooniga. Ramsari märgalade hulka kuulub nii mere- kui mageveealad ja nii looduslikke kui inimese poolt loodud märgalasid, millel on suur ökoloogiline tähtsus just veelindude rände-, puhke- ja pesitsuspaikadena. Eestist kuulub Ramsari nimekirja 17 ala. Soomaa rahvuspark on Ramsari ala aastast 1997.

1.1.5. KAITSEKORRALDUSPERIOODI VISIOON

Soomaa rahvuspargis säilivad suured soomassiivid soomassiivide vahel voolavate jõgedega ning jõgede kallastal asuvate luhaniitudega. Säilib ajalooline maakasutus koos hajaasustusega. Hinnatakse ja arendatakse tasakaalustatud keskkonnakasutuse suundi. Väärtuslik vaimne ning materiaalne kultuuripärand on hoitud ning elus. Rahvuspargi väärtusi tutvustatakse külastajatele säästval ja kohalikku kogukonda arvestaval viisil.

Liigid ja elupaigad

Kaitsealal on eesmärgiks kaitsta kõiki kaitsealuseid liike – tagada nende populatsioonide ja elupaikade soodne seisund. Kaitseväärtuseks olevatest liikidest kaitsealale tüüpilisemate puhul toimivad kaitseala heas seisundis asurkonnad tuumalana, kust isendid saavad levida ka kaitsealalt välja. Oluliste loodusmaastiku katusliikide, nagu must-toonekure ja metsise, seisund on soodne ning kindlustatud on nende elupaikade ja toitumisalade hea kvaliteet. Pärandmaastike katusliikide, eelkõige põllulindude ja veekogude seisundit peegeldavate kahepaiksete, arvukused on tõusvas trendis.

Metsakoosluste piisava kaitse tagamiseks on kavandamisel viia piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse 2458 ha riigimaad sooviku- ja laanemetsade kaitseks. Soodelupaigad on võimalikult vähese kuivenduse mõjuga. Soomaa rahvuspargis on järjepidevalt kasutuses poollooduslikud kooslused ning taastatud ja kasutusele on võetud uusi poollooduslikke kooslusi. Kopra tegevuse tagajärjel tekkinud konfliktid loodukaitselistes eesmärkides ja maaomanike huvide vahel on leidnud tasakaalustatud lahenduse.

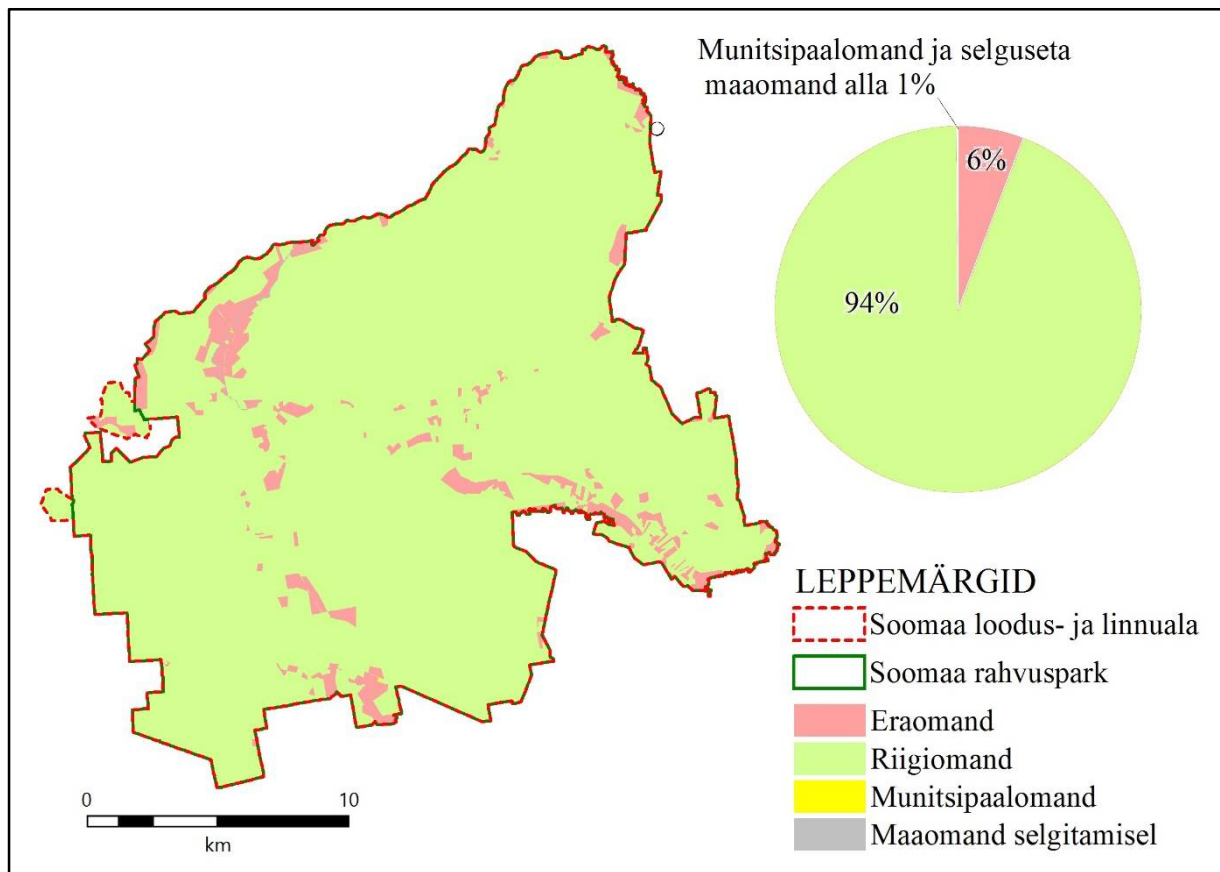
Maastik ja keskkonnakasutus

Avatud maastikud on põllumajanduslikus kasutuses, enamasti niitudena, maastike hooldusel on laialdaselt kasutusel loomad ning nende kasutatakse loomade söödaks. Kaitseala avamaastike pindala ei vähene. Uute põllumaade kasutuselevõtt toimub eelkõige viimase 30 aasta jooksul võsastunud alade arvelt. Taastatud ja kasutusele on võetud 366 ha niitusid. Olemas on info kuivenduse mõju ja toimimise kohta ning kraavid on hooldatud seal, kus see on vajalik.

1.2. MAAKASUTUS

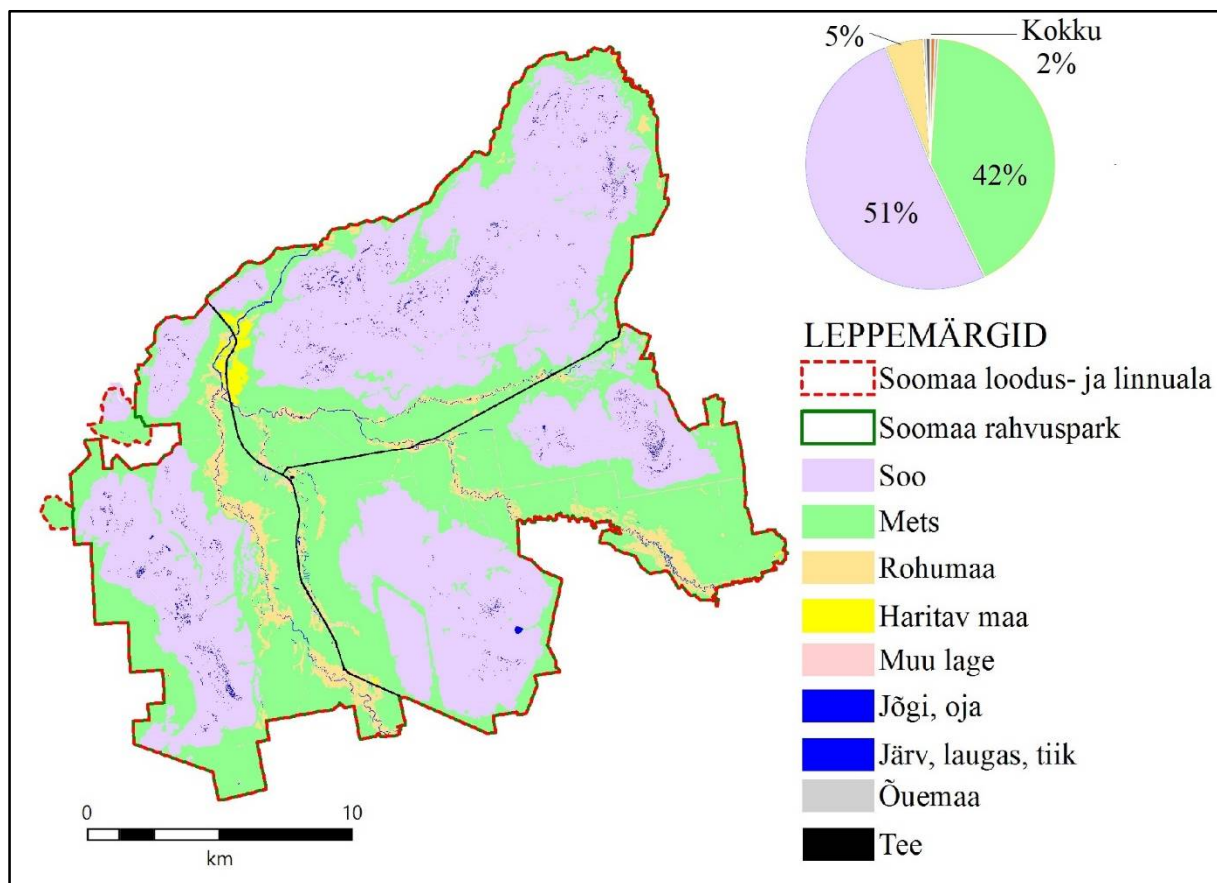
Soomaa loodu- ja linnuala pindala on 40 240,2 ha, millest maismaa pindala on 39 853,3 ha ja veekogude pindala 386,9 ha. Soomaa rahvuspargi pindala on 39 843,5 ha, millest maismaa pindala on 39 522,8 ha ja veekogude pindala 320,7 ha. (EELIS 2021)

Soomaa loodus- ja linnualal on eramaid 2 326,6 ha, riigimaid 37 873,1 ha ning munitsipaalomandisse jääb 1,9 ha. Ülejäänud 38,6 ha-l on maaomand selgitamisel (joonis 2; Maa-amet, detsember 2021).

Joonis 2. Soomaa rahvusparki, Soomaa loodusala, Soomaa linnuala kõlvikuline jaotus (seisuga detsember 2021).

Kõlvikuliselt moodustavad Soomaa loodus- ja linnuala territooriumist kõige suurema osa erinevas arengujärgus olevad sood. Sood hõlmavad Soomaa loodus- ja linnuala pindalast 51%, metsad 42% ja rohumaad 5%. Ülejäänud kõlvikud moodustavad kokku 2% loodus- ja linnuala pindalast – sealhulgas haritav maa 0,6%, seisuveekogud 0,6%, jõed ja ojad 0,4%, õuealad 0,1%, teed 0,1% ning muud lagedad alad (metsasihid, teeservad, pinnasteed, mahajäetud laoplatsid jms) 0,3%. Loodus- ja linnuala kõlvikuline jaotus on toodud joonisel 3 (Maa-amet, detsember 2020).

Joonis3. Soomaa rahvusparki, Soomaa loodusala, Soomaa linnuala kõlvikuline jaotus (seisuga detsember 2021).

1.2.1. SOOMAA RAHVUSPARGI TEHNILISED INFRASTRUKTUURID

Maanteed

Soomaa rahvusparki territooriumi teedevõrk on hõre. Rahvusparki läbib kaks riigi kõrvalmaanteed. Maantee nr 151 (Kõpu – Tõramaa – Jõesuu) üldpikkus on 37 km. Tee on kaetud kruusakattega. Eelmise kaitsekorralduskava perioodi sees muudeti tolmuwabaks maanteelõigud Kõpu alevikus, Iia küla vahel, Tõramaa külastuskeskuse juures, Jõesuus. Suurvee ajal on maantee Riisa külas üleujutatud ja liiklus Pärnu poolt takistatud. Maantee nr 128 (Kildu – Oksa – Tõramaa) pikkus rahvusparkis on 23,6 km. Suurvee ajal on maantee mitmes kohas üleujutatud. Eelmise kaitsekorralduskava perioodi jooksul on maanteed tugevasti remonditud, muudetud teed laiemaks, puhastatud teeääri võsast, korrastatud truupe.

Maantee nr 252 (Kaansoo – Tori) asub väljaspool rahvusparki territooriumit, kaitseala põhjapiiri läheduses. Tee on kruusakattega ja selle pikkuseks on 28,9 km.

Sillad

Soomaa rahvusparkis on kokku 7 silda. Kõpu – Tõramaa – Jõesuu maanteel on kaks heas korras silda. Need on Meiekose sild, mis on ehitatud aastal 1970 ja Riisa sild, ehitatud aastal 1973 ning remonditud 2003. aastal. Kildu – Oksa – Tõramaa maanteel on kolm silda, millest kaks, Kuusekäära ja Oksa sild, jäävad rahvusparki territooriumile ning Härma sild asub rahvusparki piiril. Rahvusparki Ruunaraipe piirkonnas liiklemisel on oluline üle Raudna jõe kulgev Tohvri sild. Tohvri raudbetoonist sild ehitati vana puitsilla asemele 2004. aastal. Tipu küla ja rahvusparki idaosa liikumise korraldamisel on väga oluline Tipu sild. Tipu puitsild ehitati

2004. aastal. Rahvuspargi ida- ja edelaosas liiklemiseks on oluline Halliste jõel, väljaspool rahvuspargi territooriumi asuv Teesoo raudbetoonsild.

Elektriliinid

Soomaa rahvuspargi elektrivarustus põhineb kolmel keskpingeliinil. Üks liin, mis saab alguse Jõesuust, varustab elektriga Riisa küla, rahvuspargi külastuskeskust, Sandra küla Karuskose talu ja Karuskose metsamaja. Teine liin varustab elektriga Sandra küla talumajapidamisi. Kolmas liin varustab elektriga Tipu küla majapidamisi. Soomaa elektrivarustuse põhiprobleemiks on liinide amortiseerumine ning sagedased tormikahjustused. Otstarbekas oleks Soomaa elektriliinid asendada maakaablitega. Soomaal on majapidamisi, kus elektrivarustus puudub (Väike-Härma talu).

Side

Side Soomaa rahvuspargis põhineb mobiilsidel. Mobiilside mastid paiknevad Kõpus, Vastemõisas, Jõesuus ja Sandras. Mobiilside leviala on Soomaa rahvuspargis ebaühtlane. Probleemid on mitme masti leviala piiril nagu Soomaa rahvuspargi külastuskeskuses Kõrtsi-Tõramaal. Rahvuspargi külastuskeskusesse on rajatud püsiv internetiühendus.

1.3. HUVIGRUPID

Rahvuspargi kaitse korraldamisel on oluline arvestada kohaliku kogukonna huvidega ja kaasata kohalikke elanikke aktiivselt osalema kaitseala kaitse korraldamisse. Rahvuspargi igapäevatoos ja strateegiate väljatöötamisel tuleb teha koostööd erinevate huvigruppidega. Huvigruppide regulaarseks ja jätkusuutlikuks kaasamiseks Soomaa rahvuspargi kaitse-eeskirja ja Soomaa rahvuspargi, Soomaa loodus- ja linnuala kaitsekorralduskava rakendamisel ning infovahetuseks ja päevakohaste teemade laiapõhjalisema arutelu korraldamiseks on loodud Soomaa rahvuspargi koostöökogu, mille tööst on võimalik osa võtta kõigil huvitatud osapooltel ja mille juhtgruppi kuuluvad Keskkonnaamet, vallavalitsused, RMK ja kohaliku kogukonna esindajad. Rahvuspargi koostöökogu on heaks partneriks kaitseala valitsejale kaitse korraldamisel, rahvuspargi arendamisel ning kogukonna ootuste ning probleemide vahendamisel, aidates regulaarsetel kokkusaamistel kaasa rahvuspargi arengule ja suundade kujundamisele.

- **Keskkonnaamet** – kaitseala valitseja. Keskkonnaameti eesmärk on tagada alal kaitse-eesmärgiks olevate väärtuste soodne seisund ja kaitseala ning selle väärtuste tutvustamine.
- **Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK)** – praktiliste looduskaitsetööde teostamine riigimaadel, ala külastuse korraldamine (kaitseala väärtuste soodsa seisundi säilitamist arvestavalt) ja kaitseala tutvustamine ning kaitseala metsade majandamine.
- **Kohalikud omavalitsused** – kohaliku kogukonna elu juhtimine selle erinevates valdkondades, sh kaitseala kohaliku kogukonna esindamine, koostöö rahvuspargi valitsejaga loodushariduse, kultuurielu, keskkonnakaitse (vastutab looduskasutuse, loodusressursside kasutamise ja jäätmemajanduse eest), planeerimis- ja ehitustegevuse osas, administratiivne koostöö lubade väljastamisel (ehitus, üritused jne).
- **Kohalikud elanikud ja maaomanikud** – elanikkonna ja maaomanike huvide esindamine, koostöö kaitsealal loodus- ja kultuuriväärtuste säilitamisel, loodusressursside kasutamisel, traditsioonilise elulaadi alalhoidmisel. Eramaal asuvate metsade majandamine, karjakasvatus ja poollooduslike koosluste majandamine, põllupidamine. Kinnistutele

elamute ehitamine (kinnisvara arendamine). Olemasolevate majapidamiste korrastamine ja arendamine.

- **Puhkajad, turistid (külastajad)** – võimalused aktiivseks puhkuseks. Ettevalmistatud puhkekohad, matkarajad, metsarajad, ujumiskohad, paadisõiduvõimalusd. Huvigrupi huvides on hea ligipääs jõgedele ja külastusobjektidele. Avalikud supluskohad ja nende heakord, selge ning külastajasõbralik infoedastus kaitsealal pakutavate teenuste kättesaadavusest ja paiknemisest.
- **Kalamehed** – harrastuskalapüük.
- **Ettevõtjad** – ettevõtluse arendamine, külastajate/turistide arvu kasv, tehniliste/kaitseala infrastruktuuride areng. Rahvaürituste korraldamine, rekreatiivse tegevuse pakkumine – matkad, kanuusõidud, telkimine. Loodushariduslike ürituste korraldamine.
- **Viljandi muuseum** – Hüpasaare majamuuseumi arendamine ja tutvustamine.
- **Valitsusvälised organisatsioonid** – (Tipu looduskool, Eesti Haabjaselts, Soomaa Turismi MTÜ, ELF jt) Soomaa rahvuspargi arengule kaasaaitamine, külakogukonna arengu innustamine ja edasivedamine, rahvuspargi potentsiaali rakendamine kogukonna arengu hüvanguks. Kohaliku kogukonna huvide esindamine, koostöö loodus- ja kultuuriväärtuste säilitamisel ja tutvustamisel.
- **Õppe- ja teadusasutused** – üleriigiline õppe- ja teadustegevuse läbiviimine ja uurimine kaitsealal.

1.4. KAITSEKORD

Soomaa loodus- ja linnuala kuuluvad Euroopa Liidu Natura 2000 võrgustikku, koosnedes mitmest kaitstavast loodusobjektist, mille kaitse tuleneb looduskaitseseadusest ning selle alusel koostatud kaitse-eeskirjadest.

1.4.1. SOOMAA RAHVUSPARGI KAITSEKORD

Soomaa rahvuspargi kaitsekord on sätestatud looduskaitseseaduses ja selle alusel kehtestatud Vabariigi Valitsuse 22. aprilli 2005. a määruses nr 85 „Soomaa rahvuspargi kaitse-eeskiri” (lisa 1). Soomaa rahvuspargi kaitse-eeskiri sätestab kaitsekorra üldpõhimõtted, loodusreservaadi, sihtkaitsevööndite ning piiranguvööndi määratlused, kaitse-eesmärgid, lubatud ja keelatud tegevused. Rahvuspargi maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele reservaadiks, 29 sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks.

Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning püüda kala Soomaa rahvuspargi sihtkaitsevööndites ja piiranguvööndites, välja arvatud Kikepera ja Valgeraba sihtkaitsevööndites 15. veebruarist 31. juulini ning Paelamaa sihtkaitsevööndis 15. märtsist 31. augustini.

Telkimine ja lõkke tegemine rahvuspargis on lubatud ainult rahvuspargi valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohtades. Telkimine ja lõkke tegemine õuemaal on lubatud omaniku nõusolekul.

Rahvuspargis on lubatud jahipidamine ulukite arvukuse reguleerimise eesmärgil.

Rahvuspargis on lubatud sõidukiga sõitmine teedel. Maastikusõidukiga sõitmine on lubatud rahvuspargi valitseja nõusolekul. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine rahvuspargi valitseja nõusolekuta on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, valitsemisega seotud tegevuses, metsatöödel, põllumajandustöödel ja poollooduslike koosluste hooldamisel ning rahvuspargi valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses.

Rahvuspargi veekogudel on lubatud mootorita ujuvvahendiga sõitmine. Mootoriga ujuvvahendiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, rahvuspargi valitsemisega seotud töödel, rahvuspargi valitseja nõusolekul hooldustöödel ning teadustegevuses.

Reservaat

Rahvuspargis on Tuhametsa reservaat. Loodusreservaadi kaitse-eesmärk on ökosüsteemide arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina. Loodusreservaadis on keelatud igasugune inimtegevus, sealhulgas inimeste viibimine, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel ning loodusobjekti valitsemise eesmärgil ja kaitseala valitseja nõusolekul teaduslikel välitöödel.

Sihtkaitsevöönd

Soomaa rahvuspargis on 29 sihtkaitsevööndit. Sihtkaitsevöönd on rahvuspargi maa- või veeala seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Alljärgnevalt on sihtkaitsevööndid grupeeritud vastavalt kaitse-eesmärkidele.

Valgeraba, Kuresoo, Öördi, Kikepera ja Riisa sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse rabade, vanade loodushulgas, soostuvate ja soo-lehtmetsade, siirdesoo- ja rabametsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

Miiliaugu ja Ruunaraip-Sauga sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse maastiku üldilmet, metsastunud luidete ja vanade loodushulgas elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku, metsade bioloogilist mitmekesisust ning tagatakse puistute avalik kasutamine riigimaal.

Sandra, Mulgi, Tipu, Halliste luha, Raudna, Tuhkja ja Härma sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse maastiku üldilmet, kaitstakse ja taastatakse lamminiite, säilitatakse lammi-lodumetsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

Tõramaa, Mardu, Halliselja, Räksi ja Vireksaare sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse vanade loodushulgas, soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

Lemmjõe keele, Karuskose ja Pääsma laane sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse lammi-lodumetsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

Venesauna, Möldri, Põõrikaasiku, Tõrvaaugu, Piilu, Härma, Osju ja Paelamaa sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse vanade loodushulgas, soostuvate ja soo-lehtmetsade, siirdesoo- ja rabametsade, lammi-lodumetsade, jõgede ja ojade, rohunditerikaste kuusikute elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

Sihtkaitsevööndis on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine, uute ehitiste püstitamine, välja arvatud rahvuspargi valitseja nõusolekul tee, tehnovõrgu rajatiste või tootmisotstarbeta ehitiste püstitamine rahvuspargis paikneva kinnistu või rahvuspargi tarbeks. Kikepera ja Valgeraba sihtkaitsevööndites on keelatud inimeste viibimine 15. veebruarist 31. juulini ning Paelamaa sihtkaitsevööndis 15. märtsist 31. augustini.

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas. Rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas ja üle 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohtades on lubatud üksnes rahvuspargi valitseja nõusolekul.

Sihtkaitsevööndis on rahvuspargi valitseja nõusolekul lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine, koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, endiste talukohtade hoonestuse ja heinaküünide taastamine ja olemasolevate ehitiste hooldustööd, pilliroo varumine.

Rahvuspargi valitseja nõusolekul on lubatud Halliste luha, Riisa, Raudna, Vireksaare, Pöörikaasiku, Härma, Tuhkja, Osju, Piilu, Tõrvaaugu, Räksi, Tipu, Tõramaa, Sandra, Mulgi, Miiliaugu ja Ruunaraie-Sauga sihtkaitsevööndites metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures rahvuspargi valitsejal on õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas.

Halliste luha, Raudna, Härma, Tuhkja, Piilu, Osju, Tipu, Sandra ja Mulgi sihtkaitsevööndite poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine, niitmine, loomade karjatamine. Heinaniitmisega võib alustada mitte varem kui 1. juulil.

Piiranguvöönd

Rahvuspargis on Soomaa piiranguvöönd. Piiranguvöönd on rahvuspargi majandatav osa, mis ei kuulu reservaati ega sihtkaitsevööndisse. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus. Piiranguvööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Üle 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud rahvuspargi valitseja nõusolekul.

Rahvuspargi valitseja nõusolekul on lubatud ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamine ning ehitiste väliskonstruktsioonide muutmine, veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine ning uute veekogude rajamine, uue maaparandussüsteemi rajamine ja roo varumine külmumata pinnasel.

Koosluse liigilise ja vanuselise mitmekesisuse säilitamiseks on piiranguvööndis keelatud uuendusraie, välja arvatud turberaie langi pindalaga kuni 1 ha; puurindest puuliigi või vanuserühma väljaraie; üle 140-aastaste okaspuude, üle 120-aastaste kõvalehtpuude ja üle 80-aastaste pehmelehtpuude raiumine; puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine.

Piiranguvööndis on keelatud biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine metsamaal ja looduslikul rohumaal.

Koosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta metsaraiel kasvama eri vanuses puud vahekorras, mis tagab puude pideva ja ühtlase loomuliku suremuse ja puistu loodusliku uuenemise.

Piiranguvööndi poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine, niitmine, loomade karjatamine. Heinaniitmisega võib alustada mitte varem kui 1. juulil.

1.4.2. METSISE PÜSIELUPAIGA KAITSEKORD

Soomaa loodus- ja linnuala Riisa ja Vabriku metsise püsielupaikade kaitsekord on sätestatud looduskaitseseaduses ja selle seaduse § 10 lõike 2 ja § 11 lõike 1 alusel kehtestatud keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrusega nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine” (lisa 2). Nimetatud määruse § 4 sätestab metsise püsielupaikade kaitsekorra, kus on välja toodud püsielupaikade sihtkaitsevööndites ja piiranguvööndites lubatud ja keelatud tegevused, mis on erisustega looduskaitseseaduses määratud.

1.5. UURITUS

1.5.1. LÄBIVIIDUD INVENTUURID JA UURINGUD

Rabakiilide inventuur

Rabakiilide inventuur toimus Soomaa rahvuspargis Kuresoo raba edelaosas 2018. ja 2019. aastal projekti „Rabakiilide inventuur 2018–2019” raames (Martin 2019). Vaatluste järgi võis raba-tondihobu arvukust hinnata keskmisest suuremaks. Soo- ja raba-tondihobu suhe oli 1:4. Kokku leiti 18 liiki kiile.

Soomaa linnustiku inventuur

Soomaal teostati laiaulatuslik linnustiku inventuur 2014. ja 2015. aastal (Ellermaa 2015). 2014. aastal teostati ühekordne soolindude kaardistamine u 110 km²-l, mis hõlmas Ördi, Kikepera ja Valgeraba rabasid ja väikest Kuresoo osa (püsiseireala soo kaguosas). Lisaks loendati enamik suuremate vooluveekogude lindudest. 2015. aastal teostati kakkude, rähnide ja laanepüü inventuur u 60 km² seirealal ning luhalindude kaardistus u 10 km² alal. Samuti loendati kõiki linnuliike 10 transektil (á 5 km), mis ei hõlmanud soid, kuid hõlmas sooserva rabamännikuid ja siirdesoid. Lisaks tehti käike luhtadele ja talude juurde, vaadeldi röövlind, et saada lisainformatsiooni väikese arvulistest liikidest.

2014. ja 2015. aastatel registreeriti vaadeldud alal territooriumeid vähemalt 124 linnuliigil. Arvukaimad liigid olid metsvint, mets-lehelind, punarind, väike-lehelind ja salu-lehelind.

Soomaa Natura linnuala tedre inventuur 2016. aastal

2016. aasta kevadel viidi Eesti Ornitoloogiaühingu tellimusel läbi tedre inventuur Soomaa Natura linnualal. Loendustega kaeti kõik linnualal asuvad tedrele sobivad elupaigad – sookooslused ja poollooduslikud kooslused (lamminiidud). Põhiosa loendusalaadest moodustasid Kuresoo, Valgeraba, Öördi, Kikepera ja Riisa raba soolaamad. Loendustega kaeti ka suuremad lamminiidualad, kus aga üllatuslikult tetre ei esinenud.

Kokku loendati Soomaa linnualal 79 mängu, kus mängis kokku 191 kukke. Tegu on esimese täieliku ülevaatega Soomaa linnuala oluliseks kaitse-eesmärgiks oleva tedre arvukuse kohta.

Tulemused kinnitavad, et Soomaa linnuala on Eesti üks olulisemaid tedre pesitsusalasid ja ala omab väga suurt tähtsust liigi soodsa seisundi tagamisel.

Projekt (7884) Natura 2000 võrgustiku linnualade linnustiku inventuurid ja standard-andmevormide kaasajastamine

Eesti Natura 2000 võrgustiku alade nimekirjas on 66 linnuala, mis moodustati Euroopa Nõukogu Direktiivi 79/409/EMÜ (Linnudirektiiv) täitmiseks. Ohustatud linnuliikide seisund jälgimiseks kogutakse linnualadel pesitsevate ja läbirändavate liikide arvukuse andmeid, mida kasutatakse ka Natura aruandluses.

Projekti raames teostati aastatel 2014.–2016. haude- ja rändelinnustiku inventuur Soomaa linnualal ja täiendati linnuala standard-andmevormi linnustiku andmed. Uuendatud andmevormi hinnanguid on kasutatud kaitsekorralduskavas liikide kaitse-eesmärkide seadmisel.

Metsise elupaigakvaliteeti määravate tegurite kompleksuuring, I etapp

2013. aastal rajati Soomaale RMK teadusprojekti „Metsise elupaigakvaliteeti määravate tegurite kompleksuuring” raames metsise elupaikade sihttaastamise eksperimentaalalad. Projektist lähtuv eesmärk oli selgitada metsise elupaikade aktiivse taastamise võimalusi, milleks tehti aastatel 2013–2014 eksperimendialade (null-)seisu mõõtmised, teostati eksperimentaalsed töötused ning tehti mõningaid mõõtmisi ka manipulatsioonide kestel, s.o raie- ja veemanipulatsioonide vahel 2015. aastal (Soomets jt 2017).

Metsise elupaikade sihttaastamise eksperimentaalne uuring Soomaa uurimisalal, II etapp

Uuringu eesmärgiks on selgitada välja manipulatsioonijärgsed muudatused ja nende mõju metsise elupaiga kvaliteedile (Lõhmus 2017). Välitööd teostati 2016. aastal. Uuringu käigus viidi läbi metsise elupaiga kvaliteedi esmased terviklikud manipulatsioonijärgsed mõõtmised eksperimentaalaladel ning metsiseasurkonna kaardistamine neid ümbritsevatel maastikel. Elupaigakvaliteedi mõõdikutena olid projekti objektiks haudelinnukoosluste koosseis ning metsise toidubaas – marjapuhmastiku ohtrus ning selgrootute juunikuine arvukus rohu- ja puhmarindes.

Linnustiku üldnäitajate põhiseoseid manipulatsioonidega oli kolm:

- a) Harvendusraied vähendasid lindude asustustihedust ja eeskätt sellega kaasnevalt ka liigirikkust.
- b) Muutus linnustiku koosseis. Näiteks metskiuri, käbliku, tutt-tihase ja lepalinnu arvukus suurenes. Mets-lehelinnu, porri, väike-kärbsenäpi ja põhjatihase arvukus vähenes. Täiesti kadus laanepüü.
- c) Suletud kraavidega aladele ilmusid vee- ja soolinnud.

Metsise pesitusaegse arvukuse ja leviku uurimise tulemuse põhijäreldus on see, et metsise sigimisaegne levik on Eestis tugevasti seotud siirdesoomuldadega ning enamik linde paikneb mängupaikadest kuni 2,5 km kaugusel.

Metsise toidubaasi seisukohalt olid häilutised ja ülepinnalised harvendusraied pigem positiivse mõjuga, ehkki mõjud ei ole statistiliselt usaldusväärsed. See mõju võib olla seotud soodsa mõjuga alustaimestiku enda ohtrusele. Metsisetibude põhitoidu, lülialgsevastsete (sh liblikaröövikud) ja ämblike puhul on märgatav aastatevaheline suur erinevus.

Soomaa rahvusparki metsaelupaikade inventuur, 2015

Keskkonnaameti tellimisel inventeeriti 2015. aastal Soomaa rahvusparki piiranguvööndi metsaelupaikasad. Piiranguvööndi alasid inventeeriti ligikaudu 3825 hektaril. Uuritud alal registreeriti kokku 14 erinevat elupaigatüüpi. Metsakooslustest esines alal seitse erinevat elupaigatüüpi, millest haruldasemad olid lammi-lodumetsad ja laialehelised lammimetsad. Inventuuri tulemusena on planeeritud moodustada 2458 ha ulatuses uusi sihtkaitsevööndeid.

Projekt (7884) Natura 2000 võrgustiku linnualade linnustiku inventuurid ja standard-andmevormide kaasajastamine.

Projekti raames teostati kümne Natura 2000 võrgustikku kuuluval linnualal linnuliikide inventeerimine (osad liigirühmad ja/või elupaigad) ja täideti alapõhiselt lüngad linnudirektiivi I lisa liikide arvukushinnangutes. Töö käigus analüüsiti Natura linnualade linnustiku andmed ja täiendati Natura linnualade standard-andmevorme ajakohase linnustiku infoga. Inventuuri käigus uuendati 48 linnuliigi hinnanguid. Tehti ettepanek 31 täiendava linnuliigi seadmine linnuala kaitse-eesmärgiks ning ettepanek arvata kaitse-eesmärkide hulgast välja kaheksa linnuliiki.

Soomaa rahvusparki elupaigatüüpide inventuur, 2017

Keskkonnaameti tellimisel inventeeriti 2017. aastal Soomaa rahvusparki elupaigatüüpe Kuresoo, Põõrikaasiku, Halliste luha, Pääsma laane, Mardu ja Raudna sihtkaitsevööndites. Luhaalade andmeid täpsustati Keskkonnaameti poolt 2018–2019. aastal. Ühtekokku inventeeriti 14 075 ha suurune ala.

Karula ja Soomaa rahvusparki maakatte andmebaasi koostamine ning ajaloolise maakasutuse analüüs ja tsoneering

Eesti Maaülikool viis aastatel 2015–2016 läbi projekti, mille käigus koostati Karula ja Soomaa rahvusparki maastike tsoneering ajaloolise maakasutuse/maakatte püsivuse ja muutuste alusel ning koostati soovitusel määratletud tsoonide edaspidiseks korralduseks ja kaitseks (Semm jt 2016). Maakatte muutuste kirjeldamiseks kasutati maastikuanalüüsi, kus võrreldi eri ajastute maakatte kaardikihte, et teha kindlaks maakatte muutused.

Soomaa rahvusparki maastikud püsisid suhteliselt avatuna kuni 20. sajandi keskpaigani (põllu- ja rohumaa pindala moodustas 17% kaitseala pindalast kolmel vanemal kaardil). 21. sajandi alguseks oli aga haritava maa pindala vähenenud kuus korda ja rohumaa pindala neli korda, sh on osaliselt praegusi rohumaid kujunenud ka endistest põllumaadest. Kõige püsivam maakattetüüp Karulas ja Soomaal on olnud mets: 92% verstaal kaardil kaardistatud metsadest ja 84% Soomaal kaardistatud metsadest on püsinud sama maakattetüübina.

Luhtade indikaatorliikide seire

Soomaa rahvusparkis teostatakse perioodiliselt siberi võhumõõga, ahtalehise ängelheina ja niidu-kuremõõga seiret. Seiretöödega alustati 1999. aastal ning seiret on teostatud aastatel 1999, 2002, 2003, 2005, 2008, 2012 (ahtalehine ängelhein ja niidu-kuremõõk), 2013 (siberi võhumõõk) ja 2021. Seirepunktides määratakse liikide ohtruse ning aegrea alusel hinnatakse liikide ohtruse muutusi. 2021 aasta seire tulemusena saab väita, et niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga seisund on stabiilne. Ahtalehine ängelhein ei talu hästi luhtade hooldamist ning tema arvukus on langenud.

Looduskaitsealustel olulistel seeneliikidel inventuur Soomaa rahvusparkis

SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse rahastuse toel viidi 2017. aastal Soomaa rahvusparkis läbi looduskaitsealustel olulistel seeneliikidel inventuur. Soomaa rahvusparkis on palju sobivaid

kasvukohti looduskaitseks olulistele seeneliikidele, haruldasterikkamateks piirkondadeks on Pääsma laane sihtkaitsevöönd, Lemmjõe keele sihtkaitsevöönd, Vireksaare sihtkaitsevöönd, Kuuraniidu mets ning lammimetsad Sandralt Karuskoseni. Nimetatud kasvukohtades on elupaiku paljudele haruldastele liikidele. Samuti leidub haruldasi ja looduskaitseks olulisi liike kaitseala teistes piirkondades (Sell 2017). Töö tulemusel registreeriti 57 looduskaitseks olulise seeneliigi esinemine 465 kasvukohas. Nendest kasvukohtadest asub 273 sihtkaitsevööndis, 60 projekteeritavas sihtkaitsevööndis ja 132 piiranguvööndis.

Soomaa. Suurem kui suurvesi: kohanemine ja toimetulek

1981. aasta hiliskevadel külastas Eesti Rahva Muuseumi töörühm Viljandi maakonna Kõpu külanõukogu alale jäävaid külasid. 36 aastat hiljem olid etnograafid taas, nüüd juba Soomaana tuntud aladel, välitöid tegemas. Välitööde eesmärgiks oli rahvuspargi taluarhitektuuri inventeerimine ja Eesti Rahvaluule Arhiivile kohapärimuse kogumine.

Välitöödel kogutud ja kogetu on kokku võetud paljude autorite ühistööna avaldatud Eesti Vabaõhumuuseumi Toimetises nr 6. Kogumikus antakse sõna nii kohalikele kui külalistele, teoreetikutele kui kodulooajajatele, sest kõigele vaatamata on Soomaa ju veel keskus ja kohtumispaik. Soomaal on püsielanike kõrvale jõudnud elustiilirändlejad, kohavõluotsijad ja suvesoomaalased. Selline Soomaa ei ole lihtsalt üks järjekordne Eesti ääremaa, vaid kahekoduomanike, turistide ja uustulnukate kokkupuutekoht – ükskõik kui harv see kontakt Soomaale omase füüsilise kauguse alal ka on (Serk 2018).

Soomaa rahvuspargi 2015. aasta külastajauuring

2015. aastal viidi Soomaa rahvuspargis läbi külastajauuring⁴. Soomaa rahvuspargi külastajatest on külastajauuringu andmetel 51% naissoost ja 49% meessoost. 29% kõikidest külastajatest kuuluvad vanusegruppi 25–34 aastat, järgnevad 35–44-aastased (27%) ja 45–55-aastased (mõlemad 20%). Kõrgharidusega inimesi oli 63%, keskeriharidusega 19%, keskharidusega 16% ja põhiharidusega 2% vastanutest.

Rahvuspargi külastajatest 69% elab Eestis, järgnevad Saksamaa (8%), Holland ja Soome (3%) ning Prantsusmaa (2%). Kokku oli vastanute elukohariikidena nimetatud 22 riiki.

Kõige olulisemateks tegevusteks pidasid külastajad looduse vaatlemist, jalutamist, loodusrajaga tutvumist, metsas olemist, paadi või kanuuga sõitmist ja matkamist.

Soomaa rahvuspargi enam külastatavad objektid olid Riisa õpperada (42% vastanutest külastas või kavatses külastada seekordse külastuse jooksul), Soomaa külastuskeskus (32%), Ingatsi õpperada (29%), Kopraraja õpperada (29%), Hüpasaare õpperada (21%), Meiekose tamme metsaonn (14%) ja Kuusekära randumissild (12%) (RMK 2015).

Pärnu jõestiku uuring

Pärnu jõestiku uuring viidi läbi kolmes etapis ning hõlmas endas kokku 890 km ulatuses Pärnu jõestiku vooluveekogusid ning selle eesmärgiks oli Pärnu jõestiku elupaigatüübile, milleks on loodusdirektiivi elupaigatüüp nr 3260 jõed ja ojad, oluliste kala-, sõõrsuu-, suurselgrootute- ja taimeliikide ning nende elupaikade seisundi hindamine ning elupaikade loomis-, taastamis- ja parandamisvajaduse väljaselgitamine.

⁴ Seire metoodika on leitav veebiaadressil

<http://loodusegakoos.ee/files/Kulastajate%20seire%20loodusaladel.pdf>.

Soomaa rahvusparkis teostati uuringuid Halliste, Raudna, Navesti ja Lemmjõe jõel ning Tõramaa ojal. Seirepüükidega tuvastati 13 kalaliigi esinemise Soomaa jõgedes. Võldast tuvastati Halliste jõe keskjooksul (arvukus madal) ja Lemmjõe Oksa piirkond (arvukus keskmine). Paksukojaline jõekarp esineb madala arvukusega Halliste jões Riisast allavoolu. Hinku ja lai- ja tõmmu-ujurit Soomaa jõgedes ei tuvastatud (Nurmik 2019).

Hundi elupaigakasutus ning toitumine

Keskkonnaagentuur viib läbi uuringut, mille eesmärgiks on uurida hundi elupaigakasutust ning toitumist. Soomaa rahvuspark on vaid üks pisikene osa selle projekti toimumiskohast. Kogu projekt katab u 3500 km²-se piirkonna Edela- ja Kesk-Eestis. Tähelepanekuid 2016 aastast: metssiga on hundi toidubaasis asendunud metskitsega ning samuti on põdra osakaal hundi toidulaua tõusnud. Kuigi metssiga tundub olevat täielikult kadunud või siis päris haruldaseks muutunud, siis päris nii see siiski ei ole. Huvitaval kombel leitakse siiani hundi toidulaualt ka metssigadele kuuluvaid jäänuseid.

2021. aasta talvel oli Soomaa piirkonnas kolm hundikarja. Üks 13-liikmeline kari Kuresoos, üks 11-liikmeline kari Kikepera looduskaitsealal ja tegutsemas Soomaa Kikepera osas, üks 8-liikmeline kari Öördi raba piirkonnas.

Põdra elupaigakasutus

Keskkonnaagentuur viib läbi uuringut, mille eesmärgiks on telemeetriaseadmetega varustatud põtrade andmetel selgitada sesoonseid liikumisi erinevate elupaikade vahel. Uuring on Soomaa rahvusparkiga seotud osaliselt, hõlmates suurema ala ümber Soomaa. Siiani on märgistatud üks põdrapull rahvusparki piirialal. Loom elutsebki vegetatsiooniperioodi peamiselt Soomaa rahvusparkis ja mittevegetatsiooniperioodil väljaspool rahvusparki.

1.5.2. RIIKLIK SEIRE

Riiklikku keskkonnaseiret korraldab Keskkonnaagentuur. Keskkonnaseire on keskkonnaseisundi ja seda mõjutavate tegurite järjepidev jälgimine, mis hõlmab keskkonnavaatlust ja -analüüsi ning vaatlusandmete töötlemist. Seireandmed on aluseks keskkonnameetmete kavandamisel, elluviimisel ning vajadustekohasel korrigeerimisel.

Soomaa rahvusparkis ja Soomaa loodus- ja linnualal või selle vahetus läheduses (osad seirealad ulatuvad väljapoole Soomaa loodus- ja linnuala) asub 100 riikliku seire seirejaama või -ala. Soomaa rahvusparkis viiakse ellu ühtekokku 21 erinevat seireprogrammi. Soomaa rahvusparki seirejaamade andmed on toodud lisas 5.

Eluslooduse mitmekesisuse seire on kõikidest riikliku seire allprogrammidest kõige ulatuslikum ning mitmekesisem, hõlmates nii liikide, koosluste kui ka maastike seiret.

Ohustatud ja kaitstavate soontaimede seire

Liiv-hundihammas (*Astragalus arenarius*)

Liiv hundihammas on I kaitsekategoori liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Eestis on registreeritud üks leiukoht, mis asub Soomaa rahvusparkis. Liiv-hundihamba kasvukohtade riiklik seire toimus 2016. aastal (Kattai 2016). Seire käigus loendati kuuel kasvukohal võsude arv ja hinnati kasvukohtade seisundit. Kokku loendati 2016. aastal 1006 võsu.

Laialehine nestik (*Cinna latifolia*)

Riikliku seire raames toimus Soomaa rahvuspargis 2017. a laialehise nestiku kasvukohtade seire. Keskkonnaregistrisse on kantud Soomaa rahvuspargis viis liigi leiukohta kokku 51 ha suurusel alal. 2017. a seire alusel on liigi seisund hea.

Nahkhiirte koosluste seire

Riikliku seire raames toimus Soomaa rahvuspargis 2014. a nahkhiirte koosluste seire. Seire raames tuvastati Soomaal kuue käsitiivaliseliigi esinemine. Ühtekokku on Soomaal registreeritud üheksa liiki käsitiivalisi (Leivits 2014).

Päevaliblikate kooslused

Soomaa rahvuspargis Meiekose transektil viiakse läbi päevaliblikate seiret. Päevaliblikate loendusi viiakse Soomaa rahvuspargis läbi Meiekose päevaliblikate loendustransektil standardsele transektloendusmeetodile tuginedes. Seire annab ülevaate Meiekose transektil esinevatest liblikaliikidest ja nende arvukusest. Meiekose päevaliblikate seiretransekt on märgitud Meiekose matkarajal (Meiekose matkarada kulgeb piki endist külavaheteed ja on ääristatud väikeste heinamaadega. Endine maantee on tänaseks päevaks rohtunud). Meiekose transektil on liblikate loendust teostatud aastatel 2007, 2010, 2011, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 ja 2021.

Kokku on aastate jooksul Meiekose transektil registreeritud 61 päevaliblikaliiki – aastas keskmiselt 33 liiki. Kõige tavalisemad on rohetäpik, rohusilmik ja naeriliblikas. Suurema arvukusega liigid olid veel lapsu- ja nõgeseliblikas. Kaitsealustest liikidest on Meiekose transektil leitud vareskaera-aasasilnikut, sõõrsilmikut, suur-kuldtiiba ja mustlaik-apolot.

Kahepaiksete seire

Kahepaiksete seire toimus Soomaa rahvuspargis 2017. aastal Räksi, Öördi ja Vanaveski piirkonnas (KAUR 2017). Uuriti metsakraavides paljunevaid konnasid. Metsakraavidest leiti rabakonna, rohukonna ja kärnkonna kulleseid. Vanaveski kraavid on RMK poolt tammitatud, mistõttu tekivad suurvee ajal üleujutusala. Metsasiseste kraavidega võrreldes on need alad vähemvarjulised ja madalama veega, sobides seetõttu enam kahepaiksetele sigimiseks. Öördi järve madala veetaseme ja tumeda rabaveega järve äär paistab silma eriti hea kärnkonnade sigimispaigana.

Rohunepi mängupaikade seire

Rohunepi mängupaikade seire viidi läbi riikliku seire raames 2013. aastal. Seire käigus külastati kuut mängupaika. Hinnanguliselt võib Soomaal mängida 24–32 isalindu (Kuresoo 2013).

Madalsoode ja rabade haudelinnustiku seire

Madalsoode ja rabade haudelinnustiku seire toimus Soomaa rahvuspargis 2014. aastal (Leivits 2015). Välitöid tehti Soomaa Valgerabas, Kikepera, Riisa ja Öördi rabas. Valgeraba kahlejate kooslus oli võrreldes eelneva loendusega oluliselt vaesemaks jäänud. Lisaks oli kasvanud negatiivsete indikaatorite (dendrofiilsed värvulised) arvukus, mis viitab nende soode seisundi olulisele halvenemisele. Peapõhjusena võib välja tuua pikaajalise kuivenduse mõju. Positiivsete avastustena võib mainida mustsaba-vigle esmast registreerimist Öördi rabas.

Luhaniitude haudelinnustiku seire

2020. aasta kevadel olid seires Soomaa luhaniitude haudelindude kooslused. Luhaniitude haudelinnustik on seotud suurel määral elupaigaliste muutustega, eeskätt pool-looduslike koosluste hooldamisega. Luhaniitude haudelinnustiku seire käigus jälgitakse Eesti luhaniitude haudelinnustiku liigilise koosseisu ja arvukuse muutusi ja trende, samuti seirealade kvaliteeti

niidulindude elupaigana. Selleks kogutakse andmeid seirealadel pesitsevate linnuliikide arvu ja arvukuse, liikide territooriumide paiknemise, erinevate liigirühmade arvukuse ning seirealadel registreeritud hooldustegevuste ja alade seisundi kohta. 2020. aasta seire andmetel osutusid arvukaimateks liikideks luhaniitudel sookiur (119 pesitsuspaari), kadakatäks (65 pesitsuspaari), pruunselg-põõsalind (58 pesitsuspaari). Liikide arv erinevatel luhtadel: Osju luht 28 liiki, Oksa luht 23 liiki, Mulgi heinamaa 22 liiki, Karuskose luht 32 liiki, Kuusekäära luht 18 liiki, Sandra luht 18 liiki (Leivits 2021).

Kotkaste ja must-toonekure seire

Iga-aastaselt viiakse Soomaa rahvusparkis läbi kotkaste ja must-toonekure pesitsusedukuse seiret. 2021. aasta seireandmete kohaselt must-toonekurel pesitsemine ebaõnnestus. Kaljukotkal oli kolme paari peale üks poeg. Enamus väike-konnakotkastest on asustanud uued pesad ja väike-konnakotka pesitsemisedukus on teadmata.

1.5.3. INVENTUURIDE JA UURINGUTE VAJADUS, TULEMUSSEIRE

1.5.3.1. RIIKLIK SEIRE

Riiklikku seiret teostatakse peatükis 1.5.2 ja lisas 5 toodud valdkondades ja seirejaamades. Pikaajalistest ja laiemat huvi äratanud seiretest tuleb esile tõsta iga-aastast kaljukotka, väikekonnakotka ja must-toonekure pesitsusedukuse seiret, rohunepi, rukkiräägu ja soolinnustiku seiret ning päevaliblikate loendust.

Korraldaja: KAUR, I prioriteet

1.5.3.2. KAITE-EESMÄRGIKS SEATUD TAIMELIIKIDE LEVIKU JA SEISUNDI INVENTEERIMINE

Eelmise kaitsekorraldusperioodi jooksul on läbi viidud rida seireid ja uuringuid, mille tulemusena on täienenud ja täpsustunud teave Soomaa rahvusparki kaitseväärtuste paiknemise ja seisundi kohta. Mitmete kaitse-eesmärgiks olevate liikide esinemisandmed on vananenud või puudulikud, mistõttu on kaitsekorralduslike tegevuste täpne planeerimine keerukas. *Täiendavalt vajavad leviku ja seisundi täpsustamist järgmised liigid: harilik sookold, palu-karukell, kaunis kuldking, eesti-soojumikas, lendorav ja laiujur.*

Täielikult puuduvad andmed hariliku sookolla, palu-karukella ja kauni kuldkinga kasvukohtade, leviku ja seisundi kohta. Täpsustamist vajavad eesti-soojumika levikuandmed Osju luhal hinnanguliselt 330 ha suurusel alal. Palu-karukella leviku inventuur tuleb läbi viia Ruunaraipe-Sauga sihtkaitsevööndis, hinnanguliselt 175 ha suurusel alal. Hariliku sookolla kasvukoha inventuur teostada Tipu külas, hinnanguliselt 5 ha suurusel alal. Suulise pärimuse järgi kasvas kaunis-kuldking Soomaa rahvusparki kirdeosas Leeneti, Ardja või Metsaõue talu maal. Praegu ei ole kauni-kuldkinga kasvukohta teada. Hinnanguliselt tuleb inventeerida u 215 ha suurune ala. Lendorava elamine Soomaa rahvusparkis vajab kinnitatud vaatlusi või tõestust. Laiujuri elab Halliste jões, kuid suure tõenäosusega peaks teda olema ka Raudna jões ja Halliste jões Riisa sillast ülesvoolu. Vajalik on laiujuri leviku täpsustamine.

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet

1.5.3.3. ELUPAIGATÜÜPIDE LEVIKU JA SEISUNDI INVENTEERIMINE

Seisuga jaanuar 2022 on Soomaa loodusalal inventeeritud 29 097 ha loodusdirektiivi elupaigatüüpe ja kokku on inventeeritud 34 781 ha suurune ala. Inventuuri andmetest 12% on vanemad kui 10 aastat ja suurem osa neist on pärit esmastest inventuuridest. Elupaigatüüpide levikuandmete täpsustamiseks ning kaasajastamiseks on vajalik teostada inventuur või kordusinventuur hinnanguliselt 7000 ha suurusel alal (inventeeritavast alast on välja jäetud põllumaad, teede ja jõgede all olev ala, õuemaad ning teadaolevalt majandustegevusest tugevalt mõjutatud metsad).

Laialehiste lammimetsade elupaigatüübi levikulade täpsustamiseks on vaja täiendavalt inventeerida võimalikke elupaigatüübi esinemisalasid ning kontrollida jõe kallastele inventeeritud teiste elupaigatüüpide määranguid. Kuna laialehised lammimetsad kasvavad suhteliselt kitsal jõekalda künnisel, siis võivad olla osad laialehise lammimetsa elupaigad

inventeeritud teiste, peamiselt soovikumetsade koosseisu. Kõige suurema tõenäosusega võib laialehiste metsade elupaigatüüpi leida alljärgnevates piirkondades:

- a) Halliste jõe vasakkallas Pääsma sihtkaitsevööndis ülesvoolu kuni Halliste kanalini.
- b) Keelemetsa sihtkaitsevöönd Raudna jõe kaldavallil.
- c) Väikestel pindaladel Lemmjõe kallaste Härma sillast kuni Lemmjõe endise metsavaikordoni sillani.
- d) Raudna jõe kallastel Lemmjõe suudmest allavoolu kuni Tõramaa jõe suudmeni.
- e) Tõramaa jõe paremkaldal Lilleniidust kuni jõe suudmeni.
- f) Raudna jõe kaldad Vodi luhal ja Vodi luhast ülesvoolu kuni Sandra taluni. Seal võiks leida kõrge vanusega hall-lepikuid uhtlammidel.

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet.

1.5.3.4. SOOMAA VALITUD ÖKOSÜSTEEMIDE KOMPLEKSNE UURIMINE

Selleks, et saada ülevaadet erinevate koosluste arengust ja liigirikkusest, on kavandatud huviliste leidumisel elustikurühmade mitmekesisuse ja arengusuktsessioonide uurimine Soomaa tähelepanuväärsemates piirkondades. Soovitatavad uurimisalad on Pääsmaa lammimets, Tuhametsa reservaat, Toonoja rabasaar, Lemmjõe keelemets, Härma lodumets, Suitsna tammik, Kuresoo raba, Valgeraba, Tõramaa puisniit, Mulgi heinamaa.

Korraldaja: Keskkonnaamet, III prioriteet.

1.5.3.5. LIIV-HUNDIHAMBA KASVUKOHTADE SEIRE

Liiv-hundihamba kasvukohtade seire käigus loetakse teadaolevatel liiv-hundihamba leiukohtades kõik taime võsud ning kaardistatakse võimalikud uued kasvukohad. Seiret tehakse 3- või 4-aastase sammuga. Parim aeg seire tegemiseks on jaanipäeva eelne ja järgne aeg kui liiv-hundihambas õitseb. Õitsemise ajal on taime lihtsam üles leida.

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet

1.5.3.6. LUHTADE INDIKAATORLIIKIDE SEIRE

Luhtade looduskaitselist seisundit hinnatakse indikaatorliikide seire abil. Hinnatakse kolme Soomaa rahvusparki luhtadele iseloomuliku kaitsealuse taimeliigi – niidu-kuremõõga, siberi võhumõõga ja ahtalehise ängelheina seisundit. Luhtade indikaatorliikide seiret teostatakse seiresammuga 5 aastat.

Seirepunkti ruumiline asukoht ei ole täpselt fikseeritud, vaid võib nihkuda oma asukohas olenevalt seiratava liigi populatsiooni paiknemisest. Oluline on hinnata liigi ohtrust antud seireala populatsiooni kõige iseloomulikumal osal (10x10)m suurusel alal. Seirealal hinnatakse vaadeldava liigi ohtrust 5-pallilises ohtruse skaalas.

Erinevate aastate ohtruse muutuste analüüsimiseks arvutakse erinevate aastate ohtruste alusel muutuste lineaarne trendijoon, mis vastab sirgele üldvalemiga $y=ax+b$. Muutuste iseloomustamiseks kasutatakse sirge tõusu a . Sirge tõusu arvvärtus kajastab muutuste suunda ja

kiirust (ohtruse vähenemisel on tõus a negatiivne ja vastupidi. Mida suurem on suuruse a absoluutväärtus, seda ulatuslikumad on seirealal liigi ohtruse muutused).

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet

1.5.3.7. RUKKIRÄÄGU SEIRE VALITUD SEIREALADEL

Rukkirääk on üks indikaatorliikidest, kelle esinemine poollooduslikul kooslusel iseloomustab koosluse looduskaitsest seisundit. Rukkiräägu loendust on suhteliselt lihtne korraldada. Kesksuvel, jaanipäeva paiku, loendatakse peale päikeseloojangut luhal mängivad isaslinnud. Soomaal teostatakse rukkiräägu loendust valitud aladel: Riisa põllud ja luht, Kõrtsi-Tõramaa luht, Halliste puisniit, Hallselja luht, Tipu luht. Oksa luht, Mulgi heinamaa, Kuusekäära luht, Osju luht. Rukkiräägu seiret tehakse iga kolme aasta tagant.

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet

1.5.3.8. KAHEPAIKSETE LIIKIDE LEVIKU JA ARVUKUSE INVENTEERIMINE

Inventuuri eesmärk on välja selgitada Soomaa kahepaiksete levik ja liigiline mitmekesisus ning hinnata kahepaiksete kudeveekogude seisundit. Seniste seiretööde käigus on registreeritud peamiselt rabakonna, rohukonna ja hariliku kärnkonna esinemine, kuid ei ole kaardistatud suuremaid kudeveekogusid. Samuti puudub teave nn roheliste konnade leviku ja liigilise varieeruvuse osas.

Välitööde käigus määratakse kahepaiksete liigiline kuuluvus, kaardistatakse kahepaiksete kudemisveekogud, hinnatakse kudemisveekogude seisundit ning vajadusel antakse soovitusel kudemisveekogude seisundi parandamiseks. Uuringuala hõlmab kogu Soomaa rahvusparki, kus on kahepaiksetele sobivad elupaigad.

Korraldaja: Keskkonnaamet ja huvilised, III prioriteet

1.5.3.9. KOPRAPESAKONDADE KAARDISTAMINE

Kobras on Soomaa rahvusparki loodusmaastike lahutamatu osa. Olles meie looduse põlisasukas ning kuivendusest rikutud veerežiimi looduslikkuse taastaja ja elupaikade rikastaja, on elujõulise populatsiooni olemasolu rahvusparkile suur väärtus. Kobraste tegevusel on suur mõju lokaalse veerežiimi kujunemisel ja seeläbi ka piirkonna elustikule. Kobra populatsioonist ülevaate saamiseks viiakse kord viie aasta jooksul läbi koprapesakondade kaardistamine. Kaardistamise käigus registreeritakse asustatud koprapesad ja töökorras tammid ning mahajäetud koprapesad ja hävinud tammid. Eraldi peetakse arvestus likvideeritud tammide osas.

Korraldaja: Keskkonnaamet ja huvilised, III prioriteet.

1.5.3.10. NIIDU-KUREMÕÕGA JA SIBERI VÕHUMÕÕGA KASVUALADE KAARDISTAMINE

Niidu-kuremõõk ja siberi võhumõõk on kaitsealused taimeliigid, millede seisund sõltub luhtade seisundist. Seega on nad head liigid luhtade seisundi jälgimiseks. Nimetatud liike mõjutab aga luhtade majandamine. Kui luhtade majandamine nii niitmise kui karjatamise teel on liiga intensiivne, siis nimetatud liigid kaovad. Selleks, et planeerida niitude hooldust, on vaja täpsustada ja uuendada niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga levikuandmeid.

Esialgse hinnangu kohaselt on vaja inventeerida detailselt u 150 ha luhtasid ning soovitavalt üle vaadata u 400 ha luhaalasid. Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga leviku kaardistamist on kõige mõistlikum teha taimede õitsemise ajal, jaanipäeva paiku, enne niitmist. Eeldatavasti on võimalik taimede kasvualade kaardistamiseks kasutada droone.

Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet.

1.5.3.11. SOOMAA RAHVUSPARGI HOONETE INVENTEERIMINE

Esimene Soomaa rahvusparki hoonete inventeerimine viidi läbi Soomaa rahvusparki esimese kaitsekorralduskava koostamise käigus 1999. aastal. Kaitsekorralduskavaga planeeritakse kordusinventuur, mille käigus vaadatakse üle 1999. aastal inventeeritud hooned ning lisaks neile veel 27 talukohta. Kokku on kavandatud inventuur läbi viia 60 objekti juures. Inventuuri käigus täidetakse ettevalmistatud küsimustikuga ankeet ning pildistatakse objektid etteantud juhendi järgi.

Korraldaja: Keskkonnaamet, III prioriteet.

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

Järgnevalt on esitatud kaitseala peamised kaitseväärtused ning nende kaitse-eesmärgid (nii Soomaa loodu- ja linnuala kui ka Soomaa rahvuspargi kohta). Lähemad eesmärgid on seotud kaitsekorralduskava perioodiga. Pikaajaliste eesmärkide saavutamise ajaks on arvestatud umbes 30 aastat. Kaitse-eesmärkideni jõudmist soodustavad positiivsed mõjutegurid (+). Negatiivsete mõjutegurite (-) leevendamiseks on vajalikud meetmed, mille ellurakendamiseks on planeeritud kaitsekorralduskava tegevused. Väärtuste koondtabel, kus on esitatud kõigi väärtuste kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk, ohutegurid, meetmed ja oodatavad tulemused, on esitatud lisas 6.

Kaitse-eesmärkide ja liikide juurde lisatakse informatsioon liigi kaitsekategooria kohta (LKS – I, LKS – II või LKS – III), loodusedirektiivi (LoD) või linnudirektiivi (LiD) lisas olemise kohta, rahvuspargi kaitse-eeskirjas eesmärgiks olemise (KE – jah/ei), loodus- ja/või linnuala kaitse-eesmärgiks olemise kohta (LoA – jah/ei, LiA – jah/ei).

2.1. ELUSTIK

2.1.1. TAIMED

2.1.1.1. LIIV-HUNDIHAMMAS

LKS I, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Liiv-hundihammas (*Astragalus arenarius*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Eestis on registreeritud üks leiukohta, mis asub Soomaa rahvuspargis (EELIS 2021). Taim kasvab hõredates kuivades männikutes, eelistatult taimkattest vabastatud teeservades, kus sambla- ja rohurinne on osaliselt hävinud. Liigi arvukus kõigub ja kasvukohad Soomaa rahvuspargis on aja jooksul nihkunud.

Perioodiliselt läbiviidud liiv-hundihamba kasvukohtade seire andmetel on taime seisund Soomaa rahvuspargis rahuldav. Loendusandmetel on taime võsude arv olnud vahemikus 850–1750 võsu (kuna liiv-hundihambal arenevad maa-alused võsud, millest omakorda arenevad maaapealsed võsud, on isendite eristamine võimatu ja otstarbekas on lugeda võsusid). Viimastel aastatel on taimevõsude arv olnud 1000 ringis. 2016. aasta seire andmetel oli Soomaal 1006 taimevõsu. Taime seisundi parandamiseks on oluline taime kasvukohtade säilitamine.

Liiki ohustab kasvukohtade kinnikasvamine ja samas ka liigne avatus. Peamiselt aga ohustab kasvukohti metsa puurinde liituvuse suurenemine, millega kaasneb valgustingimuste halvenemine ja samblarinde kasvu hoogustumine. Liigi kasvukohtade seisundile on halvasti mõjunud ka alusmetsa, eriti kuuse alusmetsa kasvu hoogustumine. Taime seemnete idanemiseks on vajalik lahtise liivaga kasvukohtade olemasolu, selleks sobivad samblarindest vabastatud päikesepaistelised piirkonnad. Taime tagasihoidliku välimuse tõttu on taime korjamise ohutegur suhteliselt väike.

NB! Soomaal armastab liik kasvada autode poolt või lumelükkamisega taimkattest vabastatud teeservades, eelmise aasta metsamaterjali vaheladude kohas, kus ajutiselt hoiustatud metsamaterjal on osaliselt hävitanud sambla- ja rohurinde.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk

Soomaa rahvusparkis on vähemalt neli liiv-hundihamba kasvukohta ja võsude arv on vähemalt 1000 tk.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvusparkis on vähemalt neli liiv-hundihamba kasvukohta ja võsude arv on vähemalt 1000 tk.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Enamus kasvukohti on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Kasvukohtade valgusrežiimi halvenemine.

Meetmed

Ruunaraipe sihtkaitsevööndis oleva kasvukoha puurinde liituvuse vähendamine.

– Samblarindest vabade, avatud liivaste kasvukohtade kadumine.

Meetmed

Perioodiline samblarinde eemaldamine liigile sobivas kasvukohas.

2.1.1.2. HARILIK SOOKOLD

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Harilik sookold (*Lycopodiella inundata*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Eestis on registreeritud 25 leiukohta, üks nendest Soomaa rahvusparkis (EELIS 2021).

Sookold armastab kasvada niiskel liiv- ja turvasmullal ja seda taime võib kohata siirdesoodes, sooniitudel, rabamännikutes ja sooservades. Harilikku sookolda kasvab Soomaa rahvusparkis ühel kasvukohal, tee-ehituse tarbeks pinnase kaevamisel rajatud maapinnalohu soostumisel tekkinud siirdesoolaigul. Taime seisundist andmed puuduvad. Liigi säilimist ohustab kasvukoha kinnikasvamine, liigi kasvukohas põõsarinde liituvuse suurenemine, millega kaasneb valgustingimuste halvenemine (muutumine), mis võib osutuda liigile liiga suureks keskkonnatingimuste muutuseks. Soomaa rahvusparkis ei ole viimase viie aasta jooksul harilikku sookolda vaadeldud.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvusparkis on säilinud vähemalt üks sookollale sobiv kasvukoht.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

1. Soomaa rahvusparkis on säilinud vähemalt üks sookollale sobiv kasvukoht.

2. Sookolla kasvukoht on taastatud.

Mõjutegurid ja meetmed

– Liigi seisundi andmete puudumine.

Meetmed

Liigi kasvukoha inventeerimine hariliku sookolla seisundi väljaselgitamiseks. Eelnevate aastate andmete koondamine ja süstematiseerimine.

– Taimeliigi kasvukoha kadumine.

Meetmed

1. Kasvukoha taastamine, puhastamine võsast ja valgustingimuste parandamine.

2. Kasvukoha perioodiline puhastamine võsast, valgustingimuste parandamine.

2.1.1.3. PALU-KARUKELL

LKS II, LoD II ja IV, KE – ei, LoA – jah

Palu-karukell (*Pulsatilla patens*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Eestis on palu-karukella seisund hea. Ta on levinud hajusalt üle Eesti, puudub Lääne-Eestis ja saartel. Eestis on registreeritud 185 leiukohta, üks nendest Soomaa rahvuspargis (EELIS 2021). Palu-karukell kasvab kuivades palu- ja nõmmemetsades poolavatud liivapinnasega nõlvadel Eelistatavad kasvukohad on kuivad männikud, päikesepaistelised nõlvad, nõmmlood, nõmmed. Liik on valgusenõudlik, kuid mulla toitainetesisalduse suhtes suhteliselt leplik. (Vilbaste 2005).

Liigi kasvamine Soomaa rahvuspargis on küsitav, kuna peale 2001. aastat, mil liiki kirjeldati, ei ole seda liiki Soomaal vaadeldud. 2020. aasta riikliku seire andmetel palu-karukella Soomaal ei leitud. 2021. aastal Keskkonnaameti poolt läbi viidud vaatluste käigus palu-karukella Soomaal ei leitud. Keskkonnaregistrisse kantud kasvukohal kasvas aas-karukell (*Pulsatilla pratensis*).

Ettepanek viia järjestikusel kolmel aastal läbi kasvukoha vaatlus tuvastamiseks liigi kasvamist Soomaa rahvuspargis. Kui kolme aasta jooksul ei ole liigi esinemist tuvastatud, siis teha ettepanek liik loodusala kaitse-eesmärgist välja arvata, kuna seda liiki Soomaal ei kasva. Suure tõenäosusega oli 2001. aastal tegemist vale liigi määranguga, kus palu-karukellaks määrati aas-karukell.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis on säilinud vähemalt üks palu-karukellale sobiv kasvukoht.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

1. Soomaa rahvuspargis on säilinud vähemalt üks palu-karukellale sobiv kasvukoht.
2. Palu-karukella levikuandmed on täpsustatud.

Mõjutegurid ja meetmed

– Liigi kasvukohtade andmete puudumine.

Meetmed

Liigi levikuandmete väljaselgitamine.

2.1.1.4. KUNINGA-KUUSKJALG

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Taim on laiivaalsete hõlmasete lehtedega, mis kinnituvad harunemata varre allosasse. Taime õied on suured ja kollased ning see õitseb juunist augustini. Kuninga-kuuskjalg kasvab soostunud niitudel, lodudes, madalsoodes ja kraavikallastel. Tegemist on Eestis hajusalt esineva liigiga, mis kasvab hajusalt Lääne- ja Loode-Eestis, mujal harva. Taime ohustavad kasvukohtade kuivendamine ja võsastumine (eseis.ut.ee/efloora).

Eestis on registreeritud 132 kuning-kuuskjala leiukohta (EELIS 2022). Soomaa rahvusparkis on teada üks kuning-kuuskjala kasvukoht, mis asub sihtkaitsevööndisse jääval raba servaalal olevas siirdesoo.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on kuninga-kuuskjala elupaik säilinud 4,9 ha.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on kuninga-kuuskjala elupaik säilinud 4,9 ha.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukohad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Kasvukoha kuivendamine

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.1.5. EESTI SOOJUMIKAS

LKS II, LoD II ja IV, KE – ei, LoA – ei

Eesti soojumikas (*Saussurea esthonica*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Tänapäeva süstemaatikud peavad eesti soojumikat alpi soojumika alamliigiks. Piiratud levilaga ja ohustatud madalsootaim väärrib tähelepanu ja kaitset. Soojumika perekonda kuulub umbes 300 liiki, millest suurem osa kasvab Aasias, eeskätt Himaalaja ja Hiina mägedes. Eesti soojumika avastas Karl Ernst von Baer 1844. aastal Kesk-Eestist Pübe mõisa lähedalt. Eestis leidub teda ainult mandriosas, rohkem Lääne-, Lääne-Pärnu-, Rapla-, Harju- ja Lääne-Virumaal. Talle sobivad lubjarikkad soostunud niidud, madalsood ning soised hõredad metsad ja võsad, kus rohustus kasvab pruuni sepsikat, sinihelmikat, lubikat, raudtarna jt lubjalembeseid niiskust armastavaid taimi. Eesti soojumikas paljuneb eeskätt vegetatiivselt, risoomi abil. Niiviisi võib ta moodustada ulatuslikke kloone. (Kukk 2002).

Keskkonnaregistris on registreeritud 455 liigi leiukohta (EELIS 2022). Soomaal kasvab eesti soojumikas Raudna jõe Osju luhal. Arvestades luha veerežiimi, ei ole usutav, et eesti soojumikas kasvab kogu luha ulatuses. Vajalik on liigi leviku täpsustamine ja andmete uuendamine. Teda ohustab põhiliselt kasvukohtade metsastumine ja kuivendamine.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on säilinud eesti soojumika kasvukohad Osju luhtadel.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
 1. Soomaa rahvusparkis on säilinud eesti soojumika kasvukohad Osju luhtadel.
 2. Eesti soojumika kasvukohtade täpsustamine (leviku kaardistamine).

Mõjutegurid ja meetmed

– Kasvukohtade võsastumine.

Meetmed

1. Niidualade regulaarne hooldus.
2. Kasvukoha perioodiline puhastamine võsast, valgustingimuste parandamine.

– Vananenud levikuandmed.

Meetmed

Inventuuri läbiviimine liigi levikuandmete täpsustamiseks.

2.1.1.6. NIIDU-KUREMÕÕK

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Niidu-kuremõõk (*Gladiolus imbricatus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Niidu-kuremõõk on Euraasia põhjaparasvöötme liik. Eestis kasvab Kagu-Eestis, Pärnumaal ja Saaremaal. Keskkonnaregistris on registreeritud 127 leiukohta (EELIS 2021). Soomaal kasvab niidu-kuremõõk Halliste, Raudna ja Lemmjõe luhtadel.

Niidu-kuremõõk kasvab lammi- ja soostunud niitudel, põdsastikes ja metsalagendikel, eelistades pehmemat pinnast ja ilmselt ka konkurentsivabamat kooslust. Võsa varjus kasvanud populatsiooni vitaalsus paraneb tugevasti põdsarinde likvideerimise järel. Eriti soodustab niidu-kuremõõga levikut põdsakännustike freesimine, mille käigus tekib rohustust vaba pinnast. Soomaa rahvusparkis asuvad niidu-kuremõõga suuremad kasvualad Halliste jõe Raudna jõe ühinemiskoha piirkonnas. 2021. aastal läbiviidud inventuuri kohaselt on niidu-kuremõõga seisund Soomaa rahvusparkis stabiilne. Niidu-kuremõõga ohtrusele on hästi mõjunud Halliste lamminiitude taastamine Raudna jõe suudmealal ja kilomeetri jagu allavoolu. Seal oli 2021. aasta seisuga kõige suuremad niidu-kuremõõga kasvualad. Samas on niidu kuremõõga ohtrus langenud kasutusest välja jäänud aladel, nagu näiteks Lemmjõe suudmeala paremkalda heinamaadel. Heinamaade võsastumine ja metsakasvamine vähendab niidu-kuremõõga ohtrust. Viimase kahekümne aasta üldtrend on väikeses ohtruse suurenemises. Kõige paremini läks niidu-kuremõõgal eelmise aastakümne alguses, kui taastati hulganiselt võssakasvanud luhahainamaid (Suurkask 2021). Kaitsekorralduskava eesmärgiks seatakse kõigi seires olnud niidu-kuremõõga kasvukohtade säilimine.

Niidu-kuremõõka ohustavad kasvukohtade võsastumine, kõrgrohistumine ja liigne karjatamine. Niidu-kuremõõk armastab kasvada vähehooldatud aladel. Kui aga põdsarinde kõrgus ületab tugevalt rohurinde kõrguse hakkab liigi arvukus kiiresti vähenema. Niidu-kuremõõk ei talu karjatamist. Karjatatavatel aladel liik kaob. Niidu-kuremõõga kasvualadel on võimalik karjatada peale seemnete valmimist augustikuus.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on vähemalt 26 niidu-kuremõõga kasvukohta.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on vähemalt 26 niidu-kuremõõga kasvukohta.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Võsastunud lamminiitude taastamine, eriti kändude freesimine.

– Kasvukohtade võsastumine.

Meetmed

Võsastunud luhaalade taastamine, kändude freesimine.

– Karjatamine.

Meetmed

Niidu-kuremõõga kasvualal hiline karjatamine, peale seemnete valmimist.

– Varajane niitmine.

Meetmed

1. Jätta niidu kuremõõga kasvukohtade rohustu perioodiliselt paariks aastaks niitmata.
2. Niidu-kuremõõga seisundi perioodiline seire, seiresammuga 4 aastat.

2.1.1.7. KAHAR PARTHEIN

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Kahar parthein (*lyceria lithuanica*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Kahar parthein on lühikese roomava risoomiga, sageli puhmasjalt kasvav, pika rohelise õrna pöörisega (õisikuga) taim. Meenutab välimuselt suurt partheina või laialehiset nastikut. Taim kasvab toitaineterikastes leht- ja segametsades niisketes kuni vesistes, sageli mudastes kohtades, varjus ja poolvarjus, aga ka metsasihtidel madalamates kohtades, kraavikallastel, harvemini teede ääres ja raiesmikel. Tegemist on Eestis paiguti esineva liigiga, mis kasvab peamiselt Ida- ja Edela-Eestis, mujal üksikutes leiukohtades. Taime ohustavad metsamajanduslikud tegevused, eeskätt raietööd ja kasvukohtade kuivendamine (eseis.ut.ee/efloora).

Eestis on registreeritud 31 kahar partheina leiukohta (EELIS 2022). Soomaa rahvuspargis on teada üks kahar partheina kasvukoht, mis asub sihtkaitsevööndisse jääval raba servaalal rabametsas.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on kahar partheina elupaik säilinud 3,7 ha.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on kahar partheina elupaik säilinud 3,7 ha.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukoht on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Kasvukoha kuivendamine

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.1.8. LAIALEHELINE NESTIK

LKS II, LoD II ja IV, KE – ei, LoA – jah

Laialehine nestik (*Cinna latifolia*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Laialehine nestik on lõunapoolse taigavöötme liik, mis kasvab nii Euraasias kui ka Ameerikas. Eestis levinud hajusalt Ida- ja Lõuna-Eestis. Eestis on registreeritud 51 leiukohta, nendest neli Soomaa rahvuspargis (EELIS 2021).

Eestis kasvab laialehine nestik oma levila edelapiiril: teda pole Lätis ega Lõuna-Rootsis. Laialehine nestik on mitmeaastane laiade lehtede ja longus pöörisega suur kõrreline, mis kasvab hõremurusalt väikeste kogumikena. Nestik kasvab soostunud metsades sõnajala ja angervaksa kasvukohatüübis, kus valitseb sageli sanglepp, harvemini kask, mänd, saar jt. Sobivad hõredamad erivanuselised puistud liituvusega 0,6–0,8. Kuigi lamapuidu rohkuse ja nestiku

leviku vahel põhjuslikku seost kindlasti pole, on teda tihtipeale leitud mahalangenud puutüvede ümbrusest. Rohke lamapuit viitab metsa puutumatusse või väga vähestele inimõjule. Nestik on hemerofoob ehk kultuuripelglik liik. Niiskuslembese taimena kasvab ta meelsasti ojade, allikate ja lompide kallastel (Kukk 2002).

2017. aasta riikliku seire andmetel kasvab laialeheline nestik Soomaa rahvuspargis ühtekokku u 43,5 ha suurusel alal. Võrreldes eelmise seireperioodiga on laialehelise nestiku kasvuala suurenenud kaks korda. Kaardistatud laialehelise nestiku kasvukohtadest 5,7 ha asub looduslikus sihtkaitsevööndis, kus metsamajanduslik tegevus on keelatud. 27,1 ha asub projekteeritavas sihtkaitsevööndis, mille kaitse-eesmärk oleks metsaelupaikade ja laialehelise nestiku kasvukoha kaitse. 10,7 ha kasvukohast asub piiranguvööndis, kus metsamajanduslik tegevus on lubatud.

Liiki ohustab peamiselt metsamajanduslik tegevus, millega kaasnevad valgustingimuste muutused, taimede hävimine väljaveoteedel ja laoplatesidel. Pärast lageraie suudab liik püsida vaid mõned aastad. Liiki ohustab kasvukoha kuivendamine. Liigi soodsa seisundi tagamiseks on vajalik elupaiga säilitamine ning võimalusel kasvuala loodusliku veerežiimi taastamine.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on vähemalt neli laialehelise nestiku kasvukohta.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on vähemalt neli laialehelise nestiku kasvukohta.

Mõjutegurid ja meetmed

+ 75% liigi kasvukohast on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse või asub projekteeritavas sihtkaitsevööndis

– Kaitsealuse taimeliigi kasvukohas piiranguvööndis metsamajanduslikud tööd.

Meetmed

Laialehelise nestiku kasvukohas vältida suuremahulisi metsatõid ja kuivendussüsteemide kekonstrueerimist.

2.1.1.9 SALE VILLPEA

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Sale villpea (*Eriophorum gracile*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eestis ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Sale villpea on roomavate võsunditega hõremurusate kogumikena kasvav mitmeaastane taim, mis õiseb juunis. Tegemist on Eestis harva esineva liigiga, mis kasvab hajusalt üle Eesti. Taim kasvab kraavides, õõtsikutel, soostunud niitudel, madal- ja siirdesoodes ja rabastuvates metsades. Taime ohustab soode kuivendamine ja veerežiimi muutumine ning kasvukohtade kinnikasvamine.

Eestis on registreeritud 71 sale villpea leiukohta (EELIS 2022). Soomaa rahvuspargis on teada üks sale villpea kasvukoht, mis asub sihtkaitsevööndisse jääval raba servaalal olevas siirdesoodes.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on sale villpea elupaik säilinud 4,9 ha.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on sale villpea elupaik säilinud 4,9 ha.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukoht on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Kasvukoha kuivendamine

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.1.10. SAGRISTARN

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Sagristarn (*Carex irrigua*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Eestis on liik levinud hajusalt Ida- ja Lõuna-Eestis. Eestis on registreeritud 127 leiukohta, nendest üks Soomaa rahvusparkis (EELIS 2021).

Sagristarn on mitmeaastane tarnaliik, mis kasvab siirdesoometsades. Taime arvukus väheneb. Soomaa rahvusparkis kasvab sagristarn Kikepera sihtkaitsevööndis. Sagristarna kasvukohtasid ohustavad kuivendustööd ja veerežiimi muutused. Liigi kaitse tagatakse läbi elupaiga kaitse. Sagristarna kasvukoha loodusliku veerežiimi taastamine/säilitamine on seotud raba ja siirdesoo elupaikade taastamise ja säilitamisega.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks sagristarna kasvukoht.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks sagristarna kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukoht on tsoneeritud Kikepera sihtkaitsevööndisse.

– Sooelupaikade kuivendamine ja turba võtmine.

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.1.11. ÕRN TARN

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Õrn tarn (*Carex disperma*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Eestis levinud hajusalt peamiselt Pärnumaal ja Virumaal. Eestis on registreeritud 46 leiukohta, nendest üks Soomaa rahvusparkis (EELIS 2021).

Õrn tarn on mitmeaastane peamiselt niisketes kuusikutes kasvav taim, mis kasvab kuuse-segametsades, kuuse-lodumetsades, soostunud metsades, kõdusoometsades, niisketes kuusikutes (<http://bio.edu.ee/>). Soomaa rahvusparkis on taime leitud Kikepera sihtkaitsevööndi lõunaosa metsades. Eestis taime arvukus väheneb. Peamiseks arvukuse vähenemise põhjuseks on kasvukohtade kuivendamine ja lageraie. Liigi kaitse tagatakse läbi elupaiga kaitse. Õrn tarna

kasvukohtade taastamine/säilitamine on seotud kaitseala soovikumetsade loodusliku veerežiimi taastamisega.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on vähemalt üks õrn tarna kasvukoht.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on vähemalt üks õrn tarna kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukoht on tsoneeritud Kikepera sihtkaitsevööndisse.

– Soostuvate ja soo-lehtmetsade kuivendamine.

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.1.12. HARILIK SOOKÄPP

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Harilik sookäpp (*Hammarbya paludosa*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Eestis on registreeritud 153 leiukohta, kaks nendest Soomaa rahvuspargis (EELIS 2021).

Harilik sookäpp kasvab hajusalt üle terve Eesti. Harilik sookäpp kasvab rabades, soodes ja järvede ääres õõtsikutel. Harilik sookäpp on 5 kuni 20 cm pikkuse varrega orhidee. Lehti on harilikul sookäpal tavaliselt kolm, kõige suurem on ülemine leht, mille laius on kuni 1 cm ja pikkus kuni 4 cm. Õitseb juulis-augustis. Õisikus on 8–30 väikest rohekaskollast sigimikust pikematel õieraagudel asuvat õit. Huul on suunatud ülespoole. Vana ja noor mugul asuvad üksteisest eemal, vana mugul asub samblas, noor aga ülemise lehe kaenlas.

Liiki ohustab kasvukohtade kuivendamine ja võsastumine. Liigi soodsate elutingimuste tagamiseks on vajalik kasvuala loodusliku veerežiimi taastamine ja säilitamine. Soomaa rahvuspargis kasvab liik Valgeraba lõunaservas, kus on läbi viidud veerežiimi taastamine ja Valgeraba idaservas.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on vähemalt kaks sookäpa kasvukoht.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on vähemalt kaks sookäpa kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

+ liigi kasvukoht on tsoneeritud Valgeraba sihtkaitsevööndisse.

+ liigi kasvukohas on läbi viidud rabarinnaku loodusliku veerežiimi taastamine.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.1.13. KAUNIS KULDKING

LKS II, LoD.II ja IV, KE – ei, LoA – jah

Kaunis kuldking (*Cypripedium calceolus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Kaunis kuldking on Euraasia põhjaparasvöötme liik. Eestis kasvab hajusalt üle kogu Eesti territooriumi, rohkem siiski Kesk- ja Lääne-Eestis ning saartel. Keskkonnaregistris on registreeritud 1282 leiukohta (EELIS 2021).

Kaunis kuldking on poolvarju eelistav käpaline, eelkõige siiski metsalill. Kaunis kuldking on kõige suuremate õitega orhideeliik Eestis ja Euroopas. Ta kasvab viljakatel, enamasti lubjarikastel muldadel ning hoidub varju. Ta eelistab kasvada kuuse-segametsades ja lehtpuumetsades nii mineraal- kui ka soostunud ja soomuldadel, kuid edeneb hästi ka puisniitudel puude-põõsaste varjus (Vilbaste 2005). Taim on pikaldase arenguga. Taime areng seemnest õieni võib ulatuda 8–17 aastani.

Taime ohustavad kasvukohtade võsastumine, lageraie, korjamine, väljakaevamine. Kasvukohtade säilimiseks tuleb kasvukohas vältida lageraie. Hooldusraiet võib teha vaid külmunud pinnasel ja okste ära vedamisega või põletamisega eemal.

Kaitsekorralduskava koostamise ajaks ei olnud ülevaadet kauni kuldkinga seisundist. Keskkonnaregistris ei ole kannet Soomaa rahvuspargis võimaliku kauni kuldkinga kasvukoha kohta. Suulise pärimuse järgi kasvas/kasvab kaunis-kuldking Soomaa rahvuspargi kirdeosas Leeneti, Ardja või Metsaõue talu maal. Liigi võimaliku kasvukoha kindlakstegemiseks on vaja hinnanguliselt inventeerida u 215 ha suurune ala.

Kuna andmed kauni kuldkinga kasvukoha kohta Soomaa rahvuspargis ja Soomaa loodusalal puuduvad, siis kaitsekorralduskavaga ei planeerita konkreetseid tegevusi kauni kuldkinga elupaiga hooldamiseks.

Kaitse-eesmärk

- Pikaajaline kaitse-eesmärk:
Soomaa rahvuspargis on säilinud vähemalt üks kaunile kuldkingale sobiv kasvukoht.
- Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:
 1. Soomaa rahvuspargis on säilinud vähemalt üks kaunile kuldkingale sobiv kasvukoht.
 2. Kauni kuldkinga levikuandmed on täpsustatud.

Mõjutegurid ja meetmed

– Liigi kasvukohtade andmete puudumine.

Meetmed

Liigi levikuandmete väljaselgitamine.

2.1.1.14. LÕUNA-JUMALAKÄPP

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Lõuna-jumalakäpp (*Orchis mascula subsp. speciosa*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Eestis esineb kaks jumalakäpa alamliiki: jumalakäpp (*Orchis mascula subsp. mascula*) ja lõuna-jumalakäpp (*Orchis mascula subsp. speciosa*). Lõuna-jumalakäpp tuvastati Eestis 2017 aastal (Kurbel & Hirse 2017). Soomaa rahvuspargi aladel tuvastati liik 2018 aastal (EELIS 2021), kokku leiti 4 õitsvat taime. Lõuna-jumalakäpp kasvab niitudel ja puisniitudel. Taime ohustab kasvukohtade kinnikasvamine ja kauivendamine.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on lõuna-jumalakäpa elupaik säilinud 0,9 ha.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on lõuna-jumalakäpa elupaik säilinud 0,9 ha.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Võsastunud lamminiitude taastamine.

– Kasvukohtade võsastumine.

Meetmed

Võsastunud luhaalade taastamine ja regulaarne hooldamine.

2.1.1.15. KOLMEHÖLMALINE BATSAANIA

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Kolmehölmaline batsaania (*Bazzania trilobata*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Tegemist on suhteliselt suure sammaltamega, mille võsu läbimõõt on 2-6 mm. Taime lehed on ebasümmeetrilised, vaid tipuosas kolmeks hõlmaks lõhestunud. Tegemist on Eestis haruldase liigiga, mis esineb peamiselt Eesti lääneosas. Taim kasvab niisketes metsades polstrina maapinnal. Taime ohustavad metsamajanduslikud tegevused, eeskätt raietööd ja kasvukohtade kuivendamine.

Eestis on registreeritud 15 leiukohta (EELIS 2022). Soomaa rahvusparkis on teada üks kolmehölmalise batsaania kasvukoht, mis asub sihtkaitsevööndisse jäävasse rohunditerikka kuusiku metsaelupaigatüübis.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on kolmehölmalise batsaania elupaik säilinud 1,7 ha.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on kolmehölmalise batsaania elupaik säilinud 1,7 ha.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukohast on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Kasvukoha kuivendamine

Meetmed

Loodusliku veerežiimi säilitamine ja taastamine.

2.1.1.16. SIBERI VÕHUMÕÕK

LKS III, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Siberi võhumõök (*Iris sibirica*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Siberi võhumõök on Euraasia põhjaparasvöötme liik. Kasvab hajusalt üle Eesti, kuid puudub Kirde-Eestis

(<https://eseis.ut.ee/efloora>). Soomaal kasvab siberi võhumõõk Halliste, Raudna ja Lemmjõe luhtadel.

Looduslikult kasvab siberi võhumõõk niisketel niitudel ja puisniitudel. Soomaal eelistab kasvada vähemajandatavatel või hooldamata luhtadel, kus põõsarinne pole veel oluliselt rohurindest üle kasvanud. 2021. aastal läbiviidud inventuuri kohaselt on siberi võhumõõga seisund Soomaa rahvuspargi stabiilne. Siberi-võhumõõga kasvukohtadele on hästi mõjunud ebaregulaarne niitmine. Viimasel aastakümnel on siberi võhumõõga ohtrus suurenenud Tõramaa jõe äärsetel luhtadel. Praktika näitab, et intensiivse karjatamise korral siberi-võhumõõk kaob, kuid mõõduka karjatamise korral (suve teisel poolel) võib ohtrus isegi tõusta. Siberi võhumõõk armastab kasvada vähehooldatud, suhteliselt niisketel aladel. Kui kasvukoht hakkab võsastuma, siis taimeliigi ohtrus väheneb (Suurkask 2021). Liik on sobilik indikaatorliigiks, mille ohtruse ja kasvukohtade muutuse jälgimisega saab hinnata luhtade majandamise looduskaitsest edukust. Liik kasvas 42 seirealal. Suure tõenäosusega võib võhumõõka leida veel kolmel seirealal: Mulgi heinamaa, Tõramaa luht, Halliste puisniit. Kaitsekorralduslikuks eesmärgiks seatakse liigi kasvamine vähemalt 42 seires oleval kasvukohal.

Liiki ohustab kasvukohtade kadumine peamiselt niitude võsastumise ja kuivendamise tõttu ning ehitustegevuse tõttu. Soomaal on peamiseks ohuteguriks kasvualade võsastumine ja metsastumine.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on vähemalt 42 siberi võhumõõga kasvukohta.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on vähemalt 42 siberi võhumõõga kasvukohta.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Niidualade puhastamine võsast ja regulaarne hooldus

– Kasvukohtade võsastumine.

Meetmed

1. Niidualade regulaarne hooldus.

2. Kasvukoha perioodiline puhastamine võsast, valgustingimuste parandamine.

– Liiga intensiivne karjatamine.

Meetmed

Siberi võhumõõga kasvualadel karjatada väiksema koormusega ja suve teisel poolel.

2.1.2. LINNUD

Soomaa rahvuspargi territooriumil on 2021 aasta seisuga teada 188 linnuliigi tegutsemine, neist 151 liiki on pesitsejad (sh 6 võimalikku pesitsejat), 12 liiki on juhukülastajad või kohatud ainult toitumas ja 25 liiki esineb siin vaid rändeperioodil. Võrreldes eelmise kaitsekorraldusperioodiga on Soomaa rahvusparki lisandunud neli uut pesitsevat liiki: laululuik, merikotkas, hallhaigur, hõbehaigur. Alljärgnevalt on nimeliselt välja toodud Soomaa linnualal kaitse-eesmärgiks seatud I ja II kaitsekategooria liigid ning Soomaa linnuala eesmärgiks olevad III kaitsekategooria liigid on grupeeritud elupaigaeelistuse alusel.

2.1.2.1. KALJUKOTKAS

LKS I, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Kaljukotkas pesitseb hajusalt nii üle mandri kui ka Saaremaal ja Hiiumaal. Pesitsemiseks eelistab liik suurte loodusmassiivide soolasid, kus pesa rajatakse tavaliselt soosaare või -serva metsa. Toitumisalana kasutatakse pesapaigast kuni 5 km raadiuses (kodupiirkond) lagedaid (pool)looduslikke biotoope, milleks valdavalt on lagesoo, harvem mõni teine tüüp – näiteks luht. Hoolimata väikesest negatiivsest produktiivsusetrendist, on liigi arvukus kasvanud mõõdukas trendis viimastel aastakümnetel tänaseks kuni 70 paarini (Kaljukotka tegevuskava). Keskkonnaregistri andmetel on Soomaa rahvusparkis neli pesitsusterritooriumi ja arvel 6 pesapaika (EELIS 2021).

Eesti kaljukotkapopulatsiooni mõjutab kõige enam toitumisalade (lagesoo ja sooserva metsade) hävinemisest ja kvaliteedi langusest tingitud metsakanaliste ja lagesoo kurvitsaliste arvukuse langus. Järjest enam muutub arvestatavamaks häirimise ohutegur. Hoolimata liigi kaugetest elupaikadest, satub pesapaikadesse aasta-aastalt üha enam loodusmatkajaid nii organiseeritult kui ka iseseisvalt.

Soomaa kaljukotka populatsiooni soodsa seisundi säilimiseks on vajalik elupaikade kaitse ning sookoosluste seisundi parandamine. Oluline on ka elupaikade häirimise vältimine ning uute pesapaikade otsimine (Kuresoo kaljukotka pesa otsimine). Pesitsusaegse häirimise vältimiseks on vajalik külastuskorralduse planeerimine, et vältida talviste matkade ja rabamatkade sattumist pesapaikade lähedusse ja seega vähendada külastusest tulenevat pesapaikade häirimist.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt neli paari kaljukotkaid.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt neli paari kaljukotkaid.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Kaljukotka pesapaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- + Kikepera ja Valgeraba pesitsusaladel on kehtestatud pesitsusaegne liikumispiirang.
- Toitumisalade degradeerumine.

Meetmed

- Rabade veerežiimi taastamine.
- Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed

1. Iga-aastane kaljukotka pesitsusedukuse seire.
2. Külastuskorralduse planeerimine (oluline talviste matkade ja rabamatkade planeerimine, vähendamaks külastusest tulenevat pesapaikade häirimist).
3. Kuresoo pesapaiga otsimine.

2.1.2.2. VÄIKE-KONNAKOTKAS

LKS I, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Väike-konnakotkas (*Aquila pomarina*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga, kes on meil pesitsevatest kotkaliikidest arvukaim. Ta on levinud kõikjal Mandri-Eestis, kuid mitte läänesaartel.

Väike-konnakotka pesapuud asuvad enamasti vanas, üle 70 aasta vanuses, puistus ja on üldiselt vanemad ja rinnasdiameetrilt suuremad kui neid ümbritseva puistu ülejäänud esimese rinde puud, mis näitab, et kotkad valivad pesapuuks enamasti suurima ja tugevama puu puistus. Väike-konnakotka kodupiirkonnaks võib üldistatult pidada 2 km raadiusega ringikujulist ala ümber pesa, just selles raadiuses toimub suurem osa kotkaste igapäevategevusest. Väike-konnakotka eelistatud toitumisbiotoopideks on erinevad rohumaad, kuid nad peavad jahti ka teistel avamaakõlvikutel. Peamisteks saakobjektideks on pisiimetajad, kuid samuti teised väiksed ning keskmise suurusega loomad nagu kahepaiksed ja linnud.

Eesti väikekonnakotkaste populatsiooni seisundit võib hinnata heaks, sest liigi arvukus on teiste kotkaliikidega võrreldes suurem, hinnanguliselt 600–700 paari, ja viimaste aastakümnete lõikes stabiilne. Väike-konnakotka populatsiooni mõjutab kõige enam pesapaikade hävimine, mis on tingitud väike-konnakotkaste eelistusest rajada pesi just vanematesse, raieküpsesse puistutesse ning toitumisalade hävimine ja kvaliteedi langus.

Eesti väike-konnakotka populatsiooni seisundit võib praeguse arvukuse juures pidada soodsaks ning ohutegurite eest hästi kaitstuks. Olemasoleva olukorra säilitamiseks on vajalik tagada piisavalt suure elupaiga pikaajaline säilimine, mis loob eelduse liigi arvukuse püsimiseks (Väike-konnakotka kaitse tegevuskava 2018).

Väike-konnakotkas on Sooma rahvuspargis esinevaist kotkaliikidest arvukaim. Soodsa seisundi tagamiseks on vajalik suureulatuslike looduslike rohumaade esinemine maastikus, kuna rohumaad (jõeluhad, pool-looduslikud rohumaad) on liigile olulised toitumisalad. Keskkonnaregistri andmetel on Soomaa rahvuspargis arvel 14 pesitsusterritooriumi, millel on teada 12 pesapaika (EELIS 2021). 2021 aastal oli asustatud 6 pesa.

Otseseid hooldustöid kaitsekorralduskavaga väike-konnakotka pesapaikade hooldamiseks ei planeerita. Väike-konnakotka soodsas seisundis säilimiseks on olulised pesitsusterritooriumi elupaikade hooldustööd, eeskätt lamminiitude hooldamine ja avatud hoidmine.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 12 paari väike-konnakotkaid.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 10 paari väike-konnakotkaid.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaal on kasutuses 800–900 ha rohumaid.

– Toitumisalade degradeerumine.

Meetmed

Luhaalade jätkuv hooldamine ja taastamine.

2.1.2.3. MERIKOTKAS

LKS I, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Merikotkas (*Haliaeetus albicilla*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Ta on levinud kõikjal Eestis rannikualadel ja suurte siseveekogude ja jõgede lähedal. Merikotkas pesitseb vanades metsades, kus pesametsa keskmine vanus on lehtmetsades 90 aastat ja okasmetsades 120–130 aastat. Pesa ehitab lind meelsamini männikutesse ja pesapuuna eelistabki peamiselt mändi ja haaba. Merikotkal puuduvad peaaegu looduslikud vaenlased ning seetõttu võib eeldada, et liigi elupaigavalik lähtub toitumistingimustest ja liigisisest konkurentsist.

Soomaa rahvuspargis on merikotka pesitsemine teada alates 2018. aastast. Soomaal on teada üks pesakoht, mis asub Navesti jõe ääres Kuresoos põhjaservas. Pesapuu asub piiranguvööndis.

Eestis on merikotka olulisteks ohuteguriteks pliid sisaldava laskemoona kasutamine, keskkonnamürgid, sobivate pesapuude nappus ja pesapaikade hävimine ning hukkumine elektriliinides, teedel, tuuleparkides. Liigi pikaajalise kaitse eelduseks on sobilike elupaikade olemasolu. Seetõttu on lähiaja kõige prioriteetsemaks tegevuseks merikotka teadaolevates pesapaikades kaitse tagamine (Merikotka kaitse kaitsetegevuskava 2019).

Soomaa merikotka pesitsemisedukuse tagamiseks tuleb vältida pesitsusaegset häirimist ja pesapuu ümbruses 300 metri ulatuses metsamajanduslike tööde tegemist. Vältida külastuskorralduslikke tegevusi ja nn loodusmatkasid (ka väikese grupiga) merikotka pesa ümbruses soovituslikult vähemalt 500 m ulatuses. 2022. aasta seisuga asub pesa piiranguvööndis, kus rakendub isendikaitse ning vastavalt LKS § 50 lg 2 punktile 1 moodustub ümber merikotka pesapuu püsielupaik 200 meetri raadiuses.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt üks paar merikotkaid.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt üks paar merikotkaid.

Mõjutegurid ja meetmed.

– Pesapaik asub piiranguvööndis.

Meetmed

Looduskaitseseaduse alusel moodustub püsielupaik 200 m raadiuses pesapuu ümber).
– Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed

Vältida külastuskorralduslikke tegevusi, sh loodusmatkasid merikotka pesa ümbruses soovituslikult vähemalt 500 m ulatuses.

2.1.2.4. KALAKOTKAS

LKS I, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Kalakotkas (*Pandion haliaetus*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Kalakotkas on levinud üle maailma, pesitsedes kogu Euroopas. Eestis on liik peamiselt Ida- ja Lõuna-Eestis levinud haruldane haudelind. Kalakotkad toituvad kaladest ja peavad jahti suurematel jõgedel, järvedel ja merelahtedel.

Heale toitumispaigale lendamiseks on saagiretked kuni 25 km pikkused. Reeglina kasutatakse siiski kalastuskohti 10 km raadiuses pesast. Kalakotka pesapaigaks on Eestis üldjuhul raba- ja metsamaastik, kus pesalt avaneb vaade ümbritsevale mitme kilomeetri ulatuses. Kalakotka pesad asuvad kõrgematel puudel või raielankidele jäetud seemnemändidel. Pesa ehitab kalakotkas üldjuhul männi latva 10–30 m kõrgusele maapinnast (mõned rabamändidel asuvad pesad on vaid 4–6 m kõrgusel)

Peamiseks kalakotka arvukust ja levikut piiravaks faktoriks Eestis on elupaikade ja sobivate pesapuude vähesus ning looduslikud tegurid. Teised ohutegurid on Eestis vähem aktuaalsed või uurimata.

Varasemal ajal on sobivate pesapuude puudust leevendatud tehispesade ehitamisega, mis võetakse üldiselt kalakotkaste poolt hästi vastu. Aga viimastel aastatel on tehispesade ehitamisest kui kunstlikust meetmest loobutud. Seda osaliselt ka seetõttu, et nüüd jäetakse raietööde käigus seemne- ja säilikipuid, mis suurendavad oluliselt kalakotka pesaehitusvõimalusi. Kehvad pesapuud ei pea vastu suurtele tormidele ja pesad koos munade või poegadega kukuvad sageli alla. Positiivselt mõjub praegu praktiseeritav raierahu riigimetsas, mida vaikimisi järgib ka osa erametsaomanikke. Aga raierahu lõpp on kalakotkale liiga varajane (Kalakotka kaitse tegevuskava 2019).

Soomaal on kalakotkast kohatud vaid toitumas. Soomaa rahvusparkis ja Soomaa linnualal ei ole kalakotka pesitsemist registreeritud. Seepärast kaitsekorralduskavas otsesid kaitsekorralduslikke tegevusi ei planeerita. Liigi kaitse tagatakse läbi elupaikade (toitumisalade) kaitse.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvusparkis käib toitumas vähemalt üks kalakotkas.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvusparkis käib toitumas vähemalt üks kalakotkas.

Mõjutegurid ja meetmed.

– Toitumisalade degradeerumine.

Meetmed

Koosluste loodusliku veerežiimi taastamine ja säilitamine.

2.1.2.5. MUST-TOONEKURG

LKS I, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Must-toonekurg (*Ciconia nigra*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Must-toonekurg on väheneva arvukusega linnuliik, tema arvukus on langenud 1980. aastate alguse 250 pesitsevalt paarilt praeguse 40–60 paarini (Elts jt 2019).

Must-toonekure elupaigad on eelkõige vanad, minimaalse häirimise ja soodsate toitumispaikadega looduslikult mitmekesised metsamassiivid. Lisaks must-toonekurele elab talle pesitsuspaigaks sobivates vanades metsades veel kuni 400 ohustatud liiki. Seega võib must-toonekurge pidada teiste ohustatud liikide katusliigiks (Lõhmus 2000). Must-toonekurg esineb Soomaa rahvusparkis vähearvuka pesitsejana. Must-toonekure põhitoiduks on väiksemad kalad ja kahepaiksed. Toitu otsib linn põhiliselt madalatest varjulistest voolu- või

seisuveekogudest. Pesapaigad asuvad suurtes metsamassiivides, mis jäävad inimasustusest kaugemale. Liik on väga tundlik häirimise suhtes. 2021. aasta kevade seisuga on keskkonnaregistri andmetel Soomaa rahvuspargis arvel kaks pesapaika. Viimasel kolmel aastal ei ole must-toonekure pesitsemine Soomaal õnnestunud.

Peamiseks must-toonekure arvukust ja levikut piiravaks faktoriks on nimetatud metsade pindala ja mitmekesisuse vähenemist ning inimese põhjustatud häirimist (Birdlife International 2014). Eesti kohta tehtud uurimus kinnitab, et pesitsuspaiga valikut mõjutab oluliselt metsamassiivide killustumine ja puistu mitmekesisus. Oluline mõju on ka toitumisalade kvaliteedi langusel (Rosenvald jt 2012). Eestis on olulised ka looduslikud tegurid (areaali ääre-efekt). Teised ohutegurid on Eestis vähem aktuaalsed või uurimata. Seniste must-toonekure saatjate andmete põhjal võib väita, et konkreetsete isendite ellujäämist mõjutavad peamiselt tegurid väljaspool Eestit, noorlindude puhul tõenäoliselt ka nende toitumus pesitsusperioodil. Kuna must-toonekure noorlinnud rändavad või vähemalt alustavad rännet üksinda, siis sõltub paljuski nende ellujäämus sobivate rändepeatuspaikade rohkusest rändeteel (Sellis 2013).

Soomaal on must-toonekure seisundi parandamiseks vajalik olemasolevate pesapaikade jätkuv kaitse, ehk pikaajaline säilimine, mis loob eelduse liigi taasasumiseks Soomaale ja edukaks pesitsemiseks. Sigimisedukuse suurendamiseks on väga oluline toitumisveekogude kvaliteedi parandamine (paisude avamine siirdekaladele, kraavide looduslikkuse taastamine, looduslike ojade säilitamine, loodus- ja metsamaastikus uute kuivendussüsteemide rajamises hoidumine jms). Must-toonekure kaitse tegevuskavast tulenevad soovitusel tööd korraldamiseks Soomaal, et soodustada must-toonekurele sobivate toitumisalade kujunemist (Must-toonekure kaitse tegevuskava 2018).

Must-toonekure elupaigas spetsiaalseid taastamis- ja hooldamistöid ei planeerita, vaid erinevate kommunikatsioonide hooldustööde käigus tuleb arvestada must-toonekure elupaigale seatud tingimustega. Näiteks teekraavi puhastamisel tekitada kraavi põhja kärestikke, kujundada truubi ümbrused kurele sobivaks jne. Eriti oluline on säilitada olemasolevate kraavide loodusliku ilmega lõike, mitte neid uuendada. Väga oluline on säilitada kraavikallaste kõrghaljastust, st suuri puid, mitte neid kraavide hooldamise käigus maha raiuda.

Soomaa teemaplaneeringuga määratletud Soomaa piirkonnas tuleb must-toonekure elupaikade säilimiseks arvestada maaparandussüsteemide hooldamise järgmiste nõuetega:

- Olemasolevatele kuivendussüsteemidele või kuivendussüsteemide rekonstrueerimise käigus või koosluste veerežiimi taastamisel rajada võimalikult palju tuletõrje-, sette- ja muid tiike, samuti kraavide laiendusi, kus vesi võiks kuival ajal pikemalt säilida.
- Rajada olemasolevatele kraavidele kärestikulisi lõike.
- Säilitada olemasolevate kraavide loodusliku ilmega lõike.
- Truupide rajamisel või truupide rekonstrueerimisel jätta truupidesse sisenemised ja väljumised sügavamaks ja täita põhi kruusa või peente kividega.
- Kraavidele rajada sellist tüüpi settebasseine, mis koguvad ka muda (lisaks tavapärasele liiva kogumisele) ja suurendavad vee läbipaistvust.
- Hooldada kraavide ja tiigikaldaid nii, et puhastada veekogude kaldad võsast, samas soodustada suurte puude kasvamist (Säilitades suuri elujõuliseid põõsaid ja põlispuid ja

arvestades maastiku kujunduslikku aspekti. Tagades kurele varjevõimalused ja toitumistingimused).

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis pesitseb edukalt kaks paari must-toonekurgi.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
 1. Soomaa rahvusparkis pesitseb edukalt kaks paari must-toonekurgi.
 2. Soomaa rahvusparkis on säilinud must-toonekurele sobilikud elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Must-toonekure pesapaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Toitumisalade degradeerumine.

Meetmed

Tööde korraldamisel Soomaa rahvusparkis ja Soomaa teemaplaneeringuga määratud alal (tiikide puhastamine, kuivendussüsteemide korrastamine, veerežiimide taastamine jms) arvestada must-toonekure elupaiganõudlusega.

2.1.2.6. RABAPISTRIK

LKS I, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Rabapistrik (*Falco peregrinus*) on I kaitsekategoori kaitsealune liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku piirkonnas välja surnud liigiga. Eestis pesitses liik varem enamikus suurematest rabadest, kuid praegu vaid harv läbirändaja ning suvi- ja talikülaline. Talvitub linnurohketel avamaastikel või rannikul (Jonsson 2000). 1960.–70. aastatel toimus liigi arvukuse katastroofiline vähenemine. Viimane tõestatud pesitsemine Eestis oli 1971 aastal Läänemaal (EE). Liik on nimetatud Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks, kuid Soomaa linnualal ei ole viimase 50 aasta jooksul liik pesitsenud.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on säilinud rabapistrikule sobivad elupaigad.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on säilinud rabapistrikule sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Rabapistriku elupaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

+ Soomaa rabade servaaldel on läbi viidud loodusliku veerežiimi taastamine.

2.1.2.7. RABAPÜÜ

LKS-I, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Rabapüü (*Lagopus lagopus*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Rabapüü elutseb segametsade vööndist kuni mägitundra pajustikeni. Eestis on ta võrdlemisi haruldane haudelind, kes pesitseb peamiselt Kirde- ja Kesk-Eesti suurtes rabades. Rabapüü toitub putukatest, marjadest, võsudest ja lehepungadest. Pojad sõltuvad putuktoidust, mistõttu varasuvised pikaajalised vihmasajud ja jahedus on liigile hukutavad (Jonsson 2000). Viimane teadaolev rabapüü pesitsemine oli

Soomaal 1997. aastal Kuresoos, mil hinnanguliselt pesitses Soomaal 10–20 paari rabapüüsid. Värskemad andmed liigi kohta puuduvad. Viimasel kahekümnel aastal ei ole rabapüüid Soomaa rabades kohatud.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis on säilinud rabapüüle sobivad elupaigad.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis on säilinud rabapüüle sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Sooelupaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

+ Kuresoo servaandel on läbi viidud loodusliku veerežiimi taastamine.

– Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed

1. Külaskorralduse planeerimine.

2. Räätsamatkade vältimine rabades lindude pesitsusperioodil.

2.1.2.8. NIIDURÜDI

LKS I, LiD I, KE – ei, LiA – ei

Niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Niidurüdi on väheldane niidukahlaja, kes pesitseb niisketel rannaniitudel, väikesel arvul ka soodes. Liigi Läänemere asurkonna suuruseks on 500–640 paari, Eestis pesitseb sellest ligikaudu üks kolmandik – seega on tegemist ühe meie vastutusliigiga. Niidurüdi arvukus on kõigis Läänemeremaades viimaste kümnendite jooksul kordades langenud, mitmetest maadest on liik kadunud. Eestis on arvukus viimase kümnendi jooksul stabiliseerunud.

Niidurüdi on tüüpiline niidulind, kes elupaigana vajab niisket ja avatud niitu. Lisaks niitudele pesitseb ta vähearvukalt ka lagerabades. Soodes pesitsevad rüdid raba lagedas mudases osas, kus kasvab madal taimeistik (nt nokkheinad) ja esineb sageli helofüüte (ubalehte, tarnasid), mis viitab põhjaveetoitele. Niidurüdil on väga kitsas elupaiganõudlus. Kuna tema territoriaalne agressiivsus on võrreldes teiste niidukurvitsalistega madal, peab ta oma kurna hoolega peitma. Selleks on napilt võimalusi, sest ta on sõltuv avatud madalmurustest aladest. Soomaa linnualal pesitseb niidurüdi Kuresoo märealadel. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal stabiilselt kolm paari (Leivits 2007; 2008). **Kuna niidurüdi on oma elupaiganõudluselt looduslale väga iseloomulik, tehakse ettepanek nimetada liik Soomaa linnuala ja Soomaa rahvuspargi kaitse-eesmärgiks.**

Niidurüdi peamiseks ohuteguriteks on elupaikades toimunud muutused – rohustu kõrgenemine, pesitsusalade kulustumine ning tüüpilise lompide ja soonekohtadega pinnastruktuuri kadumine. Rüdi raba elupaik on ohustatud kraavide tõttu, kuna rabade servades või raba läbivad kraavid põhjustavad lagerabade metsastumist ja rüdile sobiva avatud pesitsusbiotoobi kadumist.

Andmeid niidurüdi häirimistundlikkuse kohta on napilt, tõenäoliselt on tegemist keskmiselt või isegi vähetundliku liigiga. Võimalikku häirimist soodes soodustab räätsade kasutuselevõtt rabamatkadel. Probleemi tõsidus ei ole teada, kuid kindlasti tuleks vältida räätsamatkade ja loodusradade tegemist niidurüdi elupaikadesse (Niidurüdi kaitse tegevuskava 2018).

Niidurüdile sobilik pesitsusala peab omama järgmisi tunnuseid: pinnavee kõrge tase, madalmurune rohustu ja avatud (niidu)koosluse pindala vähemalt 50 hektarit. Märjemad alad on pesitsus- ning poegade toitumispaikadeks. Madalmurune rohustu on vajalik poegadele liikumiseks.

Niidurüdi seireandmed Soomaal on suhteliselt vanad. Seepärast on vajalik kaitsekorraldusperioodi alguses uuendada seireandmeid ning teha inventuur Kuresoo niidurüdi asurkonna suuruse kindlakstegemiseks.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt viis paari niidurüdisid.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt kolm paari niidurüdisid.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Niidurüdi rabelupaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- + Kuresoo servaaladel on teostatud loodusliku veerežiimi taastamine.
- Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed:

Mitte korraldada räätamatkasid pesitsusajal Kuresoo lagedatel aladel.

- Vanad seireandmed.

Meetmed:

Inventuuri teostamine Kuresoo niidurüdi asurkonna suuruse kindlakstegemiseks.

2.1.2.9. KANAKULL

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – ei

Kanakull (*Accipiter gentilis*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Kanakull on Eestis hajusalt levinud haudelind, kelle arvukus on viimasel ajal märkimisväärselt langenud. Hinnanguliselt elab Eestis praegu 300–500 paari kanakulle, kuid veel 15 aastat tagasi oli arvukus kaks korda kõrgem (Väli, Tuule 2015). Soomaa linnuala on teada viis pesitsusterritooriumit (EELIS 2021).

Kanakull eelistab pesitseda vanas okasmetsas ning peab saagijahti nii metsaaladel kui kultuurmaastikus. Suurimateks liiki ohustavateks teguriteks Eestis on pesapaikade hävimine ning toidubaasi vähenemine. Pesitsusaegne häirimine on asurkonnale väiksema mõjuga ning seda võib lugeda keskmise tähtsusega ohuteguriks. Keskkonnamürkide mõju on tänaseks kahanenud väikese tähtsusega mõjuriks, väike roll on tänapäeval ka tahtlikul tapmisel (Väli, Tuule 2015).

Kanakulli ohustavad lageraied, metsade vanuse muutumine, sealhulgas suur ohutegur on vanade metsade ja suurte puude kadumine. Õnneks Eesti kanakulliasurkonnale kriitilise tähtsusega ohutegureid tänapäeval ei ole. Suureks ohuteguriks on pesapaikade hävimine, kuna metsade majandamisel on ette näha metsade fragmenteerumine, vanade metsafragmentide pindala vähenemine ning noorte metsade osa suurenemine. Pesitsusaegne häirimine on asurkonnale väiksema mõjuga ning seda võib lugeda keskmise tähtsusega ohuteguriks (Kanakulli kaitse tegeuskava 2015).

Soomaa linnualal asuvatest pesitsusterritooriumitest kolm on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ja üks asub piiranguvööndis.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt viis paari kanakulle.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt viis paari kanakulle.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Pooled kanakulli elupaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed:

Metsatööd on lubatud 1. augustist 28. veebruarini.

2.1.2.10. KARVASJALG-KAKK

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Karvasjalg-kakk (*Aegolius funereus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Karvasjalg-kakk on metsavööndi lind, kes Euraasias on levinud Skandinaaviast kuni Kamtšatkani. Karvasjalg-kakk elutseb Eestimaal litemännikutes ning metsajõgede ja -järvede ümbruse segametsades. Ta on tüüpiline suluspesitseja, kes kasutab pesitsemiseks tavaliselt musträhni vanu pesaõõnsusi. Toiduks on põhiliselt pisinärlised, kuid ka väikesed värvulised (www.eoy.ee).

Peamiseks ohuteguriks on pesapaikadeks sobivate vanade metsade kadumine, metsamajanduslikud tööd pesitsusperioodil ja pesarüüste. Sageli kannatavad pesitsevad karvasjalg-kakud metsnugiste rüüste tõttu (www.eoy.ee).

Soomaa linnualal on teada viis pesitsusterritooriumit, millest kolm asuvad sihtkaitsevööndis ja kaks projekteeritavas sihtkaitsevööndis.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt viis paari karvasjalg-kakkusid.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt viis paari karvasjalg-kakkusid.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Karvasjalg-kaku pesitsusterritooriumid on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse või projekteeritavasse sihtkaitsevööndisse.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.11. JÄÄLIND

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Jäälind (*Alcedo atthis*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Jäälind on Eestis väikesearvuline ja hajusalt levinud

pesitseja. Millegipärast ei pesitse ta Saaremaal ja Hiiumaal, seal nähakse teda siiski rände ajal ja talvel. Arvatakse, et praegu pesitseb Eestis 50–300 paari jäälind. Nii suur arvukuse vahemik tuleb sellest, et külmad talved talvituslaladel on jäälinnule hukatuslikud. Seetõttu on peale selliseid talvesid jäälind ka Eestis tõeline haruldus.

Jäälind pesitseb puude või põõsastega ääristatud jõgede, ojade ja ka suuremate kraavide ääres, mille kõrgemad kaldad pakuvad võimalusi pesa uuristamiseks. Eriti meeldivad talle madalad ja puhta veega jõed (www.eoy.ee).

Jäälinnu peamiseks looduslikuks ohuteguriks on külmad talved talvituslaladel. Kuna ta pesa on halvasti ligipääsetav, ta ise ettevaatlik ja kiire lind, siis teiste loomade saagiks langeb ta harva. Vahel võib mõne jäälinnu napsata raudkull, pistrik või muu röövlind. Pesi võib siiski rüüstata mink vm väike röövloom. Suurimaks ohuks jäälinnule on veekogude muutmine ja reostamine inimese poolt. Veekogude reostus vähendab vee läbipaistvust ja soodustab kinnikasvamist. Kuigi jäälind elutseb ka inimasustuse läheduses, on ta siiski pelglik lind (www.eoy.ee).

Soomaa rahvuspargis on teada jäälinnu pesitsemine Halliste ja Raudna kallastel ülesvoolu lõikudel. Halliste ja Raudna jõgede kallastel leidub kõrgeid, jäälinnule pesapaikadeks sobivaid kaldalõike. Täpset pesitsevate paaride arvu ei ole teada. 2015. aasta linnustiku loenduse andmetel loendati Soomaal viis paari jäälind.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt viis paari jäälind.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt viis paari jäälind.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Halliste ja Raudna jõgede kallastel leidub jäälinnule pesitsemiseks sobivaid kaldalõike. Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.12. SOORÄTS

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Sooräts (*Asio flammeus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku väljasuremisohus oleva liigiga. Liik on levinud hajusalt üle Eesti. Sooräts on avamaastiku (sood, jõeluhad, rannaniidud, avarad põllumassiivid) asukas, pesitseb maapinnal, tavaliselt kõrgema rohu või põõsastiku varjus. Sooräts on sõltuv näriliste arvukusest ja selle tõttu on tema arvukus väga kõikuv. Viimane soorätsurikas aasta oli Eestimaal 2005. Liigi arvukust on meil hinnatud 10–300 haudepaarile (www.eoy.ee).

Soomaa rahvuspargis on teada üks soorätsu pesitsusterritoorium, mis on tsoneeritud Kuresoo sihtkaitsevööndisse.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt üks paar soorätsusid.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt üks paar soorätsusid.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soorätsu pesitsusterritoorium on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.13. VÄIKELUIK

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Väikeluik (*Cygnus columbianus bewickii*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Väikeluik pesitseb tundra madalates järvedes ning lompides, mis on ääristatud tarnade ja sammaldega. Eestis esineb liik vaid läbirändel. Rändel eelistab väikeluik madalaveelisi järvi ning merelahti, kus on piisavalt toitu, et koguda jõudu rände jätkamiseks pesitsus- või talvitusalaadele. Peale looduslike koosluste peatub väikeluik ka põllumajandusmaadel, toitudes seal põhiliselt teraviljast, kuid ka suhkrupeedist, rapsist ja kartulist (Väikeluige kaitse tegevuskava 2018)

Soomaa rahvuspargis peatuvad väikeluiged kevad- ja sügisrändel suurte rabade laugastikes. Näiteks 2020. aasta kevadloendusel peatus Öördi raba laugastikus u 100 lindu ja Kuresoo laugastikes u 60 lindu. Kevadrändel on väikeluiged peatunud ka Riisa üleujutatud põldudel. Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis peatub kevad- ja sügisrändel 500 väikeluuke.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis peatub kevad- ja sügisrändel 500 väikeluuke.

Mõjutegurid ja meetmed

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.14. LAULULUIK

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Laululuik (*Cygnus cygnus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Laululuik on Eestis haruldane haudelind, pesitseb Pärnumaal, Hiiumaal, Saaremaal, Järvamaal ning Alutagusel ja Kagu-Eesti järvedel, kokku umbes sadakond paari. Põhiliselt on ta Eestis aga läbirändaja, läbiränne algab kevadel märtsis, lõpeb mais, sügisel toimub see oktoobrist novembri keskpaigani (Eesti Entsüklopeedia).

Soomaa rahvuspargis on laululuik kevadine ja sügisene läbirändaja ja Kuresoos vähearvuline ja ebaregulaarne pesitseja. 2014. aasta seire andmetel on teada üks pesitsev paar Kuresoo lõunaosas. Varasemate andmete kohaselt võib Kuresoos pesitseda hinnanguliselt 2–3 paari.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt kolm paari laululuikesid.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt kaks paari laululuikesid.

Mõjutegurid ja meetmed

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.15. LAANERÄHN

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Laanerähn (*Picoides tridactylus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Eestis on laanerähn väikesearvuline haudelind, kes asustab suuri kuuse-segametsi. Sügisel ja varakevadel rändab Eestist läbi põhjapoolsete alade linde. Liik elutseb vanades loodusmetsades, kus raiub peamiselt kuivanud puusse pesaõõnsuses. Kurnas on 4–5 muna, hauvad mõlemad vanalinnud. Toitu otsib laanrähn põhiliselt puukoore alt, mõnikord koorib kuivanud puu üleni ära, sööb põhiliselt üraskeid ja nende vastseid (EE).

Soomaa rahvuspargis on registreeritud 19 pesitsusterritooriumit (EELIS 2021). Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 25–40 paari laanerähniseid (Tuvi 2016).

Peamiseks ohuteguriks on vande pesitsemiseks ja toitumiseks sobivate okasmetsade kadumine. Valdav osa Soomaa laanerähni elupaikadest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse või asuvad projekteeritavas sihtkaitsevööndis. Võimalikud teised ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitsev vähemalt 40 paari laanerähniseid.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitsev vähemalt 25 paari laanerähniseid.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Valdav osa Soomaa laanerähni elupaikadest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse või asuvad projekteeritavas sihtkaitsevööndis.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

Pesitsusaegsest raierahust kinnipidamine.

2.1.2.16. ROHERÄHN

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Roherähn e meltsas (*Picus viridis*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Roherähn on Lääne- ja Lõuna-Eestis harva kohatav haudelind ning täielik paigalind, kes elutseb leht- ja segametsades, puisteedel ja kultuurmaastikega ümbritsetud lehtpuusaludes. Liik toitub nii puu otsas kui ka maapinnal, peamise toidu moodustavad sipelgad (Jonsson 2000). Pesitsemise ja juhukülastuse kohta Soomaa rahvuspargis andmed puuduvad.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on säilinud roherähnile sobivad elupaigad.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis on säilinud rohrähnile sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Valdav osa Soomaa roherähnile sobivatest elupaikadest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse või asuvad projekteeritavas sihtkaitsevööndis.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Pesitsusaegsest raierahust kinnipidamine.
2. Säilitada luhtade servas olevaid vandest haabadest, tammedest ja kaskedest koosnevaid puudesalusid.

2.1.2.17. VALGESELG-KIRJURÄHN

LKS II, LiD – I, KE – ei, LiA – jah

Valgeselg-kirjurähn (*Dendrocopos leucotos*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Valgeselg-kirjurähn on levinud Euraasia metsavööndis Skandinaaviast Kaug-Idani. Liik on Eestis levinud hajusalt üle mandri, saartel puudub. Rohkem kohtab teda Lõuna-Eestis. Valgeselg-kirjurähn vajab elupaigaks vanu metsi, kus on surnud ja pehkinud lehtpuud. Just need, ajale jalgu jäänud puud pakuvad linnule rikkalikku toidulauda. Pesakoobas raiutakse lehtpuusse (Muts 2011).

Soomaa rahvuspargis on teada 23 pesitsusterritooriumi (EELIS 2021). Hinnanguliselt elab Soomaal 75–85 paari valgeselg-kirjurähni (Tuvi 2016). Pesitsusterritooriumid asuvad üle kogu Soomaa, peamiselt jõgede kallastele jäävates metsades. Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged. Sellest lähtuvalt kaitsekorralduskavas otseseid kaitsemeetmeid ei planeerita.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitsev vähemalt 85 paari valgeselg-kirjurähnisid.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitsev vähemalt 75 paari valgeselg-kirjurähnisid.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Valdav osa Soomaa valgeselg-kirjurähni elupaikadest on tsoneeritud sihtkaitsevööndi või asuvad projekteeritavas sihtkaitsevööndis.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

Pesitsusaegsest raierahust kinnipidamine.

2.1.2.18. ROHUNEPP

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Rohunepp (*Gallinago media*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku puuduliku andmestikuga liigiga. Rohunepp pesitseb peamiselt suurtel üleujutatavatel jõeluhtadel, arvukamalt Suur-Emajõe jõgikonnas, samuti Soomaa, Matsalu ja Koiva-Mustjõe jõelammidel. Pesitsemiseks eelistab liik majandatavaid lamminiite, kuid esineb

ka poldritel ja soostike servaaladel. Hinnanguliselt pesitseb Eestis 400–600 isalindu (Elts jt 2019), viimasel kümnel aastal on rohuneppide arvukus languses.

Eestis on kõige olulisemateks ohuteguriteks elupaikade hävinemine kuivendamise, maakasutuse muutmise ja taimemürkide kasutamise tulemusena ning niitude seisundi halvenemine intensiivse majandamise tagajärjel. Keskmise tähtsusega ohuteguriteks on niitude kinnikasvamine ebapiisava majandamise tagajärjel, lamminiitude mosaiiksuse vähenemine, ebasobivate hooldusvõtete kasutamine ja asurkonna sidususe vähenemine (Rohuneapi kaitse egevuskava 2021). Soomaa rahvusparkis ei ole kuivendamise ohutegur oluline, kuna Soomaa luhtadel ei tehta kuivendust. Samuti ei kasutata Soomaal taimekaitsevahendeid.

Soomaa rahvusparkis on teada kuus rohuneapi mängu (EELIS 2021). Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 25–30 paari rohuneppi (Tuvi 2016). Kaks suuremat mängu on Halliste ja Raudna luhtadel.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 30 paari rohuneppi.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 25 paari rohuneppi.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Suuremad rohuneapi mängualad on regulaarselt hooldatavad.

– Niitude kinnikasvamine ebapiisava majandamise tagajärjel.

Meetmed

Luhtade regulaarne hooldus.

2.1.2.19. MUDANEPP

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Mudanep (Lymnocyrtus minimus) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku väljasuremisohus olevaliigiga, kes elab peamiselt tundraaladel. Eestis on ta väga paiguti levinud haruldane haudelind, kes pesitseb üsna hõredalt märgades tarna- ja villpeasoodes. Rändel võib teda kohata ka raba kuivemates piirkondades (Jonsson 2000). Mudanep on Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks, kuid puuduvad andmed, et mudanep Soomaal pesitseks. Seepärast seatakse kaitsekorralduskavas kaitse-eesmärgiks mudanepile sobivate elupaikade säilimine. Otseseid kaitsekorralduslikke tegevusi ei planeerita. Liigi kaitse tagatakse läbi elupaikade kaitse.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on säilinud mudanepile sobivad elupaigad.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on säilinud mudanepile sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Mudanepi elupaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

+ Soomaa rabade servaaladel on läbi viidud loodusliku veerežiimi taastamine.

– Rabade ja siirdesoodes veerežiimi muutused.

Meetmed

1. Taastatud veerežiimiga rabaala regulaarne jälgimine.
2. Vajadusel tammide remontimine.
3. Taastamisalale tärganud metsauuenduse likvideerimine.

2.1.2.20. MUSTSABA-VIGLE

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – ei

Mustsaba-vigle (*Limosa limosa*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Eestis on ta ebaühtlase levikuga harv haudelind (pesitseb aprillist augustini), keda võib kohata peamiselt Lääne-Eestis ja Emajõe-Peipsi vesikonnas (EE). Soomaa rahvuspargis pesitseb mustsaba-viglet Öördi rabas, Kuresool ja Halliste jõe suurtel luhtadel (EELIS 2021). Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 10–15 paari mustsaba-viglesid (Tuvi 2016).

Kuna mustsaba-vigle on oma elupaiganõudluselt loodusalale väga iseloomulik, tehakse ettepanek nimetada liik Soomaa linnuala ja Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks.

Peamiseks ohuteguriks on peitsusalade kadumine, milleks on lagedad märgalad. Soomaal on pesitsusaladeks suurte rabamassiivide lagedad märealad ja Halliste jõe suured kohati märgade lontsikutega luhaalad. Kuresoos ja Öördi rabas on läbi viidud raba servaalade loodusliku veerežiimi taastamine ning võib eeldada, et rabade märealade seisund paraneb.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 15 paari mustsaba-viglesid.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 10 paari mustsaba-viglesid.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Kuresoo ja Öördi rabade servaalade veerežiimi taastamine.
- Luhalade märjemate osade võsastumine pajuga.

Meetmed

Luhtade regulaarne hooldus.

2.1.2.21. LUHA-SINIRIND

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Luha-sinirind (*Luscinia svecica cyanecula*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Luha-sinirind on rästaslaste sugukonda kuuluv lind, sinirinna alamliik. Eestis on ta hajusa levikuga haruldane haudelind, keda võib kohata nt luhapajustikes ja sooservades (EE). Soomaal on registreeritud üks pesitsusterritoorium Halliste jõe luhal (EELIS 2021).

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt neli paari luha-sinirindasid.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt üks paar luha-sinirindasid.

Mõjutegurid ja meetmed

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.22. SARVIKPÜTT

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Sarvikpütt (*Podiceps auritus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Sarvikpütt on Eestis ebaühtlase levikuga harv haudelind. Hinnanguliselt pesitseb teda Eestis 200–400 paari. Talvitama lendab Lääne- ja Lõuna-Euroopa rannikualadele või jäävabadele järvedele, pehmetel talvedel jääb osa ka meile pidama. Sarvikpütt tegutseb väikestel madalaveelistel järvedel, tiikidel ja mereabajatel ning pole eriti inimkartlik. Toiduks eelistab sarvikpütt veelisi selgrootuid, talvel sööb ülekaalukalt limuseid (EE). Soomaal on registreeritud kaks pesitsusterritooriumit Kuresoo laugastikes (EELIS 2021).

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt kaks paari sarvikpütte.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt kaks paari sarvikpütte.

Mõjutegurid ja meetmed

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.2.23. METSIS

LKS II, LiD I, KE – ei, LiA – jah

Metsis (*Tetrao urogallus*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liigiga. Metsis on levinud ühtlaselt Euraasia boreaalsetes metsades Skandinaaviast kuni Ida-Siberini. Eestis hinnatakse metsise pesitsusaegseks arvukuseks 1300–1600 kukke (Elts jt 2019). Metsis on paikne liik, kes veedab olulise osa elust valdavalt 3 km raadiuses ümber mängupaiga. Noorlindude hajumine toimub enamasti kuni 10 km kaugusele koorumispaigast. Metsis eelistab mängupaigaks ainult mändidest koosnevaid puistuid, kus puude vanus on kõige sagedamini vähemalt 80 aastat. Mänguala suuruseks on Eestis hinnatud 12–67 ha. Pesa võib paikneda kõikides metsatüüpides ning pesakond võib liikuda hiljem sadu meetreid eemal asuvasse sobivasse toitumispaika (Metsise kaitse tegevuskava 2015).

2021. a seisuga on keskkonnaregistri andmetel Soomaa rahvuspargis arvel 16 metsise mängupaika. Enamus metsisemängudest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse. Üks metsisemäng paikneb piiranguvööndis. Soomaal on metsisemängude tavaliseks suuruseks 3–4 kukke. Kõige suurem on Põõrikaasiku mäng, kus oli 2016. aasta loenduse andmetel oli 22 kukke.

Metsist peamiselt ohustavateks teguriteks on metsamajanduslikud tööd, elupaikade killustumine ja kadumine, elupaiga kvaliteedi langus kuivenduse mõjul ning kisklus.

Soomaa rahvusparkis on metsise peamiseks ohuteguriks väikekiskjate kõrge arvukus. Väikekiskjate arvukusest tuleneb kõrgendatud rõõvlusohu metsise kui maaspesitseja haudekurnadele ja koorunud pesakondadele. Teiseks ohuteguriks on soometsade ja sooservade kuivendamine. Eelmise sajandi kuuekümnendatel aastatel rajati melioratsioonitööde käigus madalaboniteedilistesse sooserva männikutesse kuivendussüsteemid. Kuivendussüsteemide tõttu on metsisele sobilikud elupaigad ajapikku degradeerumas. Kolmandaks ohuteguriks võib pidada pesitsusaegset häirimist, kuid antud ohuteguri toimet ja ulatust ei ole võimalik hinnata.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvusparki mängudes mängib kokku vähemalt 35 kukke.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvusparki mängudes mängib kokku vähemalt 35 kukke.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Valdav osa metsisemängudest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

+ Metsise elupaikadest 73% on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

+ Kuresoos, Valgerabas, Ördi rabas, Kikepera rabas ja Riisa rabas on läbi viidud sooservade loodusliku veerežiimi taastamine.

– Metsakuivendus, sooservade kuivendamine.

Meetmed

Passiivsed kaitsemeetmed, kuivendussüsteemide hooldamisest loobumine.

– Väikekiskjate kõrge arvukus.

Meetmed

Kähriku ja rebase arvukuse reguleerimine.

2.1.2.24. SOOMAA LINNUALA KAITSE-EESMÄRGIKS OLEVAD VEELINNUD

Soomaa linnuala kaitse-eesmärgis toodud liikidest kuuluvad siia gruppi jõgitiir (*Sterna hirundo*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], naerukajakas (*Larus ridibundus*) [LKS – ei, LiD I, KE – ei, LiA – jah], piilpart (*Anas crecca*) [LKS – ei, LiD I, KE – ei, LiA – jah], sinikaelpart (*Anas platyrhynchos*) [LKS – ei, LiD I, KE – ei, LiA – jah] ja sõtkas (*Bucephala clangula*) [LKS – ei, LiD I, KE – ei, LiA – jah]. Kaitse eesmärgiks siin ja edaspidi on seatud 2016. aastal Eesti Ornitoloogiaühingu poolt antud arvukusehinnangud. Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärgiks on seatud minimaalne arvukuse hinnang ja pikaajaliseks kaitse-eesmärgiks on seatud maksimaalne arvukuse hinnang.

Jõgitiir on Eesti rannikul harilik, sisemaal harv haudelind. Liik elutseb rannikul, avameresaartel kui ka suurematel sisemaajärvedel ja jõgedel. Vahel pesitseb jõgitiir ka eraldi paarina, aga sagedamini kolooniana. Kolooniasse võib kuuluda tuhandeid paare. Vahel on need segakolooniad koos teiste kurvitsaliste ja tiirudega. Jõgitiir sööb ainult loomset toitu. Põhiosa toidust moodustab peenkala. Palju sööb ta putukaid: mardikaid, kiile, kaerasorisid ja rohutirtse. Ta sööb ka limuseid, vähilaadseid ja usse (elurikkus.ee). Jõgitiiru pesitsemine on teada Kuresoo laugastikul aastast 1986 (Leivits, 1997). Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 2–4 paari (Tuvi 2016).

Naerukajakas on Eestis võrdlemisi üldlevinud harilik haudelind, kes elab mitmesuguste veekogude läheduses – jõed, järved, rannaäärsed alad, kus toimub ka koloonialine pesitsemine. Iseloomulik on, et kevadrändega saabuvad enne pesitsemist ja uitavad ringi. Ta on väga

seltsiguline. Nii lendab kui ujub meelsasti. Naerukajaka toit on peamiselt loomne – putukad, nende vastsed, teod, vihmaussid, hiired, konnad, vähem sööb ka kalasid (enamasti pinnalähedasest veest haigeid). Sügisel söövad ka puuseemneid, tammetõrusid ja kirsse. Toidu saab nii veest, maismaalt, kui ka õhust. Selle hankimine toimub enamasti haudekoloonia lähedal. Täiskasvanud lindudel olulisi vaenlasi pole, küll aga esineb pesade kahjustamist näiteks teiste kajakaliikide poolt (elurikkus.ee). Andmed Soomaa rahvuspargis pesitsemise kohta puuduvad või andmed on ebaselged. Eesti Ornitoloogiaühingu poolt on tehtud ettepanek arvata naerukajakas Soomaa linnuala kaitse-eesmärkide hulgast välja (Tuvi 2016).

Piilpart on Eestis üldlevinud väikesearvuline haudelind. Piilpart pesitseb valdavalt sisemaa metsajärvedel, rabalagastel ja jõesootides, harvemini rannavetel. Liik tegutseb sageli öösi ja on häälekas. Soomaal on piilpart üldlevinud, pesitseb nii jõgedel, kui ka rabalagastel. Soomaal pesitseb hinnanguliselt 40–60 paari piilparte (Tuvi 2016).

Sinikael-part on Eestis üldlevinud harilik haudelind ja talvituja. Sinikael-part pesitseb igat tüüpi mageveekogude ääres, vähem laidudel ja mererannas. Toit on väga mitmekesine, sööb seemneid, mahlakaid vilju, taimeosasid ning putukaid ja teisi väikeseid veeselgrootuid. Sinikael-part käib toitumas ka veest kaugemal, näiteks kõrrepõllul (Jonsson 2000). Soomaal on liik hajusalt levinud, peamiselt jõgedel, harvem rabalagastel. Soomaal pesitseb sinikael-parti hinnanguliselt 150–200 paari (Tuvi 2016).

Sõtkas on Eesti sisevete ääres ebaühtlaselt levinud väikesearvuline, pidevalt suureneva arvukusega haudelind. Liik pesitseb metsajärvede ja jõgede kallastel, kus pesa teeb puuõõnde, tihti musträhni vanasse pesaõõnsusse. Sõtkas asustab meeleldi ka pesakaste (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis on sõtkas ebaühtlaselt levinud jõgedel ja rabalagastel. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal sõtkaid 50–60 paari (Tuvi 2016).

Veelinde ohustab Soomaal sobivate elupaikade kadumine kuivendussüsteemide rekonstrueerimisel ja nende sulgemisel. Oluline on säilitada kuivendussüsteemide aja jooksul väljakujunenud võimalikult looduslähedast seisundit ning kraavide hooldustöödel arvestada must-toonekure elupaikade kaitsest tulenevaid soovitusi.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 4 paari jõgitiirusid, 60 paari piilparte, 200 paari sinikael-parti ja 60 paari sõtkaid.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 2 paari jõgitiirusid, 40 paari piilparte, 150 paari sinikael-parti ja 50 paari sõtkaid.

Mõjutegurid ja meetmed

– Märgalade kuivendamine ja veekogude veetaseme alandamine.

Meetmed

1. Sihtkaitsevööndites passiivsed kaitsemeetmed, st kuivendussüsteemide hooldamisest loobumine.
2. Piiranguvööndis kuivendussüsteemide hooldamisel arvestada must-toonekure elupaikade kaitsest tulenevaid soovitusi tööde korraldamiseks Soomaal.
3. Loodustekkeliste veekogude, sealhulgas kopraatikide säilitamine.

2.1.2.25. SOOMAA LINNUALA KAITSE-EESMÄRGIKS OLEVAD SOOLINNUD

Soomaa linnuala kaitse-eesmärgis toodud liikidest kuuluvad sellesse gruppi: heletilder (*Tringa nebularia*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], mudatilder (*Tringa glareola*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], punajalg-tilder (*Tringa totanus*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], hallõgija (*Lanius excubitor*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], punaselg-õgija (*Lanius collurio*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], kiivitaja (*Vanellus vanellus*) [LKS – ei, LiD I, KE – ei, LiA – jah], rüüt (*Pluvialis apricaria*) [LKS III, EPN LC, LiD – I, KE – ei, LiA – jah], sookurg (*Grus grus*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], soo-loorkulli (*Circus pygargus*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], teder (*Tetrao tetrix*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], veetallaja (*Phalaropus lobatus*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], väikekoovitaja (*Numenius phaeopus*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], väikepistrik (*Falco columbarius*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], öösorr (*Caprimulgus europaeus*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah]. Soomaa rabalaamad pakuvad sobivaid elupaiku inimpelglikele liikidele, kes elutsevad peamiselt lagedates ja älverikastes rabades. Soode linnustikku ohustab peamiselt kuivendumõjudega kaasnev elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus.

Heletilder on Eestis harv haudelind, keda võib leida Põhja- ja Vahe-Eestis, läbirändajana võib teda kohata kogu riigis. Peamiseks elupaikadeks on rabad ja siirdesood (Jonsson 2000). Soomaa linnualal pesitseb heletilder kõigis suuremates Soomaa rabades ja Halliste jõe luhtadel. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 50–60 paari heletildreid (Tuvi 2016).

Mudatilder on Eestis võrdlemisi üldlevinud väikesearvuline haudelind. Liik pesitseb rabades ja siirdesoodes, eelistades soode veerikkamaid piirkondi – õõtsikuid ja laugastikke. Mudatilder toitub madalatel mudastel randadel, siseveekogude ääres ja luhtadel (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis pesitseb mudatilder kõigis suuremates Soomaa rabades (EELIS 2021). Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 150–200 paari mudatildreid (Tuvi 2016).

Punajalg-tilder on Eesti rannikualade harilik, sisemaal väikesearvuline haudelind. Liik pesitseb rannakarjamaadel, niisketel niitudel, luhtades, soodes ja kultuurrohumaaadel (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis pesitseb punajalg-tilder kõigis suuremates Soomaa rabades ja Halliste jõe luhtadel. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 100–150 paari punajalg-tildreid (Tuvi 2016).

Hallõgija on Eestis üksnes rabades pesitsev harv haudelind. Liik toitub putukatest, pisinärlitest ja lindudest. Hallõgija kogub toiduvarusid, selleks riputab ta oksatüügaste otsa hiiri või tihaseid. Soomaa rahvuspargis pesitseb liik väikesearvuliselt kõigis rabades. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 40–50 paari (Tuvi 2016).

Punaselg-õgija on Eestis üldlevinud haudelind. Pesitseb pool-avamaastikul: põõsasniitudel ja -soodes, lookadastikes, raiesmikel, mesaservades, parkides jm. Liik toitub suurtest putukatest nagu kiilid, tirtsud, mardikad, kimalased, kuid ka pisinärlitest ja lindudest. Kui toitu on palju, võivad linnud seda varuda mustadeks päevadeks, torgates saagi oksaraagude otsa. Soomaa rahvuspargis võib liiki kohata peamiselt suuremates rabades, kuid pesitseb ka Halliste ja Raudna luhamaastikul. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 200–300 paari (Tuvi 2016).

Kiivitaja on Eestis üldlevinud haudelind, kes elutseb põldudel ja rohumaadel, eriti madalmurustel niisketel niitudel, samuti soodes ja teistel märgaladel. Liik toitub kõikvõimalikest maismaaselgrootutest – putukatest, ussikestest jms (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis pesitseb liik nii rabades, luhtadel kui ka kultuurheinamaadel. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 140–170 paari kiivitajaid (Tuvi 2016).

Rüüt on Eestis ebaühtlaselt levinud väikesearvuline haudelind, kes pesitseb meil peamiselt keskmise suurusega või suurtel rabadel, eelkõige märgadel lagerabadel, väga harva ka siirdesoo. Toitumisalad ulatuvad raba ümbritsevatele põllumaadele, mis on oluliseks toetavaks toitumisalaks (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis pesitseb rüüt kõigis Soomaa rabades (EELIS 2021). Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 400–500 paari (Tuvi 2016).

Sookurg on Eestis üldlevinud väikesearvuline haudelind. Liik pesitseb hõredatel lage- ja põõsassoodel, lamminiitudel ning kohati ka roostikes ja raiesmikel (Jonsson 2000). Pesad paiknevad hajali. Sookure toidu moodustab mitmesugune taimne saadus, samuti väikesed imetajad, kahepaiksed ja roomajad, mistõttu toitumisalana kasutab liik avamaastikke – lagerabasid, põlde ja heinamaid. Soomaa rahvuspargis pesitseb sookurg kõigis Soomaa rabades, Halliste, Raudna ja Lemmjõe luhtadel. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 25–30 paari sookurgi (Tuvi 2016).

Soo-loorkull on Eestis ebaühtlaselt levinud harv haudelind. Elupaigaks on mitmekesised avamaastikud, kus leidub pesapaigaks sobilikku põõsassood ja roostikku. Liik toitub närilistest ja lindudest (lõokeste ja kurvitsaliste poegadest), keda otsib soode ja niitude kohalt. Toitumisaladena on aga olulised nii kaitseala sood kui ka kultuurmaastik. Liiki ohustab põllumajanduse intensiivistumine ja kuivendusmõjudega kaasnev elupaikade hävimine ja kvaliteedi langus. Üldine arvukuse trend Eestis on arvatavasti mõõdukas languses. Soomaa rahvuspargis on teada pesitsemine Kuresoo rabas. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 10–15 paari (Tuvi 2016).

Teder on Eestis üldlevinud harilik haudelind. Liik pesitseb raiesmikel, soodes, niitudega piirnevates metsades. Teder toitub peamiselt kasepungadest, kuid söövad ka teiste puuliikide seemneid ja pungi, söövad ka mitmesuguseid marju ja võsusid. Pojad söövad peamiselt putukid (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis pesitseb teder kõigis Soomaa rabades. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 150–200 paari (Tuvi 2016). 2016 aastal viidi läbi Soomaa linnualal tedremängude loaendus. Loendusel registreeriti 79 mängu, kus mängis kokku 191 kukke. Tegu on esimese täieliku ülevaatega Soomaa linnuala oluliseks kaitse-eesmärgiks oleva tedre arvukuse kohta. Tulemused kinnitavad, et Soomaa linnuala on Eesti üks olulisemaid tedre pesitsusalasid ja ala omab väga suurt tähtsust liigi soodsa seisundi tagamisel (Ellermaa 2016).

Veetallaja on Eestis väikesearvuline läbirändaja, kes varasemalt on Eestis ka pesitsenud. Tavaline pesitsusala on lagetundra. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi on tegemist piirkonnas väljasurnud liigiga. Andmed Soomaa rahvuspargi pesitsemise kohta puuduvad. Eesti Ornitoloogiaühingu poolt on tehtud ettepanek arvata veetallaja Soomaa linnuala kaitse-eesmärkide hulgast välja (Tuvi 2016).

Väikekoovitaja on Eestis ebaühtlaselt levinud harv rabade haudelind. Liik pesitseb tundras, tundranõmmedel ja rabades (Jonsson 2000). Eesti tingimustes valdavalt suurte lagerabade liik. Soomaa rahvuspargis pesitseb väikekoovitaja kõigis Soomaa rabades. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 150–200 paari (Tuvi 2016).

Väikepistrik on Eestis rabades ja rabametsades haruldaseks jäänud haudelind. Sagedamini võib teda kohata suurtel rabadel talikülalisena. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi on tegemist kriitilises seisundis liigiga. Andmed Soomaa rahvuspargis pesitsemise kohta puuduvad. Hinnanguliselt võid aga väikepistriku elada Soomaal 1–2 paari (Tuvi 2016).

Öösorr on Eestis võrdlemisi üldlevinud väikesearvuline haudelind, kes pesitseb peamiselt hõredates nõmme- ja rabamännikutes, harvemini ka nõmmedel ja raiesmikel. Öösorr püüab

lennul putukaid, kasutades pärani avatud erakordselt suurt suukoobast nagu kahva (Jonsson 2000). Öösorr on putuktoiduline liik, kes toitub peamiselt ööliblikatest. Liiki esineb vaid loodusmaastikus ja suurimaks ohuteguriks on inimõju, mis vähendab ööliblikate rohkust. Soomaa rahvuspargis pesitseb liik valdavalt sooserva puisrabadel ja rabamännikutes. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 100–120 paari (Tuvi 2016).

1960-ndatel aastatel sooladele ja nende servadesse rajatud mastaapsed maaparandusobjektid on kohalike soode seisundit aastakümnete vältel halvendanud. Kraavituse tõttu aset leidva veetaseme alanemisega seiskub turbasambla kasv ja tekivad tingimused männi vohamiseks. Sellega kaasneb lagesoode männistumine ja turba lagunemine. Kuna lagerabade puistumise protsess on väga aeglane, on muutused männi katvuses näha alles 30–50 aasta möödudes. Kuna enamik rabas pesitsevaid kurvitsalisi on lagedalembesed ning üldjuhul väga tundlikud puurinde esinemise suhtes, siis on selle aja peale liigid alalt kadunud. Osad soodega seotud liigid (öösorr) sõltuvad lisaks soode servades asuvatest soostuvatest metsadest. Maaparanduse mõjul sellised metsad teisenevad täielikult ja muutuvad soostuvates metsades elavate liikide jaoks sobimatuteks.

Suur osa soodes pesitsevatest linnuliikidest sõltuvad arvestataval määral pesitsusalade naabrusesse jäävatest rohumaadest. Väga oluliseks toetavaks toitumiselupaigaks on luhad ja põllud soodes pesitsevatele kurvitsalistele, eriti rüüdale. Liigniisketel ulatuslikel rohumaadel käivad soodest toituma aga kõik kurvitsaliste liigid. Soid ümbritsevate rohumaade kasutuslaad mõjutab ööliblikate rohkust ja mõjutab öösorri käekäiku. Nii mõjutab põllumajanduses toimuv otseselt ka soolindude seisundit. Negatiivset mõju avaldab põllumajandusmürkide kasutamine, mis vaesustab kogu põllumaade elustikku, sealhulgas lindude toidubaasi. Samuti halvendab toitumisalade kvaliteeti rohumaade maaparandus. Kultuurmaastikul toitumas käijad soolinnud eelistavad niiskeid rohumaaid ja uute kraavide või drenide rajamine peab kaitseala kultuurmaastikul olema välistatud. Võimalusel peab hoiduma olemasolevate kraavide hooldusest.

Viimastel aastatel on hoogustunud kaitsealade külastus. Soomaa oludes on eriti populaarsed rabamatkad. Eesti näitel on teada, et kestva häirimise oludes (nt. rabalautee pidev kasutus turistide poolt) leiab aset pesitsusalade eemalenihkumine häirimisallikast. Kõrgeima asustustihedusega kurvitsapopulatsioonid asuvad tavaliselt inimesele ligipääsmatutes kohtades, valdavalt mudaälvestikes, suuremates laugastikes. Turismi arenguga rahvuspargis ning moodsate abivahendite kasutuselevõtuga (räätsad) on tekkinud potentsiaalne häirimisoht olulistele kurvitsate pesitsusaladele.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 60 paari heletildreid, 200 paari mudatildreid, 150 paari punajalg-tildreid, 50 paari hallõgijaid, 300 paari punaselg-õgijaid, 170 paari kiivitajaid, 500 paari rüütasid, 30 paari sookurgi, 15 paari soo-loorkulle, 200 paari tetresid, 2 paari väikepistriku, 200 paari väikekoovitajaid, 120 paari öösorre.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 50 paari heletildreid, 150 paari mudatildreid, 120 paari punajalg-tildreid, 40 paari hallõgijaid, 200 paari punaselg-õgijaid, 150 paari kiivitajaid, 500 paari rüütasid, 50 paari sookurgi, 10 paari soo-loorkulle, 150 paari tetresid, 1 paar väikepistriku, 150 paari väikekoovitajaid, 100 paari öösorre.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Sooelupaigad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- Maaparandus, soode kuivendamine.

Meetmed

- Loodusliku veerežiimi taastamine ja säilitamine.
- Soid ümbritseva kultuurmaastiku kasutusele võtmine intensiivpõllumajanduse viljelemiseks.

Meetmed

- Poollooduslike koosluste ja püsirohumaade säilitamine ja taastamine.
- Pesitsusaegne häirimine.

Meetmed

1. Külastuskorralduse planeerimine.
2. Räätsamatkade vältimine rabades lindude pesitsusperioodil.

2.1.2.26. SOOMAA LINNUALA KAITSE-EESMÄRGIKS OLEVAD LUHALINNUD

Soomaa linnuala kaitse-eesmärgis toodud liikidest kuuluvad sellesse gruppi rukkirääk (*Crex crex*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah] ja täpikhuik (*Porzana porzana*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah].

Rukkirääk on kaasajal üle Eesti laialt levinud haudelind, kes asustab erinevaid avamaastikke. Teda ei leidu vaid paikades, kus valdavad suured metsamassiivid ning puudvad kultuurmaastikud või laiemad jõeluhad. Eestis arvatakse pesitsevat 30 000 – 50 000 paari, arvukus on tunduvalt vähenenud. Rukkirääk eelistab elupaigana niiskeid niite, põdsasluhtasid ja ristikupõlde, raiesmikke.

Räägu peamiseks vaenlasteks on kullilised ja kärplased. Üsna kergeks saagiks on äsjakoorunud pojad. Rääk tõuseb harva jälitaja eest lendu. Kui tekib hädaoht, siis ta lihtsalt jookseb oma elupaigas vaenlase eest ära. Lisaks kisklusele ohustavad rukkirääku põllumajandus- ja maaparandustööd, eriti mehaaniline niitmine. Niitmise käigus saab palju poegi niidumasina all surma, ka paljud pesad hävitatakse (elurikkus.ee). Soomaa rahvuspargis pesitseb rukkirääk suuremal või väiksemal arvul kõigil Soomaa jõearsetel luhtadel ja kultuurmaastikes. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 150–200 paari (Tuvi 2016).

Rukkirääk on väga hea indikaatorliik, kelle seisund ilmestab hästi ka paljude teiste Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikade olukorda. Rukkiräägu seirega jätkamine on igati põhjendatud.

Täpikhuik on Eestis ebaühtlaselt levinud väikesearvuline haudelind. Liik elutseb madal- ja siirdesoodes, luhtadel, järvekallastel jm niisketel niitudel lopsakas taimestik, eriti tarnastikes ja loastikes. Kohtamine tähendab pigem tema monotoonse häälotsuse kuulmist kui linna nägemist, kuna ta tegutseb peidetult taimestik. Häälotsust, mille järgi ta nimegi saanud, kuuleb rohkem öösiti. Täpikhuik on kaitse-eesmärgis nimetatud vaid läbirandajana, kuid varasemate inventuuride kohaselt (Sein 2001) võib liiki mõnedel suvedel vähearvuliselt Soomaal pesitseda. Täpikhuigu elupaigaks on vesised luhad, õõtsikud ning madalsood, milliseid elupaiku leidub Soomaa rahvuspargis piisavalt. Arvukus sõltub mõnevõrra suvisest veeseisust luhtadel ning loendusajast, mistõttu on arvukusehinnang suhteliselt suure kõikumusega. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 10–20 paari (Ellermaa 2015). Eesti Ornitoloogiaühingu poolt on tehtud ettepanek arvata täpikhuik Soomaa linnuala kaitse-eesmärkide hulgast välja (Tuvi 2016).

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 200 paari rukkirääkusi.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 150 paari rukkirääkusi.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa luhaalade regulaarne hooldus.
- Rohumaade hävimine ja intensiivpõllumajandus.

Meetmed

- Poollooduslike koosluste ja püsirohumaade hooldamine ja taastamine.
- Väikekiskjate kõrge arvukus.

Meetmed

1. Kähriku ja rebase arvukuse reguleerimine.
 2. Mitte lubada ulukite söödaplatside rajamine, mis meelitab ligi väikekiskjaid.
- Hukumine luhahooldustööde (niitmine) käigus.

Meetmed

1. Lindude pesapiirkonnas jätta hein niitmata.
 2. Niita keskelt serva poole.
 3. Niitmisel kasutada madalat liikumiskiirust (soovita, mitte üle 5–7 km/h).
- Ebapiisav seireinfo.

Meetmed

- Rukkiräägu regulaarne seire valitud seirealadel

2.1.2.27. SOOMAA LINNUALA KAITSE-EESMÄRGIKS OLEVAD METSALINNUD

Soomaa linnuala kaitse-eesmärgis toodud liikidest kuuluvad sellesse gruppi hallpea-rähn (*Picus canus*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], händkakk (*Strix uralensis*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], õõnetuvi (*Columba oenas*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], väike-kärbsenäpp (*Ficedula parva*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah]. Nimetatud liigid on vanasid loodusmetsi asustavad liigid.

Hallpea-rähn ehk hallrähn on hajusa levikuga väikeseravuline haudelind. Liik pesitseb eelkõige suuremates loodusmaastikulaamades, kus eelistab lodu-sanglepikuid ja lammimetsi. Pesapuuks on harilikult suur haab. Hallpea-rähn toitub putukatest ja nende vastsetest, seepärast eelistab vanu sipelgarohkeid metsi. Talvel võib tulla toidumajakesse tihastele välja pandud rasva sööma. Hallpea-rähn on väga paigatruu lind (Jonsson 2000). Soomaal elab liik peamiselt rahvuspargi keskosas jõgede äärsetes vanemates metsades. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 40–50 paari (Tuvi 2016). Olulisim ohutegur on metsamajanduse tõttu vanade pesapaikadeks sobivate puude kadumine ja sipelgate arvukuse vähenemine.

Händkakk eelistab pesitseda suurtes loodusmassiivides asuvates küpsetes metsaosades, kus peab leiduma sobivaid õõnsaid tüükaid või muid suuri õõnsustega puid. Harva pesitsetakse ka metsatalude parkides või muudes sarnastes paikades, kus leidub õõnsustega põlispuid. Eriti sobivad liigile piirkonnad, kus metsamaastik vaheldub väikeste metsaheinamaade ja luhtadega, ühtlasi leidub ka sobivaid pesapaiku vanade metsade näol. Soomaal elab peamiselt rahvuspargi keskosas vanemates metsades. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 45–50 paari (Tuvi 2016). Suurimaks ohuteguriks on vanade metsade ja suurte õõnsustega puude kadumine maastikust.

Õõnetuvi on Eestis ebaühtlaselt levinud harv haudelind, eelistades pesitseda suurtes loodusmaastikulaamades (Läähe-Euroopas pesitseb ka kultuurmaastul). Elupaiga valik sõltub peamiselt sobivate pesaõõnsuste, nagu musträhni pesaõõne, leidmisest. Õõnetuvi elupaigaks on vanad valgusküllased männikud, kus tavaliselt leidub nii looduslikke õõnsusi kui ka musträhni poolt loodud tehisavasid. Toitumas käivad õõnetuvid põldudel ja niitudel (Jonsson 2000). Soomaa rahvuspargis on teada õõnetuvi pesitsemine Ruunaraipe luidete piirkonnas. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 5–10 paari (Tuvi 2016).

Väike-kärbsenäpp on Ida-Eestis harilik, Lääne-Eestis väikesearvuline haudelind. Liik pesitseb suuremates lopsaka taimestikuga leht- ja segametsades ning vanades kuusikutes. Eestis on liik selgelt kuuselembene (Jonsson 2000). Väike-kärbsenäpp pesitseb eelkõige varjukates küpsetes metsades, kus leidub pesapaigaks sobivaid tüükaid. Oluline on varju loova kuuse olemasolu. Alla 40-aastastes metsades leidub liiki väga harva, sest neis puuduvad pesapaigaks sobivad puutüükad. Erandiks on vaid hall-lepikud, kus puude kiire suremisega ja kuuse teise rinde tekkimisega kaasneb sobivate elupaigatunnuste kiirem teke. Suurimaks ohuteguriks on vanade metsade vähenemine ja metsamajanduse mõjul vajalike puistuelementide (seisvad surnud puud) ning sobiva metsastruktuuri kadumine. Soomaa rahvuspargis on liik levinud üle terve territooriumi, välja arvatud rabades. Hinnanguliselt pesitseb Soomaal 900–1100 paari (Tuvi 2016).

Nimetatud liigid on vanasid loodusemetsi asustavad liigid, mistõttu nende soodsa seisundi tagamiseks on vajalik jätkuv majandustegevusest hoidumine. Soomaa rahvusparki piiranguvööndis on metsamajanduslikud tööd lubatud. Rähnlastele on toidubaasi seisukohalt oluline rohke surnud puidu tagavara metsades. Heaks surnud puidu allikaks on ürasekite elutegevusel kaasnevad kahjustuskolded. Turbe- ja sanitaarraiate käigus väheneb elupaiga sobivus rähnlastele. Raiete käigus peavad alles jääma seisvad surnud puud, puistu suurimad puud, laialehised puud. Sanglepa ja haava osakaal ei tohi raiete järel väheneda. Enamusele siin toodud metsalinnustiku liikide asurkondadele on loodusliku veerežiimi taastamisest oodata positiivset mõju, taastamistöödega ühelegi toodud liigile negatiivseid mõjusid ei teki.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 50 paari hallpea-rähne, 50 paari händkakke, 10 paari õõnetuvisid, 1100 paari väike-kärbsenäppe.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 40 paari hallpea-rähne, 45 paari händkakke, 5 paari õõnetuvisid, 900 paari väike-kärbsenäppe.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Sihtkaitsevööndis on metsamajanduslikud tööd keelatud.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Pesitsusaegsest raierahust kinnipidamine.
2. Võimaluse korral kopra poolt tekitatud üleujutuste tõttu surnud puid ei koristata ja kopra asurkonda ei kahjustata.
3. Tagada, et piiranguvööndis säilib vähemalt 75% pindalal vanametsa (60 a ja vanem mets) osakaal.

2.1.2.28. SOOMAA LINNUALA KAITSE-EESMÄRGIKS OLEVAD MOSAIIKMAASTIKE LINNUD

Linnuala kaitse-eesmärgis toodud liikidest kuuluvad siia gruppi herilaseviu (*Pernis apivorus*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], nõmmelõoke (*Lullula arborea*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], tuuletallaja (*Falco tinnunculus*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah], vööt-põõsalind (*Sylvia nisoria*) [LKS III, LiD I, KE – ei, LiA – jah].

Herilaseviu on Eestis üldlevinud väikesearvuline haudelind. Herilaseviu elab küpsetes leht- ja segametsades või kuusikutes, eelistatult võimalikult vanades puistutes. Herilaseviu on nime saanud oma põhiliste saakobjektide – herilaste järgi. Sealjuures ei toitu ta herilaste, kimalaste ja mesilaste valmikutest, vaid vastsetest. Viu otsib pesi valmiku jälgides ja jälitades, ta otsib neid toitumislendudel metsalagendikelt ja väiksematelt avamaamassiividelt (<http://bio.edu.ee/>). Herilaseviu toitub peamiselt putukatest ja on putukafauna mitmekesisuse indikaator. Liik on tundlik põllumajandusmürkide suhtes. Soomaal rahvusparkis pesitseb 10-15 paari herilaseviusid (Tuvi 2016).

Nõmmelõoke on Eestis üldlevinud, kuid väikesearvuline haudelind. Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi on tegemist väljasuremisohus oleva liigiga. Liik elutseb nõmme- ja loometsades, loopealsetel ja raiesmikel. Ta saabub meile umbes samal ajal kui põldlõoke. Erinevalt põldlõokesest võib teda laulmas kuulda ka öösel, täielikus pimeduses. Kinnitamata andmete kohaselt peaks Soomaa rahvusparkis pesitsema üks paar Ruunaraipe luidete piirkonnas.

Tuuletallaja on Eestis üldlevinud, kuid harvaks jäänud kultuurmaastike haudelind. Liik elutseb põldude ja niitudega kultuurmaastikul, nõmmedes ja soodes. Tuuletallaja pesitseb vanas varesepesas, puuõõnes või mõne hoone karniisil, toitub närilistest, maapinnal tegutsevatest lindudest, konnadest ja putukatest. Andmed Soomaa rahvusparkis pesitsemise kohta puuduvad, kuid 2021 aastal nähti teda riisa põldude kohal kütimas.

Vööt-põõsalind on Lääne-Eestis harilik, mujal harv kuni väikesearvuline haudelind. Läänemeremaades elutseb liik peamiselt rannikul ja saartel. Pesitsuspaigana eelistablookadastikke, kuivasid põõsasniitusid, võserikke, eelistades madalaid viirpuid, laukapuid, kadakaid ja kibuvitsapõõsaid. Soomaa rahvusparkis pesitseb liik peamiselt Halliste jõe suurtel luhtadel, tõenäoliselt ka Raudna luhamaastikus. Soomaal rahvusparkis on loendatud pesitsemas 11 paari, hinnanguliselt võib Soomaal pesitseda 15–20 paari (Tuvi 2016).

Suur osa mosaiikmaastikus pesitsevatest linnuliikidest käivad toitumas luhtadel või pesitsusalade naabrusesse jääval kultuurmaastikul. Negatiivset mõju avaldab lagedate maastike võsastumine ja kinnikasvamine. Negatiivset mõju avaldab põllumajandusmürkide kasutamine, mis vaesustab kogu põllumaade elustikku, sealhulgas lindude toidubaasi. Liikide seisundile mõjub halvasti ka monokultuuride viljelus ning varajane niitmine, mis ohustavad toidubaasi. Kuna rahvusparkis põllumajandusega suurtes mastaapides ei tegeleta, pole oht oluline. Otseseid kaitsekorralduslikke tegevusi ei planeerita. Liikide kaitse tagatakse läbi elupaikade kaitse.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis pesitseb vähemalt 15 paari herilaseviusid, 2 paar nõmmelõokesi, 1 paar tuuletallajaid, 20 paari vööt-põõsalinde.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvuspargis pesitseb vähemalt 10 paari herilaseviusi, 1 paar nõmmelõokesi, 1 paar tuuletallajaid, 15 paari vööt-pöösaliinde.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa luhtade regulaarne hooldus.
- + Soomaa luhaalade taastamine.
- Kasutusest väljalangenud rohumaade võsastumine.

Meetmed

- Regulaarne luhaalade hooldamine ja jätkuv taastamine.
- Põldudevaheliste kraaviribade kinnikasvamine.

Meetmed

- Põldude vahel olevate kraaviribade perioodiline lagedaks raiumine.

2.1.3. IMETAJAD

Soomaa rahvuspargis on registreeritud kokku 48 liiki imetajaid. Looduskaitsealuseid liike on kokku 13 liiki, nendest tõenäoliselt üks I kaitsekategooria liik, kümme II kaitsekategooria liiki ning kaks III kaitsekategooria liiki. III kaitsekategooria liigid on saarmas ja kasetriibik. Loodusdirektiivi II lisas nimetatud liikidest elab Soomaa rahvuspargis kaks liiki, IV lisas nimetatud liikidest üheksa liiki ning V lisas nimetatud liikidest kuus liiki. Soomaa loodusala kaitse-eesmärkides on nimetatud kolme liigi, saarma, tiigilendlase ja lendorava elupaikade kaitse. Soomaa rahvuspargi kaitse-eeskirjas on nimeliselt välja toodud saarma kaitse.

Antud peatükis käsitletakse ka liike, kes pole kaitsealused liigid, kuid omavad Soomaa rahvuspargis olulist looduskaitselikku kui ka rekreatiivset tähtsust või millede kaitse vajadus tuleneb muudest rahvusvahelistest kokkulepetest ja on seetõttu olulised antud ala korral. Sellised liigid on hunt, karu, ilves ja kobras.

Hunt

Hunt (*Canis lupus*) [LKS – ei, LoD V, KE – ei, LoA – ei] on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedane liik. Eestis on hunt laialtlevinud ja tavaline kiskja, peamiselt mandril, kuid elutseb ka suurematel sartal. Püsivate elupaikadena eelistab hunt Eestis loodusmaastikke, kuid toidu otsingul liigub ka kulturmaastikes ja isegi elamute läheduses. Elupaigana väldib hunt lausmetsa ja eelistab avamaastikku, kuna sealsed küttimistingimused on paremad. Pesitsuspaigaks valib hunt sooservad, rabasaared või suuremad metsad (Vilbaste 2004).

Soomaa rahvuspargis elavate huntide arvukusele ei ole täpset hinnangut võimalik anda. Hundil on suure elupaigavajadusega ja nende territooriumid ulatuvad kaugele väljapoole rahvuspargi ala. Soomaa rahvuspargiga on viimasel viiel aastal seotud olnud kolm hundi pesakonda.

Pruunkaru

Pruunkaru (*Ursus arctos*) [LKS – ei, LoD IV, KE – ei, LoA – ei] on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liik. Karud eelistavad elada suurtes metsades, milles on tuule poolt mahalangenud puid ja milles leidub rabalaike. Suurusest hoolimata on pruunkarud väga varjatud eluviisiga. Nende ööpäevases aktiivsuses pole küll välja kujunenud eriti kindlat rütmi, kuid lausmaal tegutsevad nad enamasti videvikutundidel. Päeva ajal nad tavaliselt magavad kuskil kõrge heina sees või mõnes muus varjulises kohas, kus neid ei segata. Talve veedavad karud taliuinakus. See kestab novembrist märtsi või aprillini. Pruunkarud on kõigesööjad loomad, ent peaaesjalikult toituvad taimsest toidust.

Karu on tippkiskja, keda ohustab ainult inimene. Hinnanguliselt elab Soomaa piirkonnas 5–7 (seisuga 2021. a) looma. Karude territooriumid ei kattu rahvuspargi piiriga, vaid ulatuvad enamasti kaugele väljapoole rahvuspargi piiri.

Ilves

Ilves (*Lynx lynx*) [LKS – ei, LoD V, KE – ei, LoA – ei] on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis liik. Ilves on öise eluviisiga ning ta hakkab jahti pidama tund enne päikeseloojangut. Ilves toitub peamiselt jänestest ja kitsedest, kuid jahib ka maal pesitsevaid linde, põtru, närilisi, rebaseid ja väiksemaid linde. Ilves sööb päevas 1–1,5kg liha, ning ülejäänud osa saakloomast jätab maha. Ilvese arvukust mõjutab eelkõige saakloomade, eriti metskitse arvukus. Metskite arvukust mõjutasid 2009.–2011. aastate karmid, lumerohked talved. Kitsede arvukuse suurenemisele aitab kaasa kitsedele meelepäraste poollooduslike koosluste säilimine ja taastamine.

Suure liikumisterritooriumi tõttu ei ole ainuüksi Soomaa rahvuspargis elavaid ilveseid. Hinnanguliselt elas 2021. aastal Soomaa rahvuspargis kaks pesakonda ilveseid. Hinnanguliselt võiks Soomaal elada neli pesakonda.

Kobras

Kobras (*Castor fiber*) [LKS – ei, LoD V, KE – ei, LoA – ei] on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liik. Kobras on Eesti suurim näriline. Kobras eelistab elada vee- ja kaldataimestikurikastel, aeglase vooluga veekogudel. Tähtis on ka pehme puiduga lehtpuude ja põõsaste olemasolu kaldataimestikus. Ta paisutab elukohaks valitud veekogu paisudega üles, põhjustades sellega kohati pidevaid üleujutusi. Pesa ehitab okstest ja väiksematest puudest kaldale või kraabib järsku kaldavalli uru. Kuhilpesad võivad olla kolme-nelja meetri kõrgused ja kümnemeetrise diameetriga. Pesast väljuvad avad on alati vee all. Koprak on monogaamsed loomad. Vanad elavad koos eelmise ja vahel ka varasemate aastate poegadega. Koprak on taimtoidulised.

Kobras on Soomaa rahvuspargis tavaline liik. Rahvuspargis paikneb elujõuline koprapopulatsioon. Kõik Soomaa suuremad veekogud on ühtlaselt koprapopulatsiooni poolt hõivatud, sama kehtib ka enamuste väikeste ja väga väikeste veekogude, nt metsakraavide kohta. Kobras on Soomaa rahvuspargi loodusmaastike lahutamatu osa. Olles meie looduse põlisasukas ning kuivendusest rikutud veerežiimi looduslikkuse taastaja ja elupaikade rikastaja, on elujõulise populatsiooni olemasolu suur väärtus. Kobraste tegevusel on suur mõju lokaalse veerežiimi kujunemisele ja seeläbi ka piirkonna elustikule. Kopra populatsioonist ülevaate saamiseks viiakse kord viie aasta jooksul läbi koprapesakondade kaardistamine.

Kopra asurkonda Soomaal ohustavad haigused ja hundid. 20. sajandi teise kümnendi alguses vähenes Soomaal kobraste arvukus tunduvalt, mille tõenäoliseks põhjuseks olid haigused. Olulist rolli mängis arvukuse vähenemisel ka talvine pesade rüüstamine huntide poolt. Kümnendi lõpuks on kobraste arvukus taastunud. Kuna kobra asurkonna seisund on stabiilne ja soodne, siis kaitsekorralduskavas otseseid meetmeid ei planeerita.

2.1.3.1. LENDORAV

LKS I, LoD – II ja IV, KE-ei, LoA-jah

Lendorav (*Pteromys volans*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Lendorav on Eestis oma levilläänepiiril, tema

peamiseks elualaks on tänapäeval Virumaa vanad metsad Lendoravad eelistavad elupaigana metsamassiive, kus nad kasutavad liikumiseks puude võrastikke. Lendorav on territoriaalne liik. Uuringute põhjal on olnud Eestis lendorava pesapuudeks vaid õõnsustega haavad, mille vanus on enamasti 65–110 aastat (Timm, Kiristaja 2002, Rennel jt 2008). Elupaigaks vajab lendorav üle 50-aastast haava enamusega segametsa. Liigile sobivad elupaigad asuvad näiteks Tuhkja ja Piilu sihtkaitsevööndis (Timm 2008). Vimasel aastakümnel ei ole Soomaal pesitsevaid lendoravaid teada. Hariliku lendorava elupaikade kaitse on seatud Soomaa loodusala kaitse-eesmärgiks.

Lendorava asurkonna säilimist mõjutavatest teguritest on kriitilise tähtsusega elupaikade isoleeritus, elupaikade kadumine ja asurkonda moodustavate loomade väike arv. Looduslikest ohuteguritest on olulisemad kisklus, peamiselt nugised ja kakud ning pesapuu hävimine tormi tõttu.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvuspargis on säilinud lendoravale sobivad elupaigad.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
 1. Soomaa rahvuspargis on säilinud lendoravale sobivad elupaigad.
 2. Soomaa rahvuspargis on lendoravale sobivad elupaigad kaardistatud.

Mõjutegurid ja meetmed

– Puudulikud andmed lendorava elamise kohta Soomaal.

Meetmed

Soomaa rahvuspargis lendorava võimaliku pesitsemise väljaselgitamine, sobivate elupaikade kaardistamine.

2.1.3.2. KÄSITIIVALISED

Praeguseks on Soomaa rahvuspargis kokku kohatud 11 liiki käsitiivalisi. Nendeks on põhja-nahkhiir (*Eptesicus nilsonii*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei], tõmmu- või habelendlane (*Myotis brandtii/mystacinus*) [LKS II, LoD II, KE – ei, LoA – ei], tiigilendlane (*Myotis dasycneme*) [LKS II, LoD II ja IV, KE – ei, LoA – jah], veelendlane (*Myotis daubentonii*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei], suurvidevlane (*Nyctalus noctula*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei], pargi-nahkhiir (*Pipistrellus nathusii*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei], kääbus-nahkhiir (*Pipistrellus pipistrellus*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei], pügmee-nahkhiir (*Pipistrellus pygmaeus*) [LKS II, LoD II ja IV, KE – ei, LoA – ei], pruun-suurkõrv (*Plecotus auritus*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei], hõbe-nahkhiir (*Vespertilio murinus*) [LKS II, LoD IV, KE – ei, LoA – ei]. Soomaa rahvuspargis on tuvastatud neli püsivat poegimiskolooniat vanades taluhoonetes (Leivits 2014).

Põhja-nahkhiir on Soomaa üks levinuim nahkhiireliik, ühtlasi on Eesti üks tavalisemaid liike. Teda võib kohata metsalagendikel, veekogudel, taluhoovides – praktiliselt kõikjal Soomaal, kus leidub avatud ja poolavatud biotoope.

Väikesed lendlased (tõmmulendlane ja habelendlane) seostuvad põlismetsaga. Varjepaigad võivad asuda hoonetes. Soomaal on liiki leitud üksikute taluhoovide läheduses või varjulistel metsasihtidel.

Tiigilendlase esinemine on teada Tipu külas. Tiigilendlase poegimiskolooniad on üldjuhul väga suured ning paiknevad tihtipeale taluhoonetes. Kuna kolooniad on suured, asuvad need

tavaliselt suurte jõgede või luhtade vahetus läheduses. Tiigilendlast võib kohata luhtade ja jõgede kohal toitumas. Tiigilendlase elupaikade kaitse on seatud Soomaa loodusala kaitse-eesmärgiks.

Veelendlane on Soomaa kõige arvukaim käsitiiviline. Veelendlase poegimiskolooniate varjepaigad asuvad enamasti kõrgel puuõõnsuses. Seda liiki võib kohata kõigil Soomaa jõgedel vahetult veepinna kohal toitumas. Eriti arvukalt esineb Lemmjõe keele ümbrusest ja allavoolu Raudna jõe kallastel kuni suubumiseni Halliste jõeni.

Suurvidevlane esineb Soomaa jõgede alamjooksul, kus Halliste ja Raudna on piisavalt laiad. Mida rohkem allavoolu Jõesuu poole, seda rohkem videvlasi esineb. Suurvidevlane toitub suuremate jõgede ja luhtade kohal ja tema koloonia asub tavaliselt puuõõnsuses.

Pipistrellus-nahkhiired e pargi-, kääbus- ja pügmee-nahkhiir on rohkem seotud metsaga. Kolooniad paiknevad puuõõnsustes, tüvelõhedes või hoonetes. Pargi-nahkhiirt on Soomaal kohatud enamasti taluhoovide läheduses. Kuna need on rändliigid, siis ei tarvitse igal aastal poegimiskolooniaid esineda.

Pruun-suurkõrv on samuti põlismetsaga seonduv liik. On ilmselt üks arvukamatest liikidest, kuid väga raskesti tuvastatav. Kolooniad asuvad puuõõnsustes või hoonete seinapragudes.

Soomaa rahvusparkis leidub käsitiivalistele, sealhulgas tiigilendlasele, sobilikke elupaiku.

Käsitiivalisi ohustab poegimiskolooniate tahtlik või tahtmatu häirimine. Kuna osad käsitiivaliste liigid eelistavad poegimiskolooniate asukohana vanu maju, tuleb käsitiivalisi enim ohustavaks teguriks lugeda vanade taluhoonete ümberehitamist, renoveerimist või lammutamist. Eriti ohtlikuks võib see poegimiskolooniale saada siis, kui ehitustöödega tehakse algust sigimisperioodi vältel, juunis ja juulis. Seetõttu on oluline, et majades esinevad suvekolooniad saaks kaardistatud.

Käsitiivalisi ohustab metsamajanduslik tegevus. Poegimiskolooniate ja varjepaikadena on vajalik suurte, õõnsustega puude esinemine. Seejuures on ka oluline, et koloonia läheduses asuks toitumisala. Nii asuvad osade liikide poegimiskolooniad vanades õõnsustega puudes, mis tihti peale paiknevad veekogu läheduses asuvates vanades metsatükkides.

Käsitiivalisi ohustab märgalade kuivendamine. Käsitiivaliste toiduks olevate putukate arengutsüklid toimuvad vees. Seetõttu on piisava toidubaasi tagamiseks vajalik ulatuslike, heas seisundis olevate märgalade olemasolu. On teada, et paljud liigid esinevad vaid juhul, kui ümbritsevas maastikus on piisav hulk lagedaid, toitumiseks sobilikke märgalasid, nagu luhad, sood, jõed, järved. Kuna maa kuivendamisel vähenevad toiduks olevate putukate sigimisvõimalused, väheneb ka toidubaas ja sellega elupaiga sobivus käsitiivalistele. Olemasolevad looduslikud elupaigad on seega käesoleval ajal põhiliseks soodsa seisundi tagamise meetmeks.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
 1. Soomaa rahvusparkis elab vähemalt üheksa liiki käsitiivalisi.
 2. Soomaa rahvusparki tiigilendlase koloonia on soodsas seisundis.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
 1. Soomaa rahvusparkis elab vähemalt üheksa liiki käsitiivalisi.
 2. Soomaa rahvusparki tiigilendlase koloonia on soodsas seisundis.

3. Soomaa rahvusparkis on käsitiivaliste elupaigad kaardistatud.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Suur osa Soomaa jõgedest ja jõgede kaldaaladest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Poegimiskolooniate tahtlik või tahtmatu häirimine.

Meetmed

1. Majades esinevate suvekolooniate kaardistamine.

2. Taluhoonete renoveerimine käsitiivalisi säästval viisil.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

Veekogude läheduses paiknevate suurte õõnsustega puude säilitamine.

– Märjalade kuivendamine.

Meetmed

Jõgede ja ojade elupaiga säilimine soodsas seisundis.

2.1.3.3. SAARMAS

LKS III, LoD IV, KE – ei, LoA – ei

Saarmas (*Lutra lutra*) on III kaitsekategoori liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Saarmas on tavaline üle kogu Mandri-Eesti.

Saarmas elab järvede, ojade ja rannikualade ääres, kõige meelsamini aga jõgede ääres, kus leidub talvel jäävabu alasid, kärestikke, koski, veetamme. Saarmas on kalatoiduline. Suviti sööb veel ka konni, linde, vähke, pisiimetajaid ja putukaid, veekogude jäätumise ja jääkatte vabanemise ajal enamasti ainult konni, kuna kalu, pisiimetajaid jt on vähe. Kaladest on kõige sagedamini on toiduks ahvenad, särjed ja haugid. Veelinnustikule avaldab saarmas mõju poegade ja munade söömisega. Ööpäevane toidutarve on umbes kilogramm (Randla 1979).

Kõik Soomaa rahvusparki veekogud on saarma poolt asustatud ühtlaselt, ehk siis liik levib kõigil rahvusparki veekogudel ja populatsiooni seisund on hea. Hinnanguliselt elab Soomaal 25 saarmast. Suur kopraasurkond rahvusparkis on tekitanud kõikjale palju sobivaid varjupaiku saarmale, mõjutades otseselt liigi levikut. Saarma kui liigi mõju kaitsealustele liikidel ilmneb enamasti kahepaiksete toiduks tarvitamisel. Otseseid ohutegureid ei ole teada.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis elab vähemalt 30 saarmast.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis elab 25–30 saarmast.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Suur osa Soomaa jõgedest ja jõgede kaldaaladest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.4. KALAD

Soomaa rahvusparki piiridesse jäävatest veekogudest on leitud 17 liiki kalu. Suure tõenäosusega on Soomaa rahvusparki piiridesse jäävates veekogudes 24 liiki kalu. Dominantliikideks on särg ja viidikas. Üldlevinud liigiks on ka haug. Navesti jões on teada 15 kalaliigi, Halliste jões on teada vähemalt 14 kalaliigi, Raudna jões vähemalt 12 kalaliigi ja Lemmjões 7 kalaliigi esinemine. Uia ojas ja Arjadi ojas püsivalt elunevad kalaliigid puuduvad (Järvekül 1998). Põhjalikud kalastiku uuringud viidi läbi aastatel 1996–1998. ja täiendav uuring 2017. aastal. Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgis on nimeliselt välja toodud võldase (*Cottus gobio*) ja hingu (*Cobitis taenia*) elupaikade kaitse. Mõlemad eelnimetatud liigid on III kaitsekategooria liigid ja loodusdirektiivi II lisa liigid.

2.1.4.1. HINK

LKS III, LoD II, KE – jah, LoA – ei

Hink (*Cobitis taenia*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Hink on Eestis harva kohatav liik. Ta armastab elada selgeveelistes liivase või savika põhjaga mageveekogudes ja merelahtedes. Hink toitub põhjaloomadest, veetaimedest ja nende jäänustest, sageli neelab ka liivateri. Eestis leidub hinke vähesel määral paarikümne järve sisse- või väljavoolupiirkonnas ning veelgi vähem umbes kahekümnes aeglasevoolulises jões, ka magestunud merelahtes (EE). Keskkonnaregistris on registreeritud 2021. aasta seisuga 171 liigi leiukohta, mis asuvad hajusalt üle terve Eesti, kuid siiski sagedamini Lääne- ja Lõuna-Eestis (EELIS). Eelmise sajandi andmetel leidis hinku ka Soomaa jõgedes (Järvekül 1998), kuid hilisemad uuringud ei ole seda kinnitanud. 2017. aastal Soomaa jõgedel läbi viidud uuringuga ei õnnestunud hingude esinemist Soomaal kinnitada. Soomaa jõed on tasandikujõgedele omase tumeda ja sogase veega ning enamasti taimestikurikkad. Hingule sobivaid elupaiku on suhteliselt piiratud jõelõikudel Halliste ja Raudna jõgedel. Kuna Soomaa rahvusparkis pole hingude elupaiku kaardistatud ning liigi esinemist kinnitatud, siis kaitsekorralduskavaga seatakse eesmärgiks vaid hingule sobivate elupaikade säilimine. Kaitsekorralduslikke meetmeid ei kavandata.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvusparkis on säilinud hingule sobivad elupaigad.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvusparkis on säilinud hingule sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Suur osa Soomaa jõgedest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.4.2. VÕLDAS

LKS III, LoD – II, KE – jah, LoA – ei

Võldas (*Cottus gobio*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohulähedases seisundis liigiga. Harilik võldas on Eestis elav mageveekala. Võldas elab Eesti selgemates jõgedes ja järvedes. Ta eelistab kiirevoolulisi, kivise põhjaga kõrge hapnikusisaldusega, jaheda ja selge veega jõgesid. Harva võib teda ka kohata riimveelistes

lahtedes. Jõgedes võib teda kohata Võhandu ja Piusa jões. Liik puudub Väike-Emajõe jõgikonnas. Võldase levikut Eestis piiravad temale ebasobivad jõelõigud. Võldas on varjulise eluviisiga kala, kes eelistab hoiduda veekogu põhjas kivide ja juurte alla. Jahti peab ta päeval lühikeste sööstudena. Aktiivsem on ta öösi. Täiskasvanud isendid on väga territoriaalsed, kellel on oma kodukivi, mille juurde alati tagasi tulla.

Võldas toitub peamiselt selgrootutest, kuid ka väiksematest kaladest. Võldas ise on saagiks suurematele kaladele, nagu näiteks angerjas, ahven ja haug. Samuti võib ta saagiks sattuda ka veelindudele, nagu näiteks vesipapp. Võõrliikidest kujutab temale ohtu signaalvähk (*Pacifastacus leniusculus*), kes konkureerib võldasega elukohtade ja toidu pärast ning toitub võldase marjateradest.

Keskkonnaregistris on registreeritud 2021. aasta seisuga 78 liigi leiukohta. Liiki leidub Võrtsjärves ja Peipsi järves ning peamiselt Kirde- ja Kagu-Eesti jõgedes (EELIS). 2017. aasta välitöödel tuvastati võldase esinemine Halliste jões Tipu piirkonnas, Lemmjões Oksa piirkonnas ning Raudna jões Meiekose piirkonnas (Nurmik 2019).

Võldase elupaiku ohustavad veekogude reostamine ja eutrofeerumine, jõgede kraavitamine ja süvendamine ning veetaseme kõikumise reguleerimine (Vilbaste 2004). Eriti ohustavaks teguriks on elektriga röövpüük. Röövpüügiks kõige haavatavamad kohad on Meiekose ja Riisa maantesildade ümbrus, Halliste jõelõik Raudna jõe suudmest suubumiseni Navesti jõkke ja Lemmjõe suudmeala.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvusparkis elab võldas vähemalt kolmes elupaigas.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvusparkis elab võldas vähemalt kolmes elupaigas.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Suur osa Soomaa jõgedest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Elektriga röövpüük.

Meetmed

Tõhusam keskkonnajärelvalve.

2.1.5. PUTUKAD

Kaitsekorralduskava aastateks 2000–2010 koostamise raames uuriti putukafaunast vaid luhtade liike. 2011. aastaks on teada 276 liiki liblikaid, neist päevaliblikaid 66 liiki, kiile 35 liiki (Suurkask 2011). Eksper R. Karulaane arvamuse kohaselt elutseb rahvusparkis hinnanguliselt 600 liiki liblikaid. Haruldasi liike leitud ei ole, küll aga on elupaikade mitmekesisuse tõttu bioloogiline mitmekesisus suur. Mitmed liigid, kes on Eestis tervikuna haruldased, on Soomaal tavalised. Kaitsealustest putukaliikidest elavad Soomaa rahvusparkis III kaitsekategooria kiililiigid valgelaup-rabakiil (*Leucorrhinia albifrons*) ja suur rabakiil (*Leucorrhinia pectoralis*), III kaitsekategooria liblikaliigid vareskaera-aasasilnik (*Coenonympha hero*), suur-mosaiikliblikas (*Euphydryas maturna*), sõõrsilmik (*Lopinga achine*) ja suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*), III kaitsekategooria mardikaliik laiujur (*Dytiscus latissimus*).

Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaitse-eesmärkides on nimeliselt ära toodud laiujur (*Dytiscus latissimus*), suur-mosaiikliblikas (*Euphydryas maturna*) ja suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*).

2.1.5.1. LAIUJUR

LKS III, LoD II ja IV, KE – jah, LoA – jah

Laiujur (*Dytiscus latissimus*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Laiujur on suurim ujurlane nii Eestis kui Euroopas. Eestis on laiujurit kohatud Mandri-Eesti ning Saaremaa järvedes ja jõgedes, kuid suhteliselt harva. Laiujuri nii valmikud kui vastsed elavad mitmesugustes mageveekogudes, kuid eelistatud elupaigaks on puhtaveelised rikkaliku taimestikuga suuremad järved. Röövtoiduliste mardikate vastsed toituvad valdavalt vee-selgrootutest (Vilbaste 2004). Keskkonnaregistris on registreeritud 2021. aasta seisuga 29 liigi leiukohta, mis asuvad Tartu- ja Jõgevamaal (EELIS). Teated laiujuri esinemisest Soomaal pärinevad eelmisest sajandist. Uuemaid andmeid laiujuri kohta Soomaalt puuduvad. Laiujurit ei registreeritud ka 2017. aastal Soomaa rahvusparkis läbi viidud jõgede seire käigus.

Laiujuri elupaiku ohustavad enim veekogude eutrofeerumine, mille tagajärjel halvenevad veekogu valgustingimused ja muutub loomastik. Veekogude seisundi halvenemine on saatuslik just mardikate vastsetele. Laiujuri kaitseks otseseid meetmeid ei planeerita. Liiki kaitstakse läbi elupaikade kaitse.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvusparkis on säilinud laiujurile sobivad elupaigad.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvusparkis on säilinud laiujurile sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Suur osa Soomaa jõgedest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- Veekogude reostumine ja eutrofeerumine.

Meetmed

- Rahvusparki piiridest ülesvooli oleate veekogude seisundi parandamine.
- Vananenud levikuandmed.

Meetmed

- Laiujuri leviku ja seisundi täpsustamine Soomaa rahvusparkis.

2.1.5.2. SUUR-MOSAIIKLIBLIKAS

LKS III, LoD II ja IV, KE – jah, LoA – jah

Suur-mosaiikliblikas (*Euphydryas maturna*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Suur-mosaiikliblikas on keskmise suurusega liblikas, mosaiikliblikatest aga üks suuremaid. Eestis leidub liblikat kogu alal, kohati mitte haruldane, kuid lokaalse levikuga liik. Suur-mosaiikliblika elupaikadeks on vanad lehtmetsad, niisked metsaservad ja soised metsad. Suur-mosaiikliblikas on tüüpiline metsaliik. Röövikud toituvad saartel, vaarikatel ja kuslapuul. Nukud talvituvad enamasti rohurindes. Euroopa mastaabis on see taanduv liik (Vilbaste 2004).

Keskkonnaregistris on registreeritud 2021. aasta seisuga 19 liigi leiukohta. Soomaalt on leitud üksikuid isendeid. Liiki ohustavad metsade vanuselised (suktsessioonilased) muutused ja ulatuslikud lageraied. Soomaa rahvuspargis on suured soised metsaalad sihtkaitsevööndites, kus metsanduslik tegevus on keelatud ning majandusmetsades on soovikumetsades lageraie keelatud. Suur-mosaiikliblika kaitseks otseseid meetmeid ei planeerita. Liiki kaitstakse läbi elupaikade kaitse.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvuspargis on säilinud suur-mosaiikliblikale sobivad elupaigad.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvuspargis on säilinud suur-mosaiikliblikale sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvuspargi soovikumetsadest 76% on tsoonitud sihtkaitsevööndisse.

+ Soomaa rahvuspargis on lageraie keelatud.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.5.3. SUUR-KULDTIIB

LKS III, EPN LC, LoD – II ja IV, KE – jah, LoA – jah

Suur-kuldtiib (*Lycaena dispar*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Ta on Eestis oma levilat jõudsalt laiendav liik. Suur-kuldtiib ilmus Eestisse neljakümnendatel aastatel ja levis esialgu Emajõe vesikonnas. Nüüdseks ulatub liigi levik üle terve Eesti.

Suur-kuldtiib on suhteliselt väike päevaliblikas, kuid suurim Eesti kuldtiibade hulgas. Suur-kuldtiib elab luhtadel ja jõelammidel, soistel niitudel, veekogude kallastel. Röövikute toidutaimedeks on jõgioblikad, Euroopas aga ka mitmed lehtpuud ja põõsad. Ohuteguriteks loetakse soode kuivendamist (Vilbaste 2004) ja märgade niitude metsastumist.

Keskkonnaregistris on registreeritud 2021. aasta seisuga 39 liigi leiukohta, peamiselt Lõuna-Eestis. Soomaalt leitakse aeg-ajalt üksikuid isendeid luhahainamaadel. Suur-kuldtiiva kaitseks otseseid meetmeid ei planeerita. Liiki kaitstakse läbi elupaikade kaitse.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvuspargis on säilinud suur-kuldtiivale sobivad elupaigad.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvuspargis on säilinud suur-kuldtiivale sobivad elupaigad.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvuspargis toimub poollooduslike koosluste regulaarne hooldus.

+ Soomaa rahvuspargi rabades on läbi viidud loodusliku veerežiimi taastamine.

– Märgade niitude kinnikasvamine.

Meetmed

Poollooduslike koosluste regulaarne hooldus.

2.1.6. LIMUSED

Soomaa veekogudes ja nende kaldavöötmes on leitud 21 limuse liiki, kelledest suuri karpe oli viis ja väikseid (keraskarpe: *Sphaerium* ja *Pisidium*) neli liiki. Tigusid esines 12 liiki, kelledest massiliselt esines erinevates elupaikades jõe-ematigu, mudakukk, harilik keeritstigu ja harilik labatigu. Nende liikide osa on veekogude iseregulatsioonimehhanismide tagamisel kõige suurem. Tähtsusetuks ei saa pidada ühtegi liiki, sest kõikidel oma ökonišist tulenevalt oma kindel tähendus tema elupaiga kooslusele (Laanetu 1999).

2.1.6.1. PAKSUKOJALINE-JÕEKARP

LKS III, EPN LC, LoD – II ja IV, KE – ei, LoA – jah

Paksukojaline-jõekarp (*Unio crassus*) on III kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku soodsas seisundis liigiga. Liik on levinud Eesti mandriosa jõgedes. Paksukojaline-jõekarp elab keskmise- ja kiirevoolulistes, jaheda ja puhta veega jõgedes ning ojades. Liik on tundlik setete suure koormuse suhtes. Stabiilse asurkonna püsimiseks on vajalik rikkaliku vaheperemees-kalastiku olemasolu (Vilbaste 2004).

Suurimateks ohuteguriteks on maaparandus ja põllumajanduslik reostamine mürkide ja väetistega. Oluliseks ohuteguriks on ka veetemperatuuri ülemäärane tõus ja setete ülemäärane kuhjumine. Paksukojalise-jõekarbi kaitsmiseks on vajalik eelkõige elupaikade, st veekogude kaitse. Soomaa tingimustes on oluline, et üleujutustega kantakse suur osa settest luhtadele ja lammimetsa, mis vähendab setete kuhjumist jõkke. Setete luhtadele kandumise soodustamiseks on oluline hoida avatud luhheinamaade jõekaldad.

Paksukojalise-jõekarbi Soomaa asurkond oli aastakümnete eest üks elujõulisemaid ja suurema asustustihedusega Eestis. Liik oli arvukas Raudna, Halliste ja Navesti jões (Laanetu 1999). Liigi tänapäevaseks seisundi hindamiseks on vajalikud täiendavad uuringud. 2017. aasta läbi viidud seirel tuvastati liigi olemasolu Halliste jões Riisa sillast allavoolu (Nurmik 2019). Paksukojalise jõekarbi kaitseks otseseid meetmeid ei planeerita. Liiki kaitstakse läbi elupaikade kaitse.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvusparkis elab paksukojaline-jõekarp vähemalt ühes elupaigas.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvusparkis elab paksukojaline-jõekarp vähemalt ühes elupaigas.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa rahvusparkis toimud luhheinamaade regulaarne hooldus.
- + Soomaa rahvusparki rabades on läbi viidud loodusliku veerežiimi taastamine.
- Luhheinamaade kaldakünnise kinnikasvamine.

Meetmed

Poollooduslike koosluste regulaarne hooldus, sh pöörata tähelepanu kaldakünnise avatuna hoidmisele.

2.1.7. SEENED JA SAMBLIKUD

2.1.7.1. POROPOORIK

LKS I, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Poropoorik (*Amylocystis lapponica*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Poropoorik kasvab enamjaolt keskmiselt kõdunenud kuuse lamavatel tüvedel. Eestist on teada kuus põlismetsades asuvat poropooriku leiukohta. Poropooriku tavaliselt septembris tekkivad viljakehad on üheaastased, tõmpjad või paksu riulit meenutavad, laia alusega, kuni 20 cm suurusega (enamasti kuni 10 cm). Poropoorik on lamavate okaspuutüvede lagundaja.

Kuna poropoorik on hemerofoobne (inimpelglik) liik, ohustab seeneliigi kasvukohta igasugune metsamajanduslik tegevus. Oma elutegevuseks vajab poropoorik lamapuitu. Raie käigus hävib liigi elupaik. Kõige kriitilisem on lamapuidu ehk substraadi eemaldamine, samuti okaspuude raie, mille korral hävib võimalik substraat. Lubada ei saa ka lehtpuude raiet, sest raiega muutuvad koosluse valgus- ja niiskustingimused (Sell 2018).

Eestis on registreeritud 32 poropooriku leiukohta (EELIS 2022). Soomaa rahvuspargis on teada üks poropooriku kasvukoht, mis asub sihtkaitsevööndis raba serva jäävas vanas metsas. Sihtkaitsevööndis on metsamajanduslikud tööd keelatud.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on poropooriku elupaik säilinud vähemalt 13,4 ha.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on poropooriku elupaik säilinud vähemalt 13,4 ha.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukoht on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.7.2. LEHT-KOBARTORIK

LKS I, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Leht-kobartorik (*Grifola frondosa*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Leht-kobartoriku kasvupaigaks on tammikud, puisniidud, pargid, taluõued. Viljakehad kasvavad vanade tammede, mõnikord ka tamme kändude juurtel (näiliselt maapinnal). Looduses on leht-kobartoriku esinemist võimalik kindlaks teha vaid viljakehade järgi, viljakehi on võimalik leida augustist novembrini. Suur hulk kübaraid ja ümar üldkuju teevad leht-kobartorikust kergesti äratuntava liigi

Leht-kobartoriku peamiseks ohuteguriteks on tammede raie ja tammekändude väljajuurimine ning teede- ja tehnovõrkude rajamine, samuti liigi vähene tuntus ja levikuandmestiku puudulikkus. Tammepuude raie ning selle tüügaste ja lamavate tüvede eemaldamine hävitab lehtkobartoriku kasvupaigaks oleva substraadi ning sellega kaasneb ka seeneniidistiku (mütseeli) hävimine ning viljakehi seejärel enam ei teki. (Sell 2017^b).

Seente registreeritud kasvukohtades tuleb vältida vanade õõnsustega tammede raiet. Oluline on säilitada ka juba seenega nakatunud puu ligiduses olevad tammed, sest needki võivad olla seene kasvupaigaks (isegi kui viljakehi ei esine) või võivad tulevikus seenega nakatuda (Sell 2017^b).

Eestis on registreeritud 44 leht-kobartoriku leiukohta (EELIS 2022). Soomaa rahvuspargis on teada üks leht-kobartoriku kasvukoht, mis asub piiranguvööndis endise talukoha juures kasvava tamme kannul.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on vähemalt üks leht-kobartoriku kasvukoht.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on vähemalt üks leht-kobartoriku kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

– Vanade tammede hävimine.

Meetmed

1. Vältida vanade õõnsustega tammede raiumist.
2. Murdunud või kuivanud tammepuud tüvi jätta oma kunagisele kasvukohale (vajadusel nihutada nii, et murdunud tüvi ei takistaks olulisel määral luhahooldust).

2.1.7.3. KROOKUSTORIK

LKS I, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Krookustorik (*Hapalopilus croceus*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku kriitilises seisundis liigiga. Krookustorikut esineb vanadel tammedel – eelkõige on teda leitud tüveõõnsustest. Eestist on kindlalt teada vaid kolm krookustoriku leiukohta: Võrumaal Kuldres, Läänemaal Ungrus ning Soomaa rahvuspargis. Kõik need leiukohad asuvad kaitstavatel aladel (Sell 2017^a). Soomaa rahvuspargi on üks liigi leiukoht, mis asub sihtkaitsevööndis.

Krookustoriku peamiseks ohuteguriks on seenele vajaliku substraadi – vanade tammede (eelkõige õõnsustega tüvede, ka surnud puude ja lamapuidu) hävimine, samuti on oluliseks ohuteguriks krookustoriku vähene tuntus. Krookustoriku leiukohtades tuleb vältida vanade õõnsustega tammede raiet. Oluline on säilitada ka juba seenega nakatunud puu ligiduses olevad tammed, sest needki võivad olla seene kasvukohaks (isegi kui viljakehi ei esine) või võivad tulevikus seenega nakatuda.

Vanad tammepuud on atraktiivsed ja seetõttu ka populaarsed külastusobjektid. Külastuskoormust võib hinnata keskmise tähtsusega ohuteguriks, sest puudes olev seeneniidistik eeldatavalt talub praegust külastustegevuse mõju ega hävi piisavalt madala tasemega häiringute tõttu (Sell 2017^a).

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvuspargis on vähemalt üks krookustoriku kasvukoht.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks krookustoriku kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukoht on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Vanade tamme hävimine.

Meetmed

1. Vältida vanade õõnsustega tamme raiumist.
2. Murdunud või kuivanud tammepuud tüvi jätta oma kunagisele kasvukohale (vajadusel nihutada nii, et murdunud tüvi ei takistaks olulisel määral luhahooldust).

2.1.7.4. ROOSA VÕRKHEINIK

LKS I, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Roosa võrkheinik (*Rhodotus palmatus*) on I kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku väljasuremisohus oleva liigiga. Roosa võrkheinik kasvab laialehistes metsades, seda on leitud jalakate lamavatelt tüvedelt ja kändudelt. Eestis on roosa võrkheiniku leiukohti kokku viis: Ida-Viru-, Jõgeva-, Pärnu- ja Viljandimaal. Kõik teadaolevad leiukohtad asuvad kaitstavatel aladel. Soomaa rahvusparkis on teada 1 leiukoht, mis koosneb kolmest polügoonist. Leiukoht jääb Pääsma laane sihtkaitsevööndisse, mille kaitse-eesmärk on lammilodumetsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpide ning kaitsealuste liikide kasvukohtade ja elupaikade säilitamine. Leiukoht on roosale võrkheinikule heaks kasvukohaks, kuna seal leidub erinevas kõdnemisastmes jalaka puitu ja ka potentsiaalset substraati piisavalt, et tagada leiukoha jätkusuutlikkus. Kaitsekord tagab roosa võrkheiniku kaitse. Tegu on Eesti ühe esinduslikuma roosa võrkheiniku kasvukohaga. (Sell 2019).

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on roosa võrkheiniku elupaik säilinud vähemalt 8,5 ha.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on roosa võrkheiniku elupaik säilinud vähemalt 8,5 ha.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukohad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.7.5. MÄNNI-SOOMUSSAMBLIK

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Männi-soomussamblik (*Hypocnomyce anthracophila*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis oleva liigiga. Liik kasvab peamiselt vanemates männikutes, näiteks nõmme- ja rabametsades, puidul ning puukoorel. Eelistab selgelt selliseid metsi, mis on kunagi põlenud. Männi-soomussamblikku leidub hajusalt üle Eesti⁵. Keskkoonnaregistris on 34 liigi leiukohta. Soomaal on teada kaks liigi

⁵ <https://eseis.ut.ee/efloora>

leiukohta, mis mõlemad jäävad sihtkaitsevööndisse. Männi-soomussamblikule uute sobivate kasvusubstraatide võimaldamiseks tuleks metsapõlengute aladel jätta põlenud korbaga männid ning tüükad alles. Teadaolevat kasvukohtades tuleb vältida metsaraiet.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on vähemalt kaks männi-soomussambliku kasvukohta.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on vähemalt kaks männi-soomussambliku kasvukohta.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukohad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.7.6. VÄIKE NÕGISAMBLIK

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Väike nõgisamblik (*Parmeliella triptophylla*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis oleva liigiga. Sambliku tallus on soomusjas kuni peaaegu lehtjas, pruunikashall; mille alt paistab sageli välja must viltjas moodustis (hüpotallus). Liik kasvab peamiselt haaval ja laialehistel puudel, näiteks saarel. Kasvukohtadena eelistab vanemaid leht- ja segametsasid. Väike nõgisamblik on hajusalt levinud Eesti mandriosas ja seal üsna sage. Liiki ohustavad metsatööd, millega kaasneb puuliikide osakaalu muutmine metsades, vanade metsade ja suurte puude kadumine⁶.

Eestis on teada 36 liigi leiukohta. Soomaa rahvusparkis on teada üks kasvukoht, mis asub Kuresoo sihtkaitsevööndis.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks väike nõgisambliku kasvukoht.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks väike nõgisambliku kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukohad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

2.1.7.7. SÕRMJAS TARDSAMBLIK

LKS II, LoD – ei, KE – ei, LoA – ei

Sõrmjas tardsamblik (*Scytinium teretiusculum*) on II kaitsekategooria liik ja tegemist on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku ohualtis seisundis oleva liigiga. Sambliku tallus väga väike, esialgu soomusjas, hiljem moodustab lamedaid padjandeid. Liik kasvab vanemates leht- ja

⁶ <https://eseis.ut.ee/efloora>

segametsades ning puisniitudel. Enamik Eesti leide on vanadelt haabadelt, vähem teistelt lehtpuudel ning puidult. Sõrmjas tardsamblik on levinud peamiselt Eesti idaosas. Liiki ohustavad metsatööd, millega kaasneb vanade metsade ja suurte puude kadumine, eriti vanade haavikute ja haava-segametsade kadumine⁷.

Eestis on teada 18 liigi leiukohta. Soomaa rahvusparkis on teada üks kasvukoht, mis asub Kuresoo sihtkaitsevööndis.

Kaitse-eesmärk:

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks sõrmja tardsambliku kasvukoht.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk*
Soomaa rahvusparkis on vähemalt üks sõrmjas tardsambliku kasvukoht.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Liigi kasvukohad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

Võimalikud ohutegurid puuduvad või on ebaselged.

⁷ <https://eseis.ut.ee/efloora>

2.2. ELUPAIGATÜÜBID

Soomaa loodusalaal kaitstavad elupaigatüübid on huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), niiskuslembesed kõrgrohostud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (*7110), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad looduspõõsad (*9010), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080), siirdesoo- ja rabametsad (*91D0), lammi-lodumetsad (*91E0) ning laialehised lammimetsad (91F0).

Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks on kaitsta elupaigatüüpe metsastunud luited (2180), jõed ja ojad (3260), lamminiidud (6450), rabad (7110*), vanad looduspõõsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080), siirdesoo- ja rabametsad (91D0*), lammi-lodumetsad (91E0).

Erinevus loodusala ja rahvusparki kaitse-eesmärkides tuleneb sellest, et 2010. aastal täpsustati Soomaa loodusala kaitse-eesmärke ning loodusala eesmärkide hulka lisati täiendavad elupaigatüübid. Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks seatud elupaigatüüp metsastunud luited (2180) on ekslikult määratud. Hilisemate paranduste kohaselt on tegemist vanade looduspõõsade elupaigatüübiga. Seepärast elupaigatüüpi metsastunud luited kaitsekorralduskavas ei käsitleta. Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärkideks tuleb täiendavalt seada elupaigatüüpide huumustoitelised järved ja järvikud (3160), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), niiskuslembesed kõrgrohostud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150) ning laialehised lammimetsad (91F0) kaitse.

Elupaigatüüpide leviku andmete täpsustamiseks viis Keskkonnaamet 2015–2017. aastal läbi Soomaa rahvusparki metsaelupaikade inventuuri. 2016–2019. aastal täpsustas Keskkonnaamet Soomaa poollooduslike koosluste levikut ning luhaservade elupaigatüüpide piire. Sooelupaikade andmete täpsustamiseks on kasutatud 2010. ja 2012. aastal ELF-i poolt läbiviidud sooelupaikade inventuuri materjale. Elupaigatüüpide piire on korrigeeritud aerofoto ja põhikaardi alusel. Soomaa rahvusparkis on esindatud 17 loodusdirektiivi elupaigatüüpi. Kõige suurema levikuga on raba elupaigatüüp. Sellele järgnevad siirdesoo- ja rabametsa, vanade looduspõõsade ja soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüübid. Elupaigatüüp nokkheinakooslused esineb raba elupaigatüübi koosseisus ning ei ole eraldi pindalaliselt välja toodud. Väga väikesel pindalal leidub vanade laialeheliste metsade elupaigatüüpi (0,7 ha), mis on kujunenud vanade talukohtade laialehelistest puudesaludest. Kuna tegemist on väikeste talukohtade puistutega, siis seda elupaigatüüpi kaitsekorralduskavas ei käsitleta. Soomaa rahvusparkis esinevate loodusdirektiivi elupaigatüüpide koondandmed on esitatud tabelis 1 ja levikukaart lisas 7.

Tabel 1. Soomaa rahvusparki (Soomaa loodusala) elupaigatüüpide pindala ja seisundi hinnang EELISE 2021. a andmete alusel.

Elupaiga KOOD	Elupaigatüüp	Pindala (ha)		NATURA elupaikade esinduslikkus (ha)			
		Natura andmebaas	Seisuga 2021	A	B	C	p
3160	Huumustoitelised järved ja järvikud	208	207				
3260	Jõesed ja ojad	55	138				
6270*	Liigirikkad niidud lubjavesel mullal	15	14,8				
6430	Niiskuslembesed kõrgrohus	14	125	2,5	28,9	93,6	
6450	Lamminiidud	1360	1459,8	932,7	431,3	72,9	
6510	Aas-rebasesaba ja ürt- punanupuga niidud	2	37,6		3,5	31,9	2,2
7110*	Rabad	15493	15054,6	14887,1	117,2	50,3	
7120	Rikutud, kuid taatumisvõimelised rabad	101	121,3			121,3	
7140	Siirde- ja õõtsiksood	795	1607,8	1220,7	296	91,1	
7150	Nokkheinakooslused ¹	0	0				
9010*	Vanad loodumetsad	1423	2514,2	200,8	1201,8	593,3	518,3
9020	Vanad laialehised metsad	-	0,7			0,5	0,2
9050	Rohundirikkad kuusikud	197	11,4	293,4	141,6	160,9	11,4
9080*	Soostuvad ja soo- lehtmetsad	1423	2882,7	123,2	1073,3	833,5	852,7
91D0*	Siirdesoo- ja rabametsad	3751	3693,7	1631,1	1246,9	695,5	120,2
91E0*	Lammi-lodumetsad	18	511,7	56,7	194,7	121,4	138,9
91F0	Laialehised lammimetsad	95	57,9	4,2	35,4	7,3	11
	Elupaigatüübid kokku	24950	28934,9				

¹ Elupaigatüüp nokkheinakooslused esineb raba elupaigatüübi koosseisus ning ei ole eraldi pindalaliselt välja toodud.

2.2.1. HUUMUSTOITELISED JÄRVED JA JÄRVIKUD (3160)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Elupaigatüüpi huumustoitelised järved ja järvikud kuuluvad huumustoitelised rabaveekogud – pruuniveelised järved ja rabalaukad, mille vesi on happeline ja humiainete tõttu tume. Natura standartandmebaasi andmetel on Soomaa looduslal seda elupaigatüüpi 208 ha. Elupaigatüübi pindala on kaardistatud põhikaardi alusel ja sellesse elupaigatüüpi kuuluva Öördi järv ja rabalaukad. Kokku on elupaigatüübi pindala Soomaa looduslal 207 ha. Vahe standartandmebaasiga on 1 ha. Tegemist on kaardistustäpsusest tingitud erinevusega. Kaitse-eesmärgiks seatakse 2021. aasta põhikaardilt määratud pindala.

Elupaigatüübi seisundit ohustab õhusaastega rabadele kanduv tolmu-aaste, mis võib muuta keskkonda aluselisemaks. Selle tulemusena muutub rabaveekogude ökoloogiline tasakaal. Teiseks ohuteguriks on rabade kuivendamine. Soomaa loodusala rabamassiivid on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse ning uusi kuivendussüsteeme rabadesse ei rajata. Oluline on vanade olemasolevate kuivendussüsteemide sulgemine ehk rabade loodusliku veerežiimi taastamine.

Eelmisel kaitsekorraldusperioodil on läbi viidud Öördi, Kuresoo, Valgeraba, Kikepera raba ja Riisa raba servaalade loodusliku veerežiimi taastamine. 2018. aastal rajati Öördi järvest väljuvale ojaale põhjapais, millega tõsteti Öördi järve veetaseme normaalsele tasemele.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp huumustoitelised järved ja järvikud säilinud vähemalt 207 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp huumustoitelised järved ja järvikud säilinud vähemalt 207 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa rahvusparki rabad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.
- + Soomaa rahvusparki kõigis rabades on teostatud servaalade loodusliku veerežiimi taastamine.
- + Öördi järve veetaseme tõstmine esialgsele tasemele.
- Rabade kuivendamine.

Meetmed

1. Väiksemate rabast väljuvate kraavide kaardistamine.
2. Vajadusel kraavide sulgemine käsitsi rajatavate turbatammidega.

2.2.2. JÕED JA OJAD (3260)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Elupaigatüüp jõed ja ojad hõlmab Eesti jõgede ja ojade neid lõike, mis on püsinud looduslikus või looduslähedases seisundis. Väärtuslikud on looduslikus lookevas sängis vooldavad tasandikujõed, mis moodustavad vanajõgesid ning kus on paiguti kärestikke või kiirevoolulisi kivise-kruusase põhjaga lõike (Paal 2004). Natura standartandmebaasi andmetel on Soomaa looduslal seda elupaigatüüpi 55 ha. Eelmise kaitsekorralduskava kohaselt oli Soomaal jõgede elupaika 151 ha. 2021. aasta põhikaardi andmetel on Soomaa rahvusparki jõgede kogupindala 138 ha, sealjuures väiksemad jõed, nagu Tõramaa oja ja Lemmjõgi, on kaardil kohati joonobjektina. Pindala erinevus tuleb põhikaardi andmete muutusest. Kaitsekorralduslikuks

eesmärgiks seatakse olemasoleva jõgede võrgustiku säilimine ehk 2021. aasta põhikaardi järgne jõgede pindala.

Elupaigatüüpi jõed ja ojad ohustab eutrofeerumine. Jõgede eutrofeerumist põhjustab enamasti hajus põllumajandusreostus ja suuremate asulate heitvete juhtimine jõkke. Soomaa rahvusparkis olulisi reostuskoldeid ei ole. Tähelepanu tuleb pöörata rahvusparkist ülevoolu jäävatelt aladelt pärit reostusele. Rahvusparkist ülevoolu teostatavate veemajandustööde puhul on vaja hinnata nende mõju Soomaa rahvusparkis paiknevatele elupaigatüüpidele. Teiseks ohuteguriks on jõgede ja ojade sängide muutmine. Tänapäeval ei ole see oht aktuaalne, kuid möödunud sajandil on muudetud Tõramaa jõe voolusäng Kõpu-Jõesuu maantee ehitamisel ja Halliste jõe sängi luhtade kuivendamiseks.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp jõed ja ojad säilinud vähemalt 138 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp jõed ja ojad säilinud vähemalt 138 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvusparki rabad on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse.

– Jõgede ja ojade eutrofeerumine.

Meetmed

1. Jõgede vee keemiline ja bioloogiline seire.

2. Rahvusparkist ülevoolu teostatavate veemajandustööde puhul hinnata nende mõju Soomaa rahvusparkis paiknevatele elupaikadele.

– Puudulikud inventuuriandmed.

Soomaa vooluveekogude inventuuri läbiviimine ja elupaigatüüpide kaardistamine.

2.2.3. LIIGIRIKKAD NIIDUD LUBJAESEL MULLAL (6270*)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Elupaigatüüpi liigirikkad niidud lubjavesel mullal on arvatud nii liigirohked aruniidud lubjavesel kuivadel või parasniisketel muldadel kui ka liigirikkamad paluniidud. Niidud on kujunenud pikaajalise karjatamise või niitmise tulemusena. Et see elupaigatüüp püsiks, tuleb jätkata majandamist tavspärasel viisil, sealjuures mitte väetada (Paal 2004).

Natura standartandmebaasi andmetel on Soomaa looduslal seda elupaigatüüpi 15 ha. 2020. aasta täpsustatud andmetel on elupaigatüübi pindala 14,8 ha. Elupaigatüübi seisund Soomaal on halb. Inventeeritud niidualad asuvad Navesti jõe kõrgel vasakkaldal, niidud asuvad üksteisest kaugel ja on regulaarsest majandamisest väljas ning võsastuvad.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavesel mullal säilinud vähemalt 15 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp liigirikkad niidud lubjavaesel mullal säilinud vähemalt 15 ha suurusel alal esinduslikkusega C (rahuldav).

Mõjutegurid ja meetmed

– Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.

Meetmed

Niidualade regulaarne hooldus, kas niitmine või karjatamine.

2.2.4. NIISKUSLEMBESED KÕRGROHUSTUD (6430)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Elupaigatüüp niiskuslembesed kõrgrohustud hõlmab kõrgekasvuliste soontaimede rohustuid, mis palistavad kitsa ribana peamiselt jõekaldaid kui ka metsaservi. Omaette kooslustena need niiduribad kaitseväärtust ei oma, kuid nad moodustavad sageli puhverala väärtuslikuma tuumala ümber (Paal 2004).

Natura standardandmebaasi alusel on elupaigatüüpi niiskuslembesed kõrgrohustud Soomaa looduslal 14 ha. Viimaste täpsustatud andmete järgi levib see elupaigatüüp Soomaa looduslal 250 ha suurusel alal. Elupaigatüüpi leidub suuremate või väiksemate kildudena luhahainamaade servades või kunagistel, nüüd suures osas kinnikasvanud luhtadel. See elupaigatüüp on väga muutlik ning luhtade taastamisel ning uuesti regulaarsesse hooldusesse võtmisel see elupaigatüüp asendub väärtulikumate niiduelupaigatüüpidega. Looduslikult võib elupaigatüüp niiskuslembesed kõrgrohustud olla väga vastupidav ning püsida metsa kasvamata aasakümneid. Kuna niiskuslembeste kõrgrohustute elupaigatüüp on tihedas seoses lamminiidu elupaigatüübiga, siis kaitse-eesmärgi puhul on oluline niiskuslembese kõrgrohusut ja lamminiidu elupaigatüübi pindalade summa (kahe elupaigatüübi pindala kokku on 1710 ha).

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp niiskuslembesed kõrgrohustud säilinud vähemalt 250 ha suurusel alal, esinduslikkusega B (hea).

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp niiskuslembesed kõrgrohustud säilinud vähemalt 250 ha suurusel alal, esinduslikkusega C (rahuldav).

Mõjutegurid ja meetmed

– Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.

Meetmed

Elupaigatüüp püsib looduslike protsesside tulemusena.

2.2.5. LAMMINIIDUD (6450)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Lamminiidud ehk luhad on meie kõige lopsakama taimekasvuga niidukooslused. Need paiknevad eranditult jõgede aeg-ajalt üleujutatavatel lammidel. Oma lopsaka taimekasvu võlgnevad nad väga viljakale mullale, mida rikastavad tulvaveest kantud toitainerikkad setted. Lammi eri osades võiva niiskustingimused olla väga erinevad, ajuti kuivadest kasvukohtadest

kuni pidevalt märgade kasvukohtadeni. Taimestikust valitsevad sageli kõrgekasvulised kõrrelised ja tarnad (Paal 2004).

Natura standardandmebaasi alusel on Soomaa looduslal elupaigatüüpi lamminiidud 1360 ha. Viimaste täpsustatud andmete järgi levib see elupaigatüüp Soomaa looduslal 1460 ha suurusel alal. Lamminiitused leidub Soomaa kõigi jõgede kallastal. Suuremad lamminiidu alad on Halliste, Raudna ja Lemmjõe ääres. Valdavalt on elupaiga esinduslikus väga hea või hea. Viimase kolme aasta jooksul on hooldatud keskmiselt 860 ha luhtasid, sh niidetud 425 ha ja karjatatud 435 ha. Eelmisel kaitsekorraldusperioodil on taastatud 257 ha lamminiitused. Lamminiidud on paljudele liikidele oluliseks elu- ja toitumispaigaks. Seega on oluline säilitada lamminiitused. Eriti väärtuslikud on suureulatuslikud avara maastikuga suhteliselt märjad ja mosaiikse mikromaastikuga lughaalad (näiteks Vodi ja Osju luht).

Peale lamminiitude on Soomaa rahvuspargis ka u 2 ha puiskairjamaid (Meieksoe karjamaa), mis on tegelikult tihedama puurindega luhaala ning u 1,4 ha puisniitu (Oksa puisniit), mis on tihedama puurindega Oksa luhaala servosa. Kuna tegemist on suhteliselt väikeste pindaladega ning suuremate luhaalade osadega või servaaladega, siis neid elupaigatüüpe kaitsekorralduskavas eraldi ei käsitleta, vaid nende majandamine toimub samade reeglite alusel kui ümbritsevate lamminiitude majandamine.

Lamminiidu elupaigatüüpi ohustab hooldamise lakkamine ning sellega seoses alade võssakasvamine ning liigirohkuse langus ja niitude pindala vähenemine. Tugevamalt võssastunud väiksepinnaalaste luhtade puhul on ohuteguriks koosluste fragmenteerumine. Fragmenteerumine on ohuteguriks ka niitudel elavatele kurvitsalistele – nii on Eesti rohune pi asurkond tugevasti mõjutatud sobivate elupaikade tükeldatusest.

Kasutusest välja langenud lamminiidud võivad roostuda, tihti hakkavad domineerima angervaks, mätastarn, lüktarn. Hilisemas faasis kujuneb lamminiitudele enamasti pajupõõsastik, sageli tuhkurpajust, raudremmelgast ja/või vesipajust (Metsoja 2020).

Lamminiitude seisundit ohustavad valed hooldusvõtted. Varasemalt enam kasutust leidnud hooldusviis, multsimine (ka hekseldamine või purustamine – heina niitmine jäätmaaniidukiga ilma heina koristamata) mõjub negatiivselt nii luhalinnustikule kui ka taimestikule. Läti poollooduslike koosluste näitel on olulise ohutegurina tuvastatud ka hiline (pidevalt alates juuli teisest poolest toimuv) niitmine, mis on põhjustanud mitmete ekspansiivsete liikide (eelkõige lämmastikulembesed nõges, mets-harakputk, angervaks, naat, aga ka kõrgekasvulised kõrrelised päideroog ja orashein) hoogsa leviku, mis omakorda vähendab niitude liigirikkust. Kõrgekasvuliste liikidega laikude esinemine suurel alal võib omakorda oluliselt kahandada luhtade sobivust kurvitsaliste, sh rohune pi elu- ja mägupaigana.

Põõsastumise tagajärjel kaovad luhtadelt kõigepealt kiivitajad, hiljem, põõsaste kõrgemaks kasvades näiteks lambahänilane, sookiur, suurkoovitaja, rukkirääk (Metsoja 2020).

Heas seisus niidetav luht on kõrgemate mätaste (üle 10 cm) ja kuluvaba, rohuline on mitmekesine, lisaks suurekasvulistele tarnadele (sale ja luhttarn) ja kõrreliste (pilliroog, päideroog) esineb ka madalakasvulisemaid (harilik tarn, hirsstarn) ja erinevaid kõrrelisi (harilik kastehein, punane aruhein, aas-rebasesaba, harilik ja koera-orashein jm), samuti rohundeid (aas-seahernes, soomadar, käokann, pikalehine mailane jm). Luhal ei esine ulatuslikel aladel suuri ekspansiivsete liikide nagu angervaks, sookastik, pilliroog jm kogumikke; väiksemad kogumikud võivad luhaelustikule, sh rohune pile, isegi sobida. Luha väärtust tõstab kaitsealuste taimeliikide (nt niidu-kuremõõk, siberi võhumõõk) olemasolu.

Linnustikuliselt iseloomustab heas seisus hooldatud lamminiitu lageluhaga seotud liikide, eelkõige kurvitsaliste (nt rohunepp, tikutaja), aga ka partlaste (luitsnokk- ja soopardi) esinemine; vähem tundlikud luha seisundi halvenemisele on kurelised (täpikhuik, rukkirääk). Olulise indikaatorina näitab luha head seisundit rohunepile sobivate mängupaikade ning loomulikult rohunepi enda esinemine luhal. Rohuneppidele sobivad alad, mis asuvad nende mänguplatside lähedal, ning kus rohustu kõrgus on vahemikus 30–60 cm ja esineb vähemalt 20%, aga kohati ka rohkem kui 60% ulatuses rohukamara vabasid, paljanduva ja pehme, niiske mullaga alasid.

Lamminiitude säilimiseks on vajalik niidualade regulaarne hooldamine kas niitmise või karjatamise teel. Luhad on ajalooliselt eelkõige olnud heinamaad. Looduskaitseliselt hooldades on kõige mõistlikum kasutada mõlemat hooldusviisi – nii niitmist kui karjatamist. Ideaalis võiks hooldamisel niitmist ja karjatamist vaheldada ühe ala raames. Kõige parem oleks, kui nii hooldamise algusaega kui ka karjatatavat loomaliiki saab aastati varieerida. Lisaks oleks soovitatav mõnel aastal kuni 30% ulatuses luha hooldamata jätmine (Metsoja 2020).

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp lamminiitud säilinud vähemalt 1460 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp lamminiitud säilinud vähemalt 1460 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Regulaarselt hooldatakse 860 ha lamminiitusid.

– Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.

Meetmed

1. Niidualade regulaarne hooldus, kas niitmine või karjatamine.
 2. Võsastunud alade korrastamine ja taastamine.
 3. Lamminiitude hooldamise infrastruktuuri korrastamine.
- Osaliselt vananenud andmestik.
1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.
 2. Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualade kaardistamine.

2.2.6. AAS-REBASESABA JA ÜRT-PUNANUPUGA NIIDUD (6510)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Elupaigatüüpi aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud mahuvad vähesel määral kuni mõõdukalt väetatud rohumaad. Et väetamine vähendab oluliselt liigirikkust, siis nendel niitudel puudub oluline looduskaitseiline väärtus, kuid kohati on nad olulised puhveralad muude väärtuslikumate elupaikade vahel ja ümber. Sellesse elupaika kuuluvad ka rohkem kui kümne aasta eest sööti jäetud põllumaad, millel looduslik taimkate on enam-vähem taastunud (Paal 2004).

Natura standardandmebaasi alusel on Soomaa looduslal 2 ha aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidu elupaigatüüpi. Viimaste (2021. a) andmete järgi levib see elupaigatüüp Soomaa looduslal 37 ha suurusel alal ja on valdavalt rahuldavas seisundis. Elupaigatüübi leviku andmed täpsustuvad rahvusparki elupaigatüüpide kaardistamisel. 2021 aasta seisuga on

elupaigatüüp levinud väikeste laikudena peamiselt Navesti jõe kõrgel kaldavallil (endiste) talukohtade ümbruses, kus on tegemist tõenäoliselt kunagiste põllumaadega.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud säilinud vähemalt 37 ha suurusel alal, esinduslikkusega A (väga hea).

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud säilinud vähemalt 37 ha suurusel alal, esinduslikkusega C (rahuldav).

Mõjutegurid ja meetmed

– Elupaigatüübi võsastumine ja metsastumine.

Meetmed

1. Niidualade regulaarne hooldus, kas niitmine või karjatamine.
2. Võsastunud alade korrastamine ja taastamine.

3.2.7. RABAD (7110*) JA NOKKHEINAKOOSLUSED (7150)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Rabad ehk kõrgsood on soode arengu viimane aste, kus taimede surnud osadest ladestuv turvas on juba nii tüse, et taimede juured ei küündi enam toitainerikka veeni. Raba taimestus valitsevad turbasamblad ja puhmastaimed, puisrabades kasvavad kidurad männid ja üksikuid kased. Rabamassiivist eraldatakse lisaks rabale veel kaks elupaigatüüpi. Kui puude liituvus ületab 0,3 ja keskmine kõrgus nelja meetrit, siis eristatakse rabametsa elupaigatüüpi (91D0) (Paal 2004). Suuremaid laukaid ja rabajärvi, mis on kantud põhikaardile, eristatakse elupaigatüübina huumustoitelised järved ja järvikud (3160).

Nokkheinakooslused on Eesti tingimustes raba elupaigaga vahetult seotud kooslused, mida ei ole otstarbekas käsitleda eraldi elupaigana. Nokkheinakoosluste kaitse toimib läbi raba elupaiga kaitse. Sellest tulenevalt ei püstitata nokkheinakoosluste elupaigatüübile pindalalisi eesmärke.

Soomaa looduslal on Natura standardandmebaasi alusel 15 493 ha raba elupaigatüüpi. Viimaste (2021 a) andmete järgi on raba elupaigatüüpi Soomaa looduslal 15 055 ha suurusel alal ja see on valdavalt väga heas seisundis. Võrreldes eelmise kaitsekorraldusperioodiga on raba elupaigatüübi pindala vähenenud, kuna elupaigatüüpide inventuuri käigus on täpsustatud raba, siirdesoo- ja rabametsa ning siirde- ja õõtsiksoo elupaigatüübide piire. Selle tulemusena on osa raba elupaigatüübist kaardistatud kui siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüüp või kui siirde- ja õõtsiksoo elupaigatüüp. Kui arvestada kokku raba, siirdesoo- ja rabametsa ning siirde- ja õõtsiksoo elupaigatüübide pindala, siis kokku on neid standardandmebaasi alusel looduslal 20 039 ha. Looduslal on neid elupaigatüüpe kokku aga kaardistatud 20 356 ha (st 317 ha rohkem). Kaardistatud elupaigatüüpidest asub sihtkaitsevööndis kokku 19 910 ha. Ligikaudu 135 ha siirdesoo- ja rabametsa jääb piiranguvööndisse Põõrikaasiku piirkonnas ning 30 ha siirdesoo metsa jääb piiranguvööndisse Räksi piirkonnas. Rahvuspargi kaitse-eesmärgiks seatakse täpsustatud kaardistustulemusena saadud raba elupaigatüübi pindala.

Soomaa rahvuspargi suured rabamassiivid on Öördi raba, Valgeraba, Kuresoo, Riisa raba ja Kikepera raba. Raba elupaigatüüpi ohustab kuivendamine. Eelmisel kaitsekorraldusperioodil viidi Soomaal läbi rabade servaalade loodusliku veerežiimi taastamine. Suuremaid töid tehti

kõigis Soomaa rahvuspargi rabades. Ühtekokku taastati Kuresoo, Valgeraba, Riisa raba, Kikepera raba ja Öördi raba servalalde loodusliku veerežiimi 1786 ha suurusel alal. Siin-seal rabaservas on veel väikeseid käsitsi kaevatud kraave, mille sulgemine parandab raba seisundit. Selliste väikeste kraavide sulgemine on otstarbekas teha käsitsi ja sulgeda kraavid turbatammidega. Oluline on regulaarne jälgimine, kas raba servakraavide sulgemine toimib, ning vajadusel tuleb tammisid remontida.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp rabad säilinud vähemalt 15 055 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp rabad säilinud vähemalt 15 055 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvuspargis on teostatud rabaservade loodusliku veerežiimi taastamine 1786 ha suurusel alal.

– Rabaservade kuivendamine.

Meetmed

1. Taastatud veerežiimiga rabaalade regulaarne jälgimine.
 2. Väikeste kuivenduskraavide või tubavõtukraavide sulgemine.
 3. Vajadusel taastatud veerežiimiga aladel taastamistööde korrigeerimine.
- Puudulik info väikeste kuivenduskraavide osas.
Inventuuri läbiviimine väikeste sevakraavide seisundi täpsustamiseks.

2.2.8. RIKUTUD, KUID TAASTUMISVÕIMELISED RABAD (7120)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüüpi arvatakse kuivendamisega rikutud rabad, kus turbateke on katkenud ning algne, looduslikule rabale omane taimestu tugevasti muutunud või kadunud. Taastumisvõimeliseks peetakse neist selliseid, mille veerežiimi on võimalik ennistada, nii et kolmekümne aasta jooksul võiks taastuda turbatekkeks vajalik taimkate. Kuivendatud rabad on olulised puhveralad looduslike rabaosade ümber (Paal 2004).

Soomaa looduslal on Natura standardandmebaasi alusel 101 ha rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa looduslal kaardistatud 121 ha rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüüpi. Kaardistatud elupaigatüüp asub Kuresoo kaguservas. Kuivendatud rabade puhul on pikaajalisem kaitse-eesmärk loodusliku veerežiimi taastamine ning koos sellega ka turbatekke taastamine. Kuresoo raba kagunurgas rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüübi levikualal viidi aastatel 2016–2019 läbi loodusliku veerežiimi ning puisraba koosluse taastamine. 2021. aasta seisuga on suures osas taastamisalal hakanud suletud kraavides kasvama turbasammal ning ümbritsev rabamaastik on muutunud märjemaks. Vahetult Tõramaa-Kildu tee naabrusesse jääval alal, kust likvideeriti rabale kasvanud mets, on siiski näha tugevat kase järelkasvu. Raba servas ei ole piisavalt niiske, et soodustada turbasambla kasvu, mis muudaks pinnase piisavalt happeliseks ja mis takistaks kase seemnete idanemist.

Üldhinnangu järgi on 2/3 ulatuses raba elupaigatüübi taastamine olnud edukas ning turbateke on taastunud. 1/3 taastamisala ulatuses on pinnas siiski liiga kuiv turbatekke taastamiseks.

Pikaajaliseks kaitse-eesmärgiks seatakse raba elupaigatüübi taastumine. Kaitsekorraldusperioodi jooksul peaks rabastumise protsess hoogustuma. Tõenäoliselt tuleb leppida, et u 50–75 meetri laune riba raba servas maantee ääres jääb osaliselt taastunuks. Kaitsekorraldusperioodi lõpus tuleb hinnata raba elupaigatüübi taastamise edukust ning vajadusel hinnata ümber rikutud, kuid taastumisvõimelise raba elupaigatüübi kaitse-eesmärgid.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp rikutud, kuid taastumisvõimelise raba asendunud raba elupaigatüübiga 100 ha suurusel alal esinduslikkusega C (rahuldav).

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp rikutud, kuid taastumisvõimelise raba asendumas raba elupaigatüübiga 121 ha suurusel alal esinduslikkusega C (rahuldav).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvuspargis on tesostatud rabaservade loodusliku veerežiimi taastamine 121 ha suurusel alal.

– Veerežiimi muutused.

Meetmed

1. Taastatud veerežiimiga rabaala regulaarne jälgimine.
2. Vajadusel tammide remontimine.
3. Taastamisalale tärganud metsauuenduse likvideerimine.

2.2.9. SIIRDE- JA ÕÕTSIKSOOD (7140)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Siirdesoo on vaheaste madalsoo arengust kõrgsooks ehk rabaks. Mätta- ja peenravahede taimed ammutavad enamiku toitainetest veel põhjaveest aga mätastel ja peenardel kasvavad taimed oma juurtega enam põhjaveeni ei küüni ning toituvad peamiselt sademeveega toodavatest ainetest. Seetõttu kasvavad mättavahedes madalsoole omased tarnad ja teised rohttaimed, mätastel aga turbasamblad ja puhmastaimed (Paal 2004). Siirde- ja õõtsiksoode elupaigatüüp hõlmab väga mitmekesiseid taimekooslusi. Suurtes sookompleksides on valdavad õõtsikud, mille moodustavad keskmise- või väikesekasvulised tarnad koos turbasammalde või pruunsammaldega. Tavaliselt kaasnevad nendega veesiseste taimede või veepinnale ulatuvate lehtedega taimede kooslused. (Paal 2000).

Soomaa rahvusparki siirdesood paiknevad suuremate rabamassiivide osalaamade piiridel või rabade servaaladel. Soomaa looduslal on Natura standardandmebaasi andmetel 795 ha siirde- ja õõtsiksoode elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa looduslal kaardistatud 1608 ha siirde- ja õõtsiksoode elupaigatüüpi. Suuremad siirdesoo- ja õõtsiksoode massiivid asuvad Kuresoo erinevate osalaamade vahel ning Valgerababas Allikaraba ja Hauaniidu raba vahel nn Tõrvasaare soos. Erinevus standardandmebaasis antud elupaigatüübi pindala ja kaardistatud elupaigatüübi pindala vahel tuleneb eelmisel kaitsekorraldusperioodil läbi viidud elupaigatüüpide kaardistusandmete täpsustamisest. Selle käigus täpsustati elupaigatüüpide raba ning siirdesoo- ja rabametsade kaardistusandmeid. Selgus, et paljud siirde- ja õõtsiksoode elupaigatüübi alad olid varem kaardistatud kui raba elupaigatüüp.

Siirde- ja õõtsiksoode seisundit ohustavad kuivendustööd. Valgerabas, kus on suurimad siirdesoo levikualad, on teostatud rabaserva loodusliku veerežiimi taastamistööd.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp siirde- ja õõtsiksood säilinud vähemalt 1608 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp siirde- ja õõtsiksood säilinud vähemalt 1608 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvusparkis on teostatud rabaservade loodusliku veerežiimi taastamine 1786 ha suurusel alal.

– Veerežiimi muutused.

Meetmed

1. Taastatud veerežiimiga rabaala regulaarne jälgimine.
2. Vajadusel tammide remontimine.
3. Taastamisalale tärganud metsauuenduse likvideerimine.

2.2.10. VANAD LOODUSMETSAD (9010*)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

See on väga laia mahuga elupaigatüüp, mida mujal Euroopas on hakatud nimetama läänetaigaks, hõlmates eeskätt puutumatu või väheste inimõjuga vanu metsi. Elupaigatüüp hõlmab looduslikke vanu metsi, aga ka looduslike häiringute aladel uuenevaid igas vanuseastmes puistuid. Looduslikud vanad metsad esindavad väheste inimõjuga või üldse igasuguse inimõjuta kliimakskoosluseid ehk siis suksessioonirea hiliseid staadiume. Vanade loodusmetsade hulka arvatakse Eestis loo-, nõmme-, palu-, laane- ja rabastunud metsad, mille puurindes valitsevad mänd, kuusk, kask või haab. Puurindes domineerivad palumetsade ja rabastuvate metsade puhul mänd, laanemetsades ja soostuvates metsades kuusk, mänd, kask ja haab. Salumetsades on valdavateks liikideks haab, kask ja kuusk, laialehiste liikidena esineb saart ja harvem pärna, alusmetsas ka tamme. Salumetsad esinevad harva tüübipuhtal kujul ning omavad sageli ka mõningaid laanemetsade ning soostunud metsade tunnuseid. Metsade iseloom sõltub lubjavee liivsavi moreenide levikust alal (Paal 2004; Palo 2018).

Valdavalt on elupaiga seisund arvestatav, kuna tegemist on sageli vanadele puisniitudele kasvanud metsaga või eelmise sajandi keskpaigas intensiivsest metsamajandusest puudutatud aladega. Suur osa antud elupaigatüübi metsadest on metsamajanduslikest tegevustest puudutatud või on tegemist kunagiste majandusmetsadega, mida pole pikalt majandatud, kuid mille struktuur ning esinduslikkus on sageli veel loodusmetsa kohta võrdlemisi madal. Kuigi metsadel on mitmeid vana loodusmetsa tunnuseid vanade ja kõdunevate puude näol, on seal praegugi märgatavaid majandamise jälgi (vanad kannud, puistu enamuse ühtlane vanus jm). 30 a perspektiivis on oodata elupaiga seisundi paranemist ning pindala suurenemist 495 ha võrra praeguste potentsiaalsete loodusmetsade elupaigaks kujunemise arvel. Soostuvate ja rabastuvate metsade seisundi paranemisele aitavad kaasa kaitsealal teostatud veerežiimi taastamistööd.

Soomaa looduslal on Natura standardandmebaasi alusel 1423 ha vanade loodushetsade elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa looduslal kaardistatud 2514 ha vanade loodushetsade elupaigatüüpi. Sihtkaitsevööndis paikneb 1287 ha vanade loodushetsade elupaigatüüpi. Lisaks sellele asub projekteeritavas sihtkaitsevööndis 205 hektarit nimetatud elupaigatüüpi (kokku paikneb sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 1492 ha vanade loodushetsade elupaigatüüpi).

Vanade loodushetsade leviku ja esinduslikkuse teema on Soomaa rahvuspargis esile kutsunud vastakaid arvamusi. 2017 aastal viidi läbi täiendav elupaigatüüpide inventuur, mille alusel tehti ettepanek sihtkaitsevööndite suurendamiseks. Arvestades, et algsed elupaigatüübi levikuandmed on suuresti saadud metsakorralduse andmetest, on vajalik elupaigatüübi levikuandmete kontrollimine ja täpsustamine Valgerabast lõuna poole.

Vanasid loodushetsasid ohustab metsamajanduslik tegevus. Rabastuvaid metsasid ohustab ka metsakuivendus. Soomaa rahvusparki rabastuvad metsad asuvad enamasti sooservades, kus eelmise kaitsekorraldusperioodi jooksul viidi ellu rabaservade loodusliku veerežiimi taastamistööd. Loodusliku veerežiimi taastamistööd aitavad parandada ka rabastuvate metsade seisundit. Sellega seoses täiendavaid metsakuivenuse likvideerimise töid ei planeerita.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp vanad loodushetsad säilinud vähemalt 1492 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

1. Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp vanad loodushetsad säilinud vähemalt 1492 ha suurusel alal, esinduslikkusega B (hea).
2. Kaardistada piiranguvööndis vanade loodushetsade elupaigatüüp ja seejärel täpsustada kaitse-eesmärk.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvuspargis on sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 1492 ha vanasid loodushetsasid.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.
2. Rahvusparki tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.

– Metsakuivendus.

Meetmed

Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.

– Osaliselt vananenud andmed.

Meetmed

Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2.2.11. ROHUNDIRIKKAD KUUSIKUD (9050)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Rohunditerikaste kuusikute elupaigatüüp hõlmab hea veevarustusega ning toitaineterikka pehme mullahuumusega alasid maapinnalähedase liikuva põhjaveega orgudes, nõgudes, nõlvade jalamil ja sooservades. Puurindes valitseb kuusk, kuid kaasneda võivad ka laialehelised

liigid (saar, pärn, jalakas, vaher). Liigirikka rohurinde moodustavad eelkõige kõrgekasvulised taimed (Paal 2004).

Soomaa loodusalal on Natura standardandmebaasi alusel 197 ha rohundirikaste kuusikute elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa loodusalal kaardistatud 607 ha rohundirikaste kuusikute elupaigatüüpi, millest 452 ha asub sihtkaitsevööndis. Rohunditerikaste kuusikute seisund on valdavalt hea või rahuldav. Rahuldav on seisund peamiselt nooremates puistutes. Elupaiga seisund paraneb loodusliku arengu tulemusena. Rohundirikaste kuusikute elupaigatüübi leviku pindala on tugevalt suurenenud, peamiselt tänu eelmise kaitsekorraldusperioodi jooksul läbi viidud metsaelupaigatüüpide inventeerimisele. Kaitsekorralduskavas seatakse eesmärgiks sihtkaitsevööndis oleva elupaigatüübi pindala. Piiranguvööndis oleva elupaigatüübi pindala vajab täpsustamist. Peale täiendavate inventuuride teostamist uuendatakse keitse-eesmärke.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp rohundirikkad kuusikud säilinud vähemalt 452 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

1. Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp rohundirikkad kuusikud säilinud vähemalt 452 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).
2. Kaardistada piiranguvööndis rohunditerikaste kuusikute elupaigatüüp ja seejärel täpsustada kaitse-eesmärk.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvusparkis on sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 452 ha rohunditerikkaid kuusikuid.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.
2. Rahvusparki tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.

– Metsakuivendus.

Meetmed

Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.

– Osaliselt vananenud andmed.

Meetmed

Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2.2.12. SOOSTUVAD JA SOO-LEHTMETSAD (9080*)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Soostuvad ja soo-lehtmetsad on laiamahuline elupaigatüüp, millesse kuuluvad nii soostuvad metsad, (päris)madalsoometsad kui ka lodumetsad. Kõik need kasvavad tasasel maal, lauges nõgudes või nõlvade jalamil, kus põhjavesi on maapinna lähedal (Paal 2004). Sellesse elupaigatüüpi kuuluvad metsad on pinnavee pideva mõju all ja tavaliselt igal aastal üleujutatud. Seega on need metsad niisked või märjad, nendes on kujunenud turbakiht, kuid viimane on reeglina üsna õhuke (Paal 2000). Soostumise algstaadiumis valitsevad puurindes paiguti kuusk ja arukask, madalsoometsades sookask ning lodumetsades sanglepp koos sookasega (Paal 2004).

Soomaa loodusalal on Natura standardandmebaasi andmetel 1423 ha soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa loodusalal kaardistatud 2883 ha soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüpi, millest 1265 ha asub sihtkaitsevööndis. Lisaks sellele asub projekteeritavas sihtkaitsevööndis 930 hektarit nimetatud elupaigatüüpi (kokku paikneb sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 2196 ha soostuvad ja soo-lehtmetsade elupaigatüüpi).

Valdavalt on elupaigatüübi seisund arvestatav, kuna tegemist on sageli vanadele puisniitudele ja luhahainamaadele kasvanud metsaga või eelmise sajandi keskpaigas intensiivsest metsamajandusest puudutatud aladega. Kuigi metsad on suhteliselt noored ja metsapuistu struktuur on välja kujunenud on 30 a perspektiivis on oodata elupaiga seisundi paranemist ning pindala suurenemist. Eelmise kaitsekorraldusperioodi jooksul on sihtkaitsevööndites täiendavalt inventeeritud 853 ha potentsiaalseid elupaikasid, mis 30 aasta perspektiivis kujunevad soostuvad ja soo-lehtmetsade elupaigatüübiks.

Elupaigatüübi soostuvad ja soo-lehtmetsad peamiseks ohuteguriks on metsamajanduslikud tööd. Kuna Soomaa rahvusparkis suur osa inventeeritud elupaigatüübi metsadest on tsoneeritud sihtkaitsevööndisse või projekteeritavasse sihtkaitsevööndisse, siis täiendavaid kaitsemeetmeid ei planeerita. Soostuvad ja soo-lehtmetsad elupaigatüübi seisund paraneb loodusliku arengu tulemusena.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp soostuvad ja soo-lehtmetsad säilinud vähemalt 2196 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

1. Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp soostuvad ja soo-lehtmetsad säilinud vähemalt 2196 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).

2. Kaardistada piiranguvööndis soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüp ja seejärel täpsustada kaitse-eesmärk.

Mõjutegurid ja meetmed

+ Soomaa rahvusparkis on sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 2196 ha soostuvad ja soo-lehtmetsad elupaigatüüpi.

– Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2. Rahvusparki tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.

– Metsakuivendus.

Meetmed

Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.

– Osaliselt vananenud andmed.

Meetmed

Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2.2.13. SIIRDESOO- JA RABAMETSAD (91D0*)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Elupaigatüüpi siirdesoo- ja rabametsad kuuluvad okasmetsad või okassegametsad niiskel kuni märjal turbamullal, mille veetase on püsivalt kõrge. See elupaigatüüp erineb siirde- ja õõtsiksoode tüübist ning rabadest märgatavalt tihedama ja kõrgema puurindega. Eestis kuulaksid sellesse tüüpi siirdesoo- ja rabametsad, s.o puudega kaetud siirdesood ja rabad, mille puistu liituvus on üle 0,3 ning puude keskmine kõrgus küünib üle nelja meetri. Siirdesoometsades moodustavad puurinde sookask ja mänd, rabametsas valitseb mänd. Alustaimestik on siirdesoometsas mosaiikne, turbasamblamätastel valitsevad rabataimed, mättavahedes madalsooliigid. Rabametsa iseloomustab eriti tugev põõsa- ja puhmarinne vaevakase, sookailu ja sinikaga (Paal 2004).

Soomaa loodusalal on Natura standardandmebaasi alusel 3751 ha siirdesoo- ja rabametsade elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa loodusalal kaardistatud 3694 ha siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüüpi, millest 3332 ha asub sihtkaitsevööndis või projekteeritavas sihtkaitsevööndis. Siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüüp paikneb enamasti suurte rabade servaaladel ja rabasaarte ümbruses. Rabametsa pindala on numbriliselt vähenenud, kuna eelmise kaitsekorraldusperioodi jooksul viidi läbi elupaigatüüpide täiendav inventeerimine ja täpsustati elupaigatüüpide piire. Päris suur osa, eriti Valgeraba ja Kuresoo rabalaamade vahelistest aladest, inventeeriti ümber siirde- ja õõtsiksoode elupaigatüübiks ning rabade servaaladel ka soostuvateks ja soo-lehtmetsadeks. Samuti on keeruline tõmmata piir raba servas oleva rabametsa ja puissoo vahel.

Hinnanguliselt on elupaigatüübi seisund väga varieeruv: kohati väga heas seisundis, kohati vaevalt rahuldav. Peamiselt kahjustavad elupaiga seisundit kunagised rabade servadesse rajatud kuivenduskraavid. 2016.–2019. aastatel teostati Soomaa rahvusparki rabade servaalade loodusliku veerežiimi taastamine, mille tulemusena võib eeldada, et ka antud elupaigatüübi seisund paraneb. Metsaelupaigatüübi seisundi paranemine võtab kauem aega, kuna raba servaalade taastamistööde käigus said osad metsapiirkonnad tugeva inimõju osaliseks.

Kaitsekorralduskavas seatakse kaitse-eesmärgiks sihtkaitsevööndis oleva siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüübi pindala. Piiranguvööndis olevad elupaigatüübi alad vajavad täiendavat kontrollimist.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
 - Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp siirdesoo- ja rabametsad säilinud vähemalt 3332 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
 1. Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp siirdesoo- ja rabametsad säilinud vähemalt 3332 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).
 2. Kaardistada piiranguvööndis soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüüp ja seejärel täpsustada kaitse-eesmärk.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa rahvusparkis on tesostatud rabaservade loodusliku veerežiimi taastamine 1786 ha suurusel alal.
- + Soomaa rahvusparkis on sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 3332 ha siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüüpi.
- Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.
 2. Rahvuspargi tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.
- Metsakuivendus.

Meetmed

- Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.
- Osaliselt vananenud andmed.

Meetmed

- Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2.2.14. LAMMI-LODUMETSAD (91E0)

LoD I, KE – jah, LoA – jah

Lammi-lodumetsa elupaigatüüp esineb üleujutatavatel jõe- ja ojalammidel, samuti ajuti üleujutatavatel järvekallastel, kus muld on rikastunud tulvaveesetega. Metsa liigiline koosseis ja struktuur oleneb sellest, millises lammiosas see kasvab. Lammi-lodumetsad on kujunenud lammi madalamatel, seega kauemaks tulvavee alla jäävatel osadel. Õhema turbakihi lammi-lodumetsade puurindes valitseb sanglepp, kohati ka saar, tisedama turgbakihi korral sookask (Paal 2004).

Soomaa looduslal on Natura standardandmebaasi alusel 18 ha lammi-lodumetsa elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa looduslal kaardistatud 512 ha lammi-lodumetsa elupaigatüüpi, millest 442 ha asub sihtkaitsevööndis või projekteeritavas sihtkaitsevööndis. Lammi-lodumetsade elupaigatüübi seisund on valdavalt rahuldav. Lammi-lodumetsade pindala on suurenenud, kuna aastatega on metsade vanus kasvanud ning struktuur paranenud ning uute inventuuride ajal on täiendavad metsaalad vastanud elupaigatüüpide nõuetele.

Lammi-lodumetsade elupaigatüüpi ohustavad metsamajanduslikud tööd ning kuivendamine. Soomaa rahvuspargile on iseloomulikud pikaajalised suurelatusikud üleujutused, mis mõjutavad lodumetsasid ka vaatamata metsa kaevatud kunagistele kraavidele. Soomaa rahvuspargi lammi-lodumetsade seisund on paranenud looduslike protsesside tulemusena, nii et kunagise metsakuivenduse mõju võib lugada väga väikeseks ning täiendavaid töid veerežiimi taastamiseks ei ole vaja planeerida. 86% kaardistatud elupaigatüübist asub sihtkaitsevööndis või projekteeritava sihtkaitsevööndis. Seega võib ka metsamajanduslikku tegevust lugeda elupaigaseisundi suhtes väheoluliseks tegevuseks.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp lammi-lodumetsad säilinud vähemalt 442 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

1. Soomaa rahvuspargis on elupaigatüüp lammi-lodumetsad säilinud vähemalt 442 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).
2. Kaardistada piiranguvööndis lammi-lodumetsa elupaigatüüp ja seejärel täpsustada kaitse-eesmärk.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa rahvuspargis on sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 442 ha lammi-lodumetsade elupaigatüüpi.
- Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.
 2. Rahvusparki tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.
- Metsakuivendus.

Meetmed

- Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.
- Osaliselt vananenud andmed.

Meetmed

- Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2.2.15. LAIALEHISED LAMMIMETSAD (91F0)

LoD I, KE – ei, LoA – jah

Laialehised lammimetsad ehk uhtlammimetsad katavad jõesängiga või vanajõgedega rööbiti kulgevaid 50–100 m laiusi kaldavalle. Tulvavesi liigub neist üleujutuse alguses hoogsalt üle, jättes settena maha kaasatoodud ainese kõige suuremad, raskemad osad. Ümbritsevast veidi kõrgemad kaldavallid ongi kujunenud ajapikku kuhjunud tulvavetest kantud setetest. Neil püsib tulvavesi lühemat aega kui madalamatel lodualadel. Puurindes on iseloomulikud tamm, saar, pärn, jalakas ja künnapuu, kasvab ka kuuske ning üksikuid mände. Alustaimestik on tihe ja lopsakas. Metsa muudab tihedamaks puudel ja põõsastel väänlev humal (Paal 2004).

Soomaa looduslal on Natura standardandmebaasi alusel 95 ha laialehise lammimetsa elupaigatüüpi. EELISE andmetel on Soomaa looduslal kaardistatud 56 ha laialehise lammimetsa elupaigatüüpi. Laialehise lammimetsa elupaigatüübi seisund on valdavalt hea. Laialehise lammimetsa numbriline pindala on vähenenud, kuna täiendavate inventuuride käigus on osa laialehise lammimetsa elupaigatüübist inventeeritud ümber lammi-lodumetsa elupaigatüübiks või soostuvateks ja soo-lehtmetsade elupaigatüübiks. Lemmjõe keele metsas tuleb täpsustada laialehise lammimetsa ja lammi-lodumetsa elupaigatüübi piiride kulgemist (võib eeldada, et osa lammi-lodumetsa elupaigatüüpi osutub laialehise lammimetsa elupaigatüübiks).

Soomaa rahvusparki laialehiste lammimetsade elupaigatüübi piiranguvööndis olevaid alasid ohustavad metsamajanduslikud tööd. Täiendavate elupaigatüübi levikualade väljaselgitamiseks tuleb kontrollida jõekalda puistusid Tõramaa alamjooksul, Lemmjõe keele metsas ning Suitsna oja suudmeala piirkonnas.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp laialehised lammimetsad säilinud vähemalt 56 ha suurusel alal esinduslikkusega A (väga hea).

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

1. Soomaa rahvusparkis on elupaigatüüp laialehised lammimetsad säilinud vähemalt 56 ha suurusel alal esinduslikkusega B (hea).
2. Kaardistada laialehiste lammimetsade elupaigatüüp ja seejärel täpsustada kaitse-eesmärk.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Soomaa rahvusparkis on sihtkaitsevööndis ja projekteeritavas sihtkaitsevööndis 56 ha laialehist lammimetsa elupaigatüüpi.
- Metsamajanduslik tegevus.

Meetmed

1. Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.
 2. Rahvuspargi tsoneeringu ja/või kaitsekorra täpsustamine.
- Metsakuivendus.

Meetmed

- Vältida olemasoleva kuivendussüsteemi rekonstrueerimist.
- Osaliselt vananenud andmed.

Meetmed

- Inventuuri läbiviimine elupaigatüübi andmete täpsustamiseks.

2.3. ÜKSIKOBJEKT JA MAASTIK

2.3.1. LEMMJÕE TAMM

Kaitsealune üksikobjekt Lemmjõe tamm (KLO4000894) asub Soomaa rahvuspargis Raudna jõe kaldal Lemmjõe suubumiskohast Raudna jõkke 150 meetrit ülesvoolu. 1981. aasta andmetel on Lemmjõe tamme ümbermõõt 1,3 m kõrguselt mõõdetuna 452 cm (0,7 m kõrgusel $\bar{U}=490$ cm) ja kõrgus 19 m. Lemmjõe tamm on looduskaitse all alates 1966. aastast (EELIS). Lemmjõe tamme eripäraks on puu harunemine rinnakõrgusel mitmeks jämedaks haruks. Lemmjõe tamm on väga populaarne rahvuspargi külastusobjekt.

Lemmjõe tamme ohustab ümbruse võsastumine ja tammele avanevate vaadete kadumine. Tamme seisundile on ohuks võra naabruses puude suureks kasvamine, mis varjutab võra. Lemmjõe tamm kasvab Lemmjõe keele niiduala servas. Niiduala hooldamise lakkamisel hakkab kiiresti kasvama noor haavavõsa. Lemmjõe tamme ümbruse hooldamine on otseselt seotud Lemmjõe keele niidu hooldamisega. Juhul, kui ei ole ressursse kogu niiduala hooldamiseks, on vajalik vähemalt kahekordse võra diameetri ulatuses igal aastal niiduala niita, takistamaks ala võsastumist ning üle 2–3 aasta lausaliselt kogu niiduala võsast puhastada.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Lemmjõe tamm on soodsas seiundis ja seda tutvustatakse külastajatele.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
 1. Lemmjõe tamm on soodsas seiundis ja seda tutvustatakse külastajatele.
 2. Lemmjõe tamme ümbrus on korras.

Mõjutegurid ja meetmed

- + Lemmjõe tamm asub Lemmjõe keele sihtkaitsevööndis.
- Lemmjõe tamme ümbruse võsastumine ja tammele avanevate vaadete kadumine.

Meetmed

1. Hooldustööd Lemmjõe tamme ümbruse korrastamiseks.
 2. Hooldustööd Lemmjõe keele niidu korrastamiseks.
- Lemmjõe tamme läheduses kasvavate puuvõrade varjutav mõju.

Meetmed

- Võra varjutavate puude likvideerimine.

2.3.2. SOOMAA MAASTIKUVAATED

Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärk on Vahe-Eesti edelaosa metsa-, soo- ja lammimaastike kaitse. Kui maastikku võib defineerida kui inimese poolt tajutavat iseloomulikku ala, mis on kujunenud looduslike ja/või inimtekkeliste tegurite toimel või vastasmõjul, siis kaitseala maastiku võib üldjoontes jagada veel kaheks: loodusmaastikuks ja pärandmaastikuks.

Loodus- ja pärandmaastiku vahelise konkreetse piiri tõmbamine ei ole üheselt võimalik ja mõistetav – pigemini on tegemist kohati laiema, kohati kitsama üleminekualaga ühest maastikutüübist teise. Loodusmaastikus on valdavaks maakatteks metsad ja sood. Loodusmaastiku tuumiku moodustavad Soomaa põlised rabamassiivid. Pärandmaastikud on kujunenud pikaajalise inimtegevuse tulemusena. Soomaa pärandmaastiku moodustavad suurelatuslikud luhahainamaad veel säilinud üksikute taludega ning külasüdamed. Kunagi Soomaal arvukalt jõekallastel asunud hajatalud on suures enamuses kadunud ning endisaegsed hainamaad metsastunud.

Vastavalt Viljandi maakonnaplaneeringu teemaplaneeringule „Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused” on Soomaa rahvusparki maastik arvatud maakondliku tähtsusega väga väärtuslikuks (klass I) maastikuks. Soomaa rahvusparki väärtuslikumad lamminiidud on Halliste ja Tõramaa puisniidud, Tõramaa, Karusekose, Piiri, Läti, Tipu, Kuusekäära, Sandra, Oksa luhad ja Mulgi hainamaa. Soomaa on üks väheseid kohti, kus veel näeb nii suuri niidetud looduslikke luhtasid. Võimsat vaatepilti pakuvad üleujutused. Teid mööda sõites avanevad huvitavad vaated Tipu külas, Oksal, Kuusekääral, Riisal. Soomaa servas asub Hüpasaare talu – helilooja Mart Saare sünnikoht, kus praegu on helilooja Mart Saare muuseum. Rahvusparki vahetus läheduses, Ivaski külast põhja pool, asub Lubjassaare talu, kus elas kunstnik Johann Köler (Viljandi Maavalitsus 2004).

Soomaa maastikuvaateid ohustab maanteeoservade ja kraavikallaste kinnikasvamine, mille tulemusena kaovad maastikuvaated maanteelt. Maanteekraavid ja kraavipervede hooldamine luhtadel ning põldudevahelisel alal ei ole toetustega kaetud ning võsa koristamine kraavipervedelt on vähetasuv. Maastikuvaadete säilimise huvides ei ole otstarbekas lasta võsal kasvada nii kaua, et sellest saaks suuremadiameetrilist küttematerjali.

Soomaa maastikuvaateid ohustab ka luhtade võsastumine ja metsastumine ning manteeesildade ümbruse kinnikasvamine. Luhtade hooldus on otseselt seotud lamminiidu elupaigatüübi säilimisega. Maastikuvaated luhtadele säilivad elupaigatüübi hooldustööde käigus. Probleemiks on suuremate manteeesildade (Oksa sild, Meiekose sild) ümbruse kinnikasvamine. Sillad on ümbritsevast maastikust kõrgemal ning sealt avaneb laiem vaade ümbritsevale maastikule. Sildade ümbruse hooldus ei ole kaetud koosluste hooldustöödega, nii et siin on sama probleem, mis ohustab maanteeoservade kinnikasvamist.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
Ajalooliselt kujunenud maastik ja maastikuvaated on säilinud.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
 1. Maastikuvaated on taastatud ja hooldatud.
 2. Ajalooliselt kujunenud maastik ja maastikuvaated on säilinud.

Mõjutegurid ja meetmed

– Maanteeoservade ja kraavikallaste kinnikasvamine, mille tulemusena kaovad maastikuvaated maanteelt.

Meetmed

Maanteeservade ja kraavikallaste regulaarne hooldamine.

– Maastikuvaadete kinnikasvamine.

Meetmed

1. Riisa põldude ala avatud hoidmine, kraavikallastelt võsa likvideerimine.

2. Meiekose, Riisa, Kuusekäära, Oksa ja Tipu silla piirkonnas maastikuvaadete hooldamine, puude ja võsa likvideerimine.

– Luhtade kinnikasvamine.

Meetmed

Poollooduslike koosluste regulaarne hooldamine.

2.4. KULTUURIPÄRAND

2.4.1. PÄRANDOBJEKTID

Taliteed

Liikumisteedena on Soomaal kasutatud jõgesid ja nende kõrgematel kallastel kulgevaid vankriteid ning suuri soid ületati mööda taliteid. Teede võrgustikul on põlisloodusaladel oluline väärtus, nende kohta on erinevaid lugusid-legende, mistõttu nende kasutamine matkamarsruutidena omab head potentsiaali.

Taluasemed

Tänaseks on Soomaa kunagisest asustusest hooneid säilinud vähe, kuid enamasti on hästi säilinud talude asemed, kus kunagistest taludest annavad tunnistust vundamendid, põlispuid jms inimese poolt kujundatud objektid. Taluasemed ilmestavad maastikku ja on osa kultuuripärandist.

Ripsillad

Soomaa maastikku on aegade jooksul ilmestanud erinevad sillad. Raudna jõgi kandis kunagi lausa Sillavalla jõe nime. Tänaseks päevaks on Soomaa piirkonnas säilinud kolm ripssilda, mis on suhteliselt viletsas seisus. Säilinud on Karuskose, Täkussaare ja Aesoo ripssild.

Heinaküünid

Traditsiooniliselt ilmestasid Soomaa luhamaastikku heinaküünid. Heinaküünid olid lihtsa ehitusega ja valmistatud kohalikust materjalist. 2011. aastaks oli Soomaa rahvuspargis taastatud kolm heinaküüni. Heinaküünid asuvad Oksa puisniidul Läti luhal ja Tipu luhal.

Pärandobjektide säilimist ohutavad traditsioonilise, looduslikest oludest lähtuva asustusstruktuuri kadumine ja asendumine kaasaegsetest maakasutuse piirangutest lähtuva asustusstruktuuriga. Pärandobjektide säilimist ohustavad veel säilinud objektide hävimine (unustusse vajumine) ja suurvesi. Suurvesi võib olemasolevaid objekte lõhkuda, nagu juhtus 2005. aasta suure üleujutuse ajal. Samuti kiirendab üleujutusest tingitud niiskus ja veekahjustused talukohtade kadumist.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvuspargi pärandobjektid on säilinud ja neid tutvustatakse külastajatele.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

Soomaa rahvuspargi pärandobjektid on säilinud ja neid tutvustatakse külastajatele.

Mõjutegurid ja meetmed

– Pärandobjektide hävimine.

Meetmed

Pärandobjektide hooldus ja rekonstrueerimine.

– Suurvee kahjustused.

Meetmed

Pärandobjektide regulaarne hooldus ja rekonstrueerimine.

2.4.2. KULTUURILOOLISED OBJEKTID

Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärgiks on kaitsta piirkonna kultuuripärandit – külamiljööd s.o hoonete ja maastiku tervikut. Külamiljöö kaitse on prioriteediks ehituslaad, mida esindavad hooned on lähipiirkonnas enamikus, neid tuleb säilitada võimalikult palju algupärasel või sellele lähedasel kujul. See ei tähenda, et ülejäänud (hilisemad) hooned oleks vaja lammutada või vanapärasemaks ümber ehitada. Soomaa rahvusparki ehituspärandi kaitse üldised põhimõtted on toodud lisas 13.

Uusehitus peab jälgima asustusstruktuuri ja miljööväärtust (hoonete sobitamine olemasolevate hoonetega ja maastikku) ning edasi arendama Soomaa ehitustraditsioone oma järjepidevuses. Tegemist on maapiirkonda ehitatavate hoonetega ning kasutatada tuleks traditsioonilisi hoonete proportsioone, materjale ja töövõtteid kaasaegses võtmes. Hoonestus peab olema kasutatav ja vastama kohaliku kogukonna vajadustele ning võimalustele. Rahvusparkide kaitse-eesmärk on kultuuripärandi, sh ehituspärandi säilitamine, kaitse, taastamine, uurimine ja tutvustamine, kuid seda oma algupärasel keskkonnas ja toimimises. Rahvuspark ei ole muuseum, kus säilivad on oma loomulikust keskkonnast välja rebitud ja tehiskeskkonnas tutvustamiseks välja pandud ning uurimiseks säilitatud.

Alljärgnevalt on välja toodud Soomaa rahvusparki alal olevad olulisemad kultuuriloolised objektid, mille säilimine ja tutvustamine on oluline

Hüpassaare talu

Hüpassaarest on pärit helilooja Mart Saar (1882–1963). Siin vanas metsavahikohas elasid tema vanemad ja nende eelkäijad. Praegu asub Hüpassaares Mart Saare majamuuseum, mis on Viljandi muuseumi filiaal.

Pauna talu

Suure-Kõpu vallas Tipu külas Pauna renditalus on sündinud Villem Reiman (1861–1917). Villem Reiman oli väljapaistev ühiskonnategelane, rahvusliku ning venestusvastase liikumise üks olulisemaid juhte, Kolga-Jaani koguduse õpetaja ja tuntud kultuuriloolane. Pauna talu on korrastatud ja on eravalduses.

Päästala talu

Legendaarse haabjameistri Jaan Rahumaa sünnikoht. Talu on korrastatud ja on eravalduses.

Pärna talu

Üks vähestest säilinud eluhoonega metsataludest Soomaal. RMK ja vabatahtlike abiga on korrastatud talu eluhoone ümbrus ja remonditud katus. Pärna talu on RMK omanduses.

Toonoja küla ja Mardi talu

Toonoja küla oli Kuresoo Toonoja rabasaarel paiknev küla. Praegusest külast on alles mõned taluasemed, maakeder ning Mardi talu elumaja ja saun. Kunagise taluelu iseloomustajana on tarvilik Mardi talu hoonete säilimine ja nende ümbruse korrastamine.

Tipu koolimaja

Tipu Algkool asutati kohaliku mõisniku eestvedamisel. 1895. aastast alates toimus koolitöö vanas kõrtsis, kuid 1932. aastal valmis uus koolimaja, kus parematel aegadel sai õpetust 40–50 last. Tänapäeval tegutseb Tipu koolimajas Tipu looduskool.

Särgoja kõrts

Üle suurte soode kulgevate taliteede äärde ehitati kõrtsid, kus teelised said keha kinnitada ja väsinud hobustel puhata lasta. Üks suuremaid kõrtse oli Särgoja kõrts. Tänapäevaks on Särgoja kõrtsist alles maakividest mantelkorsten. Kõrtsi mantelkorstna ümbrus on korrastatud ja objekt asub riigimaal.

Oksa ait

19. sajandist pärit ait, mis on endise Oksa metsavahikoha hoonestusest ainukesena säilinud. Tänapäeval on Oksa aida ümbrus korratatud, katus remonditud ning ait on kasutuses matkaonnina. Aida ees heinamaal on RMK lõkkekoht. Objekt asub riigimaal.

Karuskose metsavahikordon

Eelmise sajandi kahekümnendatel aastatel ehitati ühetaolise projekti järgi metsavahikordoneid. Karuskose metsavahikordon on säilinud näide 20. sajandi algusegse kultuuriloost. Karuskose kordoni hooned on kõik säilinud. Karuskose elumaja hoonete katus on remonditud, kuid küttesüsteemid on amortiseerunud ning hoonet ei saa kasutada. Kordoni laut ja ait on kasutuses panipaikadena. Kordoni saun on remonditud ning kasutuses RMK metsamajana.

Pärandobjektide säilimist ohustavad veel säilinud objektide hävimine ja suurvesi. Suurvesi võib olemasolevaid objekte lõhkuda. Oluline on, et objektide katused oleks korras ning peaks vihma ning hoonetes ei oleks lagunevat materjali, mis kogub niiskust ja soodustab seekahjustuste tekkimist. Üleujutusest tingitud niiskus ja veekahjustused soodustavad objektide kadumist. Kahjustuste ilmnemisel tuleb need võimalikult kiiresti likvideerida, et vältida objekti hävimist.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*
Eesti kultuurile ja Soomaa piirkonnale iseloomulikud kultuuriloolised objekti on säilinud ja neid tutvustatakse külastajatele.
- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*
Eesti kultuurile ja Soomaa piirkonnale iseloomulikud kultuuriloolised objekti on säilinud ja neid tutvustatakse külastajatele.

Mõjutegurid ja meetmed

– Objektide hävimine.

Meetmed

1. Kultuurilooliste objektide hooldamine ja rekonstrueerimine.
 2. Kultuurilooliste objektide loodusväärtusi arvestav eksponeerimine ja tutvustamine.
- Osaliselt vananenud andmestik.
1. Kultuurilooliste objektide andmebaasi edasiarendamine.
 2. Kultuurilooliste objektide infomaterjalide (uuringutulemuste) publitseerimine.

2.4.3. KULTUURITRADITSIOONID

Haabjas – Soomaa ühepuulootsik

Soomaa piirkonna iseloomulikuks liikumisvahendiks oli ühepuulootsik ehk haabjas. Väga hinnatud on oskusteave haabjate valmistamisest. Mõte Soomaa ühepuulootsikukultuurile UNESCO tunnustus ja märk taotleda, on idanenud mitmeid aastaid. Üks esimestest sammudest selles suunas astuti 2016. aastal, kui kultuuriministeeriumi juurde kuuluv vaimse kultuuripärandi nõukogu kinnitas Eesti vaimse kultuuripärandi nimistusse ühepuulootsiku ehitamise Soomaal.

Ametliku ettepaneku Soomaa haabjakultuuri esitamiseks UNESCO vaimse kultuuripärandi nimekirja tegid 2018. aasta oktoobris tollasele kultuuriministrile MTÜ Eesti Haabjaselts ja MTÜ Põlisrahvaste Arengu Keskus. Ettepanekut ajendas soov UNESCO tunnustuse kaudu kaasa aidata Soomaa haabjaehituse ning üldisemalt haabjakultuuri pikaajalisele edasikestmisele. Kuna ühepuupaadi traditsioon on levinud paljude soome-ugri põlisrahvaste seas, aitaks Soomaa haabjakultuuri tunnustus UNESCO poolt hoogustada ka hõimurahvaste püüdlusi säilitada ja taaselustada nende ühepuupaatide traditsioone (Ruukel 2018).

Ühepuulootsiku ehitamine ja kasutamine Soomaal kanti UNESCO kiireloomulist kaitset vajava vaimse kultuuripärandi nimistusse 15. detsembril 2021. a.

Alatse 2015. aastast on igal suvel korraldatud haabjatahumise koolitusi ehk haabjalaagreid .

Heinategu

Poollooduslike koosluste säilimiseks on oluline pidev heina niitmine ja koristamine. Suurtel pindadel on seda otstarbekas teha masinatega. Samas on Soomaal väga palju piirkondi, kus tuleb heinaniitmise tööd teha käsitsi – niiduservad, puisniidu osad, kraavikaldad, väikesed lagendikud matkaradade ääres jms. Traditsioonilise elulaadi juurde kuulus suvine heinatöö luhtadel. Oluline on säilitada oskusteavet käsitsi heina niitmise ja koristamise kohta, tööriistadest ja töövõtetest. Alates aastast 2008 korraldatakse rahvuspargis heinaniitmise võistlust „Soomaa vikatimees”, mille eesmärgiks on propageerida traditsioonilist heinakasutust ja töövõtteid ning hoida elus oskust vikatit kasutada ja hooldada. Traditsiooniliselt toimub heinaniitmise võistlus esimesel nädalavahetusel peale jaanipäeva.

Rahvapärимused ja külajutud

Iga piirkonna muudb eriliseks sellele piirkonnale iseloomulikud ja ainuomased külajutud, pärimused ja pajatused. Piirkonna inimasustuse vähenemisega kaovad ka kunagised lood. Oluline on praeguseks veel säilinud pajatuste kogumine ning ka kaasaegsete lugude talletamine.

Üleujutuseaegne elulaad

Soomaa elu-olu mõjutas suurel määral üleujutus, suurvesi tingis tööde rütmi ja talletus rahvatarkusesse. Rahvuspargi tutvustamisel ja piirkonna eripära väljatoomisel on oluline kajastada üleujutuse mõju kohalike inimeste elule ja tegevustele. Igakevadine töö suurvee ajal oli palgi parvetus. Legendaarseks on saanud parvepoisid.

Asustruktuur

Inimtegevuse valdkondade muutumise tõttu on muutunud Soomaa asustustruktuur. Inimasustus on kadunud paljudest taludest, rabasaartelt, kaugetest metsataludest. Inimasustus on koondunud peamiselt kolme külasse – Tipu, Riisa, Sandra. Kunagise Soomaa asustuse tutvustamiseks on oluline talukohtade tähistamine, vastavate infomaterjalide publitseerimine, kunagistele

talukohtadele kaasaegsema funktsiooni leidmine – näiteks karjamaadel talukohale loomade varjualuse rajamine vms.

Kaitse-eesmärk

- *Pikaajaline kaitse-eesmärk:*

Soomaa kohalik pärimus, elulaad ja käsitööoskused on elavad ja neid antakse edasi.

- *Kaitsekorraldusperioodi kaitse-eesmärk:*

1. Soomaa rahvuspargi kohalik pärimus, elulaad ja käsitööoskused on elavad ja neid antakse edasi.
2. Regulaarselt toimuvad haabjatahumise õppepäevad.
3. Regulaarselt toimuvad käsitsi niitmise õppepäevad.

Mõjutegurid ja meetmed

– Traditsiooniliste käsitööoskuste kadumine.

Meetmed

1. Haabjatahumise õppepäevade korraldamine (Haabjalaagri korraldamine).
2. Käsivikatiga niitmise õppepäevade korraldamine (niitmisevõistluse korraldamine).
3. Käsitöö õppepäevade korraldamine.

– Rahvapärimate ja külajuttude unustusse vajumine.

Meetmed

Rahvapärimate ja külajuttude kogumine ja publitseerimine.

– Traditsioonilise, looduslikest oludest lähtuva asustusstruktuuri kadumine.

1. Olemasolevate talude säilimine.
2. Vanadele talukohtadele uute funktsioonide leidmine.

3. SOOMAA RAHVUSPARGI VÄÄRTUSTE TUTVUSTAMINE JA KÜLASTUSKORRALDUS

Soomaa rahvuspark on üle-eestiliselt ja rahvusvaheliselt oluline külastusobjekt. Laialdaselt on tuntud Soomaa viies aastaeg ehk üleujutus. Populaarsed on Soomaa kanuumatkad mööda käänulisi, metsade ning luhtadega palistatud jõgesid. Rahvuspargi külastajate tarbeks on rajatud 10 loodusrada ja 20 laagriplatsi, 3 vaatetorni ning 24 parkimisplatsi. 2000. aastal avati Soomaa rahvuspargi südames Soomaa rahvuspargi külastuskeskus (loodusmaja). Soomaa rahvuspargi külastusrajatised on toodud kaardil lisas 9.

Soomaa rahvuspargi külastuskorraldust reguleerib ja korraldab Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK), kes rajab ja hooldab looduses liikumise võimalusi (matkaradu, lõkkekohti, telkimisalasid, metsaonne ja metsamaju). Soomaa rahvuspargi kohta on nii Eesti kaitsealade lehel (<https://www.kaitsealad.ee/est/soomaa-rahvuspark>) kui ka RMK kodulehel (<http://loodusegakoos.ee/kuhuminna/rahvuspargid/soomaa-rahvuspark>) asja- ja ajakohane informatsioon, mida uuendatakse vastavalt olude muutustele. Soomaa väärtuste tutvustamise ja külastuskorralduse informatsioon pärineb eelnimetatud RMK veebilehelt, kui ei ole viidatud teisiti.

Visioon

- Külastuskorraldusliku tegevusega tutvustatakse rahvusparki, luuakse kohalikele elanikele ja külastajatele võimalused õppida tundma ja väärtustama loodust, kultuuripärandit ja tasakaalustatud keskkonnakasutust ning mõistma looduskaitse vajalikkust; ühendatakse külastuskorralduse rekreatiivne ja hariduslik külg.
- Külastuskeskus, külastustaristu ja -objektid on seotud keskkonnahariduse edendamisega ning nende abil luuakse võimalused loodusväärtuste ja kultuuripärandi tutvustamiseks ning loodusõppeks; viiakse läbi keskkonnahariduslikke õppeprogramme ja üritusi ning antakse välja trükiseid.
- Külastuse korraldamisel järgitakse erinevate huvigruppide vajadusi, arvestatakse kohaliku kogukonnaga ja suunatakse külastajad kohtadesse, kus nende tegevus kahjustab kaitseala väärtusi minimaalselt.
- Turismi arendamisel lähtutakse säästva turismi põhimõtetest.

Eesmärk

- Külastustaristu on kvaliteetne ja tagatud on selle pidev hooldus ning vajaduspõhine uuendamine.
- Õppeprogrammid, -marsruudid ja -materjalid ekspositsioonide, külastusobjektide, õpperadade ning lõkke- ja telkimisalade kasutamiseks on välja arendatud ja rakendatud, ekspositsioonid on uuendatud.
- Soomaa rahvuspark on atraktiivne puhkekoht ning teabekeskus looduse ja kultuuripärandi ning tasakaalustatud keskkonnakasutuse säilitamisel, uurimisel ja tutvustamisel ning koostööpartner koolidele ja teistele organisatsioonidele.
- Soomaa rahvuspargiga seotud veebilehtedel jagatakse nii eesti- kui võõrkeelset ajakohast infot.
- Infotahvritel, viitadel, trükistel, elektroonilistel infomaterjalidel ja teistel rahvusparki tutvustavatel teabekandjatel kasutatakse Soomaa rahvuspargi logot.
- Perioodiliselt teostatakse külastajauuringuid ja külastusmahu seiret, millega selgitatakse välja külastuskoormus, külastuse eesmärk ja huvigruppide vajadused.

3.1. SOOMAA RAHVUSPARGI KÜLASTUSKESKUS (LOODUSMAJA)

Soomaa rahvusparki keskel asub Soomaa rahvusparki külastuskeskus (varasemalt nimetati ka Soomaa looduskeskuseks). Soomaa rahvusparki külastuskeskus asub Kõrtsi-Tõramaal, keset Soomaa rahvusparki. Tulles Soomaale autoga, jalgsi või rattaga, saad külastuskeskuses ringi vaadata, jalgu puhata ning uurida, kuhu ja kuidas edasi. Külastuskeskuses jagatakse teavet piirkonna puhkevõimaluste ja RMK matkatee harude kohta.

Külastuskeskuse eesmärk on kaitseala väärtuste tutvustamine, külastuskorralduse informatsiooni jagamine ja keskkonnahariduslike tegevuste korraldamine. Külastuskeskuses saab vaadata rahvusparki tutvustavat filmi ja tutvuda loodust ning kultuuripärandit tutvustava püsiekspositsiooniga. Keskuses korraldatakse erinevaid hariduslikke programme ja üritusi (õppepäevad, loodusõhtud jpm).

Soomaa rahvusparki külastuskeskus on rajatud endise Kõrtsi-Tõramaa talukompleksi kohale. Külastuskeskuse kompleksi kuuluvad külastuskeskuse hoone, endine taluelamu, aitkuur, puukuur, kelder, saun. Külastuskeskuse juures asub kaks lõkkeplatsi, telkimisala, varjualune, kaks kämpinguhoonet, laste mänguväljak ja infrastruktuuri rajatised. Külastuskeskuse arendamisel tuleb säilitada võimalikult palju endise talukoha hooneid ja talukoha nn õhustikku. **Eriti väärtuslikud on säilinud taluelamu ja aitkuur.**

Vana –Tõramaa kõrtsi hooned aitas 1882. aastal ehitada Vastemõisa mõis. Kõrtsmikuks sai Jaan Naaris koos abikaasa ja poeg Peetri ning tütar Annaga. Kõrts paiknes taliteede ristumise kohas ning hooajaliselt külastajatest puudus ei olnud. Jaan oli juba surnud, kui ta poeg Peeter mängis Kõpus Liivakivi Jaaniga kaarte ning kaotas kaardimängus kõrtsikoha Jaanile. Jaan kolis oma abikaasa Leenaga Kõrtsi-Tõramaaale. Algselt oli kõrtsihoone vanas rehielamus, aga see põles maha ning Jaan ehitas selle asemele uue hoone. Lastest jäi kodumaile poeg Oskar, kes pidas vanaposipõlve. Oskari elupäevad lõppesid 1997. aastal. Maja oli heas korras. Maja ümber oli kuusepuust põimitud aed, palju oli lilli. Eriti rohkesti oli flokse.

Jutustas Lilli Martinson.

Foto 1. Kõrtsi-Tõramaa elumaja 1998.aastal enne külastuskeskuse ehitamist.

Kaitsekorraldusperioodil 2012–2021 on Soomaa rahvusparki külastuskeskuses tehtud järgmised tööd: parkimisplatsi rajamine, välisvalgustuse paigaldamine, õuealale tõkkepuu paigaldamine, teisele korrusele õppeklassi rajamine ja sisustamine. Külastajate arvu suurenemise tõttu on vajalik parkimisplatsi suurendamine.

Külastuskeskuse tegevuse edasiarendamiseks on kavandatud külastuskeskuse peamaja laiendamine. Soomaa rahvusparki külastuskeskuse peahoonele on planeeritud ehitada uus tiib, mis kataks ära loodushariduse edendamiseks ning külastajate teavitamiseks ruumide vajaduse ning sobituks olemasoleva hoonega. Loodushariduse edendamiseks rajatakse väliklass ja täiendatakse loodusklassi varustus.

Laiendatud hooneosasse rajatakse uuendatud Soomaa rahvusparki tutvustav ekspositsioon. Külastuskeskuse ekspositsiooni eesmärk on tõsta ja arendada erinevate sihtrühmade keskkonnateadlikkust. Tutvustada tuleb Soomaa rahvusparki väärtusi, Soomaa viiendat aastaaega ning UNESCO pärandisse kantud haabjat. Anda piltlik ülevaade ülejutuse tekkest, erinevate aastate veetasemest. Kirjeldada rabade tekke protsessi ja liigirikkust. Tutvustada Eestit kui metsarikast riiki. Õuealale tekitada ekspositsioon, mis on seotud metsa ja metsloomadega. Näiteks Kopra onn, imiteerides looduslikku koprapesa jm. Ekspositsiooni uuendamiseks on RMK poolt ette valmistatud lähteülesanne „Maa täis vett”.

Meetmed

1. Külastuskeskuse peamaja laiendamine.
2. Uue Soomaa rahvusparki tutvustava ekspositsiooni rajamine.
2. Väliklassi rajamine.
3. Olemasoleva hoonestuse hooldamine ja remontimine.
4. Kommunikatsioonide ja välirajatiste rekonstrueerimine.
5. Laste mänguplatsi uuendamine.
6. Parkimisplatside, teeradade ja sissesõidutee korrastamine ja uuendamine.
7. Haljastuse hooldus.

3.2. KARUSKOSE METSAVAHI KORDON

Soomaa rahvusparkis on üks riigile kuuluv metsavahimaja koos abihoonetega. RMK on metsavahimaja sauna rajanud Karuskose metsamaja. Karuskose metsavahi saun ehk Karuskose metsamaja on endine Karuskose metsavahikordoni saun. Karuskose metsavahikordon on ehitatud 20. sajandi esimese poole tüüpprojekti järgi metsavahi kordoniks. Eesmärk on Karuskose kordonist arendada välja loodushariduse/ühistegevuse/kogukondliku koostöö tugipunkt ning rajada ekspositsioon piirkonna ainelise kultuuri tutvustamiseks.

Foto 2. Karuskose metsavahikordoni hooned.

Metsamaja on tagasihoidlik ja sobib vähenõudlikule matkasellile. Jahedama ilma korral saab saunaahju soojaks kütta. Metsamaja asub Raudna jõe kaldal, maja läheduses asub lõkkeplats ja soovi korral on võimalus matkata Ingatsi õpperajal.

Meetmed:

1. Karuskose metsavahimaja kompleksi elumaja kompleksne renoveerimine küttesüsteemide remontimine ja maja korrastamine loodushariduse ja teadustööde tugipunktiks.
2. Karuskose metsavahimaja abihoonete kompleksne restaureerimine (renoveerimine) ja kaasaegsel otstarbel rakendamine.
3. Karuskose metsavahimaja ning kompleksi kõrvalhoonete hooldus.
4. Karuskose metsavahimaja ümbruse ja haljastuse korrastamine, õunaaia uuendamine, puude lõikus, piirdeaia taastamine, pinnase tasandamine, kuivenduskraavide puhastamine jms.
5. Karuskose metsavahimajast loodushariduse tugipunkti väljaarendamine.
6. Karuskose metsamaja hooldus ja korrastamine.

3.3. TIPU LOODUSKOOL

Soomaa rahvusparkis Tipu külas asub Tipu Looduskool. MTÜ Tipu Looduskool on vana Tipu koolimaja baasil alustanud keskkonnahariduskompleksi väljaarendamisega. Tipu Looduskooli missioon on parandada inimeste suhet loodusega, peatada inimeste võõrandumist loodusest, propageerida alternatiivseid elustiile, anda selleks vajalikke tõukeid ja toetada jätkusuutlikku ümberkäimist loodusega.

1895. aastal pühitseti endine külakõrts koolimajaks. Kooli asutajaks ja ülalpidajaks oli Kõpu mõisnik Stryk, temale läks ka tollane koolimaks, 1–3 rubla aastas. Tipu Algkool sündis 1932. aastal, millal võeti Taki koolimaja tükkideks lahti ja pandi uuesti Tipu külas kokku. Parimatel päevadel õppis Tipu algkoolis 40–50 poissi-tüdrukut. Elanike arvu vähenedes suleti kool 1964. aastal. Viimati õppis koolis 12 õpilast. Edaspidi kasutati koolimaja rahvamajana ja

raamatukoguna. Alates 1968. aastast oli maja Tartu Ülikooli praktikabaasiks, kus ligi kahekümne aasta jooksul sooritasid oma praktikume 1200 üliõpilast. Täna sel päeval kuulub maja Põhja-Sakala vallale ja Tipu koolimaja juures tegutseb Tipu Looduskool.

Foto 2. Tipu koolimaja 1965–70. aastatel.

Aastaringselt toimuvad õppeprogrammid lasteaia lastele ning põhikooli ja gümnaasiumi õpilastele, töötod, matkad, laste- ja noortelaagrid. Looduskoolis asub avatud õueala vabaõhuklassi, lõkkekohta, pitsaahju, laste mänguväljaku, vee-mänguala, puuonni, tiigi, infotahvliite ja koduloomadega. Tipu Looduskooli juurest saab algust Pauna kultuurilooline matkarada, mis viib koolimajast mööda Halliste jõe kaldal asuva Pauna taluni, Villem Reimani sünnitaluni.

MTÜ Tipu Looduskool on vastuvõttev organisatsioon Saksamaal keskkonnakaitsest ja loodusharidusest huvitatud noortele ehk ökoloogia-aasta vabatahtlikele ning Euroopa Solidaarsuskorpuse vabatahtlikele. Looduskooli tegevustesse panustavad vabatahtlikud nii Eestist kui töölaagrite käigus ka teistest Euroopa riikidest. Vabatahtlike abiga hooldab looduskool suure kaitseväärtusega Oksa puisniitu.

Kaitsekorraldusperioodil 2012–2021 on MTÜ Tipu Looduskool poolt tehtud järgmised tööd:

- Vabaõhuklassi ja tiigi-tuletõrje-veevõtukohta rajamine.
- Parkla, sõidu- ja jalgteede rajamine.
- Õueala atraksioonide rajamine (savi-pitsaahi, lõkkekoht, ökoaed, paljajalurada, aedikud koduloomadele, puuonn).
- Külamaja veesüsteemi ja biopuhasti rajamine.
- Keskkonnahariduslike programmide kontseptsioon ja materjalide koostamine.

Tipu Looduskooli tegevuse edasiarendamiseks on vajalik hooldada avatud õueala, säilitada ja rekonstrueerida Tipu koolimaja hoonet.

Meetmed:

1. Tipu koolimaja katuse uuendamine ja muud hoone säilitamise ja kasutusevõtu jaoks vajalikud rekonstrueerimistööd.
2. Õueala hooldamine ja hoonete remont.
3. Tipu külamaja küttesüsteemi paigaldamine.
4. Tõsta keskkonnateadlikkust ja loodust väärtustavat hoiakut elamusliku ja praktilise loodus- ja oskushariduse kaudu.
5. Koostöös teiste organisatsioonide ja eestvedajatega hoida ning tutvustada Soomaa rahvusparki loodus- ja kultuuripärandit.
6. Jätkata õppeprogrammide, laagrite ja huvitegevuse korraldamist ja elluviimist.

3.4. HÜPASSAARE – MART SAARE MAJAMUUSEUM

Helilooja esivanemad asusid Kuresoo sooservale elama 19. sajandi algul. 1830. aasta paiku anti neile perekonnanimeks Saar. Koht oli kehv – osalt soine ja vesine, osalt kividerohke. Majamuuseum Eesti heliloomingu suurkujule asutati 1964. aastal, varsti pärast helilooja surma. Täna on majamuuseum riigi omanduses ja on Viljandi muuseumi hallata. 1. oktoobril 2017 avas renoveeritud muuseum taas ukseid Mart Saare 135. sünniaastapäevale pühendatud muusikapäevaga. Kultuuriministeeriumi toetusel läbis Mart Saare majamuuseum põhjaliku remondi ja rõõmustab külastajaid värskema ilmega. Avalikku kasutusse on võetud hoone kogu esimene korrus ja teisel korrusel on sisustatud külalistuba.

Looduse keskel asuv helilooja Mart Saare majamuuseum paelub vaikuse, linnulaulu, uduste päikesetõusudega. Mart Saarele oli see paik muinasjuttude ja lapsepõlvemälestuste, laanehaldjate ning metsa salapära maa. Siit on ta oma laulud võtnud ja leelod leidnud. Kauge ja eraklik paik sobib hästi linnakärast väsinud inimesele puhkuseks, loomeinimestele inspiratsiooni ammutamiseks, õpilastele teadmiste kinnitamiseks või lihtsalt mõnusaks äraolemiseks.

Foto 3. Hüpasaare eluhoone.

Muuseumis saab tutvuda Mart Saare elu ja loominguga kas iseseisvalt või juhendatud ringkäigul. Avar õueala pakub häid võimalusi mängudeks ja ürituste korraldamiseks⁸.

Majamuuseumi tegevuse edasiarendamiseks on koostatud Mart Saare muuseumi tegevus- ja tasuvusanlüüs ning kava endisest laudast külastushoone ehitamiseks.

Meetmed

1. Amotriseerunud lauda lammutamine ja selle asemele külastushoone ehitamine.
2. Lasteala rajamine, sh laste mänguväljak ja lasterada.
3. Õunapuuaiaserva väikeloomalauda ehitamine.
4. Karjamaa serva lammastele varjualuse ehitamine.
5. Olemasoleva hoonestuse korrastamine, sh elumaja katuse remontimine.
6. Kanalisatsiooni puhastusseadete paigaldamine ja imbväljaku rajamine.
7. Parkimisplatside, teeradade ja sissesõidutee korrastamine.
8. Haljastuse hooldus.

3.5. ÕPPE- JA MATKARAJAD

Soomaa rahvusparki tutvustamiseks on rajatud loodusrajad. Loodusrajad jagunevad infomaterjalide ja -stendidega varustatud õpperadadeks ning ilma infostendideta matkaradadeks. Soomaa rahvusparki külastusrajatiste paiknemine on toodud lisas 9. Tööde täpsemaks planeerimiseks on RMK poolt koostatud külastuskorralduskava „RMK Pärnu-Viljandi külastusala külastuskorralduskava 2020–2029”.

Hüpassaare õpperada

Kuresoo raba ja metsade ökosüsteeme tutvustav rada kulgeb algusosas umbes kilomeetri ulatuses läbi kõdusoometsa, seejärel mööda laudteed läbi mitmekesise soomaastikuga Kuresoo raba. Õpperaja lõpus paikneb helilooja Mart Saare majamuuseum. Õpperada on läbitav jalgsi. Raja pikkus on 4,1 km, rada tutvustab raba ja erinevate metsade ökosüsteeme ning Mart Saare majamuuseumi.

Ingatsi õpperada

Raja esimene pool viib läbi lodumetsa, misjärel tõuseb see mööda Eesti kõrgeimat rabarinnakut (8 m) üles Kuresoo rabale. Rabarinnakule on püstitatud vaatetorn. Edasi viib laudtee laugaste vahele. Rabarinnakult alla tulles saab valida, kas edasi liikuda mööda käidud teed või keerata laudteelt ära metsa pinnasrajale. Metsa all kulgeva raja pikkus on 1,2 km. Õpperaja lähedal asuvad rahvusparkis ainsana säilinud Karuskose ripsild ja 20. sajandi algusaja arhitektuurinäide Karuskose metsavahikordon. Rada on läbitav jalgsi. Raja pikkus on 3,6 km.

Koprarada

Rada kulgeb läbi soovikumetsa, hämara kuusiku ja heleda sõnajala-kaasiku. Kobaste elutegevust ja Mardu oja ökosüsteemi tutvustav rada on kevadiste üleujutuste ajal suuesti üleujutatud. Ringina kulgev õpperada on läbitav jalgsi ning invarajal nii ratastooli kui lapsevankriga. Raja pikkus on kokku 1,8 km, millest invarada on 0,7 km (edasi-tagasi).

Kuuraniidu õpperada

Laudteed mööda kulgev õpperada viib läbi vana kõdusoometsa ja toob ringiga alguspunkti tagasi. Vaatamisväärsusteks on suured ja võimsad haavad, lopsakad sõnajalad, tuules murdunud

⁸ <http://muuseum.viljandimaa.ee/martsaar>

puud ning liigirikas seenestik nii maapinnal kui kõduneval puidul. Rada on läbitav jalgsi. Raja pikkus on 0,8 km.

Lemmjõe õpperada

Jalgrada kulgeb mööda Raudna jõe kallast kuni Raudna ja Lemmjõe ühinemiskohani. Sealt läheb rada mööda Lemmjõe kallast ja lõpeb Kuusekääril. Rada tutvustab lammimetsa ja lodumetsa ökosüsteeme. Õpperaja ääres köidavad tähelepanu kibraste tegutsemisjäljed ning Soomaa rahvusparki ainus kaitsealune üksikobjekt – Lemmjõe tamm. Enam kui 200 aasta vanune tamm on 19 m kõrge ja 1,3 m kõrguselt mõõdetuna 452 cm ümbermõõduga (0,7 m kõrgusel $\bar{U}=490$ cm). Rada on läbitav jalgsi ja raja pikkus on 4,8 km.

Meiekose õpperada

Rada tutvustab Tõramaa jõe suudmeala luhtasid, kunagist Tõramaa küla maastikku, luhaniiude ja lammimetsade ökosüsteeme. Need on ka üks osa Soomaa pärandmaastikest. Rännakut võib alustada kas Tõramaa või Meiekose poolsest otsast. Rada võib läbida nii jalgsi, jalgratta, hobuse ja talvel suuskadega. Raja pikkus Tõramaa poolsest parklast Meiekosele koos kõrvalpõigetega niitudele on 3,7 km. Meiekoselt tagasi mööda maanteed on 2,3 km.

Pauna kultuurilooline rada

Rada saab alguse Tipu looduskooli juurest ja mööda Halliste jõeäärt ning külamaastikku kulgedes tutvustab Tipu küla olulisi kultuuriloolisi paiku. Rada on nime saanud Pauna talu järgi, mis on ühiskonnategelase, kultuuriloolase Villem Reimani (1861–1917) sünnikodu. Rada on läbitav jalgsi. Raja pikkus on 3 km.

Riisa õpperada

Rada tutvustab rabaökosüsteemi. Rada algab suure maantee lähedalt ning kulgeb üle raba laugastikuni. Laugastiku servas on puidust vaatetorn. Ringjalt kulgev rada annab võimaluse lisaks laukalisele rabale tutvuda ka Navesti jõe äärsete metsade ning jõe endaga. Õpperada on läbitav nii jalgsi, ratastooli kui lapsevankriga. Raja pikkus on 4,8 km, millest invarada 1,22 km (edasi-tagasi suunaline).

Õrdi järve õpperada

Õpperada juhatab jalgsimatkaja Soomaa ainukese järveni – Ördi järveni (pindala 4,4 ha), mis on jäänuk kunagisest suurest jääjärvest. Rada annab ülevaate järve soostumise tagajärjel tekkinud rabast ning seal leiduvatest liikidest. Pikkus ühes suunas on 1,3 km.

Tõramaa küla kultuurilooline rada

Tõramaa küla kultuurilooline rada viib rahvusparki külastuskeskusest Tõramaa küla vanadele taluasemetele.

RMK Oandu-Ikla matkatee

Soomaa rahvusparki läbib RMK Oandu-Ikla matkatee. Matkatee jõuab Soomaa rahvusparki Hüpasaare juures põigates põhirajast kõrvale Hüpasaare laagriplatsile. Matkatee ise kulgeb mööda suuremaid metsateid Hüpasaarest Kibaruni ja sealt edasi mööda metsateed Härma maantee sillani ja sealt edasi mööda Kildu-Oksa-Tõramaa maanteed Tõramaani ning seejärel edasi mööda Kõpu-Tõramaa-Jõesuu maanteed kuni Sandranõmme teeni. Matkatee äärde jäävad Oksa laagriplatsid, Kuuraniidu matkarada, Mulgi heinamaa ja Mulgi heinamaa laagriplats Kuusekära talu ja lemmjõe keelemetsa matakraa, rahvusparki külastuskeskus, Tipu laagriplats ja vaatetorn, Tipu kultuurilooline rada ja Tipu looduskool.

Hüpassaarest rahvusparki kirdenurgast Sandranõmme teeni rahvusparki lõunaservas on matkaraja pikkuseks kokku 34,2 km, sellest 25,2 km on rahvusparki territooriumil.

Planeeritavad rajad

Kuresoo matkarada I (Karuskose-Lemmjõe matkarada) – viib mööda Raudna jõe kallast Karuskoselt Lemmjõe, ühendab omavahel Lemmjõe ja Ingatsi õpperada. Raja pikkus on 3 km.

Oksa kultuurilooline rada – matkarada, mis tutvustab Oksa piirkonna loodus- ja kultuurimaastikku ning kultuuripärandit. Oksa matkaraja erinevad osad tuleb ühendada ühtseks ringikujuliseks tervikuks. Matkaraja väljaehitamiseks on vaja rajada rippsild üle Lemmjõe ning sillakesed üle kunagiste kuivenduskraavide. Rajatava matkaraja kogupikkus on 1,4 km. Hooldustööde hõlbustamiseks tuleks rada katta hakkpuiduga.

Tipu õpperada – tutvustab Tipu küla kultuurilugu, luhamaastikku ja Pääsma lodumetsa.

Meetmed

1. Matka- ja õpperadade hooldus ja korrastamine.
2. Külastuse mõju hindamine kaitsealustele elupaikadele ja teistele kaitseväärtustele seiresammuga 5 aastat.
3. Uute matkaradade rajamine.

3.6. LÖKKEKOHAD, TELKIMISALAD

Soomaa rahvusparkis on 21 ettevalmistatud lõkkekoha (tabel 2). Lõkkekohad on Hüpassaare, Karuskose metsavahi, Kuuraniidu, Kõrtsi-Tõramaa, Lemmjõe keele metsa, Läti torni, Meiekose saarte, Meiekose tamme, Meiekose randumissilla, Kirbu, Muinasküla, Mulgi heinamaa, Oksa küüni, Oksa, Oksa aida, Ruunaraipe, Toonoja, Halliste luha, Abaja, Tõramaa oja, Öördi metsaonni.

Lõkkekohade juurde kuulub taristu, mis koosneb kuivtualetist, kas katusega laud-pingist või lauast ja pinkidest. Lõkkekohade juures on võimalik telkida. Enamasti mahub ühe lõkkekoha juurde telkima 2 kuni 4 telki (arvestatud on tavalise 4-kohalise telgi suurusega). Suuremad telkimisalad, kus mahub telkima suurem arv telke, on Meiekose lõkkekohade juures, kus kokku mahub telkima 10 telki. Hüpassaare lõkkekoha juures, kus mahub telkima 20 telki ja Kõrtsi-Tõramaa külastuskeskuse juures, kus võib telkida kuni 10 telgiga. Kõrtsi-Tõramaal on võimalik saada puhast joogivett.

Tabel 2. Soomaa rahvusparkis olevad ettevalmistatud lõkkekohad.

Lõkkekoht	Asukoht	Parkimine	Telkimisvõimalused (4- kohaline telk)	Märkused, varustus
Abaja	Meiekose matkaraja ääres	5 autot	Kuni 4 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, pingid
Halliste luha	Halliste luha servas	3 autot	1 telk.	Lahtine lõkkease grillrestiga, katusealune, kuivkäimla, vaatetorn.
Hüpassaare	Hüpassaare majamuuseumi naabruses	20 autot	Kuni 20 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, 2 kuivkäimlat ja katusealune, infostendid ja prügikastid
Karuskose metsavahi	Karuskose metsamaja hoovis	5 autot või 3 väikebussi	Ainult metsamaja klientidele, kuni 20 telkijat	Ujumisvõimalus, metsamaja, kuivkäimla, lahtine lõkkease grillrestiga

Kirbu	Karuskose metsavahi tee otsas	3 autot	Kuni 2 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, kuivkäimla, pingid
Kuuraniidu	Kuuraniidu õpperaja alguses	6 autot	Kuni 5 telki	Kuivkäimla, puude varjualune, infoalused, lahtine lõkkease grillrestiga, Kuuraniidu õpperada
Kõrtsi-Tõramaa	Soomaa külastuskeskuse kõrval	20 autot	Kuni 10 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, laudade ja pinkidega varustatud katusealune (36 istekohta), puude varjualune, kuivkäimla, niidetud plats telkimiseks, veevõtukoht ja kätepesukoht
Lemmjõe keelemetsa	Kuusekäära, Lemmjõe õpperaja ääres	7 autot	Kuni 5 telki	lõkkekoht grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla
Läti torni	Tipu külas	7 autot	Kuni 2 telki	Lõkkekohas on vaatetorn, lahtine lõkkease grillrestiga, katusealune, kuivkäimla, puudealus ja infotahvliid
Meiekose randumissild	Meiekose maantesilla juures	3 autot	Kuni 2 telki	Lõkkekoht grillrestiga, puude varjualune
Meiekose saarte	Meiekose maantesilla juures	3 autot	Kuni 4 telki	Lõkkekoht grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, varjualune
Meiekose tamme	Meiekose maantesilla juures	3 autot	Kuni 2 telki	Lõkkekoht grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, metsaonn
Muinasküla	Meiekose matkaraja ääres	5 autot	Kuni 4 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, pingid
Mulgi heinamaa	Mulgi heinamaa servas	5 autot	Kuini 5 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, infostend
Oksa	Tõramaa-Kildu maantee ääres Oksa silla juures	4 autot	Kuni 3 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, infostend, katusealune
Oksa aida	Oksa aida juures	2 autot	Kuni 3 telki	Ait-metsaonn, lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla
Oksa küüni	Oksa küüni juures	2 autot	Kuni 3 telki	Oksa küün-metsaonn, kuivkäimla, lõkkease, infostend
Pärna	Endise Pärna talu hoovil	-	Kuini 3 telki	Kinnine lõkkease, pingid, metsaonn.
Ruunaraipe	Ruunaraipe luidete alal	6 autot	Kuni 2 telki	2 lahtist lõkkeaset grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla ja infostend
Toonoja	Toonoja Mardi talu	-	Kuini 3 telki	Lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, kuivkäimla, metsaonn
Öördi	Öördi õpperaja alguses	4 autot	Kuni 3 telki	Metsaonn, lahtine lõkkease grillrestiga, puude varjualune, infostend ja kuivkäimla. Öördi õpperada.

Meetmed

1. Lõkkekohtade hooldus.
2. Lõkkekohtade renoveerimine.

3.7. METSAONNID

Metsaonn on lihtsa konstruktsiooni ning reeglina ühe ruumi ja spartaliku sisustusega lukustamata uksega hoone (lisa 9). Metsaonni kasutamine toimub igapäevase põhimõtete alusel, on kasutajale tasuta, kuid üldjuhul ööbimiseks üheks ööks.

Oksa ait-metsaonn

Oksa aida juures on võimalik piknikku pidada ja telkida. Vähenõudlikule matkajale pakub peavarju õdus vana ait, kus saab vihmase ilma või väsimuse korral end välja puhata.

Oksa küün-metsaonn

Vähenõudlikule matkajale pakub peavarju õdus vana küün, kus saab vihmase ilma või väsimuse korral end välja puhata. Kuival ajal on siin võimalik ka telkida.

Öördi metsaonn

Öördi metsaonn asub Öördi õpperaja alguses. Siin on võimalik piknikku pidada, telkida või puhata metsaonnis. Matkaja saab teha rahustava matka Öördi rabas asuvale Öördi rabajärve kaldale.

Meiekose tamme metsaonn

Meiekose metsaonn asub maalilise Raudna jõe kaldal kunagise maantee sillakoha juures suure tamme all. Siin on võimalik piknikku pidada, telkida või puhata metsaonnis.

Toonoja metsaonn

Toonoja metsaonn asub Toonoja rabasaarel endisa Mardi talu suitsusaunas. Toonojale pääsemine on raskendatud. Üle Halliste jõe tuleb minna paadiga. Kunagisest Tākussaare talukohast algab vähemärgatav metsarada, mis viib mööda Toonoja kaldal kulgevat kunagist külateed Toomojale. Rada on kohati raskesti läbitav.

Pärna metsaonn

Pärna metsaonn asub endises Pärna talul. Taluhoone on osaliselt korrastatud, paigaldatud on uus laudkatus ja korrastatud elumaja ümbrust. Pärna talu endise aida varemetses asub lõkkekoht. Ligipääs Pärna talule on raskendatud. Üle Tõramaa oja pääseb üle vana truubikoha madala veeseisu ajal. Metsarada Pärna talu juurde on kohati raskesti läbitav.

Planeeritav metsaonn

Lemmjõe metsaonn – kunagise Lemmjõe metsavahikordoni baasil arendada välja Lemmjõe metsaonn. Lemmjõe kordonihoone paikneb Lemmjõe suudme lähedal Lemmjõe paremal kaldal. Kordoni hooneid ümbritsesid kunagi maalilised põllud ja heinamaad ning põhjaservas kõrge mets, mis läks üle Kuresoo rabarinnakuks. Soomaa piirkonna teemaplaneeringu kohaselt on endine Lemmjõe kordoni hoone taastamiseks sobiv hoone, mis sobiks kohandada metsaonniks. Lemmjõe kordoni kujundamine metsaonniks eeldab kordoni ümbruse ümbruse korrastamist ja hoone remontimist. Samuti on vajalik rajada kuivtualett.

Meetmed

1. Soomaa rahvusparki metsaonnide hooldus.
2. Soomaa rahvusparki metsaonnide renoveerimine.
3. Lemmjõe kordoni kujundamine metsaonniks.

3.8. VAATETORNID

Soomaa rahvusparkis on kolm vaatetorni.

Ingatsi vaatetorn – asub Ingatsi õpperajal Kuresoo rabarinnakul ning sealt avaneb vaade Kuresoo rabamaastikule. Tegemist on raudtorniga, mis asub puidust platvormil rabapinnasel.

Tipu vaatetorn – asub Tipu külas Läti parkimisplatsi juures. Tornist avanevad vaated Tipu luhtadele. Tegemist on raudtorniga.

Halliste luha vaatetorn – asub Halliste luha servas ning on puidust linnuvaatlustorn. Tornist avanevad suurepärased vaated Halliste jõe kallastel laiuvatele luhtadele.

Meetmed

Vaatetornide regulaarne hooldus ja vajadusel rekonstrueerimine.

3.9. RANDUMISSILLAD

Et vältida jõekallaste erosiooni ning tagada veeliikluse ohutus ning paatide veetelaskmise mugavus, on aktiivselt kasutatavate paadimatkade algus- ja lõpppunktidesse paigaldatud teisaldatavad ujuvad pontoonsillad. Suvised randumissillad on paigaldatud hooajaliselt Kuusekäärale, Meiekosele, ja Riisale. Täiendalvalt on vaja randumissilda Kirbu laagrikohas. Olermasolevad randumissillad ja planeeritavad uued randumissillad on toodud kaardil lisas 9.

Probleemiks on Kuusekäära randumissild, mis paikneb Raudna jõe ääres Kuusekäära maantee silla juures. Kuusekäära maantee silla juures asuv randumiskoht on väga populaarne veematkade alguspunkt ning hooaegadel on sellel alal väga suur külastatavus. Kaitsekorralduskavaga planeeritakse uue paatide vettelaskmiskoha rajamine ja randumissilla paigaldamine Kuusekäära sillast u 135 meetrit allavoolu jõe paremale kaldale kunagise heinamaakraavi suudmesse. Uue randumissilla paigaldamine eeldab Lemmjõe keele tee korrastamist u 135 m ulatuses ja täiendava parkimisplatsi rajamist.

Paadimatkade paremaks korraldamiseks on kavas paigaldada täiendav randumissild Kirdu lõkkekoha naabrusesse Karuskose kordoni juurde.

Meetmed

1. Ujuvate randumissildade regulaarne paigaldamine ja hooldus.
2. Uute ujuvate randumissildade paigaldamine Kuusekäärale ja Kirbule.

3.10. TEED

Soomaa rahvusparki külastusobjektid asuvad üksteisest suhteliselt kaugel. Üldjuhul tuleb rahvusparkis liikuda transpordivahendiga. Seepärast on oluline juurdepääsuteede olukord ning parkimisplatside olemasolu külastusobjektide naabruses. Juurdepääsuteed on vajalikud külastusobjektide hooldustööde läbiviimisel. Paljud teed on vajalikud ka poollooduslike koosluste hooldamiseks. Kaitsekorralduskavas ei nimetata eraldi parkimisplatse ja parkimistaskuid, kuna parkimisplatsid ja parkimistaskud on otseselt vajalikud külastusobjektide külastamiseks ning kuuluvad külastusobjektide infrastruktuuri juurde. Parkimisplatside arendamine, hooldamine ja rajamine toimub vastava külastusobjekti arendamise käigus. Külastuskorralduslikult oluliste teede puhul tuleb tagada talvine teede hooldus, sealhulgas teedelt lume lükkamine ning olulisemate parkimisplatside ja parkimistaskute lumest puhastamine. Külastuskorralduslikult olulisemad teed on Karuskose tee, Öördi tee, Raba tee, Tõramaa luha tee, Mulgi tee, Räksi tee, Ruunaraipe luidete teede võrgustik, Hüpassaare tee.

Kohalikud teed

Karuskose tee – kruusakattega tee, mis on vajalik alljärgnevate objektidele pääsemiseks: Meiekose laagripplatsid, Meiekose metsaonn, Karuskose metsamaja, Karuskose talu, Ingatsi õpperada ja Ingatsi vaatetorn, Karuskose ripsild, planeeritav Karuskose-Lemmjõe matkarada.

Öördi tee – kruusakattega tee metsasihtidel, mis viib Kõpu-Jõesuu maanteelt Öördi lõkkeplatsile ja loodusraja algusesse. Tee äärde jäävad Öördi lõkkeplats, Öördi metsaonn, Öördi õpperada, Öördi rabajärv.

Raba tee – kruusakattega tee metsasihtidel, mis ühendab Ruunaraipe ja Lubjassaare piirkonda Soomaa keskosaga. Väga oluline teelõik Soomaa külastamisel, hooldustööde ja järelevalve korraldamisel, elektriliinide hooldamisel jms.

Tõramaa luha tee – kruusakattega tee metsasihil, mis viib Kõpu-Jõesuu maanteelt Halliste luhtadele. Tee äärde jääb Halliste linnutorn ja lõkkekoht.

Mulgi tee – kruusakattega tee, mis viib ühele Soomaa kaunimale luhahainamaale, Mulgi hainamaale. Tee äärde jäävad Mulgi hainamaa lõkkekoht ja Mulgi hainamaa. Tee lõpus on parkimisplats. Tee on vajalik Mulgi hainamaa hooldustöödeks.

Võlli-Kibaru-Härma tee ja Hüpassaare tee – kruusakattega teed, mis ühendab Soomaa rahvusparki Härma piirkonda Hüpassaare piirkonnaga. Oluline teelõik hooldus- ja järelevalve teostamiseks.

Räksi tee – kruusakattega tee, mis ühendab Halliste jõe vasakkaldal hajaliasuvaid talusid Kõpu-Jõesuu maanteega. Piirkonnale oluline liikumistee. Teel paiknevad kaks silda, üks puidust suur sild üle Halliste jõe ja teine väiksem silb üle suure kuivenduskraavi. Tee on vajalik Tipu luhtade hooldamiseks

Meiekose tee – endine Kõpu-Jõesuu maanteelõik, mis on kasutusel Meiekose õpperajana. Tee äärde jäävad Meiekose õpperada, Abaja lõkkekoht, Muinasküla lõkkekoht, Tõramaa oja lõkkekoht, Abaja ja Üleoja talukohad.

Lemmjõe tee – suhteliselt kehvast seisust pinnastee, mis viib Kuusekäära silla juurest Lemmjõe metsavahikordoni juurde. Tee äärde jäävad Kuusekäära tamme lõkkekoht, Lemmjõe keelemetsa õpperada, Lemmjõe tamm, Lemmjõe metsavahi kordon ja Lemmjõe sild. Osaliselt kulgeb teel Lemmjõe matkarada nnig tee on vajalik Raudna ja Lemmjõe kallastel olevate luhtade hooldamiseks.

Kuuraniidu tee – pinnastee metsasihil, mis viib Kuuraniidu õpperaja algusesse. Tee alguses on parkla ekskursioonibussidele, tee lõpus parkla paarile sõiduautole. Tee äärde jäävad Kuuraniidu õpperada, Kuuraniidu lõkkeplats.

Särgoja tee – kehvast olukorras pinnastee lõik, mis viib Särgoja kõrtsi varemete juurde. Osaliselt tee puudub.

Ruunaraipe luidete teede võrgustik (Sauga-Osju tee I ja II, Tohvri-Miiliaugu tee, Raba-Osju tee, Sihi tee, Ruunaraipe tee) – teed mis kulgevad Ruunaraipe ja Miiliaugu luide piirkonnas, mis viivad Ruunaraipe lõkkeplatsi juurde. On ajalooliselt olulised piirkonna liikumisteed marjulistele ja seenelistele ning rahvusparki külastajatele.

Joosepi tee – metsasihile rajatud killustikkattega tee, mis viib riigimaanteelt Karuskose talu heinamaadele. Vajalik tee Karuskose luhaheinamaade hooldamiseks.

Vodi tee – metsasihile rajatud killustikkattega tee, mis viib riigimaanteelt Halliste jõe Vodi luhale. Vajalik tee Vodi ja Pääsma luha hooldamiseks.

Meetmed

1. Kohalike teede korrapärane hooldus, sealhulgas hooajaline teeservade niitmine, tolmutõrje ja teekatte hõõveldamine.
2. Kohalike teede remontimine ja korrastamine, sealhulgas teetammide puhastamine võsast ja teeserva kändude freesimine, kruusakatte uuendamine, truupide remontimine või asendamine.
3. Külustuskorralduslikult oluliste teede talvine hooldus, sealhulgas teedelt lume lükkamine ning olulisemate parkimisplatside ja parkimistaskute lumest puhastamine.

3.11. INFOTAHVLID JA SUUNAVIIDAD

Soomaa rahvusparki tutvustavad infotahvlid annavad ülevaate rahvusparki kaitseväärtustest ja kaitsekorrast. Üldjuhul asuvad kõrvuti kaks infotahvlit, millest üks on rahvusparki üldtutvustav tahvel ning teine rahvusparki ja piirkonna ülevaatekaart.

Soomaa rahvusparki tutvustavad infotahvlid on paigaldatud Riisa parklasse, Ingatsi parklasse, Meiekose parklasse, Tõramaale, Hüpasaarde, Kuuraniidule, Läti parklasse, Tipu kooli parklasse, Kuusekäära parklasse, Ruunaraipe parklasse, Oksa parklasse, Öördi parklasse (lisa 10). Lisaks paigaldada infotahvlid kõikidele randumiskohtadele.

Traditsiooniliselt on rahvusparki siseselt objektidele suunamiseks kasutatud puidust suunaviitasid. RMK on vastavalt vajadusele asendanud amortiseerunud suunaviidad uute viitadega. 2021. aasta seisuga on kõik objektid viidastatud.

Meetmed

1. Soomaa rahvusparki tutvustavate infotahvlite regulaarne hooldamine.
2. Soomaa rahvusparki tutvustavate infotahvlite uuendamine.
3. Soomaa rahvusparki suunaviitade hooldamine ja uuendamine.

3.12. SUURED PIIRITÄHISED MAANTEEL

Soomaa rahvusparki piiridel, kus maantee siseneb rahvusparki territooriumile, asetsesid kunagi suured puidust kujundatud piiritähised. Tänapäevaks on puidust piiritähis alles ainult Tohvri silla juures luha servas. Soomaa rahvusparki piirile, suuremate teede äärde, tuleb paigaldada uued suured piiritähised. Uued (soovitavalt puidust) piiritähised tuleb panna Tippu, Riisa raba servas, Tohvri silla juurde, Valgeraba teele, Härmale ja Hüpasaare teele (lisa 10).

Kaitsekorraldusperioodi jooksul on vajalik paigaldatud piiritähiste regulaarne hooldamine (puhastamine, vajadusel värvimine, postide asendamine jms).

Meetmed

1. Soomaa rahvusparki piirile maantee äärde suurte piiritähiste paigaldamine.

2. Soomaa rahvusparki suurte piiritähiste hooldamine.

3.13. PIIRI- JA VÖÖNDITÄHISED

Vastavalt keskkonnaministri 03.06.2004 määruse nr 65 „Kaitstava loodusobjekti tähistamise kord ja tähised” § 2 lõikele 2 tuleb kaitstav loodusobjekt tähistada nii, et kaitstava loodusobjekti asukohast looduses, kaitsealadel ka eri vööndite ning liikumiskeeldude asukohast, oleks võimalik mõistlikul viisil aru saada. Soomaa rahvusparki kaitsekorraldusliku tegevuse tõhususe aluseks on ala tähistamine. Piiritähised on vajalikud looduses liikujale, teadmaks, et liikuja on jõudnud rahvusparki ning hoiatuseks liikumispiirangutega aladel.

Soomaa rahvusparki välispiirile ja vööndite piiridele on kokku paigaldatud 89 piiritähist. Olemasolevatest tähistest 13 tuleb likvideerida. Need on kas valesti paigaldatud või on pärit ajast enne vööndite piiride korrigeerimist. Täiendavalt tuleb paigaldada 19 uut piiritähist. Uued piiritähised on kavandatud paigaldada olulisemate ja sagedamini külastatavate piirkondade vööndite piiridele. Uued tähised paigaldada Meiekose piirkonda, Tõramaa ja Vodi tee, kui suure külastatavusega piirkondadesse. Uued tähised paigaldada Joosepi tee, Mulgi heinamaa ja Rabatee otstesse. Kuna on korrastatud Möldri tee, siis paigaldada piirimärgid Möldri tee äärde. Kuna on taastatud Osju luhta ja korrastatud luhale viivad teed, siis tuleb paigaldada täiendavad piirimärgid Osju luhale viivatele teedele. Piiritähiste kaart on toodud lisas 11.

Meetmed

1. Olemasolevate piiri- ja vöönditähiste korrastamine ja uute tähiste paigaldamine.
2. Soomaa rahvusparki piiri- ja vöönditähiste vajaduspõhine uuendamine.

3.14. KOOSTÖÖ TURISMIETTEVÕTJATEGA

2021. a jaanuaris kinnitas Euroopa Kaitsealade Liit, et Soomaa rahvusparki turismipiirkonna säästva arengu strateegia 2020–2025+ on ühehäälselt heaks kiidetud ning Soomaa rahvuspargile omistati viieks aastaks säästva turismi sertifikaat.

European Charter for Sustainable Tourism in Protected Areas on säästva turismi sertifikaat, mis omistatakse nii kaitsealale kui lähipiirkonnale. Selle eesmärk on kaitsealade säästev majandamine ja kvaliteetsed turismitooted ning -teenused, mis sünnivad koostöös looduskaitseala valitseja, turismiettevõtjate ja kohalike elanikega.

Säästva turismi sertifikaadi kõige olulisemad kriteeriumid on loodus- ja kultuuripärandi väärtuste hoidmine, huvirühmade kaasamine, sotsiaalmajanduslike mõjude hindamine ja säästva turismi strateegia koostamine ning elluviimine. Turismistrateegia aitab tehtud ja plaanitud tegevusi süsteemselt arendada nii, et see on kooskõlas nii kaitseala kaitsekorraldus- kui ka külastuskorralduskavaga.

Tunnustusega kaasneb kohustus strateegia tegevuskava ellu viia kooskõlas looduskaitsealaste eesmärkidega. Rohelise Jõemaa Koostöökogu on selleks algatanud ühisprojekti „Koostöö arendamine ja ühtse külastustaristu rajamine Soomaa piirkonnas”, lisaks Leader-toetusele rahastavad projektitegevusi piirkonna kohalikud omavalitsused. Tegevuskavaga on planeeritud Keskkonnaameti osalusel järgmiste meetmete rakendamine:

Meetmed

1. Elupaikade ja liikide uuringud ja inventuurid .
2. Kultuuripärandi uuringud ja inventuurid.
3. Loodus- ja kultuuriväärtuste hoidmine ja arendamine, maastikupildi säilitamine.
4. Hea tava looduses liikumisel koostamine Soomaa eriinfoga.
5. Sihtkohas tegutsevate ettevõtjate ja teenuste pakkujate (sh reisiettevõtjad) teadlikkuse suurendamine rahvusparki territooriumil kehtivatest piirangutest, reeglitest.
6. Giidi- ja matkajuhtide koolitus, giidide akrediteerimine.
8. Külastajate harimine ja teadlikkuse tõstmine kaitsealade toimimisest, väärtustest ning seal viibimise (sh tegevuste) mõjust keskkonnale
9. Turvalisuse tagamise meetmed, sh esmaabikoolituste läbiviimine.
10. Temaatiliste ja pärandkultuuri toetavate sündmuste (sh töötoad, harivad programmid jne) korraldamine.
11. Kohaliku elanikkonna teavitamine (nt sündmuste toimumisest, suurematest arendustest jne) läbi kohalike omavalitsuste ning ettevõtete veebilehtede ja sotsiaalmeedia kanalite, infoürituste korraldamine ning kohalike kaasamine teenuste ja toodete pakumisel.
12. Ühisürituste toimumine (Soomaa kohvikute päev, Haabjasõit, õppepäevad, Sooülikool jne)
13. Õppereiside korraldamine.
14. Koostöökogu toimimine kolm korda aastas.
15. Infopäevad, arenguarutelu piirkonna arengutest ja planeeritud töödest.
16. Soomaa rahvusparki sissesõiduteedele suurte Soomaa siltide paigaldamine.
17. Kodulehtede aja- ja asjakohasena hoidmine.
18. Matkaradade võrgustiku arendamine (Tõramaa küla, Tipu küla ja Lemmjõe kordoni-Ingatsi rada).
19. Soomaa rahvusparki piirkonna ühtse identiteedi loomine (logode kasutamine, infopunktid, infomaterjalid veebis jne), mis lähtub jätkusuutliku ning säästva arengu põhimõtetest ja kannab vastavat sõnumit ka külastajatele.
20. Huviväärtuste ja -objektide viidastuse üle vaatamine ja korrastamine (sh väljaspool Soomaa RP territooriumi).
21. Keskkonnasäästlike lahenduste koolituse ja lahenduste rakendamine (roheline kontor, taastuvenergia lahendused, kohalik toiduvõrgustik).

3.15. KAITSEALA TUTVUSTAMINE JA KESKKONNAHARIDUS

Koolitus- ja teavitustöö ülesanne on tutvustada Soomaa rahvusparki kaitseväärtusi, propageerida looduskaitse ideid ning tõsta kohalike elanike ja külastajate looduskaitse teadlikkust. Koolitus- ja teavitustöö kaudu tuleb suunata kogukondlikku adaptatiivse looduskaitse arengut. Oluline on piirkonna inimeste, ettevõtjate ja vabauhenduste kaasamine koolitus- ja teavitustöö korraldamisse. Koolitus- ja teavitustöö Soomaa rahvusparkis toimub kahe keskuse baasil:

Soomaa rahvusparki külastuskeskus – külastuskeskuse tegevussuunad ja meetmed nende saavutamiseks on kirjas peatükis 3.1 „Soomaa rahvusparki külastuskeskus”.

Tipu looduskool – Tipu looduskoolis toimuvad loodusõhtud, seminarid, õppeprogrammid ja koolitused loodusharidusest, säästvat arengut toetavast haridusest, kohalikest traditsioonidest ja käsitööst ning loodussõbralikust ehitusest.

Koostöö käigus ülikoolidega viivad üliõpilased looduskooli baasil läbi oma praktikume, koostavad bakalaauruse- ja magistritöid, toimuvad praktikad ning ekskursioonid. Looduskooli partneriteks on kõik teised keskkonnahariduse keskused Eestis ja välismaal.

Oluline keskkonnahariduse osa on töö Soomaa rahvusparki noorte looduskaitsetajatega. Noore looduskaitseja ehk Junior Ranger kursuste eesmärgiks on suurendada noorte keskkonna- ja loodusteadlikkust ning luua ja arendada noorte koostöövõrgustikku rahvusparkide ümber. Noore looduskaitseja kursused on toimunud Soomaa rahvusparkis aastast 2015 (Eestis alates 2004. aastast). Kursust korraldab Keskkonnaamet ning see on mõeldud rahvusparkis ja rahvusparki lähedal elavatele 6.–12. klassi loodushuvilistele noortele. Noorte looduskaitsetajate kursus on osa Euroopa Kaitsealade Liidu (EUROPARC Federation) noore looduskaitseja programmist.

2021. a seisuga on RMK Soomaa rahvusparki külastuskeskusel 13 riiklikust õppekavast lähtuvat õppeprogrammi eelkoolist kuni gümnaasiumiastme ja täiskasvanuteni. Valikus on alati majaprogramm (tutvustab Soomaa rahvusparki, looduskaitset ja Soomaa loodusväärtusi), seljakotiprogramm (tasuta väljalaenatavad õppematerjalid, millega õpetajad saavad iseseisvalt programme läbi viia) ja metsa ning metsandust tutvustav programm. Lisaks on õppeprogrammid raba, soo ja metsaelustiku kohta. Kultuurilooline programm gümnaasiumile ja täiskasvanutele tutvustab Hüpasaare raja rabaloodust ning Mart saare majamuuseumi.

Looduskaitse 110. aastapäeva tähistamise raames lisati geopeituse mängu Soomaad tutvustavad punktid. 2020. aasta Covid-19 pandeemia käigus loodi nutimängud Loquiz keskkonda, et rahvusparki külastajad saaksid iseseisvalt ja kontaktivabalt käia õppe- ja matkaradadel teadmisi hankimas ning liikumas

Raamatud ja trükised:

- EVM toimetised nr 6 „Soomaa. Suurem kui suurvesi: kohanemine ja toimetulek”. Tallinn 2018. Loetav ka veebis⁹.
- Keskkonnaamet andis 2016. aastal välja eesti, inglise ja vene keeles trükise „Soomaa rahvuspark”, mille juurde kuulub ka A2 suuruses kaart. 2019. aastal lisandus sama trükis ka saksa keeles. Trükised olemas paberil ja leitavad ka veebis¹⁰.
- Raamat „Avasta Soomaa”, 2016. Autor Marko Kaldur.
- Soomaa infoleht „Jõhvikas”. Alates 2014. aastast ilmunud 10 numbrit (50–59).
- Soomaa rahvuspark, nagu ka teised Eestimaa rahvusparkid, said 2020. aastal uue ala tutvustava filmi „Soomaa rahvusparki peidetud väärtused”. Novembris 2017 loodi veebiportaali www.kaitsealad.ee¹¹. Lehel on ka Soomaa rahvusparki leht, kust saab teavet ala loodus- ja kultuuriväärtuste kohta, külastusvõimaluste, noore looduskaitseja programmi kohta ning leiab koostöökogu tegevuste protokollid ja pilte ning materjale toimunud koolituste/ettevõtmiste kohta.

Riigimetsa Majandamise Keskus haldab veebiportaali loodusegakoos.ee, kus asub kõige päevakajalisem info külastusobjektide, RMK korraldatavate ürituste ja pakutavate õppeprogrammide kohta. Infot uuendatakse jooksvalt.

⁹ <https://evm.ee/est/ponev-ja-kasulik/muuseumi-raamatud/eesti-vabaohumuuseumi-toimetised>

¹⁰ <https://keskkonnaamet.ee/keskkonnateadlikkus-avalikustamised/keskkonnateadlikkus/trukised#soomaa-rahvuspark>

¹¹ www.kaitsealad.ee

2012. aastal avati Oandu-Ikla matkatee, mis läbib Soomaa rahvusparki. Sellega seoses on välja antud matkatee kaart koos infovoldikuga, kus on kirjas Soomaa rahvuspargis asuvate telkimis- ja puhkekohtade võimaluste kirjeldused¹².

RMK külastuskeskustes on müügil trükitud Soomaa rahvusparki ja selle matkaradade kaardid erinevates keeltes.

Rahvusparki tutvustamiseks väljaspool Eestit on oluline osaleda erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide töös. Soomaa rahvuspark on alates 1989. aastast rahvusvahelise tähtsusega linnuala (IBA). Lisaks kuulub rahvuspark 1997. aastast rahvusvahelise tähtsusega märgalade ehk Ramsali alade hulka. Alates 2004. aastast kuulub rahvuspark loodus-ja linnualana üleeuroopalisse kaitsealade võrgustikku Natura 2000.

Rahvusparki kohta käiva informatsiooni levitamiseks on oluline Soomaa rahvusparki kodulehekülje kaasajastamine ja pidev uuendamine.

Meetmed

1. Soomaa rahvusparki tutvustava interneti kodulehekülje järjepidev uuendamine ja toimetamine.
2. Rahvusparki info kättesaadavuse tagamine külastuskeskuses.
3. Külastusmahu seire ja külastajauuringu läbiviimine.
4. Õppeprogrammide arendamine ja rakendamine.
5. Soomaa rahvusparki tutvustava infovoldiku kordustrükkimine ja uuendamine.
6. Loodust, kultuuripärandit ja tasakaalustatud keskkonnakasutust tutvustavate teoreetilise-praktiliste koolituste korraldamine kohalikele elanikele, külastajatele ja rahvusparki tutvustavatele giididele.
7. Tipu looduskooli väljaehitamine, programmide koostamine ja rakendamine.

¹² https://media.voog.com/0000/0030/9870/files/oanduIklaKaardivihik_20.05.pdf

4. SOOMAA RAHVUSPARGI KAITSEKORRALDUSKAVA AASTATEKS 2012–2021 TÄITMISE ANALÜÜS.

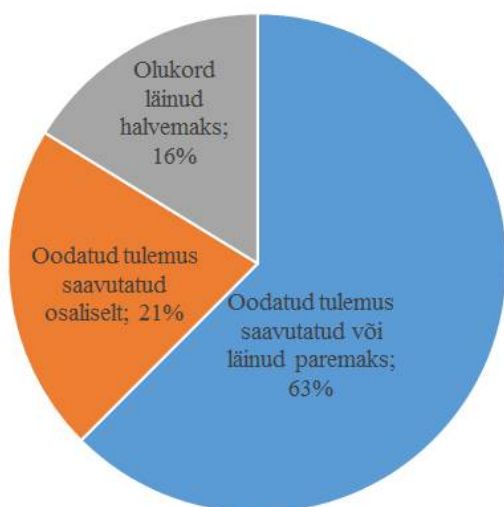
Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskava aastateks 2012–2021 on hindamiskriteeriumite alusel täidetud 87% ulatuses. Täielikult on täidetud 63%, osaliselt on tulemused saavutatud 21% ulatuses ja 16% ulatuses on tulemused kehvemad kui loodeti (joonis 4). Analüüsi koondandmed on toodud tabelis lisas 12.

Kõige paremini on läinud märgade metsade elupaikadega, mille pindalad on kaitsekorraldusperioodi jooksul suurenenud.

Kaitsekorraldusperioodi jooksul on metsad, mis olid loodusala moodustamise ajal noored, loodusliku arengu tulemusena saanud vanemaks ning nende struktuur on muutunud mitmekesisemaks. Viimaste inventuuride andmete kohaselt on suurenenud metsaelupaigatüüpide pindala. Elupaigatüübi soostuvad ja soo-lehtmetsad pindala on suurenenud üle kahe korra (1382 ha → 2883 ha), elupaigatüübi rohunditerikkad kuusikud pindala on suurenenud üle 3 korra (182 ha → 607 ha), elupaigatüübi lammi-lodumetsad pindala on suurenenud üle 28 korra (10 ha → 512 ha).

Uute inventuuride kohaselt on vähenenud elupaigatüübi laialehised lammimetsad pindala 38 ha võrra (96 ha → 58 ha). Seda peamiselt inventuuriandmete täpsustamise tulemusena, kus osad varem laialehisteks lammimetsadeks inventeeritud aladest läks lammi-lodumetsa ja teine osa soostuvate ja soo-lehtmetsade koosseisu. Kui täpsustada Lemmjõe keele metsa elupaigatüüpide levikut, siis seal peaks leiduma täiendavalt laialehiseid lammimetsi.

Linnustiku seire on näidanud, et suurenenud on sookure, rohunepi ja metsise arvukus. Päril oodatud tulemusi ei saavutatud suurte röövlindude ja must-toonekure osas. Viimasel kolmel aastal ei ole Soomaal must-toonekurge pesitsenud. Eeldati ka, et igas suures rabas on üks kaljukotka paar, aga kokku on Soomaal kolm kaljukotkapaari. See-eest on Kuresoo serva asunud pesitsema merikotkas. Vähenenud on ka väike-konnakotka arvukus (11 paarilt 6 paarini).

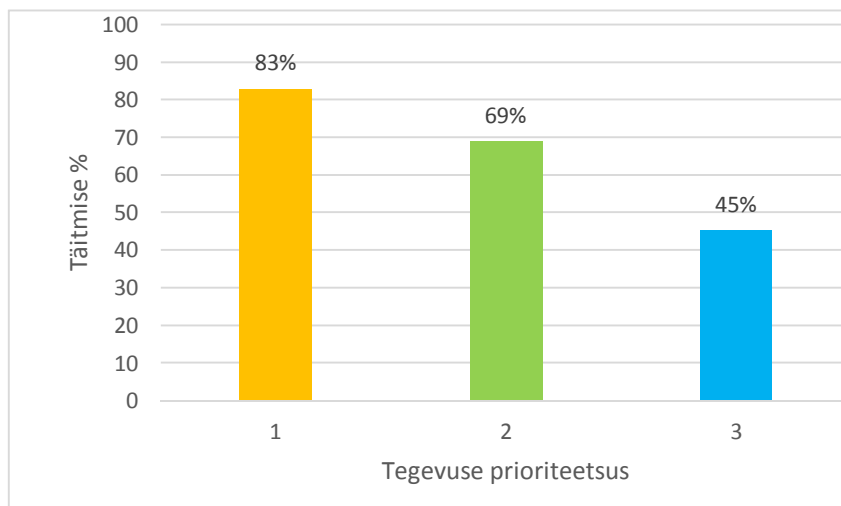
Kaitsekorralduskava täitmise edukust võtavad alla ka sellised liigid, kelle esinemine Soomaal oli küsitav juba kaitsekorralduskava koostamise ajal. Nende liikide mitteleidmist Soomaal ei saa lugeda olukorra halvenemiseks. Sellised liigid on: palu-karukell, kaunis-kuldking, hink, laiujur, tõmmu-ujur, suur-mosaiikliblikas. Viimased uuringud ei ole kinnitanud nende liikide esinemist Soomaal. Suure tõenäosusega sooräts võib Soomaal elada, kuid seda ei ole viimased seireandmed kinnitanud.

Joonis 4. Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaitsekorralduskava täitmise edukus hindamiskriteeriumite alusel.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskava aastateks 2012–2021 on planeeritud tegevuste osas täidetud 65% ulatuses. Esimese prioriteedi tegevused on täidetud 83% ulatuses (joonis 5). Tegemata on kaks Lemmjõe tamme ja tamme ümbritseva lamminiidu hooldusega seotud tööd (Lemmjõe tamme võrasse kasvanud kuuskede eemaldamine ja Lemmjõe tamme ümbruse maastiku korrastamine ja kujundamine, jõekallaste korrastamine).

Teise prioriteedi tegevustest on täidetud 69%. Teise prioriteedi tööde puhul on eripäraks, et väga palju kavandatud uuringud on tegemata või teostatud osaliselt. Osaliselt täidetud investeeringutega seotud tegevused infrastruktuuride väljaarendamiseks ja kultuuripärandi säilitamiseks. Hästi on teostatud külastuskorralduslikud tööd ja külastusinfrastruktuuri arendamine.

Kolmanda prioriteedi tegevustest on täidetud 45%. Kolmanda prioriteedi tegevused on tegevused, mis ei ole otseselt vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks, kuid on olulised kaitseala tutvustamiseks, teadlikkuse suurendamiseks või kaitseala andmebaaside uuendamiseks. Näiteks on kaitsekorraldusperioodil uuendatud metsaonne, korrastatud Karuskose metsamaja sauna ja ümbruse haljastust, remonditud vaatetorne, teostatud luhtade indikaatorliikide ja liblikate seiret, viidud läbi seenestiku liigirikkuse uuring. Teostamata on näiteks Soomaa valitud ökosüsteemide kompleksne uurimine. Elustikurühmade mitmekesisuse ja arengusuktsessioonide uurimine (Pääsmaa lammimets, Tuhametsa reservaat, Toonoja rabasaar, Lemmjõe keele mets, Härma lodumets, Suitsna tammik, Kuresoo, Tõramaa puisniit, Mulgi heinamaa). Suure töömahu, kuid vähese perspektiivi tõttu on jäänud välja ehitamata näiteks Oksa kultuurilooline rada, Kõrtsi-Tõramaa – Karuskose matkarada, Karuskose metsavahimaja baasil Soomaa ajaloolise ekspositsiooni väljaarendamine jms.

Joonis 5. Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaitsekorralduskava tegevuskava täitmine tegevuste prioriteetsuse kaupa.

5. KAVANDATAVAD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED, EELARVE JA AJAKAVA

Tegevuskavas on toodud Soomaa rahvuspargi kaitse-eesmärkide saavutamiseks vajalikud tegevused. Elupaikade soodsa seisundi tagamiseks on vajalik hooldustööde tegemisel arvestada kaitsekorralduskavas seatud tingimustega. Korduste vältimiseks ei ole antud peatükis kirjeldatud kõiki tegevusi, mis on välja toodud kaitseväärtuste peatükis. Antud peatükis on käsitletud tegevusi, mille kirjeldamiseks oli vajalikud täiendavad kommentaarid ja selgitused. Tegevuskava tabelisse 3 on koondatud kõik eelnevates analüüsides esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul. Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

Esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus.

Teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele.

Kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

5.1. TEGEVUSTE KIRJELDUS

5.1.1. HOOLDUS, TAASTAMINE JA OHJAMINE

5.1.1.1. LIIV-HUNDIHAMBA KASVUKOHA HOOLDAMINE

Liiv-hundihammas kasvab Ruunaraipe luidete piirkonnas liivastel teeservadel ja metsalagendikel. Liiv-hundihamba kasvukohtade säilitamiseks on vajalik perioodiliselt hoolitseda, et liiv-hundihamba kasvukohal ja kasvukoha ümbruses on vaba liivapinda ning puistu liituvus ei muutuks liiga suureks.

Liiv-hundihamba kasvukohtades tuleb perioodiliselt kord kuue aasta jooksul ligikaudu $\frac{1}{4}$ kasvukoha suurusest eemaldada laiguti samblarinne (kõige parem on seda teha lihtsalt raudrehaga sammalt kokku riisudes). Hooldada korraga pooled teadaolevad kasvukohad. Samblarinde eemaldamine teostada juulikuu lõpus augustikuu alguses, liiv-hundihamba seemnete valmise ajal. Sambla eemaldamisel jälgida, et ei kahjustataks kasvavaid võsusi. Sambla eemaldamist ei pea tegema vahetult kasvavate võsude vahel, vaid piisab, kui seda teha võsuda naabruses.

Metsalagendikul paikneva kasvukoha valgustingimuste parandamiseks tuleb likvideerida alusmets ja vähendada puistu liituvust vana loodusmetsa elupaigatüübis. Kasvukohast lõunasse jääva puistu liituvust tuleb vähendada niipalju, et suvisel keskpäeval ei langeks puulatvade vari liiv-hundihamba kasvukohale. Lisaks puurinde liituvuse vähendamiseks tuleb eemaldada ka osa samblarindest. Kõik raiejäätmed ja eemaldatud samblarinne tuleb kasvukohalt eemaldada. Hinnanguliselt on vaja hooldada liiv-hundihamba kasvukohti kuues kohas kokku 0,2 ha suurusel alal.

Puistu liituvuse vähendamine vana loodusmetsa elupaigatüübis on vajalik I kaitsekategooria liigi kasvukoha säilimiseks. Puud eemaldatakse hinnanguliselt 0,02 ha suuruselt alalt, mis moodustab Ruunaraipe sihtkaitsevööndis paikneva elupaigatüübi pindalast 0,07%. Puud

eemaldatakse ulatuses, mis on vajalik liigi kasvukoha säilimiseks ja selle mõju elupaigatüübi soodsale seiundile ja terviklikkusele on väga väike. Kuna I kaitsekategooria liikide kasvukohtade avaldamine on keelatud, on hooldatavad liiv-hundihamba kasvukohad piiritletud kaitsekorralduskava lisas oleval tööde kaardikihil, mida ei avalikustata.

Tegevus on vajalik liiv-hundihamba kasvukohate säilimiseks.
Korraldaja: Keskkonnaamet, RMK, I prioriteet.

5.1.1.2. HARILIKU SOOKOLLA KASVUKOHA HOOLDAMINE

Viimastel aastatel on liigi kasvukoht tugevasti võsastunud ja puurinne varjutab kasvukohta. Sookolla kasvukoha taastamiseks tuleb kogu kasvukoha ulatuses likvideerida puurinne, alusmets ja võsa. Enne kasvukoha taastamistööde algust tuleb läbi viia põhjalik ala inventuur, et leida veel säilinud taimi. Et vältida taastamistööde käigus säilinud taimede kahjustamist, tuleb nende kasvukohad märgistada. Hinnanguliselt hõlmab sookolla kasvukoha taastamisala 0,4 ha suurust ala. Isegi, kui ei õnnestu tuvastada sookolla kasvumist alal, on soovitatav kasvukoht taastada. Suure tõenäosusega võib sookold ala taasasustada.

Samaaegselt ala puhastamisega võsast on hea, kui tekib ka vaba liivast pinda, mis osaliselt on veega kaetud. Sookolla noored taimed vajavad kasvama hakkamiseks vaba liivast pinda, mis ei ole otseselt vees aga perioodiliselt liigniiske.

Peale ala puhastamist tuleb perioodiliselt iga 2–3 aasta tagant likvideerida tekkinud järelkasv ja metsauuendus.

Tegevus on vajalik hariliku sookolla kasvukoha taastamiseks.
Korraldaja: Keskkonnaamet, RMK, I prioriteet.

5.1.1.3. KOPRA OHJAMISTEGEVUSED

Koprapaisud likvideeritakse ja kobraсте arvukust reguleeritakse piirkondades, kus kobraсте tegevus ohustab kaitsealuseid liike ja kooslusi, kohalike inimeste elutegevust või üldkasutatavate teede säilimist. Tegemist on vajaduspõhise jooksva tegevusega. Koprapaisude likvideerimisel ja kobraсте arvukuse reguleerimisel tuleb jälgida, et tegevus ei mõjuks negatiivselt kaitsealustele liikidele ja kooslustele. Koprapaisusid võib lammutada aastaringselt ning selle eest vastutab veeseaduse kohaselt maaomanik või valdaja, kelle kinnistul koprapais asub. Soovitatav on koprapaisude lammutamine jahiajal, kui just lõhkumata jätmisega ei kaasne tekkinud kahjustuste kiire süvenemine. Koprapaisude lammutamine kevadperioodil (poegimisajal) ja sellega kaasnev veetaseme langetamine võib kaasa tuua teiste loomaliikide järglaste (näiteks kahepaiksete vastsete ja veelindude poegade) hukkumise. Veetaseme alanedes jäävad kaitseta ka koprakuhilas asuvad koprapojad, kellele kiskjad veetõkketa hõlpsasti ligi pääsevad. Kobraсте kütmine toimub vastavalt jahieeskirjale, kütmine väljaspool jahiaega, poegimisajal, on lubatud vaid peale ulukikahjustuskolde ülevaatust põhjendatud juhtudel eriloo alusel, et vältida koprapoegade piinarikast hukkumist.

Kobraсте kahjustuste eest kaitsmiseks on vajalik põlispuude kaitsmine võrguga. Tegemist on vajaduspõhise tegevusega. Vajalik on katta võrguga 1,5 meetri kõrguselt vanad lehtpuud, mis on olulise väärtusega jõe ääres asuvatel hõredate puudega kaetud niitudel. Koprad kahjustavad

enamasti neid puid rõngastamisega, st tüve alumises osas ümber puu koore ära närimisega, mille tulemusena puu hukkub.

Tegevus on vajalik poollooduslike koosluste hooldamiseks, maanteede ja teede säilimiseks ning põlispuude kaitseks.

Korraldaja: maaomanikud, RMK, II prioriteet.

5.1.1.4. VÄIKEKISKJATE JA METSSIGADE ARVUKUSE REGULEERIMINE

Tegemist on vajaduspõhise tegevusega, mille puhul reguleeritakse väikekiskjate ja metssigade piirkondlikku arvukust siis, kui täheldatakse kaitse-eesmärgiks seatud linnuliikidele olulist negatiivset mõju avaldavat pesarüüstet, kisklust või väikekiskjate ja metssigade suure arvukusega kaasnevat potentsiaalset ohtu pesarüüsteks või kiskluseks. Samuti reguleeritakse metssigade arvukust poollooduslike koosluste ulatuslike kahjustuste esinemisel.

Tegevus on vajalik maas pesitsevate linnuliikide kaitseks seatud eesmärkide saavutamiseks, poollooduslike koosluste säilimiseks ning niitudel kasvavate kaitsealuste liikide kaitseks.

Korraldaja: Keskkonnaamet koostöös jahindusorganisatsioonidega, II prioriteet.

5.1.1.5. ELUPAIGATÜÜPIDE LIIGIRIKKAD NIIDUD LUBJAVAESEL MULLAL (6270*) JA AAS-REBASESABA JA ÜRT-PUNANUPUGA NIIDUD (6510) HOOLDUS JA TAASTAMINE

Elupaigatüübid liigirikkad niidud lubjavaesel mullal ja aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud on sarnaste ökoloogiliste tingimustega ning seepärast käsitletakse nende elupaigatüüpide hooldustöid ühiselt. Nimetud elupaigatüübid esinevad Soomaa rahvusparki Navesti jõe kõrgematel kaldavallidel ja Riisa küla piirkonnas Halliste kallastel. Nimetatud elupaigatüüpide säilimiseks on vajalik regulaarne heina niitmine või karjatamine. Elupaigatüübi säilimiseks ei ole ilmtingimata vaja igal aastal niita, kuid niitmise ja karjatamisega tuleb tagada, et elupaigatüüp ei võsastuks ja rohustus ei saaks valitsevaks kõrgekasvulised rohhtaimeliigid.

Poollooduslike koosluste taastamisel tuleb taastatavalt alalt likvideerida puittaimestik, ning freesida kännud, et oleks võimalik taastada regulaarne heina niitmine. Hinnanguliselt on hooldamist vajavate niidualade pindala 75 ha ja taastamist vajavad 14 ha (lisa 8).

Tegevus on vajalik poollooduslike koosluste säilimiseks.

Korraldaja: maaomanikud, KeA, RMK, I prioriteet.

5.1.1.6. ELUPAIGATÜÜPIDE LAMMINIIDUD (6450) JA NIISKUSLEMBESED KÕRGROHUSTUD (6430) HOOLDUS JA TAASTAMINE

Lamminiidud ja niiskuslembesed kõrgrohustud on tihti koosesinevad ja üksteiseks üleminevad elupaigatüübid. Niiskuslembeste kõrgrohustute regulaarsel hooldamisel kujuneb neist lamminiitide elupaigatüüp. Lamminiitide hooldamata jätmise korral osa lamminiitidest võsastub, osadest kujuneb niiskuslembeste kõrgrohustu elupaigatüüp. Nimetatud elupaigatüüpide säilimiseks on vajalik regulaarne heina niitmine või karjatamine. Niidetud hein tuleb luhaalalt koristada. Elupaigatüübi säilimiseks ei ole ilmtingimata vaja igal aastal niita,

kuid niitmise ja karjatamisega tuleb tagada, et elupaigatüüp ei võsastuks ja rohusus ei saaks valitsevaks kõrgekasvulised rohttaimeliigid.

Luhad on ajalooliselt olnud eelkõige heinamaad. Luhaniitude hooldamisel on eelistatud niitmine ja seejärel karjatamine. Ideaalis võiks hooldamisel niitmist ja karjatamist vaheldada ühe ala raames. Kõige parem oleks, kui nii hooldamise algusaega kui ka karjatatavat loomaliiki saab aastati varieerida. Lisaks oleks soovitatav mõnel aastal kuni 30% ulatuses luha hooldamata jätmine (Metsoja 2020). Luhtade hooldamisel tule juhinduda luhtade hoolduskavas toodud soovitustest.

Peamised soovitusel luhtade majandamiseks luhtade hoolduskavast

- Luhtadel on sobivaimaks karjatatavaks loomaliigiks veised, eelkõige lihaste kergemad ja vähenõudlikumad tõud nagu šoti mägiseid ja gallovi.
- Karjaaiad tuleb kindlasti ehitada veepiirini, jättes jõeserva avatuks – nii söövad loomad taimestikust puhtaks ka jõe- või vanajõeserva ja pääsevad samas ligi joogiveele.
- Karjatarad tuleb talveks eemaldada.
- Karjatatavatel luhtadel peaks kindlasti leiduma ka põõsa- või puutukkasid, kus loomadel on võimalik päikese eest varjuda.
- Kahlajatele oluliste luhtade puhul on soovitanud karjatamist alustada kõige varem juuni keskpaigast ja sügisel karjatada võimalikult kaua, et kevadine rohi oleks madal – võimaldab ka loomi hiljem alale viia.
- Loomadele on poollooduslikel kooslustel keelatud anda lisaööta, sh ei tohi loomi karjatada vaheldumisi poollooduslikul ja intensiivkasutuses kultuurrohumaal, sest viimasel söödu jõuaks väetisena luhale, samuti soodustaks selline teguviis võraste taimeliikide levikut luhta.
- Liiga hiline niitmine põhjustab mitmete ekspansiivsete liikide (eelkõige lämmastikulembesed nõges, mets-harakputk, angervaks, naat, aga ka kõrgekasvulised kõrrelised päideroog ja orashein) hoogsat levikut, mis omakorda vähendab niitude liigirikkust.
- Niita tavalisest väiksem liikumiskiirusega. Soovitatavalt kiirusega 5–7 km/h.
- Soovitus niita suhteliselt kõrgelt ja hiljem ädalal karjatada, et jääks võimalikult vähe kulu.

Soomaa rahuvspargi oludest tulenevad soovitusel

- Peale karjatamise lõppu tuleb karjaaiad eemaldada.
- Jagada suured luhaalad väiksemateks karjatatavateks aladeks eesmärgiga mitte sulgeda ulatuslikult metsloomade liikumisteid metsa ja jõe vahel. Soovitatavalt ei tohiks ühekorraga tarastatud olla üle 1–1,5 km jõekaldale vastav metsaserv.
- Soovitatavalt jätta metsloomade traditsioonilised ülekäigukohad tarastamata. Metsloomade käiguteede kaardistamiseks kasutada kohalike elanike abi. Nuputada alternatiivseid lahendusi. Näiteks teha metsloomade käiguradade piirkonnas metsaserva rõhtlattidest aed, mida metskitsed ja põdrad kergesti ületavad.
- Karjaaedade paigutamisel arvestada loodusradade kulgemisega. Paigutada karjaaiad nii, et matkarada (näiteks Pauna ja Meiekose rada) ei jääks kairjatatava ala sisse.

Kariloomad armastavad liikuda mööda matkarada ning matkarada saab tugevalt kannatada. Samuti paigaldada karjaaiad Meiekose matkaraja äärde nii, et loomad ei saaks kahjustada laagriplatse. Meiekose matkarajal panna matkarajalt luhale keeravate kõrvalradade kohale avatavad karjaaiad, mis võimaldaks külastajatel ja raja hooldustehnikal karjatatavale alale pääseda.

- Jälgida, et loomad ei kahjustaks karjatatavale alale jäävaid endiseid talukohti. See on nn peenhäälestamise töö – soovitatav on, et endised talukohad oleksid võsast ja heinast puhtad, kuid loomad ei tohiks neid valida oma puhkeplatsiks. Loomad ei tohiks lõhkuda veel säilinud varemeid ja kahjustada maapinda (puhkekohad tambitakse poriseks).

Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualade majandamissoovitused

- Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualadel on soovitatav kombineerida niitmist, karjatamist ja hooldamata jätmist. Karjatada järjest kaks aasta alates suve teisest poolest (20. juunist alates) lume tulekuni. Jätta kolmas aasta hooldamata. Neljandal ja viiendal aastal niita peale jaanipäeva – niitmise korral püüda jätta suuremad niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kogumid kasvama, seejärel karjatada sügisel ülepinnaliselt ädalal. Kuuendal ja seitsmendal aastal jätta hooldamata.

Etapiti oleks majandamistsükli soovitus alljärnev:

- *1. ja 2. aasta – karjatada järjest kaks aasta alates suve teisest poolset (20. juunist alates) lume tulekuni.*
- *3. aasta – jätta kolmas aasta hooldamata.*
- *4. ja 5. aasta – niita peale jaanipäeva – niitmise korral püüda jätta suuremad niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kogumid kasvama, seejärel karjatada sügisel ülepinnaliselt ädalal kuni külmade tulekuni.*
- *6. ja 7. aasta – jätta hooldamata.*
- *Tsükkel algab otsast peale.*

või

- Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualadel mitte karjatada ja niite enne 25. juulit. Soovitavalt jätta iga kolme aasta tagant luhad hooldamata.
- Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualadel karjatada alates suve teisest poolest ja sügisel võimalikult kaua, soovitavalt külmade tulekuni. Soovitavalt jätta iga kolme aasta tagant luhad hooldamata.

Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualad on toodud eraldi kaardikihil. Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvualade kaarti ei avaldata kaitsekorralduskava lisas, kuna I ja II kaitsekategooria liikide kasvukohtade andmeid ei avalikustata (looduskaitseseadus § 53 lg 1).

Lamminiitude taastamistööde soovitused

- Raiutud võsa ja puud tuleb luhalt likvideerida.
- Koos lamminiitude taastamisega on vajalik korrastada ka luhaala servad. Luha servad puhastada võsast ja niidualale kaldu olevatest puudest. Mõistlik on niiduservad korda teha koos niiduala taastamisega, sest praktikas murduvad võsast puhastatud ja kaldu kasvanud lepad rohumaale ja takistavad järgnevatel aastatel niidualade hooldamist.

- Luhal olevad vanad kraavid või kraavikohad (siin mõeldakse luhakraave, mitte väljaspoolt luhta jõkke vett toovaid kraave ja ojasid) tuleb võsast puhastada, kännud freesida ja kujundada laugete kallatega nõvaks, nii et kõrgema veeseisu ja suuremate sadude ajal töotaksid kraavidena, kuid kuivemal ajal võimaldaksid traktoriga niitmist.
 - Luhtade taastamise käigus tastada ka vanade jõesootide ummistunud ühendused jõega.
 - Säilitada (puhastada (paju)võsast) luhtadel madalaid mudaseid kunagi kinnikasvanud soote. Sellite sootide kaldad puhastada võsast ja kännud freesida, kaldad kujundada laugeks nii, et kuvematel aastatel saaks neid niita. (Olulised kahlajate toitumiskohad).
 - Luhtade regulaarseks hooldamiseks on vajalik vastava infrastruktuuri väljaehitamine. Luhtadele viivad teed peavad olema sellised, et kannataksid liikuda rasketehnikaga (heinapallikoormatega ja loomaveokitega). Luhtadele mahasõiduteed peaksid ulatuma mõnevõrra luhta sisse, et neile oleks võimalik läheneda mitmet alternatiivset rada pidi. Üks võimalus on kujundada mahasõidu lõpp poolkaare või nt T-tähe kujuliselt.
 - Kraavide ja vanajõgede ületamiseks tuleb rajada kas truubid või koolmekohad. Koolmekohtade probleemiks on, et tugev erosioon kannab ära ka suuremaid munakive, kruusast-killustikust rääkimata. Koolmekohad ei ole kasutatavad sügavate kraavide ja nõgude korral, haaketehnika võib takerdub maapinna taha. Koolmekohtadega on probleeme ka luhaheina talvise väljaveo puhul – kui ka muu luhapind on jäätunud, siis koolmekohtade kohal olev jää on tänu vooluveele uuristatud õhukeseks ning koht muutub läbimatuks. Koolmekoha rajamisel truubi asemel on see eelis, et laseb läbi / üle väga suured veehulgad ja ei ummistu.
- Laugete ja madalamate voolusängide ületamiseks on soovitatav rajada tugevdatud põhjaga koolmeid. Suuremate ojade ja kraavide ületamiseks truupe.

Hinnanguliselt on Soomaa rahvuspargis hooldamist vajavate niidualde pindala 1400 ha. Regulaarselt hooldatakse iga-aastaselt 800–900 ha lamminiitusid. Potentsiaalselt taastatavaid luhaalasid on Soomaa rahvuspargis u 261 ha (sellest II prioriteet 81,6 ha ja III prioriteet 179,4 ha).

Lamminiitide ja lamminiitide servades paiknevate niiskuslembeste kõrgrohostute elupaigatüüpide hooldus on vajalik väga paljude kaitseväärtuste säilimiseks. Lamminiitide taastamine ja hooldamine on vajalik Soomaa loodusala ja Soomaa linnuala kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaikade säilimiseks, nagu herilaseviu, kanakull, kiivitaja, laululuik, luha-sinirind, niidurüdi, nõmmelõoke, rohunepp, rukkirääk, sookurg, tuuletallaja, täpikhuik, väike-konnakotkas, väikekoovitaja, väikeluik, võot-põõsalind, suur-kuldtiib. Lisaks sellele kaitsealuste taimeliikide ahtalehine ängelhein, niidu-kuremõök ja siberi võhumõök üleeestiliselt oluliste kasvukohtade säilimiseks.

Tegevus on vajalik poollooduslike koosluste ja seal elavate liikide elupaikade säilimiseks. Korraldaja: maaomanikud, RMK, KeA, niitude hooldamine on I prioriteet. Niitude taastamine on 31% ulatuses II prioriteet ja 69% ulatuses III prioriteet.

5.1.1.7. ELUPAIGATÜÜPIDE RABAD (7110*) JA SIIRDE- JA ÕÕTSIKSOOD (7140) HOOLDUS JA TAASTAMINE

Üldjuhul raba ja siirdesoo elupaik ei vaja säilimiseks inimese poolset tegutsemist. Soomaal on vajalik möödunud sajandil rajatud kuivendussüsteemide likvideerimine. Eelmisel kaitsekorraldusperioodil viidi Soomaal läbi rabade servaalade loodusliku veerežiimi taastamine. Suuremaid töid tehti kõigis Soomaa rahvuspargi rabades. Ühtekokku taastati

Kuresoo, Valgeraba, Riisa raba, Kikepera raba ja Öördi raba servaalalde loodusliku veerežiimi 1786 ha suurusel alal.

Antud kaitsekorraldusperioodil tuleb jälgida, et rajatud tammid peaksid vett ning toimuks rabakoosluse taastumine. Sõltuvalt seire tulemusest võib olla vajalik olemasolevate tammide remontimine või täiendavate tammide rajamine. Vajadusel tuleb taastatud alalt raiuda kasvama hakanud noored puud ja võsa. Kus täpselt puitaimetikku likvideerida, sõltub seiretööde tulemustest.

Planeeritavad tegevused:

1. Taastatud rabaaladel võsa ja noorte puude likvideerimine.
2. Olemasolevate tamminde remontimine ning täiendavate tammide juurderajamine.
3. Taastatud alade seire.

Tegevus on vajalik raba, siirdesoo ja õõtsiksoo koosluste ja seal elavate liikide elupaikade säilimiseks.

Korraldaja: RMK, KeA, I prioriteet.

5.1.1.8. METSAELUPAIGATÜÜPIDE LOODUSLIKKUSE TAASTAMINE

Soomaa rahvuspargis esinevad metsaelupaigad on vanad loodusmetsad (9010), rohundirikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*), siirdesoo- ja rabametsad (90D0*), lammi-lodumetsad (91E0) ja laialehelised lammimetsad (91F0). Kõik need metsaelupaigad püsivad suurepäraselt looduslikus seisundis ilma inimese vahelesegamiseta.

Siirdesoo- ja rabametsad asuvad enamasti rabade servades ning on üldjuhul kuivendusest kergemal või rohkemal määral mõjutatud. Nii nagu rabade ja siirdesoo elupaiga puhulgi on oluline olemasolevate kuivendussüsteemide sulgemine. Siirdesoo- ja rabametsade veerežiimi taastamistööd kattuvad raba elupaiga veerežiimi taastamistöödega. Ühtekokku on taastatud rabade servaala loodusliku veerežiimi 1786 ha suurusel alal.

Looduslikku veerežiimi on mõttekas taastada eeskätt siirdesoo- ja rabametsa ning soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüübis. Sealjuures siirdesoo- ja rabametsa elupaigatüübis võib veetaset tõsta julgemini ning vajadusel kaasa aidata raietöödega. Soostuvate ja soo-lehtmetsade elupaigatüübis tuleb veerežiimi taastamist teha ettevaatlikult ning pigem mitme etapis kui korraga. Üdjuhul koosluse kujundamist pole vaja teha ning raietöid tuleks teha võimalikult minimaalselt. Eriline väärtus on kraavitrasside äärde kasvanud vanadel puudel. Lammi-lodumetsa elupaigatüübi puhul on enamasti piisav kuivenduskraavide suudmete sulgemine. Väga hästi toimivate kuivenduskraavide puhul tuleks lisaks suudmete sulgemisele kunstlikult suurendada/lisada veeliikumise takistusi. Üdjuhul soovikumetsades koosluse kujundamist pole vaja teha ning raietöid tuleks teha võimalikult minimaalselt. Laialehise lammimetsa elupaigatüübi metsad tuleb jätta looduslikule arengule.

Tegevused metsaelupaigatüüpide looduslikkuse taastamiseks tulevad märgade metsade tegevuskavast.

Tegevus on vajalik metsaelupaigatüüpide ja seal elavate liikide elupaikade säilimiseks.

Korraldaja: RMK, KeA, I prioriteet.

5.1.1.9. LEMMJÕE TAMME HOOLDAMINE

Peamiseks tööks on Lemmjõe tamme ümbruse regulaarne korrastamine. Nimetatud hooldustöö langeb kokku Lemmjõe keele niidu hooldustöödega. Juhul, kui ei ole ressursse kogu niiduala hooldamiseks, on vajalik vähemalt kahekordse võra diameetri ulatuses igal aastal niiduala niita, takistamaks ala võsastumist ning üle 2–3 aasta lausalisel kogu niiduala võsast puhastada. Võraaluse hooldatava ala suurus on hinnanguliselt 0,07 ha ning Lemmjõe keele niidu pindala 0,6 ha. Lemmjõe tamme soodsa seisundi säilimiseks on vajalik tamme võra naabrusesse kasvanud kuuskede likvideerimine, et need ei varjutaks võra. Vajadusel tuleb likvideerida suuremaid puid kuni kahekordse võra kauguseni tammest.

Perioodiliselt esinevad üleujutused kuhjavad kaldakünnisele lamapuitu, oksarisu ja pilliroogu ning veega kohale kandunud olmeprahti. Üksikobjekti piirkonnas tuleb kaldakünnis ja metsaserv üleujutusprahist puhastada. Üksikobjekti vaadeldavause parandamiseks ja piirkonna ajaloolise maastikupildi taastamiseks on oluline ka Lemmjõe tammest kaugemale jääva matkaraja ja nii Raudna jõe kui ka Lemmjõe kalda kujundamine, vaadete avamine, põõsaste likvideerimine jms maastikku kujundavad tööd. Maastikuvaadete hooldamist on käsitletud alljärgnevas peatükis.

Lemmjõe tamm on populaarne külastusobjekt paadimatkajatele, kes sõidavad mööda Raudna ja Lemmjõe. Paadimatkajate traditsiooniline maabumiskoht asub Lemmjõe keele Lemmjõe poolsel küljel. Kaitsekorralduskavaga planeeritakse paatide maabumiskoht korrastada.

Lemmjõe keel, Lemmjõe suubumiskoht Raudna jõkke on populaarne külastusobjekt. Koos Lemmjõe tamme, tamme ümbruse, Lemmjõe keele niidu ja jõekallaste korrastamisega tuleks korrastada ka Lemmjõe keelel olev puudetukk. Hinnanguliselt on korrastatava ala pindala 0,06 ha. Lemmjõe keele puudetuka korrastamisel tuleks puhastada puudesalu võsast, murdunud puudest nii, et oleks võimalik külastada Lemmjõe keele tippu ja nautida keelelt avanevaid vaateid. Planeeritavad tööd on toodud kaardil lisas 8.

Kokkuvõtlikult on olulisemad tööd Lemmjõe tamme hooldamiseks:

1. Lemmjõe tamme ümbruse regulaarne hooldamine.
2. Lemmjõe tamme võrasse kasvanud kuuskede eemaldamine.
3. Infostendi uuendamine.
4. Tammealuse puhkekoha korrastamine ja kujundamine.
5. Lemmjõe tamme ümbruse (Lemmjõe keele niidu) maastiku koristamine ja kujundamine.
6. Lemmjõe keele puistu korrastamine
7. Raudna ja Lemmjõe kaldakünniste korrastamine Lemmjõe niidu piirkonnas.

Tegevus on vajalik kaitsealuse üksikobjekti soodsa seisundi säilimiseks ja üksikobjekti tuvustamiseks.

Korraldaja: RMK, KeA, Lemmjõe tamme ümbruse regulaarne hooldamine ja tamme võrasse kasvanud kuuskede eemaldamine on I prioriteet. Ülejäänud tööd II prioriteet.

5.1.1.10. SOOMAA MAASTIKUVAADETE HOOLDUS JA TAASTAMINE

Maastikuvaadete hooldustööd on vajalikud vaadete säilitamiseks luhaniitudele ning vaadetele maanteedelt luhtadele. Olulisemad maastikuvaadete piirkonnad on toodud lisas 8. Suures osas on maastikuvaadete hooldamistööd kaetud poollooduslike koosluste hooldustöödega. Oluline

on jälgida, et poollooduslike koosluste hooldustöid tehakse kõlvikute piirini. Maastikuvaadete säilimiseks on olulised tee ja poolloodusliku koosluse vahele jäävate maaribade korrastamine ja võsast puhastamine. Ühtekokku on Soomaal 11,7 ha maastikuvaadete seisukohalt olulisi piirkondi, mis asuvad riigimaadel. (Riigimaadel asuvate maastikuvaatelist oluliste alade hoolduskaart on esitatud elektrooniliselt kaardikihina.) Peamiste kavandatud väärtuslike maastikega hooldustööde piirkonnad:

- Riisa põldude ala avatud hoidmine, kraavikallastelt võsa likvideerimine. Riisa kultuurpõllud on olulised rändlindude peatuskohad. Rändlindude peatuseks soodsate tingimuste taastamiseks on oluline säilitada avatud maastikku.
- Tipu parkimisplatsi ümbruse ja Pääsma laane ning maanteevahelise ala puhastamine võsast ja maastiku kujundamine (1,1 ha). Tegevus on oluline avatud maastikuvaadete hoidmiseks Tipu parkimisplatsilt. Pääsma lammimetsale avanevate vaadete säilimiseks ja teeäärte puhastamine võsast liiklusohutuse tagamiseks.
- Kõrtsi-Tõramaa külastuskeskuse juurde viiva sissesõidutee ümbruse korrastamine ja avatud hoidmine (0,4 ha).
- Kõpu-Jõesuu maantee teeserva hooldus Tõramaa-Kildu teeristist Riisa poole (0,6 ha).
- Halliste luha vaatetorni ümbruse puhastamine noorest võsast ja avatud hoidmine (0,1 ha).
- Meiekose laagriplatside, Meiekose maantessilla ja Riisa küla teeäärte avatud hoidmine ja võsast puhastamine (1,2 ha).
- Meiekose matkarajal Raudna jõe kaldaala ja Tõramaa oja kaldaala puhastamine võsast, puistu kujundamine ja avatud vaadete hoidmine (1,0 ha).
- Karuskose kordoni ümbruse teeservade ja luhaservade hooldus (0,2 ha).
- Lemmjõe keele niidualade ja jõekallaste hooldustööd. Hinnanguliselt tuleb korrastada u 115 m lõik Raudna jõe kaldal ja 130 m lõik Lemmjõe kaldal ja 0,6 ha niiduala.
- Lemmjõe keele puistu hooldus. Lemmjõe keelel oleva puistu korrastamine ja hooldus (0,06 ha)
- Lemmjõe paremkalda ja sillaümbruse hooldus jõe suudmest Lemmjõe sillani. Tegemist on oluliste maastikuvaatelist kunagi lagedate aladega, mis on võsastunud. Need alad on ka olulised niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga kasvukohad (4,2 ha).
- Oksa piirkonna maastike hooldustööd (2,9 ha). Piirkonna hooldustööd hõlmavad Oksa teeservade korrastamist, et avaneks vaade luhaheinamaadele ning Oksa kõrtsi varemete ümbruse ja varemete juurve viiva matkaraja ümbruse luhaheinamaade, puistute hooldamine ja kujundamine – sisuliselt tuleks kujundada puisniidulaadne kooslus.

Kokkuvõtlikult on planeeritavad tööd:

1. Tipu piirkonna maastike hooldustööd.
2. Riisa ja Tõramaa piirkonna maastike hooldustööd.
3. Raudna ja Lemmjõe äärsete alade maastike hooldustööd.
4. Oksa piirkonna maastike hooldustööd.

Tegevus on vajalik Soomaa ajalooliste maastikuvaadete säilimiseks ja ala väärtuste tutvustamiseks.

Korraldaja: RMK, KeA, III prioriteet.

5.1.1.11. KULTUURIPÄRANDIOBJEKTIDE HOOLDAMINE JA KORRASTAMINE

Kultuurilooliselt oluliste objektide säilimiseks ja tutvustamiseks on vaja teha alljärgnevalt loetletud tegevused.

Pauna talu

On eravalduses ja heas korras.

Päästala talu

On eravalduses ja eluhoone on heas korras. Hoonet ümbritsevad heinamaad vajavad võsast puhastamist ja nende avatuna hoidmiseks on soovitatav heinamaad võtta kasutusele kas heinavõi karjamaadena.

Pärna talu

Asub riigimaal ja on RMK omanduses. Talu elumaja katus on uuendatud. Vajalikest töödest on vaja koristada maja ümbrus vanadest palgijäänustest ja hoone seest pehkinud puumaterjalist, koristada ja likvideerida risu. Taastada Pärna elumaja esikülje aknaava ja paigaldada majale uued aknad. Regulaarselt paar korda aastas niita hoone ümbrusest hein, korrastada haljastust, sh lõigata marjapõõsaid ja kujundada maja juures kasvavate puude võrasid. Korrastada Pärna lõkkekohta.

Mardi talu

Mardi talu on ainuke säilinud hoone Toonoja külast ja asuvad riigimaal ning on RMK omanduses. Talu juurde kuulub ka suitsusaun, mis on kasutuses metsaonnina. Selleks, et Mardi talu elumaja säiliks, on vaja hoone konserveerida. Selleks tuleb uuendada kogu elumaja katus, korrastada elumaja seinad, asendada laetalad, puhastada maja prahist ja kõdunevast puidust. Maja säilitada konserveertuna ilma akende ja küttekehata. Kord aastas tuleb niita maja ümbert hein ja tärkav võsa.

Koos ümbruse korrastamisega korrastada ja remontida vajadusel metsamaja, varustada metsamaja põletuspuudega ning korrastada tualetti.

Särgoja kõrts

Särgoja kõrtsi varemed asuvad riigimaal. Särgoja kõrtsist on alles mantelkorsten ning konserveeritud vundament. Vajalik on kord aastas niinta kõrtsi vareme ümbrus, puhastada vundament prahist ja likvideerida noored puud. Objekti säilimiseks on vajalik likvideerida aastate jooksul kasvanud võsa ning puhastada teerada objektini. Vajadusel rajada uus teerada ja täita pinnast nii, et vähemalt normaalse veeseisuga saaks varemeid külastada. Kui objekti ümbrus on korrastatud, Oksa maastikuvaated hooldatud ja oksa heinamaad taastatud, siis kujundada kõrtsi varemetesse lõkkekoht.

Oksa ait

Ait on riigimaal ja Oksa aida juures on Oksa lõkkekoht. Oksa ait on heas korras. Vajalik on aida ümbruse regulaarne hooldamine, kord aastas ka aida kõrval oleva endise maakeldri varemete puhastamine võsast ja heinast.

Adojaani ait

Adojaani ait on eravalduses ja asub Adojaani talu juures. Ait on Soomaa piirkonna üks vanemaid hooneid. Selle säilimiseks on vajalik aidale uue laastukatuse panemine ja regulaarne hooldus. Vähemalt kaks korda aastas tuleb aida ümbrust niita ja likvideerida kasvamahakanud võsa.

Lemmjõe metsavahikordon

Lemmjõe metsavahikordon on riigimaal ja on RMK omanduses. Kordonist teha üldkasutatav metsamaja. Selleks on vajalik Lemmjõe kordoni elumaja remontimine, maja koristamine sodist ja pehkinud materjalidest, panna uus katus, remontida vundament ja teha uued põrandad. Taastada küttesüsteem ulatuses, et vähemalt üks ruum oleks köetav. Korrastada aknaaugud. Maja juurde rajada käimla. Korrastada ümbrus ning kõrvalhoonete varemed.

Heinaküünid

Soomaa luhamaastiku lahutamatuks osaks olid heinaküünid. Täna sel päeval on säilinud kolm küüni: Oksa küün, mis on kasutuses metsaonnina, Tipu ja Läti küün. Küünide säilimiseks on vajalik küünide regulaarne hooldus ning vajadusel remontimine.

Rippsillad

2022. aastaks oli Soomaa piirkonnas säilinud kolm rippsilda, mis on suhteliselt viletsas seisus. Säilinud on Karuskose, Tākussaare ja Aesoo ripsild. Kõik sillad on eraomanduses. Vajalik on rippsildade hooldamine, et need säiliks vähemalt 2022. aasta seisus.

Tegevus on vajalik pärandobjektide säilimiseks ja nende tutvustamiseks.
Korraldaja: RMK, omanik, huvilised, II prioriteet.

5.1.2. TARISTU, TEHNIKA JA LOOMAD

5.1.2.1. SOOMAA RAHVUSPARGI KÜLASTUSKESKUSE (LOODUSMAJA) HOOLDUS JA UUENDAMINE.

Soomaa rahvuspargi külastuskeskus on rajatud kunagise taliteede ristumiskohal olnud Naari kõrtsi ehk Kõrtsi-Tõramaa endisele talukohale. Külastuskompleksi hooldamisel ja arendamisel on oluline säilitada endise talukoha hooneid ja võimalusel miljööd. Olemasolevatest hoonetest on eriti väärtuslikud Kõrtsi-Tõramaa elumaja ja ait.

Tagatakse Soomaa rahvuspargi külastuskeskuse ja selle taristu järjepidev toiminine ja hooldus (hoonete remontimine ja uuendamine, kommunikatsioonide ja välirajatiste rekonstrueerimine, parkimisplatside, teeradade ja sissesõidutee korrastamine, haljastuse hooldus jm.) Külastuskeskuste hoonete ja taristu remontimine ja uuendamine teostatakse vastavalt vajadusele. Kavandatud on külastuskeskuse peamaja laiendamine, et paremini täita külastuskeskusele pantud ülesandeid (laiendatakse ekspositsiooniala ja külastajate teenindusala). Kaitsekorraldusperioodi jooksul uuendatakse külastuskeskuses Soomaa rahvusparki tutvustava ekspositsiooni (käsitatud ptk-s 5.1.7.3 ja 5.1.7.4).

Külastuskeskuse arendustena on kaitsekorraldusperioodi jooksul planeeritud:

- a) Külastuskeskuse peamaja uuendamine.
- b) Laste mänguväljaku uuendamine.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.2. KARUSKOSE METSAVAHIMAJA HOOLDUS JA UUENDAMINE

Tagatakse Karuskose metsavahimaja ja selle kõrvalhoonete ning kordoni sauna rajatud metsamaja toiminine ja ümbruse hooldus (hoonete remontimine ja uuendamine, kommunikatsioonide ja välirajatiste rekonstrueerimine, parkimisplatside, teeradade ja sissesõidutee korrastamine, haljastuse hooldus jm.). Karuskose metsavahimaja hoonete ja taristu remontimine ja uuendamine teostatakse vastavalt vajadusele.

Metsavahimaja kompleksis on kaitsekorraldusperioodi jooksul planeeritud:

1. Karuskose metsavahimaja kompleksi elumaja kompleksne renoveerimine küttesüsteemide remontimine ja maja korrastamine loodushariduse ja teadustööde tugipunktiks.
2. Karuskose metsavahimaja abihoonete kompleksne restaureerimine (renoveerimine) ja kaasaegsel otstarbel rakendamine.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.3. TIPU KOOLIHOOONE HOOLDUS JA UUENDAMINE

Tipu koolihoone oli algselt Taki koolimaja. 1932 . aastal võeti Taki koolimaja tükkideks lahti ja pandi uuesti Tipu külas kokku. Tipu koolimajas on õppinud mitu põlvkonda külalapsi ja tudeerinud tudengeid. Selleks, et Tipu koolimaja säilitada, tuleb esmalt Tipu koolimaja katus uuendada ja remontida hoone vundament. Hoone säilimiseks on vajalik liigvee kõrvalejuhtimine krundilt. Pikemas perspektiivis on kavas kogu koolihoone rekonstrueerida piirkonna loodushariduse andmise keskuseks (tugipunktiks). Koolimaja toimimiseks tuleb ellu viia Tipu Looduskooli arengukava.

Tegevus on vajalik pärandobjekti säilimiseks, loodushariduse edendamiseks, rahvuspargi ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: Omanik, huvilised, II prioriteet.

5.1.2.4. HÜPASSAARE – MART SAARE MAJAMUUSEUMI HOOLDUS JA UUENDAMINE

Tagatakse Hüpasaare majamuuseumi järjepidev töö ning hooldus (olemasoleva hoonestuse korrastamine, sh elumaja katuse remontimine, kanalisatsiooni puhastusseadete paigaldamine ja imbväljaku rajamine, parkimisplatside, teeradade ja sissesõidutee korrastamine, haljastuse hooldus). Hüpasaare majamuuseumi hoonete ja taristu remontimine ja uuendamine teostatakse vastavalt vajadusele.

Hüpasaare majamuuseumi kompleksis on kaitsekorraldusperioodi jooksul planeeritud:

1. Amotriseerunud lauda lammutamine ja selle asemele küastushoone ehitamine.
2. Lasteala rajamine, sh laste mänguväljak ja lasterada.
3. Õunapuuaia serva väikeloomalauda ehitamine.
4. Karjamaa serva lammastele varjualuse ehitamine.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: Viljandi Muuseum, kohalik omavalitsus, II prioriteet.

5.1.2.5. ÕPPE- JA MATKARDADE HOOLDAMINE JA REKONSTRUEERIMINE

Hooldus tagatakse kõigil rajatud õppe- ja matkaradadel, sh Soomaa rahvusparki läbival Oandu-Ikla matkateel (taristu korrashoid ja läbipääsude rajamine karjateedade piirkonnas, prügikoristus, niitmine, vajadusel teele langenud puude koristus jm). Kokku on Soomaa rahvusparkis 10 õppe- ja matkarada ning Soomaad läbib RMK Oandu-Ikla matkatee.

Lisaks olemasolevatele radadele on kaitsekorralduskavas planeeritud rajada kolm uut matkarada. Õppe- ja matkaradade ning kaasneva taristu rekonstrueerimine toimub vajaduspõhiselt ning vastavalt RMK poolt koostatud külastuskorralduskavale „RMK Pärnu-Viljandi külastusala külastuskorralduskava 2020-2029”.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.

Korraldaja: RMK, olemasolevate radade hooldus ja rekonstrueerimine on II prioriteet.

Karuskose-Lemmjõe matkaraja ja Oksa kultuuriloolise matkaraja rajamise korraldajaks on Keskkonnaamet ja RMK. Tipu õpperaja rajamise korraldajaks on Tipu Looduskool ja Keskkonnaamet. Uute matkaradade rajamine on III prioriteet.

5.1.2.6. LÖKKEKOHTADE JA TELKIMISALADE HOOLDAMINE

Hooldus (niitmine, prügivedu, murdunud puude koristamine, kruusa vedu, põletuspuudega varustamine, väikerajatiste remontimine, vajadusel asendamine jm) tagatakse kõigil rajatud lõkkekohtadel ja telkimisaladel: Hüpasaare, Karuskose metsavahi, Kuuraniidu, Kõrtsi-Tõramaa, Lemmjõe keelemetsa, Läti torni, Meiekose saarte, Meiekose tamme, Meiekose randumissild, Kirbu, Muinasküla, Mulgi heinamaa, Oksa küüni, Oksa, Oksa aida, Ruunaraipe, Toonoja, Halliste luha, Abaja, Tõramaa oja, Öördi metsaonni. Telkimisalade ja lõkkekohtade taristu rekonstrueerimine toimub vajaduspõhiselt.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.

Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.7. METSAONNIDE RAJAMINE JA HOOLDAMINE

Hooldus (niitmine, prügivedu, murdunud puude koristamine, väikerajatiste remontimine, vajadusel asendamine jm) tagatakse kõigil rajatud metsaonnidel: Oksa ait, Oksa küün, Öördi, Meiekose tamme, Pärna, Toonoja. Uus metsaonn rajatakse Lemmjõe kordoni elumaja baasil.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.

Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.8. VAATETORNIDE HOOLDAMINE

Hooldus tagatakse kõigil rajatud vaatetornidele (taristu korrashoid, remontimine, ümbruse korrastamine jm). Soomaal on kolm vaatetorni: Ingatsi, Tipu, Halliste luha. Tornide hooldus ja rekonstrueerimine toimub vajaduspõhiselt ning vastavalt RMK poolt koostatud külastuskorralduskavale „RMK Pärnu-Viljandi külastusala külastuskorralduskava 2020–2029”.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: RMK, hooldus II prioriteet, rajamine III prioriteet.

5.1.2.9. RANDUMISSILDADE RAJAMINE JA HOOLDAMINE

Aktiivselt kasutatavate paadimatkade algus- ja lõpppunktidesse paigaldatakse regulaarselt (kevadadel paigaldatakse, sügisel võetakse välja) teisaldatavad ujuvad randumissillad. Paigaldatud randumissildadele tagatakse regulaarne hooldus. Randumissillad paigaldatakse Kuusekäärale, Meiekosele, Karuskosele, Riisa silla juurde. Vastavalt olukorra muutustele võib randumissildasid operatiivselt ümber paigutada. Karuskose randumissilla jaoks rajatakse uus koht (korrastatakse teed ja rajatakse parkla). Täiendav randumissild paigaldatakse Kirbu lõkkekoha juurde.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.10. TEEDE HOOLDAMINE

RMK hooldada on RMK-le kuuluvad teed, mis viivad riigimaanteedelt külastusobjektidele või poollooduslikele kooslustele. Hooldustöödega (teede korrapärane hooldus, sealhulgas hooajaline teeservade niitmine, tolmutõrje ja teekatte hõõveldamine. Teede remontimine ja korrastamine, sealhulgas teetammide puhastamine võsast ja teeserva kändude freesimine, kruusakatte uuendamine, truupide remontimine või asendamine) tuleb tagada teede sihipärane kasutamine. Külastuskorralduslikult oluliste teede puhul tuleb tagada ka talvine teede hooldus, sealhulgas teedelt lume lükkamine ning olulisemate parkimisplatside ja parkimistaskute lumest puhastamine. Külastuskorralduslikult olulisemad teed on: Karuskose tee, Öördi tee, Raba tee, Tõramaa luha tee, Mulgi tee, Räksi tee, Ruunaraipе luidete teede võrgustik, Hüpasaare tee.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks, poollooduslike koosluste hooldamiseks ning järelvalveks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.11. VEETEEDE HOOLDAMINE

Soomaa rahvusparki läbivad jõed on olulised veeteed. Soomaa rahvusparki läbib kolm suuremat jõge: Halliste, Raudna ja Lemmjõgi. Rahvusparki põhjapiiril voolab Naesti jõgi. Rahvusparki lõunaosas suubub Raudna jõkke Kõpu jõgi. Suurvee ajal kasutatakse veeteena ka Tõramaa jõge. Külastuse korraldamiseks on vajalik vooluteed vabad hoida nii, et paatidega saaks liigelda. Rahvusparki piirides kulgevad veeteed järgmiselt:

Halliste jõel – Teesoo maantee sillast kuni suudmeni.

Raudna jõel – Tohvri sillast kuni suudmeni.

Lemmjõel – sagedamini kasutatav veeteed algab Oksa sillast kuni suudmeni. Vahel algab veeteed ka Härma sillast.

Tõramaa oja – kõrema veeseisu ajal Tõramaa sillast kuni suudmeni

Veeteede hooldustöödena tuleb liikumisteedelt kõrvaldada vettekukkunud takistused, ulatuses, mis tagab paatide läbipääsu. Tõramaa jõel ja Lemmjões olevaid koprapaise veeliikluse eesmärgil ei eemaldata (paadid tuleb paisudest üle või ringi vedada). Perioodiliselt tuleb jõgesid puhastada vette sattunud prahist.

Tegevus on vajalik rahvusparki ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks. Korraldaja: RMK, huvilised, maaomanikud III prioriteet.

5.1.2.12. INFOTAHVLITE JA SUUNAVIITADE HOOLDAMINE

Tagatakse kõigi infotahvlite ja viitade pidev hooldamine ja vajaduspõhine uuendamine. Uuendatavatel infotahvritel kasutatakse Soomaa rahvusparki logot ja materjal on esitatud eesti ja inglise keeles. Kokku on Soomaa rahvusparki paigaldatud 12+4 infotahvlit. Lisainformatsiooni andmiseks suunatakse külastajaid QR-koodide abil infot hankima Soomaa rahvusparki veebilehele. Kuna infotahvlid ja viidad amortiseeruvad sõltuvalt oludest piirkonniti erinevalt, ei ole väljavahetamise aeg täpselt ennustatav ja see toimub vajaduspõhiselt. Uuendatavatel infotahvritel ja viitadel kasutatakse algupäraseid kohanimesid ja ühtset stiili.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks. Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.13. SUURTE PIIRITÄHISTE PAIGALDAMINE JA HOOLDAMINE

Paigaldada Soomaa rahvusparki sisenevatele teedele rahvusparki välispiirile suured kujundatud piiritähised. Kokku tuleb paigaldada kuus tähist: Tippu, Riisale, Tohvri silla juurde, Valgeraba tee, Härmale ja Hüpassaare tee.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks. Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.2.14. PIIRI- JA VÖÖNDITÄHISTE PAIGALDAMINE JA HOOLDAMINE

Soomaa rahvusparki välispiirile ja vööndite piiridele on kokku paigaldatud 89 piiritähist. Olemasolevatest tähistest 13 tuleb likvideerida. Need on kas valesti paigaldatud või on pärit ajast enne vööndite piiride korrigeerimist. Täiendavalt tuleb paigaldada 19 uut piiritähist. Uued piiritähised on kavandatud paigaldada olulisemate ja sagedamini külastatavate piirkondade vööndite piiridele.

Olemasolevate tähiste likvideerimine ja uute tähiste paigaldamine teostatakse 2024. aastal. Samal aastal vaadatakse üle ka teised tähised ning vajadusel asendatakse amortiseerunud tähised. Tähiste hooldustöid tehakse 2027. ja 2030. aastal.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks, järelvalveks ning külastuse korraldamiseks. Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.3. KAVAD, EESKIRJAD

5.1.3.1. KAITSEKORRALDUSKAVA VAHE- JA LÕPPHINDAMINE NING UUENDAMINE.

Kaitsekorralduskava eesmärgid on seatud kümneks aastaks. 2027. aasta lõpus tuleb hinnata esimese perioodi tulemuslikkust (väärtuste seisundit), vajadusel tuleb uuendada tegevustabel ja eelarve. Kaitsekorraldusperioodi lõpus viiakse läbi kaitse tulemuslikkuse hindamine ning koostatakse uus kaitsekorralduskava järgneviks 10-aastaseks perioodiks.

Korraldaja: Keskkonnaamet, I prioriteet.

5.1.3.2. SOOMAA RAHUSPARGI KAITSE-EESKIRJA MUUTMINE

Nimetada Soomaa rahvuspargi kaitse-eesmärkidesks:

1) I kaitsekatekoria kaitsealune taimeliik liiv-hundihammast (*Astragalus arenarius*). II kaitsekatekoria kaitsealused taimeliigid: harilik sookold (*Lycopodiella inundata*), kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*), eesti soojumikas (*Saussurea esthonica*), niidukuremõõk (*Gladiolus imbricatus*), kahar parthein (*lyceria lithuanica*), laialehine nestik (*Cinna latifolia*), sale villpea (*Eriophorum gracile*), sagristarn (*Carex irrigua*), õrn tarn (*Carex disperma*), harilik sookäpp (*Hammarbya paludosa*), kuninga-kuuskjalg (*Pedicularis sceptrum-carolinum*), kolmehõlmaline batsaania (*Bazzania trilobata*)

2) I kaitsekatekoria linnuliigid: kaljukotkas (*Aquila chrysaetos*), väike-konnakotkas (*Aquila pomarina*), merikotkas (*Haliaeetus albicilla*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*) ja II kaitsekatekoria linnuliik mustsaba-vigle (*Limosa limosa*).

3) III kaitsekatekoria loomaliik Paksukojaline-jõekarp (*Unio crassus*), kes on ühtlasi Soomaa loodusala kaitse-eesmärgiks.

Nimetada Soomaa rahvuspargi kaitse-eesmärkideks loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüübid: huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), liigirikkad niidud lubjavesel mullal (*6270), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (*7110), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad looduspõõsad (*9010), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (*9080), siirdesoo- ja rabametsad (*91D0), lammi-lodumetsad (*91E0) ning laialehised lammimetsad (91F0).

Soomaa rahvuspargi kaitse-eesmärkide hulgast arvata välja elupaigatüübi metsastunud lited (2180) kaitse, sest antud elupaigatüüp on ekslikult määratud. Nimetatud elupaigatüübi asemel on tegemist vanade looduspõõsade elupaigatüübiga (palu- ja nõmmemetsa kasvukohaga).

Täpsustamist vajavad liikide palu-karukell (*Pulsatilla patens*) ja lõuna-jumalakäpp (*Orchis mascula subsp. speciosa*) kaitse-eesmärgiks seadmine (kontrollida palu-karukella esinemist Soomaa rahvuspargis. Lõuna-jumalakäpp on jumalakäpa alamliik).

5.1.4. KAITSEALA TUTVUSTAMINE JA KESKKONNAHARIDUS

5.1.4.1. SOOMAA RAHVUSPARKI TUTVUSTAVATE VEEBILEHTEDE UUENDAMINE JA TOIMETAMINE

Soomaa rahvusparki tutvustavate veebilehtede eesti ja võõrkeelse info uuendamine on pidev protsess. Kaitsealade veebilehel (www.kaitsealad.ee/karula-rahvuspark) on kajastatud Soomaa rahvuspargis toimuvate sündmuste ja koolituste info ning kättesaadav kaitsekorralduslik teave (koostöökogude jm koosolekute protokollid ning uuringute tulemused). Soomaa rahvuspargi sotsiaalmeedia veebilehtedel antakse edasi vahetut infot rahvuspargi sündmustest.

RMK hallataval veebilehel (www.loodusegakoos.ee) antakse edasi külastuskorralduslikku infot. Kaitsealade veebilehel ja RMK veebilehel antakse esmast infot ka inglise ja vene keeles.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: Keskkonnaamet, RMK, II prioriteet.

5.1.4.2. KÜLASTUSKESKUSE EKSPOSITSIOONI UUENDAMINE

Külastuskeskuse ekpositsiooni eesmärk on tõsta ja arendada erinevate sihtrühmade keskkonnateadlikkust, tutvustada Soomaa rahvuspargi väärtusi. Õuealale tekitada ekpositsioon, mis seotud metsa ja metsloomadega, näiteks Kopra onn, imiteerides looduslikku koprapesa jm. Ekspositsiooni läbiv teema on „Maa täis vett”.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning loodusteadlikkuse edendamiseks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.4.3. KÜLASTUSKESKUSE ÕPPEKLASSI INVENTAARI UUENDAMINE

Seoses külastuskeskuse laiendamisega ning uue ekspositsiooni ja väliklassi rajamisega tuleb täiendada ja uuendada õppeklassi vahendeid (mikroskoobid, kahvad, prepareerimisvahendid, välitöövatrustus jms)

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks ning loodusteadlikkuse edendamiseks.
Korraldaja: RMK, II prioriteet.

5.1.4.4. LOODUST, KULTUURIPÄRANDIT JA TASAKAALUSTATUD KESKKONNAKASUTUST TUTVUSTAVATE KOOLITUSTE JA TEABEPÄEVADE KORRALDAMINE.

Koolituste eesmärgiks on tutvustada kohalikele elanikele, rahvuspargi külastajatele ja rahvusparki tutvustavatele giididele rahvuspargi loodusväärtuseid ja kultuuripärandit ning loodussäästliku keskkonnakasutuse suundasid. Koolitustel tutvustatakse erinevatele sihtgruppidele looduskaitse põhimõtteid ja looduskaitselisi töid, kohalikku kultuuripärandit ja selle eripärasid ja looduskasutust (sh maastikuhooldust, metsandust, loodussaaduste kasutamist jm) ning säästvat turismi. Koolitused ja teabepäevad toimuvad iga-aastaselt, planeeritakse umbes 20 lektortundi aastas.

Tegevus on vajalik väärtustele, ala ja selle väärtuste tutvustamiseks, loodusteadlikkuse edendamiseks, kohalike traditsioonide säilitamiseks ning külastuse korraldamiseks.
Korraldaja: Keskkonnaamet, RMK, huvilised, II prioriteet.

5.1.4.5. NOORE LOODUSKAITSJA KURSUSE KORRALDAMINE

Oluline on järjepidev töö rahvuspargis elavate ning ümbruskaudsete loodushuviliste noortega ja osalemine rahvusvahelises Europarc Junior Ranger Euroopa kaitsealasid ühendavas noorte looduskaitsejate võrgustikus. Noore looduskaitseja kursuse raames toimuvad minimaalselt kevad- ja sügisseminar ning suvine kursus. Kursustel tutvustatakse noortele loodust ja kultuuripärandit ning tasakaalustatud keskkonnakasutust. Noori looduskaitsejaid püütakse kaasata ka erinevate rahvusparki sündmuste korraldamisel ning looduskaitselistel töödel.

Tegevus on vajalik ala ja selle väärtuste tutvustamiseks.
Korraldaja: Keskkonnaamet, II prioriteet.

5.1.4.6. KÄSIVIKATIGA NIITMISE ÕPPEPÄEVA KORRALDAMINE.

Käsitsivikatiga niitmise oskuse propageerimiseks korraldatakse Soomaa rahvuspargis iga-aastaselt esimesel/teisel nädalavahetusel peale jaanipäeva käsivikatiga niitmise õppepäev. Selle päeva raames toimub ka käsivikatiga võistuniitmine.

Tegevus on vajalik looduslähedase elulaadi tutvustamiseks ning traditsioonilise käsitööoskuse säilitamiseks.
Korraldaja: Keskkonnaamet ja huvilised, II prioriteet.

5.1.4.7. HAABJA TAHUMISE ÕPPEPÄEVA KORRALDAMINE

Haabja tahjumise oskuse propageerimiseks korraldatakse Soomaal (Soomaa rahvuspargis või selle naabruses) haabja tahumise õppepäevi, mis on tuntud nn Haabjalaagri nime all. Koolituse eesmärk on propageerida ja õpetada vanu käsitööoskusi ning anda edasi teadmisi, kuidas valmistatakse haabjaid.

Tegevus on vajalik looduslähedase elulaadi tutvustamiseks ning traditsioonilise käsitööoskuse säilitamiseks.
Korraldaja: Keskkonnaamet ja huvilised, II prioriteet.

5.1.5. MUU

5.1.5.1. KOOSTÖÖKOGU TÖÖ KORRALDAMINE

Huvigruppide regulaarseks ja jätkusuutlikuks kaasamiseks Soomaa rahvusparki kaitse-eeskirja ja Soomaa rahvusparki, Soomaa loodus- ja linnuala kaitsekorralduskava rakendamisel ning infovahetuseks ja päevakohaste teemade laiapõhjalisema arutelu korraldamiseks on loodud Soomaa rahvusparki koostöökoogu, mille tööst on võimalik osa võtta kõigil huvitatud osapooltel ja mille juhtgruppi kuuluvad Keskkonnaameti, kohalike omavalitsuste, RMK ja kohaliku

kogukonna esindajad. Rahvuspargi koostöökogu on heaks partneriks kaitseala valitsejale kaitse korraldamisel, rahvuspargi arendamisel ning kogukonna ootuste ning probleemide vahendamisel, aidates regulaarsetel kokkusaamistel ja nende vahepeal listi vahendusel kaasa rahvuspargi arengule ja suundade kujundamisele. Koostöökogu kutsutakse kokku vähemalt kaks korda aastas.

Tegevus on vajalik kaitse korraldamiseks.
Korraldaja: Keskkonnaamet, I prioriteet.

5.2. EELARVE

Eelarve tabelisse (tabel 3.) on koondatud eelnevate analüüsidenä esitatud tööd, mis on täitmiseks käesoleva kaitsekorralduskavaga ettenähtud perioodi jooksul.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, millela kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on väärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus; kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus;
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele, eksponeerimisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele.

Tabel 3. Soomaa rahvuspargi, Soomaa loodusala ja Soomaa linnuala kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused, eelarve ja ajakava.

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
	Inventuurid, seired, uuringud														
1.5.3.1	Riiklik seire sh														
1.5.3.1	Iga-aastane kaljukotka pesitsusedukuse seire	Riiklik seire	KAUR	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1.5.3.1	Iga-aastane väike-konnakotka pesitsusedukuse seire	Riiklik seire	KAUR	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1.5.3.1	Iga-aastane musta-toonekure pesitsusedukuse seire	Riiklik seire	KAUR	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1.5.3.1	Ohustatud soontaimede ja samblaliikide seire, sh liiv- hundihammas, sagristarn, õrn tarn, laialeheline nestik, sookäpp, harilik sookold	Riiklik seire	KAUR	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
1.5.3.1	Rohunepi seire	Riiklik seire	KAUR	I				X						X	X
1.5.3.1	Soolinnustiku seire	Riiklik seire	KAUR	I					X						X

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
1.5.3.1	Rukkiräägu seire	Riiklik seire	KAUR	I			X			X			X		X
1.5.3.1	Ohustatud taimekoosluste (Natura 2000 kooslused) seire	Riiklik seire	KAUR	I		X					X				X
1.5.3.1	Päevaliblikate loendus Meiekose transektil	Riiklik seire	KAUR	I			X			X			X		X
1.5.3.2	Eesti-soojumika leviku ja seisundi inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	II			30								30
1.5.3.2	Palu-karukella leviku ja seisundi inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	I		X	X	X							0
1.5.3.2	Hariliku sookolla leviku ja seisundi inenteerimine	Inventuurid	KeA/H	I		15									15
1.5.3.2	Kauni-kuldkinga leviku ja seisundi inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	I		10	10	10							30
1.5.3.2	Lendorava leviku ja seisundi inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	II		30		30							60
1.5.3.2	Laiujuri leviku ja seisundi täpsustamine	Inventuurid	KeA/H	II						15	15				30
1.5.3.3	Elupaigatüüpide leviku ja seisundi inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	II			150			150		50			350
1.5.3.4.	Soomaa valitud ökosüsteemide kompleksne uurimine	Uuring	KeA/H	III				250							250
1.5.3.5.	Liiv-hundihamba kasvukohtade seire	Tulemusseire	KeA	II	X			X			X			X	0
1.5.3.6.	Luhtade indikaatorliikide seire	Tulemusseire	KeA	II					X					X	0
1.5.3.7	Rukkiräägu seire valitud seirealadel	Tulemusseire	KeA	II			X			X			X		0
1.5.3.8.	Kahepaiksete liikide leviku ja arvukuse inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	III		50					50				100
1.5.3.9	Koprapesakondade kaardistamine	Inventuurid	KeA/H	III	X				X					X	0

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
1.5.3.10	Niidu-kuremõõga ja siberi- võhumõõga kasvualade kaardistamine	Inventuurid	keA	II			25								25
1.5.3.11	Soomaa rahvuspargi hoonete inventeerimine	Inventuurid	KeA/H	III		70									70
	Kultuurilooliste objektide andmebaasi edasiarendamine.	Inventuurid	KeA/H	II											0
	Rahvapärimuse ja külajuttude kogumine ja publitseerimine.	Inventuurid	KeA/H	II											0
	Hooldus-, taastamis, ja ohjamisegevused														0
5.1.1.1	Liiv-hundihamba kasvukohtade hooldamine	Liigi elupaiga hooldustöö	KeA,RMK	I	X			X			X			X	0
5.1.1.2	Hariliku sookolla kasvukohtade hooldamine	Liigi elupaiga hooldustöö	KeA,RMK	I				X	X				X		0
5.1.1.4	Põlispuude kaitsmiseks kopraste kahjustuste eest puude katmine võrguga (vastavalt vajadusele)	Probleemliigi tõrje	RMK,MO	II		2			2			2			6
5.1.1.5	Väikekiskjate ja metsigade arvukuse reguleerimine	Probleemliigi tõrje	KeA	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0
5.1.1.7	Poollooduslike koosluste hooldamine (aruniidud 75 ha)	Koosluste hooldutöö	RMK, MO	I	75	75	75	75	75	75	75	75	75	75	750
5.1.1.7	Poollooduslike koosluste taastamine (aruniidud 14 ha)	Koosluse taastamistöö	RMK, MO	III			49								49
5.1.1.8	Poollooduslike koosluste hooldamine (lamminiidud 1205 ha)	Koosluste hooldutöö	RMK, MO	I	1205	1205	1205	1205	1205	1205	1205	1205	1205	1205	12050

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
5.1.1.8	Poollooduslike koosluste taastamine (lamminiidud 81,6 ha)	Koosluse taastamistöö	RMK, MO	II				286							286
5.1.1.8	Poollooduslike koosluste taastamine (lamminiidud 179,4 ha)	Koosluse taastamistöö	RMK, MO	III						628					628
5.1.1.9	Taastatud rabaaladel võsa ja noorte puude likvideerimine	Koosluse taastamistöö	RMK, KeA	I			30								30
5.1.1.9	Olemasolevate tamminde remontimine ning täiendavate tammide juurderajamine	Koosluse taastamistöö	RMK, KeA	I		X					X				0
5.1.10	Siirdesoo- ja rabametsade veerežiimi taastamine, kraavide sulgemine	Koosluse taastamistöö	RMK, KeA	I											0
5.1.1.11	Lemmjõe tamme ümbruse hooldamine	Üksikobjekti hooldustööd	RMK	I		20									20
5.1.1.11	Lemmjõe tamme võrasse kasvanud kuuskede eemaldamine	Üksikobjekti hooldustööd	RMK	I		5									5
5.1.1.11	Lemmjõe tamme ümbruse (Lemmjõe keeleniidu) maastiku koristustamine ja kujundamine	Maastiku hooldustöö	RMK	II		5									5
5.1.1.11	Lemmjõe keele puistu korrastamine	Maastiku hooldustöö	RMK	II		5									5
5.1.1.12	Tipu piirkonna maastike hooldamine	Maastiku hooldustöö	RMK	II			5,5					5			10,5
5.1.1.12	Riisa ja Tõramaa piirkonna maastike hooldamine.	Maastiku hooldustöö	RMK	II				17					10		27
5.1.1.12	Raudna ja Lemmjõe äärsete alade maastike hooldamine.	Maastiku hooldustöö	RMK	III					22					10	32

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
5.1.1.12	Oksa piirkonna maastike hooldamine	Maastiku hooldustöö	RMK	II						15				10	25
5.1.1.13	Kultuuripärandiobjektide hooldamine ja korrastamine (14 objkti)		RMK, MO,H	II	X		50	X	X	X	50	X	X	X	100
	Külastuskorralduslikud tööd														0
5.1.2.1	Külastuskeskuse hoonete uuendamine	Külastuskeskuse ja puhkekohtade hooldus	RMK	II		25000									25000
5.1.2.1	Väliklassi rajamine	Külastuskeskuse ja puhkekohtade hooldus	RMK	II		120									120
5.1.2.1	Laste mänguväljaku uuendamine	Külastuskeskuse ja puhkekohtade hooldus	RMK	II		210									210
5.1.2.2	Karuskose metsavahimaja kompleksi elumaja küttesüsteemide remontimine ja maja korrastamine loodushariduse ja teadustööde tugipunktiks	Külastuskeskuse ja puhkekohtade hooldus	RMK	II			1000								1000
5.1.2.2	Karuskose metsavahimaja abihoonete restaureerimine (renoveerimine) ja kaasaegsel otstarbel rakendamine. Siinhulgas ka elektrivarustuse korrastamine	Külastuskeskuse ja puhkekohtade hooldus	RMK	II			15000								15000
5.1.2.3	Tipu looduskooli rekonstrueerimine ja hooldus	Muu taristu hooldamine	OM, H	II				25000							25000
5.1.2.4.	Hüpassaare – Mart Saare majamuuseumi hooldus ja uuendamine	Muu taristu hooldamine	VM, OV	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
5.1.2.5	Õppe- ka matkardade hooldamine ja rekonstrueerimine	Radade ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0
5.1.2.5	Uute matkaradade rajamine	Radade ja puhkekohtade rajamine	RMK,KeA, H	III		220									220
5.1.2.6	Lõkkekohtade ja telkimisalade hooldamine	Radade ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0
5.1.2.7	Metsaonnide hooldamine	Radade ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0
5.1.2.7	Metsaonnide rajamine	Radade ja puhkekohtade rajamine	RMK	III			270				340				610
5.1.2.8	Vaatetornide hooldamine	Radade ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0
5.1.2.9	Randumissildade paigaldamine ja hooldamine	Radade ja puhkekohtade hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0
5.1.2.9	Randumissildade rajamine	Radade ja puhkekohtade rajamine	RMK	II		3,5									3,5
5.1.2.10	Kohalike teede hooldamine	Muu taristu hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0
5.1.2.11	Infotahvlite ja suunaviitade hooldamine	Infotahvlite hooldamine	RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0
5.1.2.12	Suurte piiritähiste paigaldamine	Muu taristu rajamine	RMK	II		120									120
5.1.2.12	Suurte piiritähiste hooldamine	Muu taristu hooldamine	RMK	II			X	X	X	X	5	X	X	X	5
5.1.1.6.	Veeteed hooldamine	Muu taristu hooldamine	RMK,H, MO	III		3			3				3		9

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
	Kavad ja eeskirjad														0
5.1.3.1	Kaitsekorralduskava vahe- ja lõpphindamine ning uuendamine.	Tegevuskavad	KeA	II					X					X	0
	Kaitseala tutvustamine ja keskkonnaharidus														0
5.1.4.1	Infomaterjalide ja trükiste uuendamine	Trükiste väljaandmine ja infotahvlite koostamine	KeA, RMK	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0
5.1.4.2	Soomaa rahvusparki tutvustava veebilehe uuendamine ja toimetamine	Salvestised ja interaktiivne tutvustamine	KeA	II	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	0
5.1.4.3	Külastuskeskuse ekspositsiooni uuendamine	Ekspositsioonide rajamine, hooldamine ja uuendamine	RMK	II			350								350
5.1.4.4	Külastuskeskuse õppeklassi inventaari uuendamine	Ekspositsioonide rajamine, hooldamine ja uuendamine	RMK	II				75							75
5.1.4.5	Loodust, kultuuripärandit ja tasakaalustatud keskkonnakasutust tutvustavate koolituste ja teabepäevade korraldamine	Teabepäevade korraldamine	KeA, RMK	II	25	25	25	25	25	25	25	25	25	25	250
5.1.4.6	Noore looduskaitse kursuse korraldamine	Teabepäevade korraldamine	KeA	II											0
5.1.4.7	Käsivikatiga niitmise õppepäeva korraldamine	Teabepäevade korraldamine	KeA, H	II	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	100
5.1.4.8	Haabja tahumise õppepäeva korraldamine	Teabepäevade korraldamine	KeA, H	II	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	150

Nr. ¹	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Korraldaja ²	Priori- teet	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	Maksumus kokku ³
					Sadades eurodes										
5.1.5.1	Koostöökogu korraldamine	Muu	KeA	I	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
	KOKKU				1330	27219	18300	26998	1357	2138	1790	1387	1343	1350	83211

¹ Peatüki number, kus on tegevuse täpsem seletus.

² KeA – Keskkonnaamet, RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus, KAUR – Keskkonnaagentuur, MO – maaomanik, H – huvilised (erinevad huvigrupid nagu kodanike ühendused, mittetulundusühingud, kohalikud elanikud, ettevõtjad jms).

³ X – Keskkonnaameti, Keskkonnaagentuuri ja RMK poolt täidetavad plaanipärased tööülesanded.

6. KAITSEKORRALDUSKAVA TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE JA UUENDAMINE

Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamise aluseks on perioodiliselt teostatud seired ja inventuurid ning kaitsekorralduslike tööde käigus kogutud andmed. Kaitsekorralduskava perioodi lõpus hinnatakse tulemuste põhjal kaitsekorralduskava edukust.

Kaitsekorralduskava on koostatud 10 aastaks (2022–2031). Käesoleva kaitsekorralduskava täitmise vaheanalüüs teostatakse 2027. aastal, kaitsekorralduskava täitmise analüüs 2031. aastal. Kaitsekorralduskava täitmise analüüs on ühtlasi ka aruanne selle täitmise efektiivsuse osas. Tulemuslikkuse hindamiseks võetakse aluseks alljärgneva tabeli näitajad.

Tabel 4. Soomaa rahvuspargi, Soomaa loodus- ja linnuala kaitsekorralduskava täitmise edukuse hindamiskriteeriumid.

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
LIIGIKAITSE					
2.1.1.1	Liiv hundihammas	Võsude arv	1006	1000	Lävend määratud 2016. a seire alusel.
2.1.1.2	Harilik sookold	Kasvukoha säilimine	1	1	
2.1.1.3	Palu-karukell	Levikuandmete täpsustamine	teadmata		
2.1.1.4	Kaunis-kuuskjalg	Kasvukoha pindala (ha)	4,9	4,9	
2.1.1.5	Eesti soojumikas	Kasvukoha pindala (ha)	300	300	Kasvukoha pindala vajab täpsustamist.
2.1.1.6	Niidu-kuremõök	Kasvukohtade arv	23	26	Lävend määratud 2021. a seire alusel.
2.1.1.7	Kahar parthein	Kasvukoha pindala (ha)	3,7	3,7	
2.1.1.8	Laialehine nestik	Kasvukohtade arv	4	4	
2.1.1.9	Sale villpea	Kasvukoha pindala (ha)	4,9	4,9	
2.1.1.10	Sagristarn	Kasvukohtade arv	1	1	
2.1.1.11	Õrn tarn	Kasvukohtade arv	4	1	
2.1.1.12	Harilik sookäpp	Kasvukohtade arv	2	2	
2.1.1.13	Kaunis kuldking	Levikuandmete täpsustamine	teadmata		
2.1.1.15	Kolmehõlmaline batsaania	Kasvukoha pindala (ha)	1,7	1,7	
2.1.1.16	Siberi võhumõök	Kasvukohtade arv	42	42	Lävend määratud 2021. a seire alusel.

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.2.1	Kaljukotkas	Paaride arv	4	4	
2.1.2.2	Väike-konnakotkas	Paaride arv	10	10	Lävend määratud 2021. a seire alusel.
2.1.2.3	Merikotkas	Paaride arv	1	1	Asus Soomaale elama aastal 2018.
2.1.2.4	Kalakotkas	Käib toitumas	jah	jah	
2.1.2.5	Must-toonekurg	Paaride arv	0	2	Seisuga 2021. a. ei pesitsenud Soomaal ühtegi paari.
2.1.2.6	Rabapistrik	Elupaikade säilimine	jah	jah	
2.1.2.7	Rabapüü	Elupaikade säilimine	jah	jah	
2.1.2.8	Niidurüdi	Paaride arv	3	3	
2.1.2.9	Kanakull	Paaride arv	5	5	
2.1.2.10	Karvasjalg-kakk	Paaride arv	5	5	
2.1.2.11	Jäälind	Paaride arv	5	5	
2.1.2.12	Sooräts	Paaride arv	1	1	
2.1.2.13	Väikeluik	Rändavate isendite arv	500	500	
2.1.2.14	Laululuik	Paaride arv	2	3	
2.1.2.15	Laanerähn	Paaride arv	30	3	
2.1.2.16	Roherähn	Elupaiga säilimine	jah	jah	
2.1.2.17	Valgeselg-kirjurähn	Paaride arv	70	75	
2.1.2.18	Rohunepp	Paaride arv	30	30	
2.1.2.19	Mudanep	Elupaiga säilimine	jah	jah	
2.1.2.20	Mustsab-vigle	Paaride arv	10	10	
2.1.2.21	Luha-sinirind	Paaride arv	1	1	
2.1.2.22	Sarvikpütt	Paaride arv	2	2	
2.1.2.23	Metsis	Mängivate kukkede arv	35	35	
2.1.2.24	jõgitiir	Paaride arv	2	2	
2.1.2.24	Piilpart	Paaride arv	50	50	
2.1.2.24	Sinikael-part	Paaride arv	150	150	

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.2.24	Sõtkas	Paaride arv	50	50	
2.1.2.25	Heletilder	Paaride arv	50	50	
2.1.2.25	Mudatilder	Paaride arv	130	150	
2.1.2.25	Punajalg-tilder	Paaride arv	120	120	
2.1.2.25	Hallõgija	Paaride arv	40	40	
2.1.2.25	Punaselg-õgija	Paaride arv	350	200	
2.1.2.25	Kiivitaja	Paaride arv	150	150	
2.1.2.25	Rüüt	Paaride arv	500	500	
2.1.2.25	Sookurg	Paaride arv	50	50	
2.1.2.25	Soo-loorkull	Paaride arv	3	10	
2.1.2.25	Teder	Paaride arv	150	150	
2.1.2.25	Väikekoovitaja	Paaride arv	150	150	
2.1.2.25	Öösorr	Paaride arv	100	100	
2.1.2.26	Rukkiräak	Paaride arv	50	150	
2.1.2.27	Hallpea-ränh	Paaride arv	40	40	
2.1.2.27	Händkakk	Paaride arv	45	45	
2.1.2.27	Õõnetuvi	Paaride arv	2	5	
2.1.2.27	Väike-kärbsenäpp	Paaride arv	900	900	
2.1.2.28	Herilaseviu	Paaride arv	5	15	
2.1.2.28	Nõmmelõoke	Paaride arv	1	2	
2.1.2.28	Tuuletallaja	Paaride arv	1	1	
2.1.2.28	Vööt-põõsalind	Paaride arv	20	20	
2.1.3.	Hunt	Pesakondade arv	3	3	Territoorium kattub osaliselt Soomaaga.
2.1.3.	Karu	Pesakondade arv	5	5	Territoorium kattub osaliselt Soomaaga.
2.1.3.	Ilves	Pesakondade arv	2	4	
2.1.3.	Kobras	Pesakondade arv		60	
2.1.3.1	Lendorav	Elupaiga säilimine	jah	jah	
2.1.3.2	Käsitiivalised	Liikide arv	9	9	
2.1.3.3	Saarmas	Isendite arv	30	30	

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.1.4.1	Hink	Elupaikade säilimine	jah.	jah	Soomaal ei ole hinki leitud.
2.1.4.2	Võldas	Elupaikade arv	3	3	Elab Halliste, Raudna ja Lemmjões.
2.1.5.1	Laiujur	Elupaikade säilimine	jah.	jah	Soomaal ei ole laiujurit leitud.
2.1.5.2	Suur-mosaiikliblikas	Esinemine seirepüügis	ei	jah	
2.1.5.3	Suur-kuldtiib	Esinemine seirepüügis	jah	jah	
2.1.6.1	Paksukojaline-jõekarp	Elupaikade arv	1	1	Elab Halliste jões.
2.1.7.1	Poropoorik	Kasvukoha pindala (ha)	13,4	13,4	
2.1.7.2	Leht-kobartorik	Kasvukohtade arv	1	1	2021. a üks kasvukoht.
2.1.7.3	Krookustorik	Kasvukohtade arv	1	1	2021. a üks kasvukoht.
2.1.7.4	Roosa võrkheinik	Elupaiga pindala (ha)	8,5	8,5	
2.1.7.5	Männi-soomussamblik	Kasvukohtade arv	2	2	
2.1.7.6	Väike nõgisamblik	Kasvukohtade arv	1	1	
2.1.7.7	Sõrmjas tardsamblik	Kasvukohtade arv	1	1	
ELUPAIGATÜÜPIDE KAITSE					
2.2.1	Huumustoitelised järved ja järvikud (3160)	Elupaigatüübi pindala (ha)	207 ¹	207	Pindala määratud 2021. a põhikaardi alusel.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	
2.2.2	Jõed ja ojad (3260)	Elupaigatüübi pindala (ha)	55	138	Pindala muutus tuleneb põhikaardi andmete uuenemisest.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	
2.2.3	Liigirikkad niidud lubjavesel mullal (6270*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	15	15	Pindala määratud 2021. a põhikaardi alusel.
		Elupaigatüübi seisund	C	B	
2.2.4	Niiskuslembesed kõrgrohustud (6430)	Elupaigatüübi pindala (ha)	125	250	Pindala määratud 2021. a põhikaardi alusel.
		Elupaigatüübi seisund	C	B	

¹ Elupaigatüübi kriteeriumina on kirjas elupaigatüübi pindala ja seisund Natura standartandmebaasis.

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.2.5	Lamminiidud (6450)	Elupaigatüübi pindala (ha)	1360	1460	2021.a. sisuga hooldatakse u 860 ha.
		Elupaigatüübi seisund	A	A	
2.2.6	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510)	Elupaigatüübi pindala (ha)	2	37	
		Elupaigatüübi seisund	A	C	
2.2.7	Rabad (7110*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	15493	15055	Osa elupaigast inventeeritud siirdesoo- ja rabametsa ning siirdesoo elupaigatüübiks.
		Elupaigatüübi seisund	A	A	
2.2.8	Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120)	Elupaigatüübi pindala (ha)	101	-	Veerežiimi taastamistööde tulemusena kujuneb raba elupaigatüübiks.
		Elupaigatüübi seisund	C	-	
2.2.9	Siirde- ja õõtsiksoo (7140)	Elupaigatüübi pindala (ha)	795	1608	2021. a seisuga oli Soomaal elupaigatüüpi 1608 ha.
		Elupaigatüübi seisund	A	A	
2.2.10	Nokkheinakooslused (7150)	Raba elupaigatüübi koosseisus.	jah	jah	
2.2.11	Vanad loodumetsad (9010*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	1423	1492	2021. a seisuga oli sihtkaitsevööndis elupaigatüüpi 1492 ha.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	
2.2.12	Rohundirikkad kuusikud (9050)	Elupaigatüübi pindala (ha)	197	452	2021. a seisuga oli sihtkaitsevööndis elupaigatüüpi 452 ha.
		Elupaigatüübi seisund		B	
2.2.13	Soostuvad ja soolehtmetsad (9080*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	1423	2196	2021. a. seisuga oli sihtkaitsevööndis elupaigatüüpi 2196 ha.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	
2.2.14	Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)	Elupaigatüübi pindala (ha)	3751	3332	2021. a seisuga oli sihtkaitsevööndis elupaigatüüpi 3332 ha.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	
2.2.15	Lammi-lodumetsad (91E0)	Elupaigatüübi pindala (ha)	18	442	2021. a seisuga oli sihtkaitsevööndis elupaigatüüpi 442 ha.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
2.2.16	Laialehised lammimetsad (91F0)	Elupaigatüübi pindala (ha)	95	56	2021. a seisuga oli sihtkaitsevööndis elupaigatüüpi 56 ha.
		Elupaigatüübi seisund	B	B	
MAASTIKU JA ÜRSIKOBJEKTI KAITSE					
2.3.1	Lemmjõe tamm	Tamme säilimine	1	1	
2.3.2	Maastikuvaadete säilimine.	Hooldatud alade arv	5	5	
PÄRANDKULTUURI KAITSE					
2.4.1	Heinaküünid	Korras küünide arv	3	3	Oksa, Tipu ja Läti heinaküün.
2.4.2	Särgoja kõrtsi varemed	Objekt on säilinud heas korras.	osaliselt	jah	Konserveeritud
2.4.2	Pauna talu	Objekt on säilinud heas korras.	jah	jah	
2.4.2	Mardi talu	Objekt on säilinud heas korras.	ei	jah	Vajalik põhjalik konserveerimine.
2.4.2	Pärna talu	Objekt on säilinud heas korras.	osaliselt	jah	2020 pandud uus laudkatus.
2.4.2	Lemmjõe kordon	Objekt on säilinud heas korras.	ei	jah	
2.4.2	Oksa ait	Objekt on säilinud heas korras.	jah	jah	
2.4.2	Adojaani ait	Objekt on säilinud heas korras.	ei	jah	Vajalik katuse remont.
2.4.2	Päästala talu	Objekt on säilinud heas korras.	jah	jah	
3.2	Karuskese metsavahikordon	Objekt on säilinud heas korras.	Jah	jah	RMK metsamaja.
3.3	Tipu koolimaja	Objekt on säilinud heas koras.	Jah	jah	Tegutseb Tipu looduskool.
3.4	Hüpassaare majamuuseum	Objekt on säilinud heas korras.	Jah	jah	Mart Saare majamuuseum
KÜLASTUSKORRALDUS JA LOODUSÕPE					
3.5	Õppe- ja matkarajad	Õppe- ja matkaradade arv	10	10	
3.6	Lõkkekohad	Lõkkekohtade arv	21	21	
3.7	Metsaonnid	Metsaonnide arv	5	7	

Pt.nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium	Tulemus	Selgitus
3.8	Vaatetornid	Vaatetornide arv	3	3	
3.9	Randumissillad	Randumissildade arv	3	5	
3.12	Suured piiritähised maanteel	Paigaldatud tähiste arv	0	6	

7. KASUTATUD MATERJALID

- BirdLife International and NatureServe 2014: Bird Species Distribution Maps of the World. 2012. *Ciconia nigra*. The IUCN Red List of Threatened Species. Version 2014.3.
- Ellermaa, M. 2015. Soomaa inventuuri aruanne 2015. Eesti Ornitoloogiaühing.
- Ellermaa, M. jt. 2016. Soomaa Natura linnuala tedre inventuur 2016. aastal. Eesti Ornitoloogiaühing. Pärnu.
- Eltis, J., Leito, A., Leivits, M., Luigujõe, L., Nellis, R., Ots, M., Tammekänd, I., Väli, Ü. *et* (2019) Eesti lindude staatus, pesitsusaegne ja talvine arvukus 2013–2017. *Hirundo* 32 (1) 2019. 1–39 p.
- Kattai, K. 2016. Eesti riikliku keskkonnaseire kaitstavate soontaimede seire 2016. a aruanne. EMÜ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut.
- Keskkonnaagentuur KAUR. 2017. Kahepaiksete seire. Eesti riikliku keskkonnaseire aruanne.
- Kukk, T. 2002. Euroopa haruldused Eestis. Laialeheline nestik. Eesti Loodus: 1.
- Kukk, T. 2002. Poliitiliselt ebakindel eesti soojumikas. Eesti Loodus 11.
- Kuresoo, A., Luigujõe, L. 2013. Rohunepe märgude seire. Eesti riikliku keskkonnaseire aruanne. MTÜ Taevasikk.
- L. Jonsson, 2000. Euroopa linnud. Eesti Entsüklopeediakirjastus.
- Laanetu, N. 1999. Kaitsekorralduslike väärtuste ja neid mõjustavate faktorite analüüs ja ettepanekud jõevähi ja sisevete limuste kaitse korraldamiseks Soomaa rahvusparkis. Aruanne. Käsikiri Keskkonnaameti Viljandi kontoris.
- Leivits, M. 2014. Nahkhiired. Eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire alamprogrammi seiretöö. 2014 aasta aruanne. Keskkonnaagentuur.
- Leivits, M. 2015. Madalsoode ja rabade haudelinnustiku seire 2014. aasta aruanne. Keskkonnaagentuur.
- Leivits, M. 2021. Luhaniitude haudelinnustiku seire 2020 a. Seiretööde aruanne. KAUR.
- Lõhmus, A. 2000. Tugi- tunnus- ja katusliigid. I. Etverk, T. Puura & P. Sørensen (toimetajad). - Metsade bioloogilise mitmekesisuse säilitamine: Eesti Keskkonnaministeerium & DANCEE. pp. 6–7.
- Lõhmus, A. 2017. Metsise elupaikade sihttaastamise eksperimentaalne uuring Soomaa uurimisalal, II. Etapp. Aruanne.
- Martin, M. 2019. Projekti „Rabakiilide inventuur 2018–2019” aruanne. Oniscus OÜ.
- Muts, M. 2011. Valgeselg-kirjurähn. Eesti Loodus 06–07.
- Nurmik, M. 2019. Pärnu jõestiku uuring. Koondaruanne. Eesti Keskkonnauuringute Keskus OÜ.
- Paal, J. 2000. "Loodusdirektiivi" elupaigatüüpide käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikool.
- Palo, A. 2018. Loodusdirektiivi metsaelupaikade inventeerimise juhend. Tartu.

- Randla, T. Jahimehe käsiraamat. Tallinn „Valgus”, 1979.
- Rennel, L., Rennel, K., Remm, J., Timm, U. 2008. Lendorav vajab põliseid haabasid tihedas jänesekapsa-mustika tüüpi metsas. Eesti Ulukid 11, 51–55.
- RMK. 2015. Soomaa rahvuspargi 2015. aasta külastajauuringu tulemused. Aruanne.
- Rosensvald, R., Lõhmus, P., Remm, L., Kraut, A., Rannap, R. 2012. Metsakuivendus mõjutab elustikku mitmel viisil. Eesti Mets, 1, 7–13.
- Ruukel, A. Haabjas UNESCOsse. <https://haabjas.com/haabjas-unescosse/> Ühepuulootsiku ühing.
- Sell, I. 2017. Looduskaitseliselt oluliste seeneliikide inventuur Soomaa rahvuspargis. Projekti aruanne. MTÜ Puuseen. Tartu.
- Sellis, U. 2013. Üksirändamise ime. Loodusesõber 5/2013: 32–39.
- Semm, M., Sepp, K., Tomson, P. ja Sepp, E-L. 2017. Karula ja Soomaa rahvuspargi maakatte andmebaasi koostamine ning ajaloolise maakasutuse analüüs ja Tsoneering. Lõpparuanne. Eesti Maaülikool.
- Serk, L. koostaja,. 2018. Soomaa. Suurem kui suurvesi: kohanemine ja toimetulek. VM toimetised nr 6. Tallinn.
- Soomets, E., Lõhmus, A., Rannap, R. 2017. Brushwood removal from ditch banks attracts breeding frogs in drained forests. Forest Ecology and Management 384: 1–5.
- Suurkask, M. 2021. Niidu-kuremõõga, siberi võhumõõga ja ahtalehise ängelheina seire Soomaa luhtadel. Seirearuanne. Käsikiri Keskkonnaameti Viljandi kontoris.
- Timm, U. 2008. Lendorava elupaikade inventuuri ja raadiotelemeetilise uuringute aruanne. Eesti Looduseuurijate Selts. Tartu. Käsikiri, 5 lk.
- Timm, U., Kiristaja, P. 2002. The Siberian Flying Squirrel in Estonia. Acta Zooologica Lituanica, vol. 12, no 4, pp. 382–385.
- Tuvi, J. 2016. Projekt (7884) Natura 2000 võrgustiku linnualade linnustiku inventuurid ja standard-andmevormide kaasajastamine. Aruanne. Eesti Ornitoloogiaühing.
- Vilbaste, K. 2004. Rahvusvahelise tähtsusega looma- ja taimeliigid. Eesti Keskkonnaministeerium.

TEGEVUSKAVAD

- Kalakotka (*Pandion haliaetus*) kaitse tegevuskava 2019.
- Kaljukotka (*Aquila chrysaetos*) kaitse tegevuskava. 2018.
- Lendorava (*Pteromys volans*) kaitse tegevuskava 2016.
- Merikotka (*Haliaeetus albicilla*) kaitse tegevuskava 2019.
- Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava 2015.
- Metsoja, J.-A. 2020. Luhtade hoolduskava. Pärandkoosluste Kaitse Ühing.
- Must-toonekure (*Ciconia nigra*) kaitse tegevuskava. 2018.

Niidurüdi (*Calidris alpina schinzii*) kaitse tegevuskava. 2018.

Rohunepe (*Gallinago media*) kaitse tegevuskava. 2021.

Soomaa rahvusparki turismipiirkonna säästva arengu strateegia 2020–2025+. 2020.

Väike-konnakotka (*Aquila pomarina*) kaitse tegevuskava. 2018.

Väikeluige (*Cygnus columbianus bewickii* Yarr.) kaitse tegevuskava. 2018.

Väli, Ü. ja Tuule, A. 2015. Kanakulli (*Accipiter gentilis*) kaitse tegevuskava.

L I S A D

LISAD

LISA 1. SOOMAA RAHVUSPARGI KAITSE-EESKIRI

Soomaa rahvusparki kaitse-eeskiri

Vastu võetud 22.04.2005 nr 85

RT I 2005, 23, 173

jõustumine 08.05.2005

Määrus kehtestatakse «Looduskaitseseaduse» § 10 lõike 1 alusel.

1. peatükk ÜLDSÄTTED

§ 1. Soomaa rahvusparki kaitse-eesmärk

(1) Soomaa rahvusparki² (edaspidi rahvuspark) kaitse-eesmärk on Vahe-Eesti edelaosa metsa-, soo- ja lammimaastike looduse, kultuuripärandi, kaitsealuste liikide, EÜ nõukogu direktiivi 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta I lisas nimetatud 48 liigi ning EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta:

1) I lisas nimetatud elupaigatüüpide: metsastunud luidete (2180)³, jõgede ja ojade (3260), lamminiitude (6450), rabade (7110*), vanade loodusmetsade (9010*), rohunditerikaste kuusikute (9050), soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080), siirdesoo- ja rabametsade (91D0*), lammi-lodumetsade (91E0) kaitse;

2) II lisas nimetatud liikide: saarma (*Lutra lutra*), hingi (*Cobitis taenia*), võldase (*Cottus gobio*), laiujuri (*Dytiscus latissimus*), suur-mosaiikliblika (*Euphydryas maturna*) ja suur-kuldtiiva (*Lycaena dispar*), kes kõik on III kategooria kaitsealused liigid, elupaikade kaitse, säilitamine, tutvustamine ja uurimine.

(2) Rahvusparki maa- ja veeala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele reservaadiks, kahekümne üheksaks sihtkaitsevööndiks ja üheks piiranguvööndiks.

(3) Rahvusparkis tuleb arvestada «Looduskaitseseaduses» sätestatud piiranguid käesolevas määruses sätestatud erisustega.

(4) Rahvusvahelise tähtsusega märgalade, eriti veelindude elupaikade konventsiooni artikli 2 lõike 1 kohaselt on Soomaa rahvuspark rahvusvahelise tähtsusega märgala (Ramsari ala).

(5) Tulenevalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k «Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri» lisa 1 punkti 1 alapunktist 52 hõlmab rahvuspark Soomaa linnuala ja punkti 2 alapunktist 386 Soomaa loodusala, kus tegevuste kavandamisel tuleb hinnata nende mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi.

§ 2. Rahvusparki asukoht

(1) Rahvuspark asub Viljandi maakonnas Suure-Jaani vallas Karjasoo ja Kibaru külas; Vastemõisa vallas Paelamaa, Lemmakõnnu, Metsküla ja Sandra külas; Kõpu vallas Vanaveski Uia, Iia ja Tipu külas ning Pärnu maakonnas Paikuse vallas Põlendmaa külas; Tori vallas Kildemaa, Võlli, Jõesuu, Rätsepa, Riisa ja Aesoo külas; Vändra vallas Leetva ja Kaansoo külas.

(2) Rahvusparki välispiir ja vööndite piirid on esitatud kaardil määruse lisas⁴.

§ 3. Kaitseala valitseja

Kaitseala valitseja on Keskkonnaamet.

2. peatükk KAITSEKORRA ÜLDPÕHIMÕTTED

§ 4. Lubatud tegevus

(1) Inimestel on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning püüda kala sihtkaitsevööndis, välja arvatud § 11 lõikes 2 sätestatud juhul, ja piiranguvööndis.

(2) Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal on viibimine lubatud, arvestades «Asjaõigusseaduses» ja «Looduskaitseseaduses» sätestatut.

(3) Telkimine ja lõkke tegemine rahvuspargis on lubatud ainult rahvuspargi valitseja nõusolekul selleks ettevalmistatud ja tähistatud kohtades. Telkimine ja lõkke tegemine õuemaal on lubatud omaniku nõusolekul.

(4) Rahvuspargis on lubatud jahipidamine ulukite arvukuse reguleerimise eesmärgil.

(5) Rahvuspargis on lubatud sõidukiga sõitmine teedel. Maastikusõidukiga sõitmine on lubatud rahvuspargi valitseja nõusolekul. Sõidukiga sõitmine väljaspool teid ja maastikusõidukiga sõitmine rahvuspargi valitseja nõusolekuta on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, valitsemisega seotud tegevuses, metsatöödel, põllumajandustöödel ja poollooduslike koosluste hooldamisel ning rahvuspargi valitseja nõusolekul teostatavas teadustegevuses.

(6) Rahvuspargi veekogudel on lubatud mootoriga ujuvvahendiga sõitmine. Mootoriga ujuvvahendiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, rahvuspargi valitsemisega seotud töödel, rahvuspargi valitseja nõusolekul hooldustöödel ning teadustegevuses.

§ 5. Keelatud tegevus

(1) Rahvuspargis on keelatud ehitamine veekogude kallastele veepiirist 50 meetri kauguseni, välja arvatud kaitseala tarbeks ning laagriploside tarbeks rahvuspargi valitsejaga kooskõlastatud kohtades.

(2) Rahvuspargi valitseja nõusolekuta on rahvuspargis keelatud:

- 1) muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlviku sihtotstarvet;
- 2) koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid;
- 3) väljastada metsamajandamiskava;
- 4) kinnitada metsateatist;
- 5) kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut;
- 6) anda nõusolekut väikeehitise, sealhulgas lautri või paadisilla ehitamiseks;
- 7) anda projekteerimistingimusi;
- 8) anda ehitusluba.

§ 6. Tegevuse kooskõlastamine

(1) Rahvuspargi valitseja vaatab talle kooskõlastamiseks esitatud metsateatise läbi ja annab kümne tööpäeva jooksul taotluse saamisest arvates metsakoosluse liikide ning vanuse mitmekesisuse säilitamise eesmärgist tulenevalt oma kirjaliku nõusoleku või seab vajaduse korral omapoolseid tingimusi.

(2) Rahvuspargi valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis vajab kaitse-eeskirja kohaselt rahvuspargi valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada rahvuspargi kaitse-eesmärgi saavutamist või rahvuspargi seisundit.

(3) Kui tegevusi ei esitatud rahvuspargi valitsejale kooskõlastamiseks või tegevustes ei arvestatud kirjalikult seotud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta rahvuspargi kaitse-eesmärgi saavutamist või rahvuspargi seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt «Haldusmenetluse seadusele» õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

(4) Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil on keskkonnamõju hindamise järelevalvajana õigus määrata rahvuspargi kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada rahvuspargi kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitstava loodusobjekti seisundit.

[RT I 2009, 7, 48 - jõust. 01.02.2009]

3. peatükk LOODUSRESERVAAT

§ 7. Loodusreservaadi määratlus

(1) Loodusreservaat on rahvuspargi otsesest inimtegevusest puutumata loodusega maa- või veeala, kus tagatakse looduslike koosluste säilimine ja kujunemine üksnes looduslike protsesside tulemusena.

(2) Rahvuspargis on Tuhametsa reservaat.

§ 8. Tegevus loodusreservaadis

Loodusreservaadis on keelatud igasugune inimtegevus, sealhulgas inimeste viibimine, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel ning loodusobjekti valitsemise eesmärgil ja kaitseala valitseja nõusolekul teaduslikel välitöödel.

§ 9. Loodusreservaadi kaitse-eesmärk

Loodusreservaadi kaitse-eesmärk on ökosüsteemide arengu tagamine üksnes loodusliku protsessina.

4. peatükk SIHTKAITSEVÖÖND

§ 10. Sihtkaitsevööndi määratlus

(1) Sihtkaitsevöönd on rahvusparki maa- või veeala seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks.

(2) Rahvusparkis on 29 sihtkaitsevööndit:

- 1) Paelamaa sihtkaitsevöönd;
- 2) Miiliaugu sihtkaitsevöönd;
- 3) Ruunaraipe-Sauga sihtkaitsevöönd;
- 4) Valgeraba sihtkaitsevöönd;
- 5) Kuresoo sihtkaitsevöönd;
- 6) Sandra sihtkaitsevöönd;
- 7) Mulgi sihtkaitsevöönd;
- 8) Lemmjõe keele sihtkaitsevöönd;
- 9) Karuskose sihtkaitsevöönd;
- 10) Tõramaa sihtkaitsevöönd;
- 11) Öördi sihtkaitsevöönd;
- 12) Mardu sihtkaitsevöönd;
- 13) Halliselja sihtkaitsevöönd;
- 14) Venesauna sihtkaitsevöönd;
- 15) Möldri sihtkaitsevöönd;
- 16) Tipu sihtkaitsevöönd;
- 17) Räksi sihtkaitsevöönd;
- 18) Pääsma laane sihtkaitsevöönd;
- 19) Halliste luha sihtkaitsevöönd;
- 20) Raudna sihtkaitsevöönd;
- 21) Vireksaare sihtkaitsevöönd;
- 22) Kikepera sihtkaitsevöönd;
- 23) Pöörikaasiku sihtkaitsevöönd;
- 24) Tõrvaaugu sihtkaitsevöönd;
- 25) Piilu sihtkaitsevöönd;
- 26) Tuhkja sihtkaitsevöönd;
- 27) Osju sihtkaitsevöönd;
- 28) Härma sihtkaitsevöönd;
- 29) Riisa sihtkaitsevöönd.

§ 11. Keelatud tegevus

(1) Sihtkaitsevööndis on keelatud:

- 1) majandustegevus;
- 2) loodusvarade kasutamine;
- 3) uute ehitiste püstitamine, välja arvatud rahvusparki valitseja nõusolekul tee, tehnovõrgu rajatiste või tootmisotstarbeta ehitiste püstitamine rahvusparkis paikneva kinnistu või rahvusparki tarbeks.

(2) Kikepera ja Valgeraba sihtkaitsevööndites on keelatud inimeste viibimine 15. veebruarist 31. juulini ning Paelamaa sihtkaitsevööndis 15. märtsist 31. augustini.

§ 12. Lubatud tegevus

(1) Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohas. Rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas ja üle 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud kohtades on lubatud üksnes rahvusparki valitseja nõusolekul.

(2) Sihtkaitsevööndis on rahvusparki valitseja nõusolekul lubatud:

- 1) olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja veerežiimi taastamine;
- 2) koosluste kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile;
- 3) endiste talukohtade hoonestuse ja heinaküünide taastamine ja olemasolevate ehitiste hooldustööd;
- 4) pilliroo varumine.

(3) Rahvusparki valitseja nõusolekul on lubatud Halliste luha, Riisa, Raudna, Vireksaare, Pöörikaasiku, Härma, Tuhkja, Osju, Piilu, Tõrvaaugu, Räksi, Tipu, Tõramaa, Sandra, Mulgi, Miiliaugu ja Ruunaraipe-Sauga sihtkaitsevööndites metsakoosluse kujundamine vastavalt kaitse-eesmärgile, kusjuures rahvusparki valitsejal on õigus esitada nõudeid raieaja ja -tehnoloogia, metsamaterjali kokku- ja väljaveo ning puistu koosseisu ja täiuse osas.

§ 13. Vajalik tegevus

Halliste luha, Raudna, Härma, Tuhkja, Piilu, Osju, Tipu, Sandra ja Mulgi sihtkaitsevööndite poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigikoosseisu tagamiseks vajalik:

- 1) puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine;
- 2) niitmine, loomade karjatamine;
- 3) heinaniitmise alustamine mitte varem kui 1. juulil.

§ 14. Sihtkaitsevööndite kaitse-eesmärgid

(1) Valgeraba, Kuresoo, Öördi, Kikepera ja Riisa sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse rabade, vanade loodusmetsade, soostuvate ja soo-lehtmetsade, siirdesoo- ja rabametsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

(2) Miiliaugu ja Ruunaraipe-Sauga sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse maastiku üldilmet, metsastunud luidete ja vanade loodusmetsade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku, metsade bioloogilist mitmekesisust ning tagatakse puistute avalik kasutamine riigimaal.

(3) Sandra, Mulgi, Tipu, Halliste luha, Raudna, Tuhkja ja Härma sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse maastiku üldilmet, kaitstakse ja taastatakse lamminiitude, säilitatakse lammi-lodumetsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

(4) Tõramaa, Mardu, Halliselja, Räksi ja Vireksaare sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse vanade loodusmetsade, soostuvate soo- ja lehtmetsade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

(5) Lemmjõe keele, Karuskose ja Pääsma laane sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse lammi-lodumetsade, jõgede ja ojade elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

(6) Venesauna, Möldri, Pöörikaasiku, Tõrvaaugu, Piilu, Härma, Osju ja Paelamaa sihtkaitsevööndid on alad, kus säilitatakse vanade loodusmetsade, soostuvate soo- ja lehtmetsade, siirdesoo- ja rabametsade, lammi-lodumetsade, jõgede ja ojade, rohunditerikaste kuusikute elupaigatüüpe ning kaitsealuste liikide kasvukohti ja elupaiku.

5. peatükk PIIRANGUVÖÖND

§ 15. Piiranguvööndi määratlus

(1) Piiranguvöönd on rahvusparki majandatav osa, mis ei kuulu reservaati ega sihtkaitsevööndisse.

(2) Rahvusparkis on Soomaa piiranguvöönd.

§ 16. Lubatud tegevus

(1) Piiranguvööndis on lubatud majandustegevus.

(2) Piiranguvööndis on lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas. Üle 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud rahvusparki valitseja nõusolekul.

(3) Piiranguvööndis on lubatud rahvusparki valitseja nõusolekul:

- 1) maavara kaevandamine «Maapõueseaduse» § 59 lõikes 2 sätestatud juhul rahvusparki valitsejaga kooskõlastatud kohtades;
- 2) ehitiste, kaasa arvatud ajutiste ehitiste püstitamine ning ehitiste väliskonstruktsioonide muutmine;
- 3) veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine ning uute veekogude rajamine;
- 4) uue maaparandussüsteemi rajamine;
- 5) roo varumine külmumata pinnasel.

§ 17. Keelatud tegevus

(1) Koosluse liigilise ja vanuselise mitmekesisuse säilitamiseks on piiranguvööndis keelatud:

- 1) uuendusraie, välja arvatud turberaie langi pindalaga kuni 1 ha;
- 2) puurindest puuliigi või vanuserühma väljaraie;
- 3) üle 140-aastaste okaspuude, üle 120-aastaste kõvalehtpuude ja üle 80-aastaste pehmelehtpuude raiumine;
- 4) puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine.

(2) Piiranguvööndis on keelatud biotsiidi ja taimekaitsevahendi kasutamine metsamaal ja looduslikul rohumaal.

(3) Koosluse liikide ja vanuse mitmekesisuse säilitamiseks tuleb jätta metsaraiel kasvama eri vanuses puud vahekorras, mis tagab puude pideva ja ühtlase loomuliku suremuse ja puistu loodusliku uuenemise.

§ 18. Vajalik tegevus

Rahvusparki piiranguvööndi poollooduslike koosluste esinemisaladel on nende ilme ja liigilise koosseisu tagamiseks vajalik:

- 1) puu- ja põõsarinde kujundamine ja harvendamine või raadamine;
- 2) niitmine, loomade karjatamine;
- 3) heinaniitmise alustamine mitte varem kui 1. juulil.

§ 19. Piiranguvööndi kaitse-eesmärk

Piiranguvööndi kaitse-eesmärk on bioloogilise mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine.

6. peatükk RAKENDUSSÄTE

§ 20. [Käesolevast tekstist välja jäetud.]

¹EÜ nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 305, 8.11.1997, lk 42–65; L 236, 23.09.2003, lk 667–702; L 284, 31.10.2003, lk 1–53); EÜ nõukogu direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (EÜT L 103, 25.04.1979, lk 1–18; L 291, 19.11.1979, lk 111; L 319, 7.11.1981, lk 3–15; L 233, 30.08.1985, lk 33–41; L 302, 15.11.1985, lk 218; L 100, 16.04.1986, lk 22–25; L 115, 8.05.1991, lk 41–55; L 164, 30.06.1994, lk 9–14; C 241, 29.08.1994, lk 175; L 223, 13.08.1997, lk 9–17; L 236, 23.09.2003, lk 667–702).

²Soomaa rahvuspark on moodustatud Vabariigi Valitsuse 8. detsembri 1993. a määrusega nr 387 «Soomaa, Vilsandi ja Karula rahvusparki moodustamise kohta».

³Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt EÜ nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatahtsad elupaigatüübid.

⁴Rahvusparki välispiir ja vööndite piirid on märgitud määruse lisas esitatud kaardil Eesti põhikaardi (mõõtkava 1:10 000) alusel, kasutades Kabala ja Kõpu metskondade osas 2000. aasta, Kõpu metskonna SM kvartalite osas 1999. aasta ja Taali metskonna osas 1997. aasta metsakorralduse andmeid ning maakatastri andmeid seisuga september 2004. a.

Ala kaardiga saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris ning maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

LISA 2. KESKKONNAMINISTRI MÄÄRUS „METSISE PÜSIELUPAIKADE KAITSE ALLA VÕTMINE”

Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine¹

Vastu võetud 13.01.2005 nr 1

RTL 2005, 13, 111

jõustumine 28.01.2005

Määrus kehtestatakse «Looduskaitseseaduse» § 10 lõike 2 ja § 11 lõike 1 alusel.

§ 1. Kaitse alla võtmise eesmärk

Määrusega võetakse kaitse alla Vabariigi Valitsuse 20. mai 2004. a määruse nr 195 «I ja II kaitsekategooria liikide kaitse alla võtmine» § 8 lõike 2 punkti 16 kohaselt II kaitsekategooriasse kuuluva liigi metsise (Tetrao urogallus) väljaspool kaitsealasid asuvad elupaigad, mida tuleb kaitsta liigi soodsa seisundi tagamiseks.

§ 2. Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine

(1) Harju maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Jussi I, Kuusalu vallas Tõreska ja Pala külas;
- 2) Jõevärava, Anija vallas Vetla külas;
- 3) Kõrve, Anija vallas Vikipalu külas;
- 4) [kehtetu - RT I, 21.11.2014, 3 - jõust. 01.12.2014]
- 5) Loibu, Kõue vallas Laane külas;
- 6) Rihma, Kõue vallas Laane külas;
- 7) Lümandu, Saue ja Kohila vallas Tagametsa ja Kohatu külas;
- 8) Maapaju, Anija vallas Vikipalu külas;
- 9) Niinsoni, Anija vallas Vikipalu ja Pillapalu külas;
- 10) Perila-Esku, Kose vallas Nõmbra külas;
- 11) Pikva, Anija vallas Mustjõe, Pikva ja Konussaare külas;
- 12) Rebasemäe, Nissi vallas Ande ja Tabara külas;
- 13) Rohusaare II, Anija vallas Pillapalu külas;
- 14) Saarevälja, Kõue vallas Aela külas;
- 15) Vaharujärve, Saue vallas Tagametsa külas;
- 16) Vikipalu, Anija vallas Vikipalu külas;
- 17) Virla, Kõue vallas Virla, Aela ja Kodja külas;
- 18) Võllaskatku, Kuusalu vallas Rehatse ja Soodla külas.

(2) Ida-Viru maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Alajõe, Alajõe vallas Alajõe külas;
- 2) Arvila, Maidla ja Mäetaguse vallas Tarumaa ja Arvila külas;
- 3) Avinurme, Avinurme vallas Paadenurme ja Kõveriku külas;
- 4) Kaasiksoo, Maidla vallas Piilse, Lipu ja Rääsa külas;
- 5) Kamarna, Iisaku ja Illuka vallas Ilmatu ja Kaatermu külas;
- 6) Kauksi, Iisaku ja Tudulinna vallas Kauksi ja Roostoja külas;
- 7) Kiikla, Alutaguse vallas Arvila ja Kiikla külas;
- 8) [kehtetu - RT I, 25.11.2014, 12 - jõust. 05.12.2014]
- 9) [kehtetu - RT I, 25.11.2014, 12 - jõust. 05.12.2014]
- 10) Kuresoo, Sonda vallas Uljaste külas;
- 11) Kuru, Iisaku vallas Kauksi ja Kuru külas;
- 12) Mustassaare, Mäetaguse vallas Metsküla külas;
- 13) Oonurme, Tudulinna vallas Oonurme külas;
- 14) Ongassaare, Illuka ja Iisaku vallas Ongassaare, Ilmatu ja Varesmetsa külas;
- 15) [kehtetu - RT I, 19.07.2018, 11 - jõust. 29.07.2018]
- 16) Ratva, Mäetaguse vallas Metsküla külas;
- 17) Ristikivi, Tudulinna vallas Roostoja külas;
- 18) Tudulinna raba, Tudulinna ja Lohusuu vallas Raadna ja Lemmaku külas.

(3) Jõgeva maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Aidu, Põltsamaa vallas Kaavere külas;
- 2) Kauru, Pajusi vallas Arisvere, Kauru, Nurga ja Lahavere külas;
- 3) Kiisli, Pala ja Saare vallas Kiisli, Vea ja Pedassaare külas;
- 4) [kehtetu - RT I, 12.11.2013, 1 - jõust. 22.11.2013]
- 5) Laiusevälja, Jõgeva vallas Raaduvere, Laiusevälja ja Lõpe külas;
- 6) Sakussaare, Jõgeva vallas Laiusevälja ja Raaduvere külas;
- 7) Oti, Torma vallas Tuimõisa ja Oti külas;
- 8) Reastvere, Torma vallas Reastvere külas;
- 9) Rohe, Jõgeva vallas Võduvere ja Raaduvere külas;
- 10) Sortsi, Palamuse vallas Vitsuti külas;
- 11) Tammissaare, Jõgeva vallas Pedja, Raaduvere, Võduvere ja Rohe külas;
- 12) Vea, Pala vallas Vea ja Sõõru külas;
- 13) Visusti, Palamuse vallas Visusti ja Kassivere külas.

(4) Järva maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Kallisaare, Kabala vallas Rassi külas;
- 2) Kernu, Albu ja Lehtse vallas Kõrveküla ja Peedu külas;
- 3) Kõrvemaa, Albu ja Paide vallas Mõnuvere, Vetepere, Puiatu ja Kaalepi külas;
- 4) Lintsi, Paide vallas Võõbu, Eivere ja Ojaküla külas;
- 5) Mustla-Nõmme, Paide vallas Mustla-Nõmme külas;
- 6) Vaki, Kabala ja Oisu vallas Tănassilma ja Pibari külas;
- 7) Pikkmetša, Kabala vallas Rassi külas;
- 8) Sütetša, Türi vallas Laupa külas;
- 9) Vilita, Türi ja Oisu vallas Vilita, Põikva ja Tănassilma külas.

(5) Lääne maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Annamõisa, Lääne-Nigula vallas Piirsalu külas;
- 2) Kuusemaa-Suuremetša, Martna ja Ridala vallas Kesu, Vätse, Jõesse ja Jõõdre külas;
- 3) Selja, Kullamaa vallas Silla külas;
- 4) Suursoo, Risti vallas Kuijõe külas.

(6) Lääne-Viru maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Andi, Vihula vallas Eisma, Andi, Pajuveski ja Kiva külas;
- 2) Karja, Laekvere vallas Paasvere külas;
- 3) Kärje, Laekvere vallas Arukse ja Paasvere külas;
- 4) Kullissaare, Laekvere vallas Luusika külas;
- 5) Lebavere-Rünga, Väike-Maarja ja Vinni vallas Rünga ja Avispea külas;
- 6) Mustjärve, Rägavere ja Vinni vallas Nurkse, Männikvälja, Kantküla ja Allika külas;
- 7) [kehtetu - RT I, 25.11.2014, 12 - jõust. 05.12.2014]
- 8) Peedla, Avanduse vallas Kärü külas;
- 9) [kehtetu - RT I, 18.04.2019, 8 - jõust. 28.04.2019]
- 10) [kehtetu - RT I, 25.11.2014, 12 - jõust. 05.12.2014]
- 11) Saara, Vinni vallas Soonuka, Alavere, Rasivere ja Alakvere külas;
- 12) Sootaguse, Avanduse ja Laekvere vallas Sootaguse, Kärü ja Salutaguse külas;
- 13) Uljaste, Rägavere vallas Uljaste ja Miila külas;
- 14) Vila, Vihula vallas Vila külas;
- 15) Võhunõmme, Rägavere ja Vinni vallas Nurkse, Sae, Võhu ja Aravuse külas.
- 16) [kehtetu - RT I, 25.11.2014, 12 - jõust. 05.12.2014]

(7) Põlva maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Kõivusaare, Orava vallas Kõivusaare ja Orava külas;
- 2) Oodsipalu, Veriora ja Orava vallas Nohipalo, Kamnitsa, Kõivsaare ja Jautra külas;
- 3) Kõvera, Orava vallas Kõvera külas;
- 4) Orelluuska, Värška vallas Lutepää, Treski, Nedsaja ja Verhulitsa külas;
- 5) Ulitina, Värška vallas Ulitina külas.

(8) Pärnu maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Aesoo, Tori vallas Aesoo külas;
- 2) Jaamaküla, Surju vallas Kikepera, Jaamaküla ja Metsääre külas;
- 3) Lutsu, Surju vallas Kikepera külas;

- 4) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
 - 5) Karumõlle, Saarde vallas Sigaste ja Väljaküla külas;
 - 6) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
 - 7) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
 - 8) Kellissaare, Vändra vallas Mädra ja Rae külas;
 - 9) Kildemaa, Tori vallas Kildemaa külas;
 - 10) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
 - 11) Kärsu, Saarde vallas Kanaküla ja Kärsu külas;
 - 12) Lodja, Saarde ja Surju vallas Kõveri, Lodja ja Ristiküla külas;
 - 13) Mustraba, Surju ja Paikuse vallas Põlendmaa ja Kikepera külas;
 - 14) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
 - 15) Mädra, Vändra vallas Võidula ja Kadjaste külas;
 - 16) Oissaare, Saarde vallas Sigaste ja Kanaküla külas;
 - 17) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
 - 18) Riisa, Tori vallas Jõesuu ja Võlli külas;
 - 19) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
 - 20) Vabriku, Tori vallas Kildemaa külas;
 - 21) Viluvere, Vändra vallas Viluvere külas;
 - 22) Väljaküla, Saarde vallas Sigaste ja Väljaküla külas;
 - 23) Kaisma, Halinga vallas Põravere külas;
 - 24) [kehtetu - RT I, 29.11.2016, 5 - jõust. 09.12.2016]
 - 25) [kehtetu - RT I, 29.11.2016, 5 - jõust. 09.12.2016]
 - 26) Massiaru, Häädemeeste vallas Uemaa ja Urissaare külas.
 - 27) [kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]
- (9) Rapla maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:
- 1) Ahekõnnu, Kehtna vallas Vastja, Ahekõnnu ja Haakla külas;
 - 2) Vastja, Kehtna vallas Kärpla, Ahekõnnu ja Vastja külas;
 - 3) Araste, Vigala vallas Tiduvere ja Araste külas;
 - 4) Konuvere, Märjamaa ja Vigala vallas Konuvere ja Tiduvere külas;
 - 5) Tiduvere, Vigala vallas Tiduvere ja Araste külas;
 - 6) Kiigemäe, Kaiu vallas Kuimetsa külas;
 - 7) [kehtetu - RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]
 - 8) Ellu, Märjamaa vallas Kohtru, Paisumaa ja Vana-Nurtu külas;
 - 9) Kuresilma, Märjamaa vallas Laukna, Loodna, Luiste ja Viita külas;
 - 10) Kädva, Kärü vallas Kädva ja Sonni külas;
 - 11) Leevre, Märjamaa vallas Soosalu, Leevre ja Kohatu külas;
 - 12) Lõmmelu, Kärü vallas Kärü, Jõeküla ja Kullimaa külas;
 - 13) Mustu, Märjamaa ja Nissi vallas Pajaka ja Mustu külas;
 - 14) Nõlva, Kehtna vallas Nõlva külas;
 - 15) Rangu, Märjamaa vallas Rangu ja Päädeva külas;
 - 16) Saunametsa, Kaiu vallas Põlliku, Suurekivi ja Vahastu külas;
 - 17) Selja, Kehtna vallas Selja külas;
 - 18) Taga-Põlliku, Kaiu vallas Suurekivi külas;
 - 19) Urevere, Märjamaa vallas Viita, Mõraste ja Urevere külas;
 - 20) Ömma, Märjamaa vallas Maidla külas.
- (10) Tartu maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:
- 1) Vahelaane, Tartu vallas Metsanuka külas;
 - 2) Väänikvere, Laeva vallas Väänikvere külas.
- (11) Valga maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:
- 1) Koikküla, Taheva vallas Koikküla ja Koiva külas;
 - 2) Koiva, Taheva vallas Koiva külas;
 - 3) Lasa, Helme vallas Holdre ja Koorküla külas;
 - 4) Mustjõe, Taheva vallas Hargla ja Kalliküla külas;
 - 5) Mõttuse, Hummuli vallas Aitsra ja Kulli külas;
 - 6) Nihu, Hummuli vallas Jeti ja Aitsra külas;
 - 7) Purtsi, Puka vallas Soontaga, Purtsi ja Põru külas;
 - 8) Tüandre, Helme vallas Pilpa külas;
 - 9) Virna, Öru vallas Uniküla ja Kiviküla külas;

10) Õhne, Hummuli vallas Jeti külas.

(12) Viljandi maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Jamsi, Kolga-Jaani vallas Parika külas;
- 2) Kabala, Suure-Jaani vallas Kootsi ja Vihi külas;
- 3) Juhkreõue tee, Suure-Jaani vallas Karjasoo külas;
- 4) Paanikse, Karksi vallas Lilli külas;
- 5) Vanaveski, Kõpu vallas Uia külas;
- 6) Seruküla, Kõpu vallas Uia külas.

(13) Võru maakonnas võetakse kaitse alla järgmised metsise püsielupaigad:

- 1) Hurda, Rõuge vallas Kaugu, Hurda ja Viliksaarõ külas;
- 2) Karisõõdi, Mõniste vallas Karisõõdi külas;
- 3) [kehtetu - RT I, 06.11.2018, 1 - jõust. 16.11.2018]
- 4) Kurenurme, Sõmerpalu vallas Kurenurme külas;
- 5) Vilbu, Sõmerpalu vallas Hänike külas;
- 6) Koemetsa, Mõniste vallas Koemetsa külas;
- 7) Laisi, Misso vallas Laisi külas;
- 8) Luutsniku, Haanja vallas Luutsniku ja Palli külas;
- 9) Põrgujärve, Mõniste ja Varstu vallas Koemetsa ja Vana-Roosa külas;
- 10) [kehtetu - RT I, 08.01.2019, 3 - jõust. 18.01.2019]
- 11) Singa, Mõniste vallas Koemetsa külas;
- 12) Ubajärve, Mõniste vallas Koemetsa ja Ubajärve külas;
- 13) Villike, Mõniste vallas Villike külas.

(14) Järva ja Rapla maakonnas võetakse kaitse alla järgmised maakonna piire ületavad metsise püsielupaigad:

- 1) Kõnnumaa-Väätsa, Kaiu, Paide ja Väätsa vallas Saareaugu, Lõõla ja Vahastu külas;
- 2) Maalema, Kaiu ja Väätsa vallas Suurekivi ja Saueaugu külas.

(15) Rapla ja Pärnu maakonnas võetakse kaitse alla järgmised maakonna piire ületavad metsise püsielupaigad:

- 1) Kullimaa, Käru ja Vändra vallas Võidula, Kullimaa ja Mäbara külas;
- 2) Mäliste, Halinga ja Märjamaa vallas Mäliste, Altküla ja Rukkiküla külas;
- 3) Nõlvasoo, Kehtna ja Kaisma vallas Selja, Kõnnu ja Kenni külas.

(15¹) [Kehtetu - RT I, 26.04.2017, 1 - jõust. 06.05.2017]

(16) Metsise püsielupaikade ja nende vööndite piirid on esitatud määruse lisas olevatel kaartidel².

§ 3. Püsielupaiga valitseja

«Looduskaitseaduse» § 21 lõike 1 kohaselt on püsielupaiga valitsejaks Keskkonnaamet.

§ 4. Kaitsekord

(1) Metsise püsielupaiga maa-ala jaguneb vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele sihtkaitsevööndiks ja piiranguvööndiks.

(2) Püsielupaigas kehtib looduskaitseaduses sätestatud kaitsekord selle määruse erisustega.

(3) Püsielupaika jäävatel teedel ja radadel on lubatud sõidukitega liiklemine. Sõidukitega liiklemine väljaspool teid ja radu ning maastikusõidukitega liiklemine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, loodusobjekti kaitse korraldamise ja valitsemisega seotud tegevusel, kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel ning kaitse-eeskirjaga lubatud töödel.

[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

(4) Püsielupaigas on lubatud jahipidamine, välja arvatud sihtkaitsevööndis 1. veebruarist kuni 31. augustini.

[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

(5) Sihtkaitsevööndis on 1. juulist kuni 31. jaanuarini lubatud inimeste viibimine, marjade ja seente korjamine, muude metsa kõrvalsaaduste varumine, välja arvatud Annamõisa püsielupaiga Kopliotsa sihtkaitsevööndis, kus käesolevas lõikes nimetatud tegevused on lubatud aasta läbi.

[RT I, 08.01.2019, 4 - jõust. 18.01.2019]

(5¹) Sihtkaitsevööndis on püsielupaiga valitseja nõusolekul 1. juulist kuni 31. jaanuarini lubatud olemasolevate teede ja tehnovõrgu rajatiste hooldustööd.
[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

(6) Liigi elutingimuste säilimiseks ja parandamiseks vajaliku tegevusena võib püsielupaiga valitseja lubada sihtkaitsevööndis alusmetsa, järelkasvu ja puistu teise rinde harvendamist 1. septembrist 31. jaanuarini, loodusõnnetuse tagajärgede likvideerimist ja veerežiimi taastamist.
[RT I, 30.03.2021, 10 - jõust. 09.04.2021]

(7) Piiranguvööndis, välja arvatud Kiikla püsielupaigas, kus uuendusraied on keelatud, on lubatud lage- ja turberaie 1. septembrist 31. jaanuarini, kusjuures raielangi suuruse ja kuju osas tuleb arvestada järgmiste piirangutega:
[RT I, 30.03.2021, 10 - jõust. 09.04.2021]

- 1) lageraie korral ei tohi langi suurus ületada 1,0 ha ning laius 30 meetrit;
- 2) turberaie korral ei tohi langi suurus ületada 2 ha.

(8) Piiranguvööndis tuleb raiete tegemisel arvestada järgmisi piiranguid metsa vanuselisele koosseisule ja raielangi kujule:

- 1) üle 60 aasta vanuse metsa osakaal ei tohi jääda väiksemaks kui 50%;
- 2) raielankide vahele tuleb jätta üle 60 aasta vanust puistut vähemalt 100 m laiuse ribana.

(9) Püsielupaiga piiranguvööndis on keelatud puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib lubada puidu kokku- ja väljavedu, kui pinnas seda võimaldab.
[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

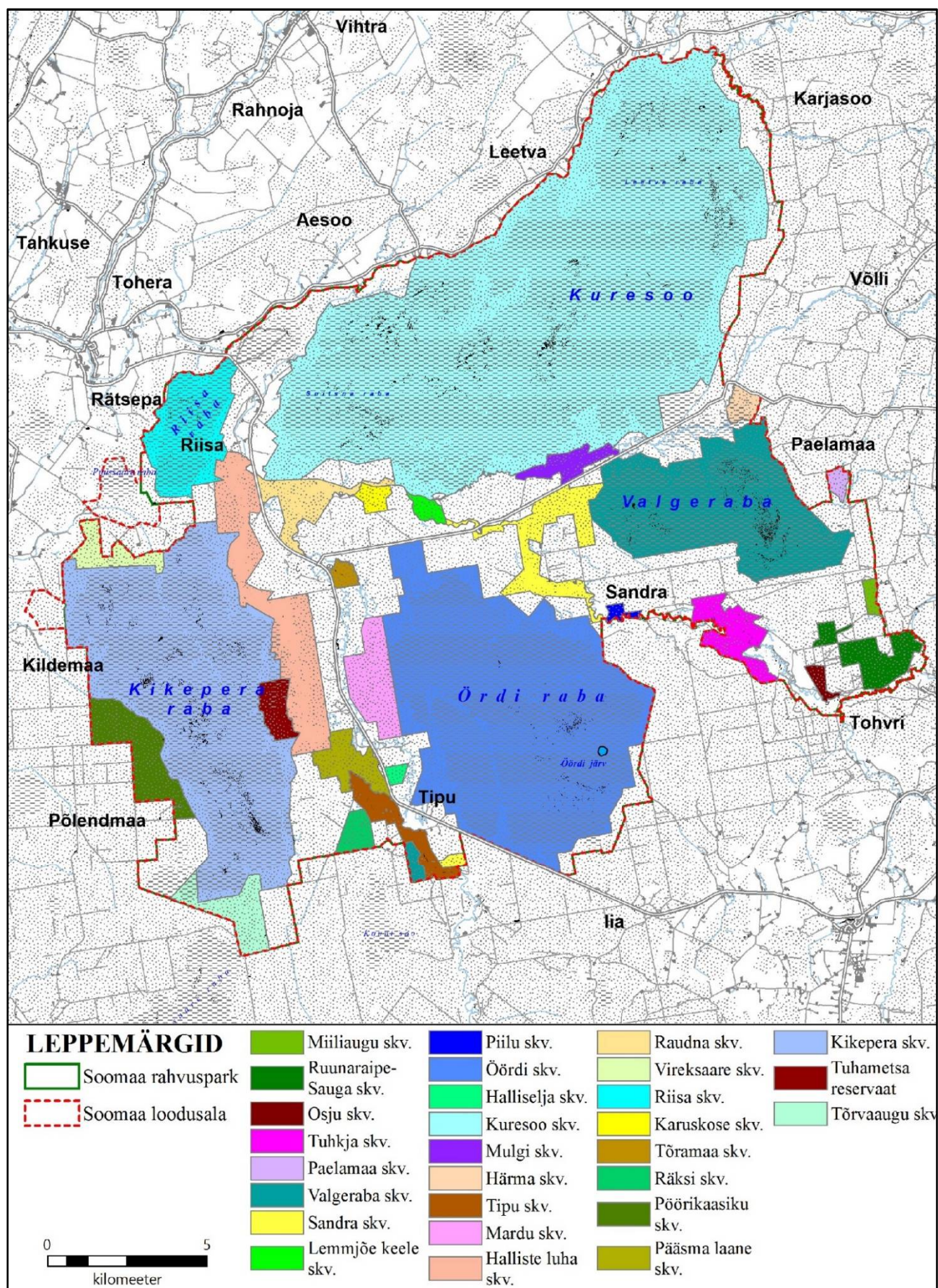
§ 5. Määruse rakendamine

Enne Kiikla püsielupaiga kaitse alla võtmist antud kaevandusloa nr KMIN-055 alusel on lubatud allmaakaevandamine Kiikla püsielupaiga piiranguvööndis.
[RT I, 30.03.2021, 10 - jõust. 09.04.2021]

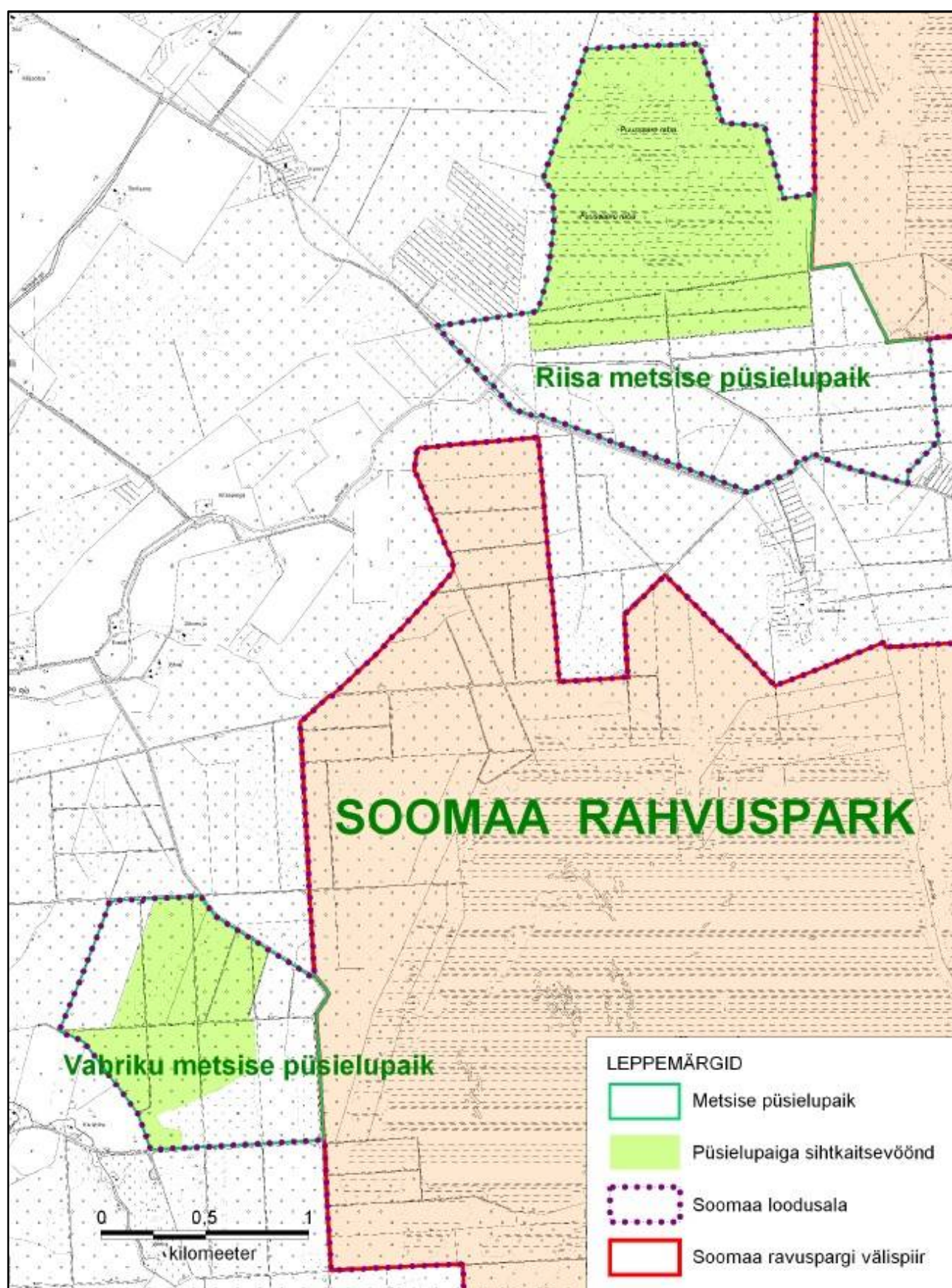
¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.01.2010, lk 7–25).
[RT I 2010, 75, 572 - jõust. 17.10.2010]

² „Looduskaitseaduse“ § 53 lõike 2 kohaselt ei avaldata Riigi Teatajas püsielupaikade kaarte, nendega saab tutvuda Keskkonnaametis, Keskkonnaministeeriumis, keskkonnaregistris ning maainfosüsteemis (www.maaamet.ee).

LISA 3. SOOMAA RAHVUSPARGI KAART

LISA 4. RIISA JA VABRIKU METSISE PÜSIELUPAIKADE KAART

LISA 5. SEIREALAD JA SEIREJAAMAD SOOMAA RAHVUSPARGIS NING SOOMAA LINNU- JA LOODUSALAL (Keskkonnaregister 01.2022).

Nimi	Seire avalikkus	Alamprogramm
Tõramaa teeäärsed, Sandra luht, Tõramaa luht, Pääsma luhasoo, Pääsma luhasoo, Osju luht, Mulgi heinamaa, Ärma luht, Oksa luht, Karuskose luht, Tipu luht, Halliste puisniit, Kuusekäära luht, Osju luht (lõunakallas), Sandra luht (Sandrast ülesvoolu), Tõramaa puisniit, Kuusekäära-Keelemetsa luht, Pääsma luht, Läti luht	Avalik	Haudelindude kooslused (luhaniidud)
Riisa raba N laam, Kuresoo raba, Kuresoo püsiala, Valgeraba W laam, Valgeraba siirdesoo, Riisa raba S laam, Valgeraba E laam, Öördi raba, Öördi siirdesoo, Kikepera raba	Avalik	Haudelindude kooslused (madalsood ja rabad)
25, 26	Avalik	Hirvlaste pabulaloendused
Raudna jõgi: Meiekose. Lemmjõgi: Oksa. Navesti jõgi: Aesoo rippisild.	Avalik	Jõgede hüdrobioloogiline seire
Raudna jõgi: Sandra. Lemmjõgi: Oksa, Kuusekäära-Ärma. Ördi peakraav: 1,2 km suudmest. Mõrdepera oja: 2 km suudmest.	Avalik	Jõgede hüdrokeemiline seire
Halliste jõgi: Tipu, Riisa. Raudna jõgi: Meiekose. Lemmjõgi: Sandra.	Avalik	Jõgede hüdrokeemiline seire, Jõgede hüdrobioloogiline seire
ME08, LE76, LE86, LE97	Avalik	Kahepaiksete koosluste seire
Halliste jõgi: Riisa HJ	Avalik	Meteoroloogiline ja hüdroloogiline seire
Soomaa	Avalik	Mulla-elustiku seire
Soomaa1, Soomaa2, Soomaa3	Avalik	Ohustatud taimekoosluste (Natura elupaigad) seire
Meiekose, Tõramaa 1, Tõramaa 2	Avalik	Pisiimetajate koosluste seire
Meiekose (1–14)	Avalik	Päevaliblikate koosluste seire
Karjasoo, Seruküla	Avalik	Päevaliblikate koosluste seire, Tolmeldajate koosluste seire
Mulgi heinamaa, Tipu	Avalik	Rukkiräa seire
Soomaa, Tori (Riisa metsise PEP)	Avalik	Röövlindude koosluste seire
LE99, E77, LE78, LE88	Avalik	Saarma seire
836, 830, 1431, 1430	Avalik	Ulukite jäljeloendus
Ördi järv	Avalik	Väikejärvede hüdrokeemiline seire, Väikejärvede seire, Väikejärvede hüdrobioloogiline seire
Kaks seireala	Mitteavalik ¹	Kaitstavate sammalde liigiseire
Kümme seireala	Mitteavalik	Kaitstavate soontaimede liigiseire
16 seireala	Mitteavalik	Metsakanaliste koosluse seire

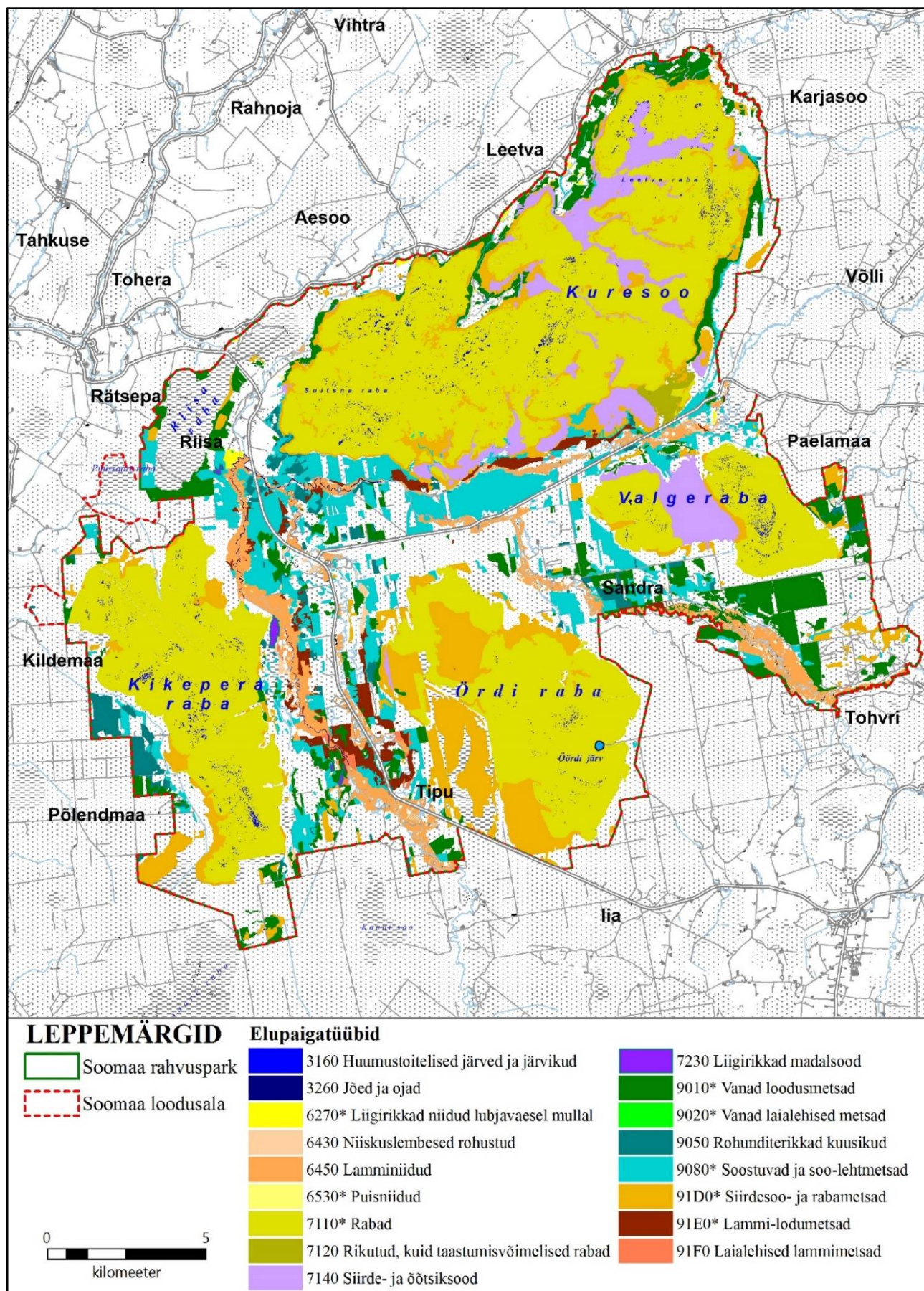
Kolm seireala	Mitteavalik	Nahkhiirte koosluste seire
Kaks seireala	Mitteavalik	Nahkhiirte koosluste seire, Nahkhiirte liigiseire

¹⁾ I ja II kategooria liikide seirealasid ei avalikustata (looduskaitseadus § 53 lg 1)

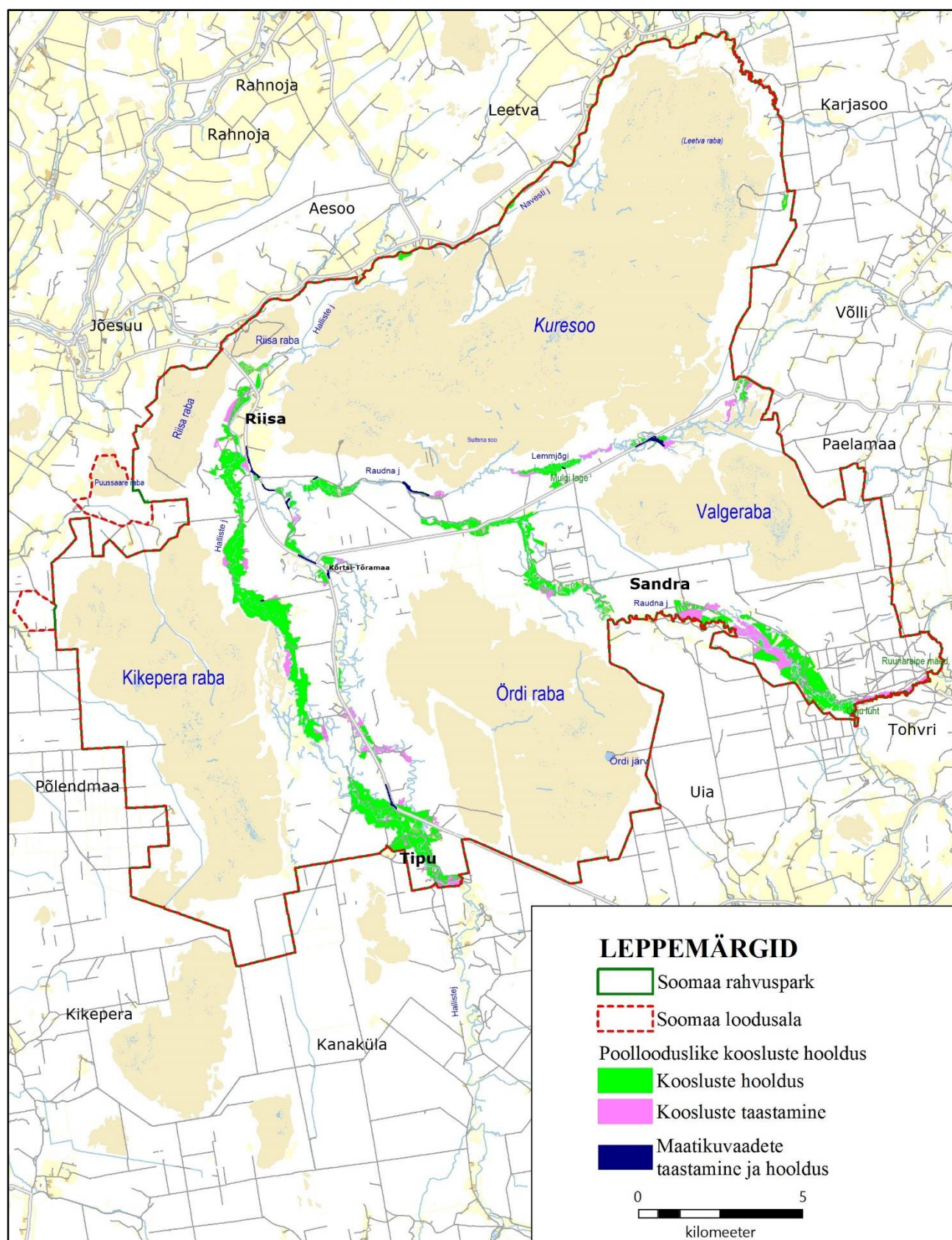
LISA 6. SOOMAA RAHVUSPARGI, SOOMAA LOODUS- JA LINNUALA KAITSE-EESMÄRKIDE JA VÄÄRTUSTE KOONDTABEL

Täidetakse peale paranduste ja ettepanekute sisseviimist.

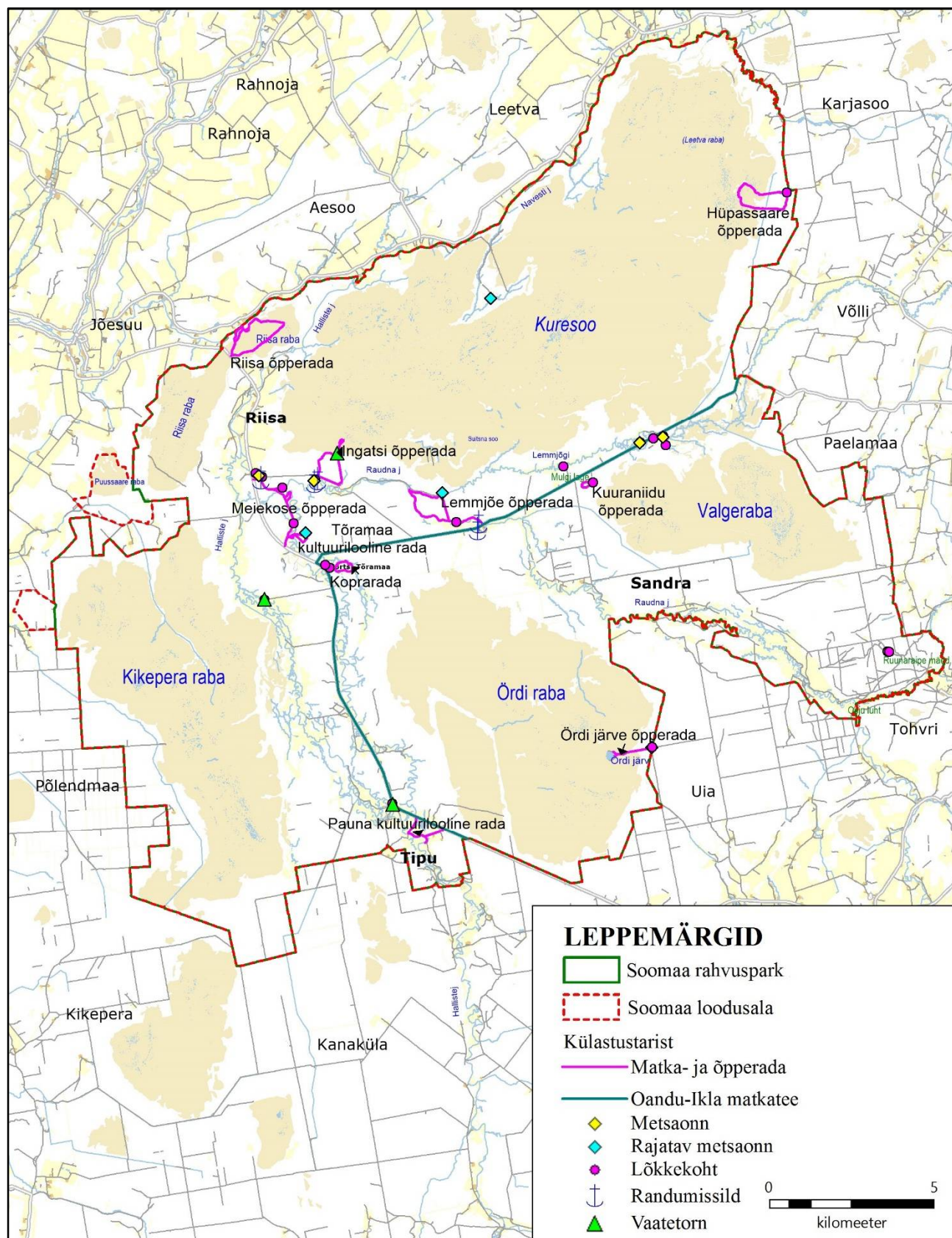
LISA 7. SOOMAA LOODUSALA ELUPAIGATÜÜBID

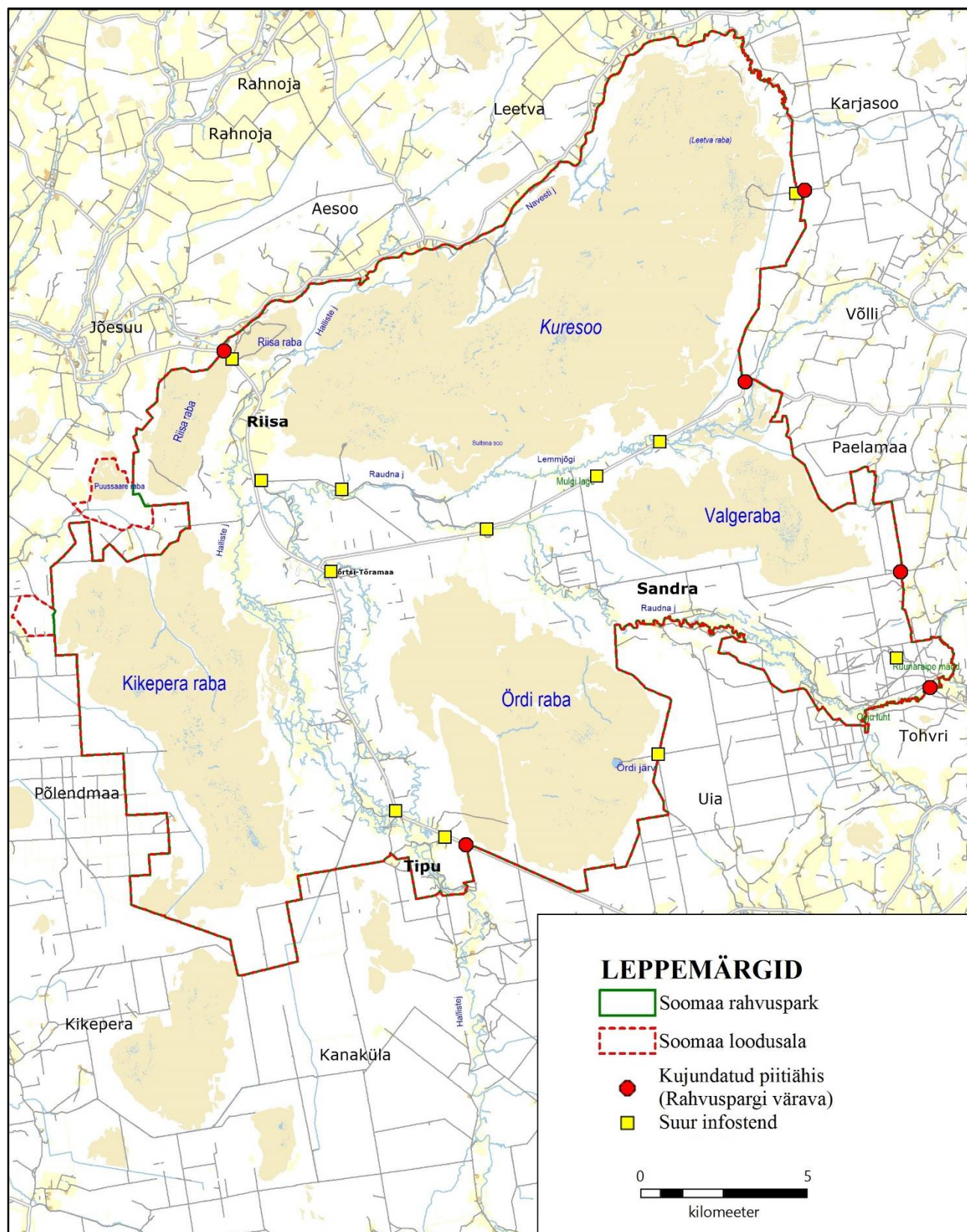
LISA 8. SOOMAA RAHVUSPARGI POOLLOODUSLIKE KOOSLUSTE JA MAASTIKUVAADETE HOOLDAMINE JA TAASTAMINE

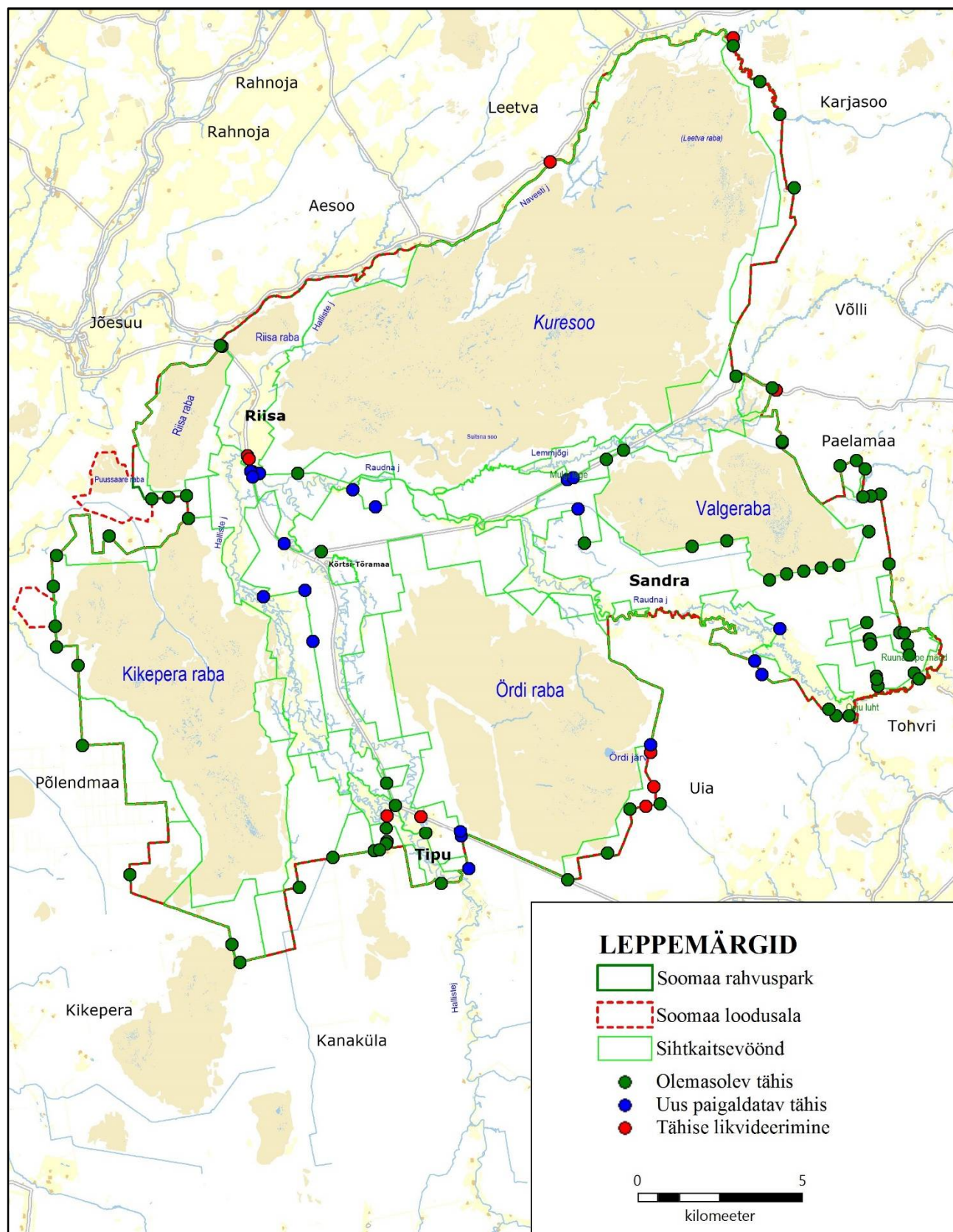
LISA 9. SOOMAA RAHVUSPARGI KÜLASTUSRAJATISED

LISA 10. SOOMAA RAHVUSPARGI INFOSTENDID JA SUURED PIIRITÄHISED

LISA 11. SOOMAA RAHVUSPARGI PIIRITÄHISED

LISA 12. SOOMAA RAHVUSPARGI JA SOOMAA LOODUSALA KAITSEKORRALDUSKAVA TÄITMISE ANALÜÜS

Tabel 1. Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaitsekorralduskava täitmise edukus hindamiskriteeriumide alusel

Väärtus	Indikaatorid	Kriteerium	Lävend 2011	Oodatav tulemus	Tulemus 2021	Täitmise osakaal	Allikas, märkus
LIIGIKAITSE							
Kaitsealuste linnuliikide soodne seisund	Must-toonekurg	Paaride arv	2	2	0	0,00	Viimane vaatlus 2019.
	Laululuik	Paaride arv	1	3	1	0,33	2014. Soolinnuloendus
	Väike-konnakotkas	Paaride arv	11	10	6	0,60	Riiklik seire.
	Kaljukotkas	Paaride arv	3	4	3	0,75	Riiklik seire.
	Sookurg	Paaride arv	-	30	50	1,67	2015 a. EOÜ hinnang
Rändlindude peatusala	Väikeluik	Rändepeatas	-	500		0,00	Ei ole loendatud
Metsise soodne seisund	Metsis	Mängivate kukkede arv	14	30	37	1,23	2016 a. loendus. Korrigeeritud 2020 a andmetega
Kaitsealuste taimeliikide soodne seisund	Liiv-hundihammas	Võsude arv	962 ^(2009 a)	1000	1029	1,03	2016 riiklik seire. Seirati liiv-hundihamba 8 kasvukohta, kus leiti ühtekokku 1062 võsu.
	Palu-karukell	Võsude arv	Teadmata	25	TM	0,00	Tõenäolist tegemist valemääranguga (kasvab aas-karukell)
	Laialeheline nestik	Kasvuala suurus (ha)	Teadmata		51	1,00	2017 riiklik seire
	Kaunis kuldking	Võsude arv	Teadmata	20	TM	0,00	Liigi kasvukoht pole teada.
Suurkiskjate soodne seisund	Pruunkaru	Isendite arv	12	5	5	1	Karu kontrollnumbriga keeruline, kuna liiguvad rahvusparki piirialadel, talvituvad rahvuspargist väljas. 2021.
	Hunt	Pesakondade arv	3	3	3	1	Kikepera ja Kuresoo, kaks peakonda (2020 a sügisel 13 ja 11 isendit, mõlemas peakonnas 7 kutsikat), 2021; Öördi hunt, karjas 8 isendit, 2021 talv.
	Ilves	Pesakondade arv	3	4	2	0,5	Üks teada peakond Põõrikaasikul, liigivad laialt ringi kuni Tõramaani. Üksikuid seiklemaid noori sandra kandis üksik vana isane. Marko 2021. Kokku loeks 2 peakonna eest.
Käsiitiivaliste liigirikkus	Käsiitiivalised	Esinevate liikide arv	9	9	9	1	2014 aasta seire andmed lisaks keskkonnaregistri andmed

Väärtus	Indikaatorid	Kriteerium	Lävend 2011	Oodatav tulemus	Tulemus 2021	Täitmise osakaal	Allikas, märkus
Saarmas	Saarmas	Isendite arv	Teadmata	30	25	0,8	Saarma arvukus kõrge. Saarmas edukas ja arvukus kasvab. 2021.
Kobras	Kobras	Isendite arv	280	300	200	0,7	2020 ja 2021 a. seire.
ELUPAIKADE KAITSE							
Vee-elupaikade soodne seisund	Huumustoitelised järved ja järvikud (3160)	Elupaiga pindala (ha)	207	207	207	1	Põhikaardi järgne pindalaa, Öördi järv ja laukad.
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	A	1	EELISe andmebasi alusel
	Jões ja ojad (3260)	Elupaiga pindala (ha)	200	200	151	1	Põhikaardi järgne pindala. Pindalamuutus, kuna muutusid põhikaardi andmed.
		Elupaiga esinduslikkus	B	B	B	1	Veemaiajanduskava kohane keskmine seisundi hinnang.
	Võldas	Liigi esinemine	Teadmata	Jah	jah	1	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. Halliste jõe keskjooks(arvukus madal) ja Lemmjõgi Oksa piirkond (arvukus keskmine).
	Hink	Liigi esinemine	Teadmata	Jah	ei	0	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. Hinki Soomaa jõgedes ei leidu.
	Kiililised	Liikide arv	35	35	37	1	2019 seis. Lisandusid uued liigid: kakslaik-kiil, tumekõrsik, puna-loigukiil
	Lai tõmmu-ujur	Liigi esinemine seirepüügil	Jah	Jah	ei	0	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. Lai tõmmu-ujurit Soomaa jõgedes ei leidu.
	Paksukojaline-jõekarp	Liigi esinemine seirepüügil	Jah	Jah	jah	1	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. Paksukojaline-jõekarp esineb madala arvukusega Halliste jões Riisast allavoolu.
Poollooduslike elupaikade soodne seisund	Liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (6270*)	Elupaiga pindala (ha)	5	5	14,8	2	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	C	B	B	1	EELIS
	Aas-rebasesaba ja ürt- punanupuga niidud (6510)	Elupaiga pindala (ha)	4	4	37,6	2	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	B	B	C	0	EELIS

Väärtus	Indikaatorid	Kriteerium	Lävend 2011	Oodatav tulemus	Tulemus 2021	Täitmise osakaal	Allikas, märkus
	Lamminiidud (6450)	Elupaiga pindala (ha)	600	1370	1459,8	1	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	A	1	EELIS
	Rohunepp	Paaride arv		12	30	1,5	2014 Rohunepi loendus
	Rukkiräak	Paaride arv		75	79	1	2020 Riiklik seire ja 2015 EOÜ loendus
	Vareskaera-aasasilmik	Liigi esinemine seirepüügil	Jah	Jah	jah	1	2019 Meiekose
	Sõõrsilmik	Liigi esinemine seirepüügil	Jah	Jah	jah	1	2017 Valgeraba idaserva metsad
	Suur-kuldtiib	Liigi esinemine seirepüügil	Jah	Jah	jah	1	2019 Meiekose
	Niidu-kuremõök	Seirealade ohtruse muutus ²	-0,1 ^(2008 a)	+0,1	0,1	1	2021 tulemusseire
	Siberi võhumõök	Seirealade ohtruse muutus	-0,2 ^(2008 a)	+0,1	0,1	1	2020 tulemusseire
	Ahtalehine-ägelhein	Seirealade ohtruse muutus	-0,1 ^(2008 a)	+0,05	-0,2	0	2021 tulemusseire
Soode elupaikade soodne seisund	Rabad	Elupaiga pindala (ha)	15493	15493	15053	1	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	A	1	EELIS
	Siirde- ja õõtsiksoo	Elupaiga pindala (ha)	784	784	1602	1	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	A	1	EELIS
	Soostuvad ja soo- lehtmetsad	Elupaiga pindala (ha)	1382	1440	2883	2	Pindala kasv seoses täiendavate metsade inventeerimisega 2015. ja 2017. aastal.
		Elupaiga esinduslikkus	B	B	B	1	EELIS
	Siirdesoo- ja rabametsad	Elupaiga pindala (ha)	3765	3763	3694	0,98	Pindala vähenes seoses inventeerimisandmete täpsustamisega 2015. ja 2017. aastal.

Väärtus	Indikaatorid	Kriteerium	Lävend 2011	Oodatav tulemus	Tulemus 2021	Täitmise osakaal	Allikas, märkus
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	B	0	EELIS
	Sooräts	Paaride arv	1	1	0	0	
	Soo-loorkull	Paaride arv		15	4	0,3	2015 a. EOÜ hinnang
	Punaselg-õgija	Paaride arv		45	250	2	2015 a. EOÜ hinnang
	Rüüt	Paaride arv		150	530	2	2015 a. EOÜ hinnang
	Mudatilder	Paaride arv		200	150	0,75	2015 a. EOÜ hinnang
Metsaelupaikade soodne seisund	Vanad loodusmetsad	Elupaiga pindala (ha) ³	1386	1441	2514	1	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	B	B	B	1	EELIS
	Rohunditerikkad kuusikud	Elupaiga pindala (ha)	182	200	607	2	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	B	B	B	1	EELIS
	Lammi-lodumetsad	Elupaiga pindala (ha) ³	18	20	512	2	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	B	0	EELIS
	Laialehised lammimetsad	Elupaiga pindala (ha) ³	96	80	58	0,73	EELIS
		Elupaiga esinduslikkus	A	A	B	0	EELIS
	Suur-mosaiikliblikas	Liigi esinemine seirepüügil	Ei	Jah	ei	0	Seired ja välisvaatlused ei ole liigi esinemist kinnitanud.
KAITSEALUSE ÜKSIKOBJEKTI KAITSE							
Kaitsealune üksikobjekt	Lemmjõe tamm	Kaitsealuse objekti säilimine	Jah	jah	jah	1	Lemmjõe tamm on säilinud ja elujõuline. Viimati inventeeriti 2020 aastal.
PÄRANDKULTUUR							
Kultuuriloolised objektid	Hüpassaare majamuuseum	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	1	Majamuuseum rekonstrueeritud, teine korrus välja ehitatud, uuendatud veevärki.

Väärtus	Indikaatorid	Kriteerium	Lävend 2011	Oodatav tulemus	Tulemus 2021	Täitmise osakaal	Allikas, märkus
	Pauna talu	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	1	Kasutuse suvekoduna, regulaarselt korrastatud ja hooldatud.
	Tipu kool	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	0,5	Rajatud külamaja ja väliklass, korrastatud ümbrus. Koolimajal vajab vahetamist katus.
	Särgoja kõrts	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	1	Ümbrus korrastatud, kivivundamenti remonditud ja puhastatud võsast.
	Oksa ait	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	1	Korras, uus laastukatus ja aidapõrand, ümbrus regulaarselt hooldatud, kasutusel matkaonnina.
	Karuskose metsavahikordon	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	0,75	Objekt hooldatud ja kasutuses. Vaja korrastada Kordonihooone küttesüsteeme (ahi ja pliit).
	Toonoja küla ja Mardi talu	Objekti säilimine heas korras	Jah	Jah	jah	0,5	Objekti ümrus hooldatud, remonditud suitsusaun, korrastatud Mardi taluhoone katus, kuid taluhoone sisetööd lõpetamata.
KÜLASTUSKORRALDUS JA LOODUSÕPE							
Külastuskorraldus	Loodusrajad	Loodusradade arv	10	10	10	1	Loodusrajad korras. Soomaal õppe- ja matkarajad: Hüpasaare, Ingatsi, Koprarada, Kuuraniidu, Lemmjõe keelemetsa, Meiekose, Riisa ja Öördi õpperada. Pauna kultuurilooline matkarada. Tõramaa küla kultuurilooline rada.
	Lõkkekohad	Lõkkekohtade arv	20	20	20	1	Tipu, Tõramaa, Külastuskeskus, Meiekose I, Meiekose II, Meiekose tamme, Karuskose, Muinasküla, Üleoja, Kuusekäära tamme, Mulgi heinamaa, Oksa aida, Oksa, Oksa küüni, Oksa kõrtsi, Ruunaraie I, Ruunaraie II, Öördi, Pärna, Toonoja
	Metsaonnid	Metsaonnide arv	4	4	4	1	Meiekose tamme, Öördi, Oksa ait, Oksa küün
	Karuskose metsamaja	Metsamaja arv	1	1	1	1	Karuskose metsamaja
Loodusõpe ja rahvuspargi tutvustamine	Soomaa rahvuspargi loodusmaja	Tegevuskava täidetud	jah	jah	63%	0,63	Ekspositsiooni korrastamine, loodusklassi rajamine, valiklassi rajamine, hoonete remontimine, kommunikatsioonide uuendamine, ümbruse haljastuse hooldamine.
	Karuskose metsamaja	Tegevuskava täidetud	-	jah	50%	0,5	Kordoni küttesüsteem vajab uuendamist. Hinnata üle võimalus rajada Karuskosele metsavahimuseum.
	Tipu looduskool	Tegevuskava täidetud	-	jah	75%	0,75	Tegutsev looduskool, koolimaja hoonet ei ole saanud remontida.
	Soomaa rahvuspargi ülevaatefilm	Valminud uus ülevaatefilm	-	jah	jah	1	2020. Film "Soomaa rahvuspargi peidetud väärtused"

Väärtus	Indikaatorid	Kriteerium	Lävend 2011	Oodatav tulemus	Tulemus 2021	Täitmise osakaal	Allikas, märkus
	Soomaad tutvustavad raamatud	Ilmunud raamatute arv	4	5	4	0,8	2018. EVM toimetised nr 6 „Soomaa. Suurem kui suurvesi: kohanemine ja toimetulek“; 2016. „Soomaa rahvuspark“ EST,ENG, RUS; 2019 „Soomaa rahvuspark“ SAK; 2016. „Avasta Soomaa“.
	Infomaterjalid, artiklid	Ilmunud infomaterjalide, publikatsioonide, artiklite arv	-	40	> 40	1	2020 aastal ilmus Sakalas 18 Soomaateemlist artiklit ja Pärnu Postimehes 8 artiklit.

Tabel 2. Soomaa rahvusparki ja Soomaa loodusala kaitsekorralduskava täitmise edukus planeeritud tegevuste alusel.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
INVENTUURID, SEIRED, UURINGUD				
Inventuurid				
Metsaelupaikade linnustiku inventeerimine	3	1	Tehtud	2015. aasta EOÜ Soomaa linnustiku inventuur. 2014. ja 2015. aastatel registreeriti alal territooriumeid vähemalt 124 linnuliigil. Arvukaimad liigid olid metsvint, mets-lehelind, punarind, väike-lehelind ja salu-lehelind. Soomaa oli inventuuride põhjal väga esinduslik mitmetele : loodusmaastike, looduslike metsade, lendavaid putukaid nõudvatele, lehtpuuenamusega puistude ja luhtadega ning soo- ja märgaladega liikidele.
Mosaiikmaastike linnustiku inventeerimine	3	1	Tehtud	
Erinevate elupaikade leviku andmete täpsustamine (lamminiidud, niiskuslembesed kõrgrohusad, vanad looduspõõsad, rohundirikkad kuusikud, soostuvad- ja soolehtmetsad, siirdesoo- ja rabametsad, vanad looduspõõsad, lammimetsad, laialehelised lammimetsad)	2	0,8	Tehtud osaliselt	2015. ja 2017. a metsade inventuur. 2019. a luhtade inventuur. Täpsustati erinevate elupaikade ja koosluste levikut 17914 ha suurusel alal, mis hõlmas Kuresoo, Raudna, Halliste, Pöörikaasiku, Pääsma ja Mardu skv ja piiranguvööndi metsasid. Inventuuride tulemusena arvati täiendavalt projekteeritavasse sihtkaitsevööndi 2458 ha suurune ala.
Soomaa pärandobjektide inventeerimine ja andmebaasi täiendamine	3	0,5	Tehtud osaliselt	Talukohtade inventuur osaliselt tehtud kuid andmed vormistamata ja esitamata. Vaja võrrelda 1999 aasta inventuuriga.
Soomaa kultuurilooliste objektide andmebaasi täiendamine	3	1	Tehtud	Mälumastike kaart, pärandkultuurikaart;
Uuringud				
Soomaa rahvusparki musta-toonekure toitumisalade kaardistamiseks ja seisundi hindamiseks	2	0	Tegemata	
Partlaste arvukuse ja seisundi hindamiseks Soomaa looduslal	2	0	Tegemata	
Uuringute teostamine lendorava esinemise ja seisundi väljaselgitamiseks Tuhkja, Piilu, Riisa sihtkaitsevööndis ja Tuhametsa reservaadis.	2	0	Tegemata	
Käsitivaliste liigilise koosseisu ja leviku täpsustamine.	2	1	Tehtud	2014 a. riiklik seire "Nahkhüirte koosluste seire". Seire raames tuvastati Soomaal 6 käsitivaliseliihi esinemine. Ühtekokku on Soomaal registreeritud 9 liiki käsitivalisi.
Uuring suurkiskjate (karu, hundi, ilvese) territooriumivajaduste, liikumisteede ning seisundi väljaselgitamiseks.	2	1	Tehtud	Iga-aastased suurkiskjate uurimisala regulaarsed vaatlused. 2021 aasta talvel oli Soomaa piirkonnas kolm hundikarja. Üks 13 liikmeline kari Kuresoos, üks 11 liikmeline kari Kikepera looduskaitsealal ja tegutsemas Soomaa Kikepera osas, üks 8 liikmeline kari Öördi raba piirkonnas.
Karjatamise korral tarastamise mõju uuring uluksõraliste liikumisele looduslal.	3	0,3	Tehtud osaliselt	Karjatarad takiristavad loomadel juurdepääru nende traditsioonilistele joogikohtadele jõekallaste. Talvised karjaaiad on ohtlikud sõraliste liikumisteedel.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Kauni kuldkinga kasvukohtade kaardistamine ja seisundi väljaselgitamine.	2	0	Tegemata	
Kahepaiksete liikide leviku ja arvukuse täpsustamine. Kahepaiksete koelmutiikide kaardistamine ja nende seisundite hindamine.	3	0,5	Tehtud osaliselt	2017. a. kahepaiksete seire Soomaa rahvusparkis Räksi, Vanaveski ja Öördi järve piirkonnas. Soomaal on kokku registreeritud 5 liiki kahepaikseid. Nii Räksi kui Vanaveski piirkonnas on domineerivaks sigijaks rabakonn. Öördi järve madala veetaseme ja tumeda rabaveega paistab silma eriti hea kärnkonnade sigimispaijana.
Soomaa kalastiku liigirikkuse ja seisundi uuring.	2	1	Tehtud	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. 2013 ja 2017 a seirepüügi kokkuvõte, mis tuvastas 13 kalaliigi esinemise Soomaa jõgedes.
Kaitsealuste putukaliikide leviku ja seisundi täpsustamine.	2	0,5	Tehtud osaliselt	2012-2021 a päevaliblike riiklik seire. 2018-2019 rabakiilide inventuur. Päevaliblike ja kiililiste seiretööde käigus on tuvastatud 7 kaitsealuse liigi esinemine (2 kiililiiki, 5 päevaliblike liiki).
Paksukojalise-jõekarbi leviku ja seisundi täpsustamine.	2	1	Tehtud	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. Paksukojaline-jõekarp esineb madala arvukusega Halliste jões Riisast allavoolu.
Kaitsealuste limuseliikide arvukuse, leviku ja seisundi täpsustamine.	2	1	Tehtud	2019. EKKU OÜ. Pärnu jõestiku uuring. Paksukojaline-jõekarp esineb madala arvukusega Halliste jões Riisast allavoolu.
Laialehelise nestiku kasvukoha inventeerimine liigi seisundi väljaselgitamiseks. Eelnevate aastate andmete koondamine ja süstematiseerimine.	2	1	Tehtud	2017. a riiklik seire. 2021 aasta seisuga on Keskkonnaregistrisse kantud Soomaa rahvusparkis 5 laialehelise nestiku leiukohta, kokku 51 ha suurusel alal. 2017 a. seire alusel on liigi seisund hea.
Soomaa seenestiku liigirikkuse uuring.	3	1	Tehtud	2016. a "Seeneinventuuri läbiviimine Soomaa rahvusparkis". Töö tulemusel registreeriti 57 looduskaitsealuse olulise seeneliigi esinemine 465 kasvukohas. Nendest kasvukohtadest asub 273 sihtkaitsevööndis, 60 projekteeritavas sihtkaitsevööndis ja 132 piiranguvööndis.
Soomaa piirkonna suulise ja esemelise pärimuse kogumine.	3	0	?	
Soomaa valitud ökosüsteemide kompleksne uurimine. Elustikurühmade mitmekesisuse ja arengusüksustessioonide uurimine (Pääsmaa lammimets, Tuhametsa reservaat, Toonoja rabasaar, Lemmjõe keelemets, Härma lodumets, Suitsna tammik, Kuresoo, Tõramaa puisniit, Mulgi heinamaa).	3	0	Tegemata	
Riiklik seire				
Iga-aastane rohunepe seire	2	0,5	Tehtud osaliselt	2014. a. rohunepe mägualade seire. Kontrolliti Tõramaa luha mäguala, kus hinnanguliselt mängis 30-35 lindu.
Iga-aastane rukkirägu seire	2	0,5	Tehtud osaliselt	2015. a EOÜ Soomaa linnustiku loendus ja 2020. a luhalinnustiku loenus. Kokku tuvastati 2015 aastal ja 2020 aastal erinevatel luhtadel loendades 79 isalindu.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Ohustatud taimekoosluste (Natura2000 kooslused) seire (lamminiidud)	2	1	Tehtud	Riiklik seire
Perioodiline saarma ja kopra arvukuse seire	2	0,5	Tehtud osaliselt	Riiklik seire, osaliselt Soomaal.
Sookolla seire	2	1	Tehtud	Riiklik seire. Sookolla kasvamist Soomaa kasvukohal ei tuvastatud.
Tulemusseire				
Iga-aastane musta-toonekure pesitsusedukuse seire	2	1	Tehtud	Iga-aastane riiklik seire. Soomaal on registreeritud kaks must-toonekure pesitsusterritooriumit. Viimase kolma aasta jooksul ei ole ükski pesitsusterritoorium olnud asustatud.
Iga-aastane väike-konnakotka pesitsusedukuse seire	2	1	Tehtud	Iga-aastane riiklik seire.
Iga-aastane kaljukotka pesitsusedukuse seire	2	1	Tehtud	Iga-aastane riiklik seire. Seireandmete kohaselt on Soomaal asustatud kolm kaljukotka pesitsusterritooriumit.
Iga-aastane valikuline metsisemängude seire.	2	0,5	Tehtud osaliselt	Perioodiline riiklik seire. Hinnanguliselt mängib Soomaa erinevates mängudes kokku 37 kukke. Metsisemängudest kõige suurem on Pöörikaasiku mäng, kus 2020 aasta kevadel mängis 16 kukke.
Perioodiline kakuliste ja rähniste seire.	2	0,75	Tehtud osaliselt	2015. a. EOÜ Soomaa linnustikuloendus ja 2020 a. luhtade linnustiku loendus. Soomaa rahvusparkis elab 7 liiki rähne: hallrähn, laanerähn, musträhn, suur-kirjurähn, tamme-kirjurähn, valgeselg-kirjurähn, väike-kirjurähn ja 3 liiki kakkusid: händkakk, karvasjalg-kakk, värbkakk.
Iga-aastane laululuikede kevadrände loendus.	3	0	Tegemata	
Iga-aastane ulukiarvukuse seire	3	0	Tegemata	
Päevaliblikate loendus Meiekose transektil	3	1	Tehtud	Riiklik seire Meiekose transektil. Meiekose transektil on tuvastatud kokku 61 liiki päevaliblikaid ja nendest 4 kaitsealust liiki.
Liiv-hundihamba kasvukohtade seire	2	1	Tehtud	2016. a. riiklik seire. Seirati liiv-hundihamba 8 kasvukohta, kus leiti ühtekokku 1009 võsu.
Palu-karukella kasvukohtade seire	2	0,5	Tehtud osaliselt	Kontrollitud 2021 aasta kevadel, palu-karukella ei tuvastatud.
Laialehelise nestiku kasvukohtade seire	2	1	Tehtud	2017. a. riiklik seire. 2021 aasta seisuga on Keskkonnaregistrisse kantud Soomaa rahvusparkis 5 liigi leiukohta kokku 51 ha suurusel alal. 2017 a. seire alusel on liigi seisund hea.
Luhtade indikaatorliikide (võhumõök, kuremõök, ängelhein) seire	3	1	Tehtud	Viimane seire tehti 2020 ja 2021 suvel. Niidu-kuremõõga ja siberi võhumõõga seisund on hea (kokkuvõttes kasvualad laienevad). Ahtalehise ängelheina ohtus on langenud.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Külastusmõjude hindamine	2	0,5	Tehtud osaliselt	RMK külastusuuring. Mõjusid hinnatud osaliselt.
HOOLDUS-, TAASTAMIS- JA OHJAMISTEGEVUSED				
Võõr- ja probleemliigi tõrje				
Sosnovski karuputke kasvukohtade hävitamine.	1	1	Tehtud	2020. aasta seisuga on Soomaal Riisa külas ja Sandra külas paiknevad kolooniad hävinud. Maa-amet - Karuputk kaardirakendus.
/Liigikaitselised tegevused/ Muu liigi elutingimuste parandamistöö				
Põlispuude kaitsmiseks kopraste kahjustuste eest puude katmine võrguga (vastavalt vajadusele).	3	0	Tegemata	Kopraste arvukus oli viimase kümnendi keskel langustrendis ning puudus vajadus puude kaitsmiseks kopraste eest. Viimasel 2-3 astal on kopraste arvukus hakanud suurenema.
Metsise mängualade hooldustööde. (Metsise mängualade taastamistööde kavade rakendamine.)	2	0,5	Tehtud osaliselt	Metsise mängualade hooldustöid on tehtud seoses rabaservade taastamisega ja Öördi metsise uuringuala eksperimentidega.
Hariliku sookolla elupaiga hoolduskava täitmine (elupaiga hooldustööd)	2	0	Tegemata	
Ruunaraipe-Sauga sihtkaitsevööndi metsahoolduskava täitmine (liiv-hundihamba, palu-karukella kasvukohtade hooldustööd).	2	0,5	Tehtud osaliselt	Taastatud liiv-hundihamba kasvukohti Valgeraba teeäärses kasvukohas. Avatud liivapinnase taastamiseks eemaldatud samblarinnet. Samblarinde eemaldamine on mõjunud hästi taime arvukusele. Uuel kaitsekorraldusperioodil planeerida valgustingimuste parandamist.
Koosluse taastamistöö				
Tõramaa jõe loodusliku voolusängi taastamine Tipu ja Tõramaa vahel (Mardo lual).	3	0	Tegemata	
Poollooduslike koosluste taastamine.	1	1	Tehtud	Taastatud 257 ha.
Raba, siirdesoo ja madalsoo veerežiimi taastamine, kraavide sulgemine (Kuresoo, Valgeraba, Öördi).	1	1	Tehtud	Taastatud Kuresoo, Valgeraba, Riisa raba, Kikepera raba ja Öördi raba servalalde loodusliku veerežiimi, kokku 1786 ha suurusel alal.
Koosluse hooldustöö				
Poollooduslike koosluste hooldustööd	1	1	Tehtud	Viimase kolme aasta jooksul on hooldatud keskmiselt 860 ha luhtasid, sh niidetud 425 ha ja karjatatud 435 ha.
Poollooduslikele kooslustele juurdepääsuteede korrastamine.	2	1	Tehtud	Rajatud uued juurdepääsuteed:

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Teisaldatavate sildade paigaldamine vastavalt vajadusele.	2	0,5	Tehtud osaliselt	Ajutine sild Mulgi heinamaal. Mujal alternatiivina koolmekohtade kasutamine ja koolmekohtade tegemine.
Loomade varjualuste rajamine.	2		Ei hinnata	Ei hinnata, kuna vajadus varjualuste järgi pole oluline
Heinaküünide rajamine.	2		Ei hinnata	Ei hinnata, kuna küünide järele pole vajadust.
Luhtade loodusliku veerežiimi taastamine.	3	0	Tegemata	
Olemasolevate heinaküünide hooldamine ja parandamine, suurveekahjude likvideerimine.	3	1	Tehtud	Hooldatud olemasolevaid küüne Tipul ja Oksal.
Maastike taastamine				
Riisa põldude ala avatud hoidmine, kraavikallastelt võsa likvideerimine.	2	1	Tehtud	Riisa põldudel likvideeriti kraavidel kasvav võsa üks kord kaitsekorraldusperioodi jooksul. Täna on võsa osaliselt taastunud ja vajaks uuesti likvideerimist.
Maastikuvaadete taastamine teeservades ja jõekallastel.	2	0,3	Tehtud osaliselt	Maastikuvaateid on hooldatud Tipu torni, Oksa silla, Kuusekäära silla ja Meiekose silla ümbruses.
Maastike hooldamine				
Meiekose, Riisa, Kuusekäära, Oksa, Tipu silla piirkonnas maastikuvaadete hooldamine ja võsa likvideerimine.	2	0,8	Tehtud osaliselt	Maastikuvaateid on hooldatud Riisa, Kuusekäära, Oksa ja Tipu väikese silla ümbruses ja osaliselt Meiekose silla ümbruses.
Üksikobjekti hooldustööd				
Lemmjõe tamme ümbruse hooldustööd	1	1	Tehtud	Tamme ümbrust korrastati võraprojektsiooni ulatuses 2020 aastal.
Lemmjõe tamme võrasse kasvanud kuuskede eemaldamine.	1	0	Tegemata	
Lemmjõe tamme ümbruse maastiku koristustamine ja kujundamine, jõekallaste korrastamine.	1	0	Tegemata	
Loodusõppe- ja puhkemajanduslikud tegevused				
Soomaa rahvusparki looduskeskuse arendustööd s.h.				

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Uue Soomaa rahvusparki tutvustava ekspositsiooni rajamine.	2	0,2	Tehtud osaliselt	Soomaa külastuskeskuse ekspositsiooni on jooksvalt uuendatud, paigaldatud uued vitriinid ja täiendatud ekspositsiooni - looma nahad ja koljud.
Loodusklassi rajamine.	2	1	Tehtud	Rajati loodusklass endisesse kontoriruumi.
Väliklassi rajamine.	2	0,7	Tehtud osaliselt	Väliklass tegutses külastuskeskuse aida all aastatel 2012-2018
Luhavaateplatvormi rajamine.	3	0	Tegemata	
Olemaoleva hoonestuse rekonstrueerimine.	2	0,5	Tehtud osaliselt	Uuendatud külastuskeskuse veevärki ja soojustust.
Kommunikatsioonide ja välirajatiste rekonstrueerimine.	2	1	Tehtud	Uuendatud külastuskeskuse veevärki ja väliklassi.
Laste mänguplatsi uuendamine.	2	0,3	Tehtud osaliselt	Laste mänguväljakul uuendati kiikesid.
Parkimisplatside, teeradade ja sissesõidutee korrastamine.	2	1	Tehtud	Uuendatud on külastuskeskuse sissesõidutee ja parkla kruusakiht. Külastuskeskuse ees asendati puitplatvorm kividega.
Looduskeskuse kinnistu ümbruse haljastuse hooldus.	3	1	Tehtud	Iga-aastane regulaarne keskuse ümbruse hooldus.
Loodusrajad, lõkkekohad, metsaonnid sh.				
Loodusradade hooldus ja korrastamine.	2	1	Tehtud	Iga-aastane regulaarne loodusradade hooldus. Kokku on Soomaal 10 loodusrada.
Oksa kultuuriloolise raja väljaehitamine.	3	0	Tegemata	
Tipu õpperaja väljaehitamine.	3	1	Tehtud	Rajatud Pauna õpperada, mille hoolduse eest vastutab Tipu looduskool.
Kõrtsi-Tõramaa – Karuskose matkaraja väljaehitamine.	3	0	Tegemata	
Lõkkekohtade hooldus ja korrastamine.	2	1	Tehtud	Lõkkekohtade regulaarne hooldus. Kokku on Soomaa rahvuspargis 21 lõkkekohta. Lõkkekohad on heas korras.
Metsaonnide hooldus.	2	1	Tehtud	Metsaonnide regulaarne hooldus. Kokku on Soomaal 5 metsaonni. Kaitsekorraldusperioodi jooksul uuendati Öördi, Meikose ja Toonoja metsaonni ja võeti metsaonnina kasutusele Pärna talu eluhoone.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Metsaonnide renoveerimine.	3	1	Tehtud	Kaitsekorraldusperioodi jooksul uuendati Öördi, Meiekose ja Toonoja metsaonni ja võeti metsaonnina kasutusele Pärna talu eluhoone.
Karuskose metsavahimaja				
Karuskose metsamaja ja kompleksi kõrvalhoonete hooldus.	2	1	Tehtud	Iga-aastased Karuskose metsamaja ja kompleksi kõrvalhoonete korrastus ja hooldustööd.
Karuskose metsamaja ümbruse ja haljastuse korrastamine, õunaaia uuendamine, puude lõikus, piirdeaia taastamine, pinnase tasandamine, kuivenduskraavide puhastamine jms.	2	1	Tehtud	Regulaarne Karuskose metsamaja ümbruse ja haljastuse korrastamine: hooldati õunaaeda, eemaldati vanu puid ja noorendati olemasolevate puude võrsid. Uuendati Karuskose piirdeaeda ja korrastati muuruallasid jms.
Karuskose kordoni abihoonete restaureerimine (renoveerimine) ja kaasaegsel otstarbel rakendamine. Siinhulgas ka elektrivarustuse korrastamine.	3	0,3	Tehtud osaliselt	Karuskose ühendatud elektrivõrku.
Karuskose metsavahimajast loodushariduse tugipunkti väljaarendamine.	3	0	Tegemata	
Karuskose metsavahimaja baasil Soomaa ajaloolise ekspositsiooni väljaarendamine.	3	0	Tegemata	
Karuskose metsamaja (metsavahimaja sauna) korrastamine ja hooldus.	3	1	Tehtud	Karuskose saun on kasutuses metsamaja ja saunana.
Vaateornid, randumissillad, infostendid				
Ingatsi torni hooldus- ja remonttööd.	2	1	Tehtud	Torn on uuendatud - remonditud piirdeid, värvitud ja lisatud uus trepp.
Läti raudtorni asendamine puidust linnutorniga, s.h. Soomaa Tipu värava väljaarendamine.	3	1	Tehtud osaliselt	Torn on uuendatud - remonditud piirdeid, värvitud ja lisatud uus trepp.
Tõramaa torni jooksvad hooldus- ja remonttööd.	3	1	Tehtud	Idga-aastased hooldustööd.
Ujuvate paadisildade paigaldamine (Kuusekäärle, Meiekosele, Karuskosele, Riisa silla juurde).	2	1	Tehtud	Ujuvsillad: Kuusekäära, Meiekose, Karuskose (kordon), Riisa
Infostendide regulaarne hooldus ja uuendamine.	2	1	Tehtud	Külastuskorraldusperioodijooksul uuendatud Soomaa suures stendid Riisal, Tipus, Külastuskeskuse juures, Hüpasaares, Oksal, Meiekosel. Perioodiliselt uuendatud Soomaa rahvusparki kaardistendide materjali. Uuendatud Riisa õpperaja stendid. Eesti Vabariigi 100 aastapäevaks paigaldatud Eesti Vabariik 100 stendid Läti, Oksa, Hüpasaare laagriplatsi.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Koolitus ja teavitustöö				
Soomaa rahvusparki tutvustava interneti kodulehekülje järjepidev uuendamine ja toimetamine.	2	1	Tehtud	Uus kaitsealade kodulehekülg.
Tipu looduskooli väljaehitamine, programmide koostamine ja rakendamine.	3	0,75	Tehtud osaliselt	Tegutsev looduskool - rajatud külamaja ja looduskooli väliklass, laste mänguväljak ja lõkkekoht koos pitsaahjuga, korrastatud ümbrust ja vana koolimaja. Teostamata on vana koolimaja renoveerimine.
Aktiivne osalemine PAN Parksi võrgustiku koostöös.	2		Ei hinnata	Ei hinnata, kuna PAN Park lõpetas tegevuse.
Infomaterjalid				
Matkaradasid ja Soomaad erinevaid väärtusi tutvustavate infomaterjalide uuendamine ja täiendamine vastavalt vajadusele ning publitseerimine.	2	1	Tehtud	2016. „Soomaa rahvuspark“ EST,ENG, RUS; 2019 „Soomaa rahvuspark“ SAK. RMK rebitav Soomaa üldkaart, rebitavad matkaradade kaardid. Info edastamine toimub suures mahus elektrooniliselt RMK ja KeA kaitsealade kodulehel.
Soomaa teemaliste raamatute väljaandmine.	2	0,8	Tehtud osaliselt	Välja andud 4 erinevat trükist (raamatut, toimetist).
Uue Soomaa ülevaatefilmi tegemine.	2	1	Tehtud	2020. Film "Soomaa rahvusparki peidetud väärtused"
2019. aasta tantsupeoks loodi tantsukava SOOMAA ja rabahaldja tants.		1		2019. aasta tantsupeoks loodi tantsukava Soomaa ja rabahaldja tants.
Tähistamine				
Soomaa rahvusparki territooriumil viidastuse uuendamine.	2	1	Tehtud	RMK poolt paigaldatud uued suunaviidad.
Soomaa rahvusparki piirile maanteeäärde suurte piiritähiste paigaldamine (Tipu, Riisa, Tohvri, Valgeraba tee, Härma ja Hüpassaare tee).	2	0	Tegemata	Suured piiritähised paigaldamata.
Kaitseala piiritähiste paigaldamine	2	0,5	Tehtud osaliselt	Kaitsekorraldusperioodi alguses paigaldati täiendavad piiritähised. Aja jooksul piiritähised osaliselt amortiseerunud ja hävinud.
Kavad, plaanid, eeskirjad				
Metsise mängualade hooldustööde (taastamistööde) kavade koostamine.	2	0,7	Tehtud osaliselt	Metise mängualade taastamistööde kava sisaldus osaliselt Rabade servaalade veeriziimi taastamistööde kavades ning Öördi metsise uurimisala töodes.

Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavaga 2000-2010 planeeritud tegevused	Priori- teet	Täidetud osa	Tehtud/ tegemata	Kaitsekorraldusperioodi jooksul teostatud tegevused ja mõju kaitseväärtustele
Projekti koostamine Öördi raba veerežiimi taastamiseks.	1	1	Tehtud	Öördi raba veerežiim on taastatud.
Projekti koostamine Valgeraba veerežiimi taastamiseks.	1	1	Tehtud	Valgeraba veerežiim on taastatud.
Projekti koostamine Kikepera raba veerežiimi taastamiseks.	1	1	Tehtud	Kikepera raba veerežiim on taastatud.
Soomaa rahvusparki külastuskorralduskava koostamine.	2	1	Tehtud	RMK külastuskorralduskava on koostatud.
Soomaa luhtade hoolduskava koostamine	2	0	Tegemata	Hooldusplaan tegemata. Uuendatud kaitsekorralduskavas täpsustatakse luhtade hooldustööde tingimusi.
Kontseptsiooni väljatöötamine Soomaa endiste talukohtade tähistamiseks, hooldamiseks, tutvustamiseks.	3	0,2	Tehtud osaliselt	Osaliselt rakendatud Tõramaa talukohtade tutvustamiseks.
Kaitsekorralduskava vahehindamine	1	1	Tehtud	Kaitsekorralduskava täitmist hinnati jooksvalt. 2015 ja 2016 aasta aastaaruanded. 2020 aastal viidi läbi kaitsealade hindamine.
Kaitsekorralduskava uuendamine	1	1	Tehtud	Kaitsekorralduskava uuendatakse 2022 aastal.
Kaitse-eeskirja täpsustamine	2	0,5	Tehtud osaliselt	Väärtuslikud metsaalad on arvatud keskkonnaregistri projekteeritavale kihile.
Tehnika/loomad				
Hooldustehnika soetamine vastavalt poollooduslike koosluste hoolduskavale	2		Ei hinnata	Ei hinnata, kuna hooldustehnikat soetavad maahooldajad ise.
Kariloomade soetamine vastavalt poollooduslike koosluste hoolduskavale	2		Ei hinnata	Ei hinnata, kuna kariloomade soetamine on maahooldajate enda korraldada.
Tegevuskava täitmise %		67		

LISA 13. EHITUSPÄRANDI KAITSE ÜLDISED PÕHIMÕTTED SOOMAA RAHVUSPARGIS.

Soomaa rahvuspargi kaitse-eesmärgiks on kaitsta piirkonna kultuuripärandit – külamiljööd s.o. hoonete ja maastiku tervikut. Külamiljöö kaitse on prioriteediks ehituslaad, mida esindavad hooned on lähipiirkonnas enamikus, neid tuleb säilitada võimalikult palju algupärasel või sellele lähedasel kujul. See ei tähenda, et ülejäänud (hilisemad) hooned oleks vaja lammutada või vanapärasemaks ümber ehitada. Käesolevas lisas ära toodud põhimõtted on aluseks kaitseala valitsejale kaalutlusotsuse tegemisel. Need põhimõtted käivad samuti tegevuste kohta, mis ei vaja kaitseala valitsejaga kooskõlastamist. Sellisel juhul on alljärgnevad põhimõtted soovituslikud ning nende järgimine aitab kaasa kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamisele.

Uusehitus peab jälgima asustusstruktuuri ja miljööväärtust (hoonete sobitamine olemasolevate hoonetega ja maastikku) ning edasi arendama Soomaa ehitustraditsioone oma järjepidevuses (tegemist on maapiirkonda ehitatavate hoonetega ning kasutatakse traditsioonilisi hoonete proportsioone, materjale ja töövõtteid kaasaegses võtmes). Hoonestus peab olema kasutatav ja kasutuses ning vastama kohaliku kogukonna vajadustele ning võimalustele. Rahvusparkide kaitse-eesmärk on kultuuripärandi sh: ehituspärandi säilitamine, kaitse, taastamine, uurimine ja tutvustamine, kuid seda oma algupärasel keskkonnas ja toimimises. Rahvuspark ei ole muuseum, kus säilivad on oma loomulikust keskkonnast välja rebitud ja tehiskeskkonnas tutvustamiseks välja pandud ning uurimiseks säilitatud. Uusehitus peab jälgima asustusstruktuuri ja miljööväärtust. Selle projekteerimiseks kooskõlastab valla poolt väljastatavad projekteerimistingimused rahvuspargi valitseja. Juhul kui projekteerimistingimuste osas omaniku ja rahvuspargi valitseja vahel kokkulepet ei leita, siis kutsutakse kokku ekspertrühm, mis koosneb kohaliku kogukonna, kohalike MTÜde, eriala ekspertide, rahvuspargi ja teiste huvigruppide esindajatest, kes teevad ettepaneku kaitseala valitsejale, kuidas edasi tegutseda. Kaitseala valitseja teavitab omanikku vajadusest ekspertrühm kokku kutsuda ning teeb omanikule ettepaneku moodustada ekspertrühm. Põhimõtted, millest kaitseala valitseja lähtub uute hoonete ehitamiseks tingimuste andmisel:

- säilitada võimalikult palju olemasolevaid miljööväärtuslikke ja väärtuslikke hooneid;
- säilitada võimalusel ajalooline õueplaneering;
- hoonekompleksides, kus ei domineeri traditsioonilised hooned, tuleb hoonestuse kavandamisel ja projekteerimisel lähtuda olemasolevate hoonete ehitusaja stiilist ja materjalidest;
- hoonekomplekside taastamisel kohtades, kus vana hoonestus ei ole säilinud, lähtuda võimalikult palju vanast õueplaneeringust ning kasutada võimalikult palju traditsioonilisi materjale;
- renoveerimisel kasutada algupäraseid materjale (palk, laast, maakivi jms);
- säilitada üksikud arhitektuuridetailid (uksed, aknad, korstnad jt) ja nende proportsioonid;
- renoveerimise käigus on lubatud hoonele algselt võõraid materjale (tsement, raudbetoon, soojusmaterjalid jm) kasutada varjatud konstruktsioonides;
- säilitada või asendada ehitiste juurde kuulunud dekoratiivdetailid (uksehinged, uksekäepidemed, aknahinged ja nurgikud, piirdelauad jms);
- piirdeaedade ja väravate ehitamisel kasutada kohalikke looduslikke materjale ja traditsioonilist teostust (lattaiaid, vitsaiad jms);
- vanade puithoonete renoveerimisel ei ole soovitatav kasutada modernseid materjale (plekk, plastik jms);

- hoonete maksimaalseks kõrguseks võib lubada 2,5 korrust;
- uusehitised peaksid olema soovitatavalt looduslikust materjalist, mis on iseloomulik Soomaa traditsioonilistele ehitistele. Uued puitkatusega palkmajad on inim- ja loodussõbralikud ning toetavad kindlalt Soomaa rahvuspargi looduskeskkonna säilitamise põhimõtteid;
- uute hoonete projekteerimisel on soovitatav 45-kraadi lähedase katuse-kaldenurga kasutamine, vanade hoonete ümberehitamisel jälgida seda, mismoodi hoone on varemadel aegadel välja näinud ning lisaks arvestada ümbritsevat hoonetekompleksi.

LISA 14. SOOMAA RAHVUSPARGI PIIRANGUVÖÖNDI METSADE MAJANDAMISE KOKKULEPE

Soomaa rahvusparki piiranguvööndite metsade majandamisel kohustun lisaks Soomaa rahvusparki kaitse-eeskirjas, liikide kaitse-eeskirjades, looduskaitseseaduses ja metsaseaduses sätestatud tingimustele vabatahtlikult juhinduma alljärgnevatest kokkulepetest ning seadma need kokkulepped tingimuseks ka enda lepingulistele partneritele:

1. Soomaa piiranguvööndi metsi majandatakse lähtuvalt Soomaa rahvusparki kaitsekorralduskavas, liigi kaitse tegevuskavades ja Keskkonnaameti poolt metsateatistes esitatud liigikaitseelistest soovitustest.
2. Keskkonnaregistris piiritletud elupaigas mängualal (vt keskkonnaregistri kaardikiht EELISlooduskaitse-vaartused-liigi alamkirjed) ei tehta raieid 1. veebruarist 31. maini (LKS § 55 lg 6) ja säilitatakse suuri haralisi mände ja hoitakse võimalikult palju puhmastikuga maapinda raidmetest puhtana.
3. Keskkonnaregistris piiritletud elupaigas väljaspool mänguala e kanade sigimisalal ei tehta raieid 1. aprillist 30. juunini (LKS § 55 lg 6 ja Eesti Ornitoloogiaühingu Linnuhuvilise meelepea p.7.1 <https://www.eoy.ee/node/1034>).
4. Harvendusraietel kuni 3 km raadiuses metsise mängupaiga servast säilitatakse suuri haralisi mände ja hoitakse võimalikult palju puhmastikuga maapinda raiejäätmetest puhtana. Hea tavaga liitujatele annab Keskkonnaamet teada, kas kinnistust 3 km raadiusesse jääb metsise mängupaikaid.
5. Linnustiku pesitsusrahu tagamiseks ei tehta raietöid perioodil 1. aprillist 30. juunini.
6. Suure linnupesa (diameetriga 40 cm või enam) leidmisel peatatakse töö ning teavitatakse leiust Keskkonnaametit.
7. Raiete käigus säilitatakse võimalusel olemasolevat üle 24 cm jämedust erinevate puuliikide järkamata surnud ja lamapuitu vähemalt 20 tm/ha kohta.
8. Raiel jäetakse säilikpuudena elustiku mitmekesisuse tagamiseks erinevate puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puid, eelistades kõvalehtpuid, mände ja haabasid, pärni ja eelmise metsapõlve üksikuid puid, samuti eritunnustega nagu põlemisjälgede, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puid. Lisaks neile säilitatakse suuri kadakaid, remmelgaid, saari, jalakaid, künnapuid, pihlakaid, toomingaid ja sarapuid.
9. Harvendusraietel ei raiuta puistust välja maksimaalset lubatud puidukogust, vaid jäetakse Metsa majandamise eeskirja järgi harvendusraietel lubatud minimaalne rinnaspindala 10% suuremaks.
10. Vääriselupaikades raieid ei tehta, v.a. erakorralised raied Keskkonnaameti nõusolekul (keskkonnaministri 04.01.2007 määruse nr 2 § 261 lg 2 ja § 27 lg 5) nagu ohtlike puude raied, kaitsevööndite hooldustööd, kujundusraied jms.
11. Suuremate ja vahelduva reljeefiga eraldiste koosseisu arvatud väikesepinnalised soo- ja lodulaigud ning laialehiste (kõvaleht-) puude grupid jäetakse raiumata.
12. Kokkuveoteed kavandatakse maksimaalselt eraldise kuju ja reljeefi järgival ning võimalusel mitte sirgjoonelistena, vaid looklevatena, kasutades maksimaalselt ära looduslikud häilud ja puistu hõredamad kohad.

13. Vältitakse veekaitsevööndisse ja avamaastike servaaladele raie kokkuveoteede rajamist, metsamasinatega liikumist ning puude langetamisel ja laasimisel nende alade võimalikku kahjustamist.

14. Vältitakse kinnismälestiste, nagu kultusekohtade, sõjahaudade, kääbaste, arhitektuuriajaloolise väärtusega ehitiste ja mälestusmärkide ning pärandkultuuriobjektide kahjustamist ning risustamist raidmetega.

15. Kasutatakse metsanduslikke võtteid ja tehnikat, mis tagavad maksimaalselt pinnase, alusmetsa ja järelkasvu säilimise.

16. Vooluveekogusid ja allikaid kaitstakse metsa majandamise käigus maksimaalselt võimalike kahjustuste eest.

17. Metsamajandaja tutvustab seotud huvirühmadele iga-aastaselt Soomaa rahvuspargi piiranguvööndis järgneval aastal planeeritavaid töid.

Lisaks eeltoodud punktides 1–17 toodud ja RMK poolt aktsepteeritud kokkulepetele kohustun:

18. Majandama Keskkonnaregistris piiritletud elupaikades metsisele sobivaid kasvukohatüüpe (raba, siirdesoo, kõdusoo, karusambla, sinika, mustika ja pohla kasvukohatüübi männikuid) ja ka väljaspool piiritletud elupaikasid jäävaid potentsiaalseid mängupaigametsi (raba, siirdesoo ja kõdusoo kasvukohatüübis) vaid püsimetsana.

19. Säilitama männi kasvukohtades raiel peapuuliigina mändi ning võimalusel I rinde koosseisus haaba (Soomaa rahvuspargi kaitse-eeskirja § 17 lg 3).

20. Mitte raiuma selgusetat või lagedaid alasid metsamaal, mille täius on alla 0,3 ja kus on säilinud üksikpuude rinne, vaid säilitama kõik puud elustikupuudena.

21. Mitte raiuma jõgede (Tõramaa, Lemmjõgi, Raudna, Halliste, Kõpu, Navesti) kallastel ja riigi ning kohalike teede ääres kuni 50 m ulatuses jõe tavapärasest kaldast või tee telgjoonest metsa lagedaid alasid (turberaie häile ega veergusid), koristama raiejäätmed nende jõgedesse kandumist vältimiseks kallastele lähemal kui 50 m ja langetama ohtlikud puud, mis võivad langeda vette või teele.

22. Saatma üle 10 ha suuruste liituvate raiealade kavandamisel vastava info eelnevalt teadmiseks koostöökogu listi.

LISA 15. ULATUSLIKE LOODUSÕNNETUSTE LIKVIDEERIMINE JA METSAKAHJUSTUSTE LEVIKU TÕKESTAMINE KAITSEALA PIIRANGUVÖÖNDIS

Kaitstava loodusobjekti piiranguvööndis lubatakse üldreeglina tegevusi, mille mõju objekti kaitse-eesmärgile on neutraalne või positiivne. Nendel aladel on tolereeritavad ka majanduslikel eesmärkidel tegevused viisil ja mahu, mis ei ole vastuolus kaitstava loodusobjekti kaitseeesmärgiga. Paratamatult võib ette tulla ka olukordi, mida ei ole võimalik lahendada tavapäraselt selleks kasutatavate õigusnormide järgi. Tüüpiliseks selliseks näiteks on loodusõnnetused metsamaal, nagu torm, tuli või ulatuslik metsakahjustuse levik, lisaks loodusõnnetustele ka invasiivse võõrliigi levik jmt. Looduskaitse vaatevinklist vaadates on sellistel juhtudel tegemist metsa ökosüsteemile omaste protsessidega, millesse pole vaja tingimata sekkuda, kuid mis maaomaniku vaatevinklist võib aga tähendada olulist majanduslikku kahju. Lisaks esineb ka olukordi, kus mittesekkumisega võivad kahjustused kanduda väljapoole kaitstavaid alasid: näiteks metsakahjurid võivad kaitsealalt levida majandusmetsadesse. Seetõttu peab kaitseala valitseja erandolukordades kaaluma erinevaid huve ja otsima kompromisslahendusi.

Metsaseadus võimaldab loodusõnnetuste likvideerimiseks või metsakahjustuste leviku tõkestamiseks teha lageraiet või sanitaarraiet (kuni täiuseni 0,3). Kaitsealadel tuleb sealjuures arvestada ka kaitse-eeskirjaga seatud piirangutega (langi suurusele, täiusele vmt). Lisaks eelnevale on võimalik teha ka kujundusraiet, kui kaitsekorralduskava seda ette näeb.

Alljärgnevalt ongi toodud piiranguvööndis rakendatavad kujundusraie põhimõtted, mida kasutatakse metsakahjustuste leviku tõkestamiseks ja ulatuslike loodusõnnetuste likvideerimiseks, kui neid erandolukordi ei ole võimalik lahendada kaitsekorraga ettenähtud metsamajandamise reeglite raames (Soomaa rahvusparkis nt sanitaarraiena). Kujundusraie kooskõlastamine toimub kaitseala valitseja kaalutlusotsuse alusel: kaitseala valitseja hindab kujundusraie teostamise vajalikkust ja kooskõla kaitse-eesmärgiga.

Kaitstava loodusobjekti valitseja võib lubada piiranguvööndis teha kujundusraiet, arvestades järgmisi põhimõtteid:

- 1) Kahjustuste likvideerimine kiirendab kaitse-eesmärgi tagamiseks vajaliku uue metsapõlve teket või see pole vastuolus kaitse-eesmärgiga.
- 2) See on vajalik võõrliigi tõrjeks või metsakahjurite leviku tõkestamiseks kaitsealalt väljapoole.